

M A G Y A R
ORSZÁGNAK,

'S A' HOZZÁ KAPCSOLT

TARTOMÁNYOKNAK
MOSTANI ALLAPOTJA
STATISTIKAI ÉS GEOGRAPHIAI
TEKINTETBEN.

KIADTA

FÉNYES ELEK.

Ötödik Kötet.

PESTEN,
TRATTNER-KÁROLYI TULAJDONA,
URI UTCZA 612. SZÁM.
1839.

Ad typum admittitur Pestini 26. Jul. 1839.

Joannes Reseta

Supplens Censor Librorum Regius.

A Drávántúli kerület.

Ez a' kerület, melly most hibásan Szlavoniának nevezetik, hajdan 4 vármegyéből állott, mellyek e' következők: Szerem, Verőcze, Valkó, Posega. Ma elosztatik Szerem, Verőcze, Posega vármegyékre, 's Pétervárad, Brodi, Gradiškai végezeredekre.

Hogy ez a' kerület a' 18-ik század közepéig soha köz irományokban Szlavoniának nem neveztetett; hogy ez Horváthországhoz és Szlavoniához soha nem tartozott; 's hogy ez Magyarországban valóságos és elidegeníthetetlen részei megtetszik e' következőkből:

1. Az említett vármegyék országgyűlésre különös királyi levelek által hivattak meg, a' szerint, mint a' többi megyék; 's az országgyűlési decretumokban a' többi magyar vármegyék közt, vegyesen fordulnak - elő, p. o. az 1447-ikben Verőcze van Bereg és Győr közt, 'stb., a' Szlavoniai követek pedig elválva a' magyar vármegyék után neveztetnek, mivel Szlavonia 's Horváthország vármegyéi különösen soha meg nem hivattak, 's meg nem jelentek, Szlavonia és Horváthország ez által régi függetlenségek emlékét akarván fentartani. Ezek következésében

2. Szerem, Verőcze, Posega vármegyéknek, az 1751. 23. cz. értelménél fogva, az országgyűlési szék és szavazat visszaadatott, 's ezen joggal máig is egyenkint élnek, mindenik két követet küldvén országgyűlésre, mi a' horváth vármegyénél egészen másképen van.

3. Az 1478 iki 7-ik, 1498: 16, 1445: 22, 1525: 30, 36, 37-iki törvényczikkelyek Verőcze, Szerem, Valkó, Posega vármegyéket világosan a' magyar vármegyék közé számlálják, 's ezeknek határait Szlavoniától és Horváthországtól egyenesen megkülönböztetik.

4. Verbóczy és Broderith hason évkori hiteles tanúk a' magyar vármegyéket betűrend szerint előszámlálván; ezek közt a' szóban forgó 4 vármegyét is említik, 's Broderith ezeket Szlavoniától nyilvánosan megkülönbözteti, Mohácsi ütközetéről irt munkájában e' szavakat mondván: *Valkó, Posega et Sirmium tres insignes Provincias, quas non Cottus vocamus a Slavonia divellens.*

5. A' török pusztítás előtt legklsebb nyoma sincs annak, hogy valamikor az említett 4 vármegye, a' Horváth és Szlavoniai Nemesség gyűlésére meghívatott, vagy megjelent, vagy hogy a' bán hatalma alatt állott 's katonáskodott volna.

6. Az 1699-ki évben, az őszi országos concursus által az adó felosztásáról készített lajstromból kiviláglik, hogy Valkó, Posega, Szerem, Verócze Magyarország ötödik kerületéhez, 's a' magyar vármegyék közé számíttatott ekképen: „*Circulus Transdravanus: Cottus Valkóvár 40, — Veroviczen 10. — Posega 20. — Szírmien. 40 Portae.*“

7. Ugyancsak az 1715-ki országgyűlésen Eő Felsége és a' Rendek megegyezésével, egy országos összeírási terv készítettén, az ez alkalommal csinált kétféle lajstromban Magyarország 5 kerületre osztatik, 's az ötödik Drávántúli kerületnek neveztetvén, ez az említett 4 vármegyét foglalja-magában.

8. Az 1722-ki országgyűlésen javasolt 5-ik törvény-cikkelyben a' Magyar Rendek, 's az 1723-ki febr. 18. költ kegyelmes válaszban maga a' király elismeri, hogy a' kérdéses vármegyék Magyarországnak kiegészítő részei, 's oda visszacsatlandók.

9. Hogy Szlavonia alatt, mindég a' mostani Horváthországnak nagy obb része értetődött: világos 1-ször az 1572: 7-ik törvénycikkelyből, hol Zágráb Szlavonia fővárosának mondatik, 2-szor számtalan adomány és privilegialis levelekből, mellyekben a' mostani Horváthországban fekvő helységek 's városok Szlavoniában helyhezttetteknek mondatnak.

Mind ezen adománylevelek, 's diplomatikai bizonyságok bőven és remekül ki vannak fejtve az 1836 ki Tudom. Gyűjtemény, 5-ik kötetében, mellyeket nagy érdemű tudós hazánkfia Gyunrikovics György bocsáta közre, 's ezekből azt húzza-ki, hogy Posega, Szerem, Verócze vármegyékre, 's Pétervárad, Brodi, Gradiskai végezeredekre a' hibás Szlavonia nevezetet, csak a' mult század közepe táján kezdték ráragasztani, némelly azon környékekben kormányzó idegen hadi tiszték, 's ezekután több tudatlan geographusok, és földabroszírók. Hogy ezen véleménye, fentisztelt

derék tudós hazánkfiának, valóban igaz legyen, kétségbe sem lehet hozni, mert bőven 's hitelesen megvan mutatva, 's ezekhez csak azt adom hozzá: hogy midőn 1702-ben a' brodi, péterváradi, gradiskai végezeredek felállítottak, ezek akkor *Ungarische Militär Gränze* névvel nevezettek a' Fő Hadi Tanács irnmányaiban is, 's a' *slavonische Gränze* nevezet, csak későbbben jött divatba. (Lásd Hietzinger Statistik der Militärgränze. 1 Th. 30. lap.)

Ezeket előrebecsátván, 's a' péterváradi, brodi, gradiskai végezeredek leírását, a' Magyar Katonai Végvidék statisticájára halasztván: lássuk most a' polgári igazgatás alatt megmaradt három vármegyét.

VERŐCZE VÁRMEGYE.

(Comitatus Veröczensis. Veröczer Gespanschaft.)

1. §. Fekvése 's Határai.

Verőcze vármegye fekszik az északi szélesség $45^{\circ} 15'$ és $45^{\circ} 57'$, 's a' keleti hosszúság $34^{\circ} 56'$'s $36^{\circ} 45'$ között. Határai északról a' Dráva mentiben Somogy, Baranya; keletről a' Duna folyásán, 's a' törvényes kérdésben forgó Zsiva sziget szélein túl fekvő Bács, 's alább Szerem vármegyék; nyugotra Posega vármegye, 's a' szentgyörgyi végezered; délről a' brodi végezered.

2. §. Nagysága.

Földterülete $83\frac{670}{1000}$ □ m földet foglalván-el, e' tekintetben 20-ik a' vármegyék közt. Egy néhai megyei földmérő a' vármegye földabroszát nem épen matematikai pontossággal elkészítvén, 's az uradalmak kiterjedéseit *) 2000 □ öles holdjával felszámítván: 728,575 holdat talált, 's ezekből a' megye kiterjedését 92 □ mfdre 's 2575 holdra tette. Hossza a' megyének $21\frac{1}{2}$, szélessége 3 — 6 mértföld.

3. §. Természeti tulajdonsága.

Verőcze vgye nagyobb részt magas, sűrű erdőkkel felváltott rónaság. Keleti 's északi oldala, a' Duna mellett Erdőd táján emelkedő hegyeket kivéve, egészen sík; dél-

*) Nevezetesen Almás, Erdőd, Csepin tesz 47,337 holdat; Dálya 18,380; Deakóvár 132 940; Eszék 3000; Fericsancze 43,350; Nassicz 54,910; Orahovicza 28,900; Rétfalu 3545; Szarvas 1728; Valpó 180,625; Verőcze 92,480; Vuicsin 121,380 hold.

nyugoti része pedig szirtes, közép magasságú hegyekkel borított, melyek Lápovác falunál a' deakóvári járás szélein kezdődven, a' nassiczi, vucsini, verőczei járasok 's kerületek szélein nyulnak - el. Általában a' síkságot gyakran felváltó dombos vidékek, a' bérczek alatt hosszában elnyúló szőlőhegyek, a' szántóföldeket környékező bájós ligetek, 's az ezeken által csergedező patakok, az egész megyét igen szép, kellemesen változó tartománynak képezik. Földje, kevés kivétellel, mindenütt termékeny fekete agyag; Verőcze tájékán homokos, a' Vucsini kerület némely magasabb hegyei közt fekvő határokon pedig köves. Éghajlata felette kies, mert sem a' tél zordonsága, sem a' nyár mértékfeletti hősege ellen nem panaszkodhatni. Levegője annyira egészséges, hogy még a' mocsárvidéki helységekben is 70 — 80 esztendő emberet, 's a' nassiczi, 's vucsini hegyes vidékeken 80 — 100 esztendő öregeket látni épen nem ritkaság. Azonban július és augusztus hónapokban a' vérhas és váltó hideg, a' mértékletleneket gyakrabban meglátogatja.

4. §. Hegyek.

Mint már fentebb említettük, hegyek csupán a' megye nyugoti részén találtnak, melyek *Feketehegynek*, *Kermdiának*, mások által *Posegai*, *Nassiczi*, *Orahoviczi* hegységnek neveztetnek, 's nagyobb részt szirtes bérczek meredek; magasabb tetőjiken, a' vucsini kerületben fenyőfa termők. Legmagosabb ormozat és csúcs *Papuk Drenovác* felett, aztán *Tocsák* Vucsinnál, és *Kermdia* Nassicz felett Gradácznál, utóbb *Liszina*, *Strázsa* és *Biló*. A' megye keleti részén, a' Duna mellett Almásnál, Erdődnél, Dályánál emelkedő hegyek, inkább domboknak nevezhetők.

5. §. Folyóvizek. Tavak. Mocsárok.

A' *Duna* Almásnál a' Drávát kebelébe vévén, Verőczt keletről egész Vukovárig Bács vgyétől választja - el, 's itt 3 mfdnyi folyása után Szerem vgyébe lép által.

A' *Dráva* Gradácznál jön be a' megyébe, 's azt Somogytól és Baranyától elválasztván, 's mintegy 18 $\frac{1}{2}$ mfdnyi

hosszúságra nedvesítvén: Almásnál a' Dunába szakad. Mind a' két folyó hajókázható, 's több ezer mázsa terhet bíró hajókat hord, malmaikkal is tetemes hasznót hajtanak. Ellenben a' Drávának semmi erővel nem gátolható ragadóssága, gyakor áradásai, kiszámíthatlan kárt okoznak. Ezen áradások ellen 1817-ben és 1818-ban egy 8442° hosszú, 7 öl széles, 10 láb magas töltés készítettett, melly azóta is a' víz árja által többször átszaggattatván, csak az adózónépnek újabb sanyargatására ad alkalmat. Most a' Dráva szabályoztatása Királyi Biztosság alatt van, 's ennek munkálódásaitól sok jót várnak a' környékbeli lakosok.

A' *Vuka* ered Pouczie falunál a' Deakóvári járásban, 's Vukovárnál (Szerem vgyében) a' Dunába ömlik. Rendetlen folyása, 's áradásai okozták a' tágas *Palacsza* nevű tavat

Karassicza (Scaraliza név alatt jön elő a' históriában), több apróbb vizekből származik, mellyek Kápelna falunál a' miholjáczi kerületben jönnek össze. A' valpói járáson ezer tekervényekkel áthatván, sok áradásokat szülvén, végre Petrievezze mezővárosnál a' Drávába vegyül. Ez a' megye által szinte libellatio alá vétetett, 's e' következő folyókból gyül-össze:

Csagjavicza, ered Kuzma mellett a' vucsini kerületben Csagjavicznál felveszi a' *Jászeni*, *F. Bukoviczai*, és az alsó Lipovácnál eredő *Braninszka* patakokat, mellybe a' Miklós feletti két csermely is beömlenek, utóbb Bazie falu felett a' *Vucsinszkat*, melly a' Vucsin feletti hegyekből származván, a' *Popovácsi*, *Martinpotoki*, *Maczutei*, *Goleniczi*, *Bokanei*, *Cseraliei*, és *Balinczei* csermelyekkel nevezedik; Czernácz felett felveszi a' Szekulineze falunál eredő, 's a' *Drenovácsi* *Jankovácsi*, *Shemerdiczi*, *Pushinai*, *Czernáczi* patakoktól árasztott *Vojloviczát*, utóbb *Pishtainiczát*, melly *Pishtana* falunál ered a' nassiczi kerületben, 's Kápelna felett a' most említettekkel egyesül. Az így nemzett *Karassicza* tovább folyván, magába veszi az *Orahoviczi* patakot, melly Duzluk falu felett, az orahoviczi vár tövében ered, és utóbb a' Dolczenál eredt *Bokshiczi* patakot, továbbá az orahoviczi kalugyer klastromnál származó *Kalugyer* patakot, aztán a' *Gaziei*, *Felső Motiesinai*, és *Szeonu* felett eredt *Nassiczi*, és Caermosknyáknál eredő *Brezniczai* pata-

kokat, melyeknek Benicsancze, és Marjancze körül lett összeömlések képezik a' *Vucsicza* folyót, ebbe ömlik a Boczanyevcze m. eredő *Jásztovicza*, 's ezek mind összefolyván, Valpó m. város mellett a' Karassiczába szakadnak. A' Vuka vizébe részint egyenesen, részint közbevetve e' következő patakok ömlenek: *Punitovczi*, *Tomassanczi*, *Szemelczi*, *Mács*, *Korpásh*, *Kuznicza*, *Breznicza*, *Városhi*, *Borvéczei*, *Ratkovdoli*, *Mussiczi*, *Szlobodnovlasti*, *Joshava*, *Lápvócz*, *Herkanovczi*, *Sverznicsa*, mely a' Dill hegyből ered, Ternava és Lápvócz közt elfolyván, 's hajdan *Bacuntius*, vagy *Bosveta* névvel neveztetett. — A' Merzovicsnál csörgedező *Medvish*, a' végvidékre megy által, de beömlése sehol sincs.

Brána, vagy *Vrána*, *Vukoszavljevicza*, *Bukovicza*, a' Therezováczt mellett folyó *Breznicza* és *Czernabara*, a' *Gachisthtyei*, *Oresháczi*, és *Pivniczai* patakok a' verőczei 's vucsini kerületben, egymásba elegyedvén, végre a' *Kraviczai* patak az eszéki járásban a' Drávába szakadnak.

Tavai, Mocsárai közt nevezetesebb: a' *Palacsa*, romaiak idejében *Palus Hiulca*, mellynek munkába vett kiszáraitatása *Probus* romai császárnak életébe került. Az eszéki járásban Ténye, Dobszin, Harasztin, Szent László, Szerem vgyében Bobotta és Kórógy faluk közt 14,725 holdat (mellyből 9025 h. Verőczére, 5600 h. Szerem vgyére esik) borít-el. Sik posványság, kákás, sásas, iszapos gyombákkal tele való zátony, mellyek a' csolnakozást nehezítik. Vannak benne jó ízű a' dunaiakat felülhaladó fejér porczogos húsú csukák, egyébb másféle halak, csikok, teknősbékák, 's vizimadarak seregesen. Földalatti áradási közöslése elhat Budimcze, Martincze, Poganovcze falukig, ugy szinte Habjanovcze, 's Brogyancze faluk mellett, több száz holdnyi földeket haszonvehetetlenné tesz. A' posványság nyugot északi részén, de hova csak apróbb csolnakokon nagy vesződéssel juthatni, láthatók a' hajdani romai várnak omladozott dűledékei, melly *Cibalis ad Paludem Hiulcam*, vagy talán a' geographusoktól annyira keresett *Limusa* lehetett, 's mellyet most a' lakosok *Kologyvárna* néveznek. Kiszáraitása végett, melly már több ízben próbálva vala, 1828-ban és 1830-ban a' körüllevő ura-

ságok költségein a' régi bobottai csatornának nagyobb része megásatott.

Jugovác ingovány, a' verőczei és vucsini uradalmak határinál több száz hold földet ellepett, haszontalan sásas, kákas, rekettyés berekség, melly a' verőczei uradalom vas szorgalma által a' rácz-mihóljáczí csatorna segédelmével kiszáríttatván, a' legvirágzóbb rétekké, 's legegészségesebb legelővé változtatott.

Jelász, Több illy nevezetű vizenyősségek vannak, a' legnagyobb Czernacson túl, a' nassiczi ker., Viljevo mellett, 's az erdőségekben nagy károkat tesz. Részeinek lehet tartani a' Mariancze, Kunissincze, Radikoveze, Bokschics, és Shaptinováczí erdei tócsákat is az említett mihóljáczí kerületben. Ezen a' százados tölgyes erdők között, áradásokból keletkezett vizenyősségek, maguk körül több száz hold erdőt kifonyasztanak, 's lecsapoltatások utja még fel nem fedeztetett. -- Vannak ezeken kívül még a' verőczei uradalom, 's szentgyörgyi végezered határainál ismeretes mocsárok, p. o. *Kalilo*, *Netecsa*, mellyek a' *Sztrug* és *Bixtra*, ugy többek a' vucsini, valpói, nassiczi és deakóvári erdőségekben, mellyek a' Dráva, Vuka, Karas-sicza 's egyéb folyók rendetlen folyásaiból erednek, 's jobbára az erdőket rongálják.

6. §. Ásványosvizek.

Mind eddig csak egy gyógyforrás találtatik e' széles terjedtségű megyében, 's az is csak 1834-ben fedeztetett-fel Szieber valpói uradalmi orvos által. Fekszik ez Valpómvsa tövében, 's az eddig tett chemiai feloldozások szerint a' Pymontit felülhaladni hirdettetik, egy orvosi fontban $2\frac{1}{2}$ grán vas részeket foglalván magában. Fürdőnek melegített-vén, daganatok ellen hasznosnak mondatik. Említést érdemel ezenkívül egy sósvizű forrás és csermely is, melly Alsó-Kuszonje, Humváros, és a' régi Martinpotok között az erdei völgyességben van, 's mellyre a' marhák különös ingerrel sietnek, 's *Szlanavoda* (sósviz) nevet visel. Végre a' deakóvári járásban két *Jezerák* nevű tó van, egyik Szlatinik, másik Boroevcze falunál, mellyek bár magas hegyen fekszenek, még is a' legerősebb télben sem fagynak-be.

7. §. Termékei.

a) Növények országából.

Terem *tiszta búza* jó és bőséggel; legjobb Dálya 's Deakóvár felemelkedett síkságain, de terem még a' Verőcze vidéki homokokon, sőt az erdőkkel körülvett hegyes helyeken is, ha a' vucsini kerület néhány falujit, mellyek szinte magas hegyek közt fekszenek, 's életüket rozs-sal, hajdinával, kukoriczával táplálják — kiveszszük, e' részt a' köz-nép *Buzsáknak* (szegelet) nevezi. *Kétszeres, rozs, zab, köles* mindenszerte, *hajdina* jobbra csak a' felső verőczei, 's vucsini kerületekben termesztetik. Egyébiránt minden ga-bona nemek közt *tengerit* vagy *kukoriczát* legtöbbet vetnek, 's ezt nem csak kenyérnek keverve más liszttel, hanem tisztán pogácsának, málának is használják. Vetése szórva történik, tökkel, babbal keverve, 's egy szlavoniai hold jó esztendőben ötven, sőt még több posonyi mérőt is megterem. *Lencse, borsó, bab, burgonya*, a' kukuricza földeken elég termesztetik. Az eszéki heti vásárokon mindenféle válogatott szépségű, izmos nagyságú *zöldség*, temérdek bőséggel lepi-el a' piacot, de vöröshagymát Bácsból a' kupuszinaiak hajókon hordanak ide. Különös nagyságú *spárgák* nem csak kertekben, hanem vadon a' mezőkön is teremnek. A' legszebb *fejes káposztának* párja 1831-ben 3 — 4 kr. v. cz. volt, 's száz darab nagy húsos *paprika* 6 v. krért adatott-el. A' nemesebb kertészkedés szinte divatban van, mert szép, orangeriákkal, melegházakkal, 's melegágyakkal ellátott uri kertek vannak: Deakóvárt a' püspöknek, továbbá Valpón, Vucsinban, Rétfalun (ezelőtt Verő-czen és Szlatinán), Tényén, Miklóson. Kereskedői növényekből *len* és *kender* csak házi szükségre vettetik, 's a' hiányt Bács pótolja. *Kömélő* vadon elég terem. *Dohányt*, kivévn apróbb házi szükségeket, nagyban csak néhány német faluk termesztenek, u. m. Sz. Lukács, Antunsdorf más-kép Kapan és Oreshacz, végre Budimcze.

Legelő 's rét elég van, 's azért széna szükségéről éppen nem panaszkodhatni. Hol ez szűkebben terem, mint p. o. Eszéken, 's a' deakóvári, valpói járások némelly helyein,

ott *bükköny* vetés divatozik, sőt néhány uraságok *moharat* is vetnek.

Gyümölcs dolgában gazdag Verőcze vármegye. Eszéken az őszi barackoknak különös nagyságú, több mint ötven nemei, a' válogatott kerti szőlők szamos és korinthiai fajai, kellemes kajszin-barackok, legszebb nyári 's téli körtvélyek, spanyol meggygyek, 's egyéb gyümölcsök gyönyörrel töltik-el a' szemlélőket. A' vásárokon sárga és görög dinnyék, almák — (ezeknek királya a' szamos *szercsika*, és a' stájerivel vetekedő *masánszker*, az első leginkább a' nassiczi, verőczei dombokon, az utolsó a' híres szlatinai előbb parlag most a' legszebb gyümölcsössé változtatott halmon bőven teremvén), — körtvélyek, dió szekerenként árultatnak, vagy a' Dunán egész Zimonyig lehordatnak. Gesztenye Orahovicza körül erdőkkel van, 's nem csak messze elhordatik, hanem sertés hizlálásra is fordítják. Fügéket néhol a' köznép is termeszt; mogyoró és som a' rengeteg erdőkön untig terem. Egyébiránt köz példabeszéd szerint kétféle *mannája* van itt a' népnek; egyik a' *makk*, másik a' *szilva*. Az első, középszerű esztendőkben is, ezerekkel tölti-meg a' roppant tölgyes 's bikkes erdők birtokosainak erszényét, 's pedig minden fáradság nélkül, e' mellett az esős juliusi hónapok a' makkot gubacscsá változtatván, ebből is szép summa pénzt vesznek-be, ámbár már ennek összeszedésére robotok szükségesek. Második *mannája* a' népnek a' *szilva*. A' gazdaságnak ezen nemét, annyira kedveli az ide való köznép, hogy nem csak házi telkét, szőlőaljait, hanem még urb. külső földjeit is szilvássá szereti változtatni, 's mivel tapasztalás szerint, minden 6 esztendőben, egyszer legalább, feles bőséggel szokott teremni: ekkor az egész népességnek jubilaris éve van, ekkor minden baját elfelejti, 's még Isten parancsával sem gondol, szüntelen csak maga által égetett *szlivoviczját* iszogatja, melly dolog több helyeken, különösen a' deakóvári járásban a' népet veszekedésre, 's vérengetésre is hajlandóvá teszi. A' jobb gazdák nagyobb mennyiségben égetvén *szlivoviczát*, azt akó számra adják-el az utánna incselkedő zsidóknak, kik mindenünnen összetódulván, az egyszer égettől erősebbet égetvén, azt Bécs és Triest felé elviszik, 's

a' szeremi ó szlivovicza, melly név alatt adatik-el a' verőczei is, mindeh illy nemű szeszes italokat felűlmúl, 's világszerzte ismeretes.

Bor a' vgyében nem mindenütt terem, mert a' roppant valpói, 's miholjáczi kerületekben semmi szőlőhegy nincsen, ilyenek nélkül szűkölködnek az eszéki járás nyugot-déli része is, csak Beloberdön túl a' Dunai magas partok felett hosszában elterült Almás, Erdőd, Dálya, kis részt a' mondott Beloberdo, birnak alkaimas szőlőhegyeket. Nincsenek szőlők a' többi kerületek északi részein is, hanem a' nyugoti 's déli részek a'. deakóvári Ternava helységétől kezdve, hosszában egész Turnassiczaig, a' magasabb hegyek alatt elterjedt dombok rakva vannak szőlőtőkékkel, mellyek nem csak asztali jó fejér és vörös borokat szolgáltatnak, hanem még aszú is készítettik. Különös figyelmet érdemelnek az *erdői* és *ternavai* vörös borok, a' fejérek között ó korban asztali közönséges italnak a' *vukoszavljeviczai*, *turnassiczai*, és *bukoviczai* első ajánlatuak. A' *nassiczpozszári*, *szeónai*; *orahovicz-rudlováci*, *vucsini* leginkább vörös ó borok dicséretesek, de jobbára erős szeszességek miatt asztali italtra, mint a' ternavaiai 's erdődiek is alkalmatlannak. A' Drávamelléki vidéknek szőlőhegye nem lévén, főképen Baranyából szerez borokat.

A' rengeteg *erdőket* az uradalmak mind inkább irtogatják ugyan, de térségök még is arány feletti. Teremnek ezekben mindenféle legjobb fák, különösen szép tölgyek, 's a' vucsini magasabb hegyeken fenyők, mellyek csak zsindelelyre faragtatnak. A' Dráva mentiben fekvő uradalmanak nem utolsó fövedelmek van fából. Ezer számra usznak Eszékre, Ujvidékre, sőt messzebb is az hasáb ölfák, készítenek a' partokon hajók, Drávai malmok, vízi 's száraz építő gerendák, padlatnak való erős deszkák, zsindelelyek, léczek, sőt még a' Budapesti kádárok is lejönnek kádárfát venni; abroncsokat a' szomszéd Baranya, Somogy temérek mennyiségben hord-ki; nyír-seprők hajókkal vitetnek mindenféle; az erdőket lakó czigányok fa edényeket, tálatkat, kanalakat készítenek; 's hol az erdőkből épen más hasznót nem tudnak venni birtokosai: ott bele eresztik a' nyereséget óhajtó zsidókat, kik a' százasos agg erdőt hamuvá égetvén, hamuzsirt készítenek,

b) Állatok Országából.

A' *szarvasmarha-tenyésztés* csak középszerű karban áll. Őkröket csupán házi szükségére nevelnek, a' hizlalás sincs igen divatban, 's a' kövérebb marhák Szervíából hajtattak-be. Egyébiránt a' tehenek, mellyek mindenféle fajból valók, 's mellyek közt a' tyrolisiak, helvetiaiak, 's mürz völgyiek az éghajlathoz legalkalmasabbak, — elegendő tejjel, vajjal tartják a' megyét, némelly uradalmakban pedig sajt is készítettik, de csak belső megyei szükségére. Űrasági sveiczi tehenészetek vannak: Drenováczon, Deakóváron, Valpón, Rétfalun, ezelőtt Verőczén és Fericzán czében is. A' megboldogult g. n. e. patriarcha 's karloviczi érsek Stratimirovich Dállyai uradalmában szép gulyát tartott. A' *lovak* aprók, tereh hordozásra nem alkalmasok, de annyi val inkább futásra, úgy hogy talán sehol nem lehet forsponton olly sebesen járni, mint Verőcze és Szerem vármegyékben. A' csikók jókori befogása itt is tetemesen akadályoztatja a' jobb lótenyésztést. A' vucsini uradalom ménese Pepelána pusztán, több száz darabot tenyésztet, mellyek másutt is kapósak, utánna legjobb volt a' dálliai ménes; a' verőczei eloszlott, a' miklósi kezdetben van.

A' nemesített *juh tenyésztés* nem utolsó ága a' megyei gazdaságnak. A' verőczei uradalom homokos legelőji juh tartásra fordítván, a' juhok száma 12,000-re megy, mellyeknek gypja mázsánként 60 — 80 p. forintért adatik - el helyben. A' vucsini uradalomban Therezováczon Sz. Lukácson és a' Koláczi puzstán mintegy 6000 darab nemesített birka tenyésztelik. Más uraságok is tartanak még juhokat, de aránylag csekély számmal. A' köznép, kivéven az eszei és verőczei járásokat. igen kevés juhot tart; a' deakóvári, nassiczi, vucsini kerületben *kecskék* is tenyésztetnek, 's ezeknek és az ürüknek (berbécs) sülthusok (perceovina) legkedvesebb eledele a' köznépnek. Sokkal nagyobb figyelmet érdemel a' *sertés tenyésztés*. Az erdőknek térsége, a' néha felette nagy bőségben termő makk, a' jó tömött szemű, mindenütt gazdagon termő tengeri, a' sertéstartást nem csak elősegéllik, hanem azt ugyiszolván szükségessé teszik. Alig

van olyan háznép, melly egynehány darab sertést ne tartana, 's mind az uradalmak, mind az idegen kereskedők, mind a' jobbágyság, részint tulajdon érdekben, részint haszonbérletekben ezerenkint hizlalják sertéseiket, mellyekkel aztán Kanisa, Sopron, Győr felé igen nevezetes kereskedés üzetik, nevelvén az eladandó sertések számát a' Szerviából behajtottak - is. — A' vucsini 's nassiczi kerületben, a' deakóvári 's verőczei járásban *őzek* mind eddig is vadon találtnak. A' vadaskertekben *szarvasok*, *dámvadak*, *őzek*, *vaddisznók* tápláltatnak. Nevezetesebbek közöttök a' deakóvári püspökség 4 vadasai; mellyeknek egyikében a' fentemlített vadakon kívül Ivanovcze falu mellett fáczányok is tenyésztetnek, ugyan e' mellett és Deakóvárrott szarvasoknak 's őzeknek, Gyurgyánczán vaddisznóknak vadasai vannak; ezeken kívül a' *vucsini*, *verőczei*, hol szarvasok, őzek, vadkanok; a' *valpói*, *podgorácsi*, és *tényei* vadások említést érdemlenek. A' kertekbe zárt vadakon kívül, a' szabadban számos farkasok, rókák, számtalan nyúlak, borzok, a' vucsini magasabb hegyeken császármadarak is, szalonkák (schnepfek) szerfeletti bőségben, a' posegai széleken hurkokban fogott fenyvesek, húrosok. A' vadludaknak, vadréczéknek, szárcsáknak, ingoványi - szalonkáknak seregei pedig annyira ellepik a' tavakat 's mocsárokat, hogy ezekkel a' köznép is bőven ellátja asztalát.

A' *selyembogártenyésztés* meglehetősen divatban van, 's még nagyobbban lehetne, ha a' selyem-bolyóknak olly sokféle fajzata, ezeknek annyiféle ára, a' beváltást kibérlelőknek ezek alatt lappangó számos csaláldságai, az adózó népet nem sarczolnák, és idegenitenék. A' selyembolyó beváltását többen is üzhethvén, ezek számát pontosan meghatározni nem lehet. Lássuk már az 1829-ki beváltást, melly még a' többiek közt legtökéletesebb:

	beváltott selým		Fizettetett		Szederfák	
	bolyók		érte			
	kamara	magányos	fl. p.p.	kr.	ültettek	régiakkal együtt
Eszék	417 ⁴ / _s	hibáz	369	43	1540	7998
Valpó	1626 ³ / _s	hibáz	522	30	hibáz	3410
Deakóvár	308 ² / _s	1562	783	45	—	2183
Verőcze	3093	3200	2434	30	1490	3327
Miholjác	hibáz	hibáz	hibáz	—	—	1928
Nassicz	238 ⁴ / _s	—	79	30	—	961
Vucsin	297 ⁴ / _s	hibáz	111	14	11	1392
összesen	5931	4762	4301	12	3041	21198

A' *méhleuyesztés* az uraságoknál mindenütt üzetik, a' köznépnel főképen az eszéki, verőczei, és deakóvári járá-sokban. — Bővelkedik továbbá a' megye a' *halaknak* sok-féle nemeivel. A' Duna és Dráva menyhalat, vizát, tokot, lazaczt, kecségét; ezek 's egyéb folyók, Palacsá tava 's a' Drávai fokok igen jó ízű csukákat, süllőket, pontyo-kat, haresákat, 'stb. adnak, 's az eleven halak ára a' hú-árszabását felül nem haladhatja; vizát, tokot font számrá is 4 — 6 garasával p. p. kaphatni, ikráik pedig besózat-ván, belőlök a' görög hitűeknek legkedvesebb böjti cled-elek készítettetik. A' Palacsai tó környéke jó ízű csukakor kívül, kikelet előtt temérdek jó ízű, nagy csikjaival, utóbl teknős békáival tartja az egész vidékkört; csigák pedig mellyek a' karánsebesiekkal vetekednek, kivált a' verőcze-járás szőlőhegyei tövében, bőven ásatnak. A' hegyi köve-cses csermelyek forrásainál, a' vucsini 's nassiczi kerületben számos pisztrangok fogatnak, és más egyéb jó ízű kövi ha-lak, az apró kövi rákok pedig rántva, az uraságoknak nya-líkságul szolgálnak. A' Karazsicza, Vucsicza, Vojlovi-cza, Valugyerszka, 's más patakok és folyók rákjai igen jó ízűek: legizmosabbak fogatnak Czernaz, Kapelna, é Klokocsevác vidékein; említést érdemlők még a' vucsini szlatinai, deakóvár - sterbinczei halas és teknősbéka tavak

Ezeket előrebocsátván, lássunk a' gazdaságról némelly statisztikai adatokat, 's megjegyzéseket.

A' szántóföldek, rétek, szilvások, gyümölcsösök termékenységét az országos összeírási tábla szerint láthatjuk. Vagyon t. i. Verőcze vgyében 119480 hold, melybe 270124 posonyi mérő mindenféle gabona vettethetik. Teremnek ezek közép számmal:

Tisztabuzát	—	—	—	—	49299 mérőt
Kétszerest	—	—	—	—	175655 —
Rozsot	—	—	—	—	51117 —
Árpát	—	—	—	—	34198 —
Zabot, kukuriczát, 'stb.	—	—	—	—	336649 —
összesen	—	—	—	—	646919 mérő

eléséget. Rétekből $42363\frac{3}{4}$ kaszálló terem 183060 f. értékű szénát. A' szilvások és gyümölcsösök 2959 kaszánnyi réti térséget foglalnak-el, ezeknek tiszta jövedelmeik 126886 f. p. p.

Jegyzéke az adózók marháinak, az 1831-iki megyei rovásolás szerint.

Járások és kerületek	ökrök		tehének		Borjúk	lovak		Csikók.	Sertések.	Juhok.	Kecs-kék	Méh-kas
	jármas	bizalt	fejős	meddő		kocsis	ménesi					
Eszék	1318	5	324	175	262	2263	183	12	1444	1276	2	232
Valpó	1429	—	606	463	794	1966	178	187	3750	67	—	113
Deákóvár	921	—	347	115	433	570	59	75	823	61	60	38
Verőcze	779	—	315	124	515	1244	2	—	1469	214	11	152
Miholjacz	753	3	188	133	296	790	155	96	1481	39	—	43
Nassicz	1530	9	793	262	1199	1716	13	13	2752	126	46	58
Vucsin	837	27	733	97	1134	921	23	233	1806	124	47	78
összesen	7567	44	3506	1369	4733	9473	598	616	13525	1907	166	654

Ezen jegyzékből láthatni, hogy a' hegyes Nassicz és Vucsinban legtöbb ökrök, tehenek, Eszéken legtöbb lovak találhatnák; a' mindennel bővelkedő Deakóvár pedig kevés ökröt, legkevesebb lovat nevel, melly a' restségnek szőlő bizonyossága. A' borjúk, csikók felnevelésében is a' dombos Nassicz és Vucsin másokat felülmúlnak, sertés is Valpó után a' hegyes Nassiczban legtöbb, és ismét Deakóvárban legkevesebb találhatik. A' hasznos juhtenyésztésről csak Eszék és Verőcze gondoskodnak, a' renyhe deakóváriaknak, a' bitang kecskék, úgy látszik kellemetesebbek. A' méhtenyésztés Eszéken és Verőczén a' gondosabb munkásság jele. Deakóvár ebben is legutolsó. Földet, rétet legtöbbet bir Deakóvár, legkevesebbet Eszék, és még is e' kettő közt mekkora a' különbség! Urbarialis telkein legtöbb szilvást bir Nassicz; káposztást csak Verőcze; dohányt csak Verőcze és Vucsin német helységei termesztenek.

c) Ásványok országából.

A' *termés köveken* kívül, mellyek csak ritkán és néhol fordittatnak épületekre, terem *kobacs*, mellyet a' jankováczi üveghuta használ; a' márienthali magáét Posegából hordja nagy fáradsággal. Van sokféle jó *agyagföld*; közöttök a' Jóshavai, 's Orahoviczai fazekasok földjei ismeretesekek. Más ásványokról vagy érczekről semmit nem mondhatunk.

8. §. Lakhelyek. Lakosok.

Van ezen megyében 1 *szabad királyi város*, 16 *mezőváros*; mellyekből 12 shokacz, 1 rácz, 3 vegyes; 218 *fulu*; mellyekből 131 shokacz, 58 rácz, 3 magyar, 4 német, 1 cseh, 1 tót, 20 vegyes shokacz és rácz; 12 népes *szállás és majorság*.

Népessége: 141,331 lélek, 's így esik egy □ mfdre: 1690 lakos. Vallásokra: 97,475 rom. kath., 10 gör. kath., 41,504 nem egyesült óhitű, 2051 reform., 321 zsidó. Nyelvökre: 93,155 shokacz, 41,504 rácz, 2451 magyar, 3500 német, 200 tót, 200 cseh, 321 zsidó.

A' különböző vallás felekezetek, o' következő püspöki megyék egyházi kormányja alatt állnak. Az eszéki 's deakóvári járások (kivévé az elsőből Csepin falut) a' *Bosna*, vagy is *deakóvári* és *szeremi* egyesült rom. kath. püspöki megyéhez és a' görög nem egyesült *károloviczi* érsekséghez (mellyhez még a' deakóvári járásból Beketincze, és Vucsevce, a' valpóiból pedig Budimcze, Poganovcze, és Martincze faluk járulnak); a' valpói járás, miholjáczi kerülettel (kivévé Moszlavinát és Csagjaviczát) 's a' felebb említett Csepin faluval a' *pécsi*; a' nassiczi, vucsinj, verőczei kerületek pedig a' *zágrábi* püspöki megyéhez; valamint az ezekben 's amazokbau lakó nem egyesült görögök a' *pakrácz*i óhitű püspökséghez, 's végre a' reformatusok a' *dunamelléki* superintendentiához tartoznak.

Romai kath. parochia van 42, nem egyesült óhitű 34, ref. anyaecklézsia 3, u. m. Rétfalun, Harasztiban és Szent Lászlón; synagóga 2, u. m. Verőczén és Nassiczon. Kath. szerzetesek, nevezetesen capistranus sz. *ferencziek* laknak Eszéken és Nassiczon; *kapucziusok* Eszéken; sz. László provinciabeli ferencziek Verőczén. Görög nem egyesült óhitű sz. Basil reguláit követő kalugyer zárda van Orahovicza szomszédságában Shumegye falu felett bérczes erdők közepette.

Magyarok, némelly tisztviselőkön, mesterembereken kívül, csupán 3 helységben laknak: u. m. Rétfalun, Harasztiban és Szent-Lászlón. Ezeknek nyelvek badar, 's úgy szólván fele rácz, p. o. *menj kobila* (kancza) *hiszem nincs kuriák* (farkas) a' *csupria* (hid) alatt.

A' *németek* 4 helységben laknak, 's ezenkívül Valpón, különösen pedig Eszéken feles számmal. A' helységbeliek jó dohánytermesztők, 's általjában gondos földművesek.

Azonban a' népesség nagyobb része szláv eredetű, 's vagy úgy nevezett *shokaczok*, azaz katolikus ráczok, vagy egyszerűen *rác*zok, kik Vlah névvel is neveztetnek, 's a' görög nem egyesült vallást követik. Az itt ott szállingódzó örményeket, szerbusokat, macedoniakat, horvátokat, tótokat, czigányokat különösen fel nem számíthatni. Tisztán *tótok* laknak Miljevczén, 's *csehek* Johannisbergen.

A' köznép bélyege restség, tuhyaság, pihaság, lustaság, lomhaság, henyéség, és ha a' szerencsétlen dologtalanságnak még több változásai volnának, mind reá illenek, még az emésztő inség idejében sem lehet őt dologra hajtani, 's ha a' termékeny föld neki, egy vagy más áldásával bővebben adakozik, ő a' mellett marad, míg azt végső cseppig ki nem üríti, 's még akkor is, mikor az uradalmi hatalomerő a' *még kell lenni*-re hajtja, boldognak véli magát, ha kötelességét csak fél órával továbbra halaszthatja, 's innen van a' sok urbéri panaszok kútfeje, eredete. Azonban ő ravasz, megátalkodott, álnok, boszúálló, heves, káromkodó, az új bor, de kivált a' pálinka kazán legédesebb földi boldogságai közé tartozik, 's ekkor felhevülven verekedésre, sőt öldöklésre is hajlandó. Az 1831. rablajstrom 51 vétkese közt 24 különféle gyilkos számláltatott, 's ugyan ezen évben a' 9 házból álló Boroecze faluban 3 gyilkosság történt. Általában találtatott a' rabok közt: 6 lázzadó, 3 templomrabló, 1 gyújtogató, 11 tolvaj, 6 haramia, 24 különféle gyilkos, összesen 51 vétkes. Milly borzasztó aránytalanság a' nagyobb és kisebb gonosztettek közt! Másképp a' köznép szelid, hol a' törvényhatóság vas pálczáját érzi alázatos, engedelkeny, türelmes, ájtatos, sőt babonás is, jó atya, jó anya, hű házastárs, 's a' nőnem guzsalyát annyira szereti, hogy sétálás látogatás, sőt utazás közben is magával hordozza. Öltözete a' köznépnél: vászon gatyá, ümög, bocskor, kalap, posztó mellény, és térdig érő fejeér szűr, munka idejében, mellénye felibe még egy más kurta szűk köldökig érő felső ümögöt ölt-fel; a' hegyi népek fejeér szűr helyett, barna veres posztóval körül varrott szűr viselnek; Baranya 's Somogy szélein, a' hosszú szűr is divatban van. Az asszonyok alsó, felső szoknyát, vegyes festékű gyapjú szövetekből (zöldet feketével keverve leginkább kedvelnek) és különféle színű, hason kelméjű kötényt viselnek; fejeiket kendővel, gyapjú fedővel (shámia), melly ha Törökországból által csipethetik, legkedvesebb, 's az óhitű görögök csipkés, arany csipkés fatyollal takarják. Télen hosszú új, térdig érő párkányozott ködmönt viselnek, a' görögöknél néha főkötőt is láthatni, a' hajadonok

hajfűrtjeik közé virágokat szoktak dugdosni. Egy elbocsátott agg katona Goliczén, a' kalaposok szőrnyű bosszúságára többeket megtanított szalma kalapokat készíteni, melyek is nagyon elsokasodtak. — Lakása a' köznépnek nem a' legjobb. Háza közönségesen gerenda oszlopokra épült, cserénynyel fonott, és agyaggal sárzott, elő-hátul szobából, közép konyhából álló hajlék; kürtőtlen konyháját ki-vényén, szobáiban még télen is keveset lakik; házi eszközeit többnyire maga faragja.

9. §. Szorgalom. Ipar.

A' szorgalomról, látván már a' köznép fő bélyegét, nem sokat mondhatunk. Földjét többnyire sohasem, vagy igen ritkán trágyázza; gazdasági barmainak nemesítésével nem gondol. Azonban a' nőnem szorgalmasabb a' férjünál, 's ez az itt termesztett len és kender szálaiból mindenféle vásznat, sőt finomabb gyolcs, vagy is patyola forma szövénényt is tud készíteni, 's ezt ő *Csenárnak* nevezi, mellynek viselése jobb értékű gazdát jelent. A' kézi mesterségek minden ágazatai eléggé üzetnek a' megyében, 's a' mindennapi szükségre valókon kívül ritkábbak is. Eszéket nem számlálván, az 1829-ki országos összeírás szerint 832 czéhbeli és kontár számláltatott; 's az 1831 dic. összeírás szerint volt 123 vizimalom, 87 szárazmalom, 798 pálinkafőző kazány, 775 mesterember. — Ha az eszéki könyvnyomtató műhelyt, 's a' jankováczi és mariathali üveghutákat kivesszük, más gyárt a' megyében nem találunk. A' szlatinai olaj-tisztító, 's a' verőczei borkő-gyárok a' verőczei uradalom törvényes zár alá való jutásával megszűntek lenni; pedig az első (csak 1825 ben vette eredetét) a' repczeolajt olly haszonvetővé tette, hogy nem csak *Árgándi* mécesekre, hanem ételre is alkalmas lenne, 's messzi országokba is elhordatott; a' borkő gyár pedig 2000 mázsa borkőt tisztítván évenként, a' tisztább borkőből készített és festőknek szolgáló *crystal*, *tartarival*, *Triestig* 's másuva is élénk kereskedés üzetett.

10. §. Kereskedeés.

A' megye belső kereskedése, melly többnyire vidéki kereskedők és tőzsérek által tétetik folyamatba, nagyobb részt a' városokra van szorítva. Külső kereskedése a' szomszéd vidékre, sőt némelly ágazatokban messzi országokra is terjed, mellyet a' Duna, Dráva hajókázható vizei hatalmasan előmozdítanak. Legemlékezetesebb az eszéki hidon keresztül vinni szokott megyebéli, szerviai és bosniai marha 's különösen sertés-kereskedés, melly bizonyosan egész országban legnagyobb, a' minthogy szalonnát Eszéken talán legolcsóbban lehet venni. Azután jön a' bácsi 's bánáti búza, liszt, kender, a' baranyai bor, a' stájer deszka és vas, épületi fa, savanyúvíz, 'stb. kereskedés. Ennek előmozdítóit az országban forgó pénznemek, kivévn, ha néha a' török jobbágy marha kereskedésében *piaszterekben* (egy huszas forma ezüst pénz) alkudozik, ki is minden pénz felett a' Máriaképes két forintos tallérokat leginkább kedvelli, 's inkább ezekért váltja-be az országbeli aranyokat is. A' mérésben megtartatnak ugyan az országszerthe törvényes *mértékek*, érdemes lesz azonban ezeknek változásait tudni. Az egész megyében egy hold föld 2000 □ ölnyi tér, kivévn a' deakóvári uradalmat, hol néha a' királyi mértéknek hibás visszaélése után következett, hogy Maria Therezia korában tett felmérés szerint egy hold föld 1684 □ öl, egy kaszás rét pedig 1317 □ öl, melly zavaros felmérés maig fentartatik a' kamara 's deakóvári uradalom részéről. Ezeken kívül egy kaszás rét 1000 □ öl, egy kapás szőlő mindenütt 250 □ öl. Megtartatnak a' hosszúsági mértékek is, csakhogy a' köznép réf helyett *arsínnal* él, melly egy könyöknyit 's mintegy $\frac{3}{4}$ réfet tesz. A' tömött testek mérésében a' *kila* mindenütt 8 *ozmákból* áll, csakhogy a' közönséges kila $3\frac{1}{2}$ pos. mérő, a' deakóvári 4 pos. mérőt tesz. Dívatban van továbbá a' galyibás *okka*, melly $2\frac{1}{4}$ fonthoz hasonló. Utjai nem dicsérhetők, — pedig Verőcze vgye az élénk kereskedeés, posta 's szorgalom szekér járás, a' katonai fő kormány, a' vár igazgatóságok végetlen közösülésik miatt, a' felette látogatott megyékhez tartozik. Egyéb-

íránt a' vucsini és verőczei szolgabírák Verőcztől kezdve, Therezovácson által Ráczi Miholjác felé, a' néhai Palilula csárdáig, mintegy két mfdnyi távolságra jó porondos országutat csináltattak, melly télen, nyáron egyiránt használható. *Postaállomások*: E zékről Deakóvár felé: Vuka $1\frac{1}{2}$, Deakóvár 1. Eszékről Pétervárad felé: Vera (már Szeremben) $1\frac{1}{2}$, Vuková 1, 'stb. Eszékről Buda, vagy Pécs felé: Laskafalu (már Baranyában) $1\frac{1}{4}$.

11. §. Oskolák. Műveltség.

Kath. philosophiai iskola vagy is *lyceum* és *papi nevelőház* van Deakóvárott. *Gymnasium* van Eszéken, hol eddig a' capistranus sz. ferencziek a' tudományokat német nyelven tanítottak. *Capitalis iskolák* 2 vagy három tanítóval találtnak: Eszéken három, u. m. a' várbán, alsó és felső városban, továbbá Deakóváron, Valpón, Miholjácson és Verőczen, hol egyszersmind első grammatica is tanittatik. Alsó *néposkolák* mind a' katholikusoknál, mind az óhitűeknél csaknem mindenütt találtnak, de a' paraszt nem örömet küldi gyermekét ezekbe. Hanem őket inkább marha őrzésre használja. — Eszéken van jó rajz iskola, muzsikai egyesület, 's egy kis magyar könyv olvasó társaság. Könyvtár nem sok találtnak, 's ezek közül a' Therezováczi Jankovich családé, a' szlatinai, Szallopek k. tanácsosé, 's Hoblik Márton megyei fő ügyészé érdemlenek említést, 's utóbb említett jeles hazánkfia, mint ezen a' vidéken az elhagyott magyar literaturának buzgó pártfogója, 's mint egyetlenegy, még pedig kitűnő és lelkes magyar író, különösen minden el nem fogúlt magyartól tiszteletet érdemel. Rajta kívül szerzőt, egy két illyrus alkalmi rimelőt kivévén, Diogenes lámpája keres. Társasági nyelve a' megyének a' német, 's télen által e' nyelven Eszéken 's péha Valpón játékszin is tartatik. A' könyveknek, 's tanulásnak általában itt kevés, a' magyar nyelvnek 's literaturának pedig még kevesebb barátja van.

12. §. Katonaság.

A' megye ujonczait az 53 ik számú magyar gyalog ezere-
redhez adja, 's mind a' fő - hadfogadó kormánya, mind ka-
tona nevendékháza ez ezere-
rednek, a' megye kebelében, E-
széken van. Szállásoló katonaságból Eszéken egy zászlóaly
gyalogságot, 's a' vármegyében széljel néhány század lovas-
ságot tart azon ezere-
redből, mellynek fő tisztikara Vuková-
rott tanyázik. Az eszéki várról, 's más katonai hivatalok-
ról Eszék városa leírásánál fogunk szólaui.

13. §. Királyi Hivatalok, 's más Köz-
Intézetek.

Fő postahivatal van Eszéken, 's ez egyik azon 6 fő pos-
tahivatalok közül, mellyek Magyarorszá-
gban találtnak. A' többi postatisztségeket fentebb a' 10-ik §-ban, 's más ki-
rályi hivatalokat Eszéknél említvén: itt csak az eszéki és
therezováci *sóházakat* hozom elő. *Patika* van a' megyében
6, u. m. Eszéken 4, Verőczen és Deakóváron egy egy.

14. §. Jobbágytelkek. Porták.

Verőczeben, szinte mint Szerem és Posega vármegyék-
ben az urbéri földekre nézve 3 osztályrend van. Az elsőből
egy egész telkes jobbágy bir 24, másodikból 32, harmadik-
ból 40 hold szántóföldet. Rétekből minden osztályrendben
8 embervágót. Jobbágy föld van Verőcze vgyében az 1828-
ki országos összeírás szerint 119,480 hold szántóföld, 's
42 363³/₄ kaszás rét. — Portája van a' megyének 80, Eszék
városának 11. Az fizetett 1831-ben a' hadi pénztárba 54,077
fr. 5 kr. házi pénztárba 39,005 fr., 10 krajczárt pengőpénz-
ben; Eszék pedig fizetett a' hadi pénztárba 4133 fr. 3³/₄ kr.,
házi pénztárba 5511 fr., 48³/₄ kr., deperditákban 7233 fr.
55¹/₄ kr., és így összesen a' házi tárba 12,744 fr. 44 kr. p.p.

15. §. Nemesség. Uradalmak.

Az 1785 ki országos összeírás szerint 150 férfi nemes személy találtatott. Uradalmi e' következők: *Almás*, *Csepin*, *Erdőd* (mind a' hármat birja az Adamovich nemzetség); *Periosancze* mostani *Miklóssal*, 's *Orahovicza* (mind a' kettő Mihalovich nemzetségé); *Verőcze*, *Nassicz*, *Rétfulu*, (mind a' három gr. Pejachevich nemzetséget uralja); *Valpó* (b. Prandau nemzetségé); *Vucsin* (Pribéri Jankovich nemzetségé); *Dálya* (kamarai zálogképen a' károloviczi érseké); *Deakóvár* (a' hasonnevű kath. püspöké); *Eszék* (a' kamaráé), *Obradovcze* (az orahoviczai kalugyer zárdáé); *Szarvas*. Mind ezen uradalmak kiterjedését megirtuk a' 2-ik §-ban.

16. §. Tisztikar.

1 fő, 2 alispány; 1 fő, 2 aljegyző; 1 levéltárnok, 1 fő, 1 al, 1 kerületi adószedő; 1 számvevő, 1 fő, 1 alügyész; 4 fő, 4 alszolgabíró, 4 eskütt, 6 élelmi biztos, 'stb. Ide járulnak 2 fő orvos, 1 földmérő, 7 seborvos. — A' helység jegyzői, itt vgyei szolgáltnak tartatnak, 's közérítésben a' kerületi szolgabírákkal, az alispányok által neveztetnek-ki. Az uraságoknak hozzájuk kevés, a' népnek semmi befolyása nincsen, 's nem csak a' rendes jegyzői kötelességet viszik, hanem a' köz munkákat is ők rendelik-el, a' közbátorságra vigyáznak, 's erről hetenkint az illető szolgabíráknak jelentést tesznek. A' vgyei gyűlések tartatnak: Eszéken.

17. §. Politikai felosztása.

Eloszlik 1 szabad királyi városra, 4 járásra és három kerületre, de a' járás es kerület közt különben semmi különbség nincs, csak hogy amazokat fő, ezeket al szolgabírák igazgatják, de függetlenül, a' honnan a' járások is vegyesen kerületeknek neveztetnek. A' járások és kerületek pedig e' következők: I. *Eszéki*. II. *Valpói*. III. *Deakóvári*. IV. *Verőczei*. V. *Miholjáczi*. VI. *Nassiczi*. VII. *Vucsini*.

Szabad Királyi Város.

Eszék, Eszekinum, Esseg, Ossik. A' romaiak idejében Mursia vagy Mursa. Fekszik egy róna térségen, a' Dráva jobb partján, Budához 19 postaállásnyira. Felosztatik négy részre, u. m. a' *vár*ra, az *alsó*, a' *felső városra*, 's a' *majorságra*. Az utóbb említettek a' vártól 400 ölnyi távolságra esnek. Népsége 11,003 lélek, kik közt 8865 romai katolikus, 2038 nem egyesült óhitű, 34 reformatus, 66 zsidó. Nyelvökre nézve nagy részt katolikus és óhitű ráczok, de németek is igen számosan vannak, a' magyarok csekély számuak. — A' vár hármassánczczal, bástyákkal van kerítve, 4 kapuja van, mellyeken át hidakon vezető unalmas út viszen. Belseje kövekkel kirakva tágas piacczal bir, mellyet a' hajdani hadi kormányshéki épület, hol most bálók, casinók, szinjátékok tartatnak; a' fő órház, városháza, 2 ugró, 2 emelő kút ékesitenek. Itt van a' gymnasium, rajz-, muzsika- 's capitalis iskola, a' vár igazgatási tisztekkel 2 brigadiros generál, vár és vízépitő 's pattantyusi osztályok, hadi biztosság, élelmi, fegyvertár tisztek lakai, fő posta és szorgalom-kocsi hivatalok, hadi és polgári patika, katonanevelő, hadfogadó, és kórházi épületek, két kath. templom, mellyek közül egyik a' capistranus sz. ferenczié, 's végre egy meglehetősen vendégfogadó. A' várt a' Dráva tulsó partján lévő erős fellegrvár védi. — A' *felső városban* van a' vármegyeháza, a' só 's evvel összekötött harminczadhivatal, a' néhai selyemgyár, capitalis és muzsika-iskola, négy kath. templom (egyike a' fő utcúra tisztelen helyhezett istállókkal épült klastrommal a' kapuczinusoké) és egy olajverő malom. A' b. Prandau házon kívül egyéb jeles épülettel nem bir; utczái elég szélesek, de görbék, 's télen a' sár, nyáron a' por miatt szenvedhetetlenek. Tágas piaczán tartatnak a' kirakó országos vásárok. Az *alsó városnak* sem alkalmas piacza, sem említésre méltó épületei nincsenek. Találtatik itt mindazáltal kath. és n. e. óhitű capitalis iskola, 3 katolikus és 1 n. e. óhitű szentegyház. Utczái a' középso szélest kivéven, szűkek, sárosak. A' *majorokban* említést érdemel egy könyvnyomtató

műhely, melly csak lajstromokat 's kalendáriumot 's holmi apróságokat nyomtattat. Figyelemre méltó továbbá a' város kórháza, a' mellette lévő derék mulatókert, szép tágas, árnyékos sétáló egyenes és tekervényes utjaival, tánczeremmel, lövöldözőházzal. Végre itt vannak a' ssertéskereskedésre szolgáló *Oborok*, vagy [disznóolák, 's egy repeze sutoló malom. Eszéket a' Dráva bal partjával egy szép és hosszú fahid köti-össze. Kereskedése Verőcze vgyének itt központosul, 's a' mellett a' itransitó kereskedés is nagy fontosságú. Fő kereskedési czikkek: a' gabona, tűzi-épületi-kádár fa, sertés, szarvasmarha, stájerországi vas és deszka, baranyai 's szeremi bor, bácsi kender, gubacs, és gyümölcs. Mesterember czéhbeli és kontár az 1831-ki felszámolás szerint 696 találtatott. Ezeken kívül volt 9 kávéház, 228 vendégfogadás és csapláros, 's 17 szatócs (Greiszler). Az emeletes Dráva parton az alsó városiak, a' felső városiak pedig szántóföldek között, nem tekintvén a' földnek vizenyősségére szőlőskerteket ültettek, mellyek lőrért teremnek, melly forrása után csakhamar eczetté szokott változni. Tanácsa a' városnak áll 1 bíróból, egy kapitányból, 5 tanácsbeliből. A' fenyítő perek a' városi tanácstól a' banalis táblára, innen a' hétszemélyes törvényszékre; a' polgári perek a' királyi személynök (Personalis) elibe vitetnek. Portájáról 's adójáról lásd a' 14 §. Királyi várossá 1809-ben, 24 mart. lett, de becikkelyeztetését mind eddig meg nem nyerhette.

Mezővárosok.

Csagjavicza, shokacz m. v. 1288 kath. lak., paroch. templommal. F. U. b. Prandau. Itt az erdőkön keresztül a' Drávától délnek régi sánczolás nyomai látszatnak, mellyeket a' lakosok romai sánczoknak neveznek, de hihetebben a' hegyi vizeket lecsapoló csatorna romjai lehetnek.

Dálya, rácz-shokacz m. v. a' Duna mellett: 810 kath., 2836 n. e. óhitű, 5 ref. lak., 1 kath., 's két n. e. óhitű anyatemplommal. Nevezetes itt az izléssel épült uradalmi ház, az uraság jó rendbe szedett gazdasága, a' dunai halászat és rév. Termékenységéről 's gyors lovairól is dicsértetik. F.

U. a' kárloviczi g. n. e. óhitű érsek, ki ezt kamarai zálogban bírja.

Deakóvár, a' romai időkben *Certis*, *Cirtissa*, utóbb *Dia-ca*, *Diakum*, püspöki mezőváros Eszéktől délre 5 mfdnyire: 1948 romai kath. shokacz, 3 óhitű, 1 zsidó lakossal. Széke a' bosniai vagy deakóvári és szeremi kath. püspöknek, 's káptalannak. A' székes szentegyház olly kicsiny, hogy a' püspöki udvar hátuljából ki sem látszik. Várának mohos falai és sánczainak helyhezete a' nyugoti részen szemlélhetők, keleti részén van a' derék püspöki kastély. Van itt püspöki lyceum és seminarium, capitalis iskola, elaggott papokháza, az egész megyében legtágasabb lovas kaszárnya, postahivatal, szép püspöki kert, kellemes kristály vizű források, mellyek közül egyik mellett csinos sétatér szemlélhető. A' járásbeli fő bíró, eskütt, mezei biztos, seborvos itt tartják lakásaikat; patikája is van. A' török időkben várában három basa uralkodott. A' bosnai püspökség 1239-ben (1242) alapítottott, a' törökök eltörölték 1543 körül, ujra felállítatott 1773-ban, 's egyesítetett a' szeremi püspökséggel, melly először Szerem városában (a' mai Mitroviczban) sz. Péter és Pál apostolok által állítatott, 580-ik évben az avarok által eltöröltetett, ujra felállítatott Ugo-lin kalocsai érsek által 1229 ben. Széke a' *Cuheri* kolostorba helyheztetett (mai Cserevich helységébe), innen Mitroviczba tétetett által, majd a' 15-ik században Bánmonostorba, később Belgrádba, utóbb Péterváradra. Itt 1773-ban megszünvén, mint fentebb mondtuk a' deakóvárival egyesítetett. A' káptalan 8 kanonokot számál, 's hitelessége az 1807. 26 cz. által visszaadatott. Kiterjed most e' két egyesült püspökség egész Szerem vgyére, 's a' péterváradi és brodi végezeredekre, Verőcze vgyének, 's a' gradiskai végezerednek egy részére. Volt benne 1835-ben 4 fő, 9 alesperest-ség, 81 parochia, 7 szerzetesház, és 151,161 kathol. lélek.

Pericsaucze, shokacz m. v. 927 kath., 19 n.e. óhitű, 13 zsidó lakossal, kath. paroch. templommal, országos vásárokkal. F. U. a' Mihalovich nemzetség.

Shokacz - Miholácz, m. v. a' Dráva szomszédságában: 2128 kath. lak., paroch. templommal, szép uradalmi lakkal

és kerttel, a' Dráván egy révvel, 's a' kerületi szolgabíró-nak lakásával. F. U. b. Prandau.

*Rácz-Miholác*z, m.v. a' verőczei járásban: 48 kath., 435 n. e. óhitű lak., 's óhitű anyatemplommal. F. U. gr. Pejachevich.

Moszlavina, shokacz m.v. 1227 kathol. lak., 's paroch. templommal. A' Dráva mellett fekszik, 's b. Prandau bírja.

Nassicz, shokacz m.v. a' hasonnevű kerületben: 759 kath., 11 óhitű, 92 zsidó lak., capistran sz. ferenczi klastrommal és templommal, synagógával. Szép egészséges dombon épült, 's ékeskedik az uraság csinos kastélyával. A' kerületi szolgabíró, biztos, seb orvos itt tartják lakásait, 's van egy többször leégett lovas kaszárnyája. Szent Antal napi marhavására igen nevezetes. F. U. gr. Pejachevich.

Orahovicza, shokacz-rácz m.v. a' nassiczi kerületben: 1089 kath., 250 óhitű, 13 zsidó lak., kath. és óhitű plebániával. Fekszik egy hegyektől körülvértetett gyönyörű völgyben, 's roppant gesztenyés erdeiről nevezetes. Nyugotnak Duzluk falu tövében magas dombon láthatni a' hajdani *orahoviczai* várat (Rózsavár), mellynek romjairól bájos kilátás van a' mindenszerte felséges vidékre. Régenten Ujlaky szeremi herczeg birta. 1687-ben Caprara cs. k. hadvezér a' körül belől fekvő várakat lerontván, csak Orahoviczát erősítette meg. F. U. a' Mihalovich nemzetség.

Petrievcze, vagy *Petrovicz*, shokacz m.v. a' Dráva szomszédságában, Eszékhez nyugotra 2 órányira: 1857 kath., 4 óhitű, 2 ref. lak., paroch. templommal, vásárokkal. F. U. b. Prandau.

Podgorács, shokacz m.v. a' nassiczi kerületben: 837 kath., 10 óhitű, 14 zsidó lak., paroch. templommal, vásárokkal. F. U. gr. Pejachevich.

Szlatina, rácz-shokacz m.v. a' verőczei járásban: 173 kath., 601 n. e. óhitű, 4 zsidó lak., kath. és óhitű anyatemplomokkal. Szép egészséges fekvése, kopár dombjából formált gyönyörű gyümölcsösei, kies kertje, halastava, jó szőlőhegyei 's borai említést érdemlenek. F. U. gr. Pejachevich.

*Therezovac*z, shokacz m.v. a' vucsini kerületben: 958 kath., 8 óhitű lak., 's egy csinos izlésű két tornyos anyaszentegyházzal. F. U. Pribéri Jankovich.

Valpó, shokacz m.v. a' hasonnevű járásban, Eszékhez nyugotra $3\frac{1}{2}$ órányira: 2397 kath., 6 zsidó lak., két szentegyházzal. A' romaiaknak itt *Valco*. *Valcona* nevű városok állott. Hajdan erős vára volt, mellynek helyén most a' b. Prandau nemzetség roppant palotája homloktoronynyal épült, a' lapályos föld miatt alapját temérdek gerendák tartják. Régiségéből keletészaki részén, egy mohos vár torony, 's a' keletészaki bástyák hagyattak meg épület falaknak, hol földalatti pinczék maig is fentvannak. Karassicza vize, mellyen derék köhid vezet, a' váras közepén foly le. Van az uradalomnak főbenjáró törvény hatósága tömlöczekkel, vas fördője, melly nem rég fedeztetett fel, szép orangeriája, üveg, meleg ágyai, csinos kertjei, gyümölcsösei, játékszine, kis könyvtára, sweiczi tehénészete. A' lovas kaszárnyát a' katonaság régen hamuvá tette. Lakása van itt a' főszolgabirónak, biztosnak, seborvosnak. Végre említést érdemel híres sert főző háza, 's a' mesterséges zsilipekkel készített vizrohanásu csatornán épült hét kerekű malma, deszkametszővel és pokrocza kallóval. A' város feje egy roppant uradalomnak, melly a' b. Prandau nemzetséget uralja.

Verőcze, shokacz m.v. a' hasonnevű járásban, Eszékhez nyugotra 15 mfdnyire: 3952 kath., 36 óhitű, 45 zsidó lak. Van derék temploma, mellyet a' sz. László provinciabeli ferencziek birnak, tágas klastrommal, capitalis és első grammaticai iskolája, lovas kaszárnyája, vendégfogadója, patikája, régi vármegyeháza, mellyben a' főszolgabiró lakik. Az uradalom vérhatalommal bir, 's azért itt vannak a' tömlöczök is. Heti és órszágos vásárai élénkek. Diszesíti e' mezővárost a' gr. Pejachevich nemzetségnek, mellynek eldődei Bolgárországból származtak, gyönyörű oszlopsorú tornáczczal, szépen terrassirozott ebédlő és csarnokkal ékeskedő, 's palakővel fedett pompás palotája. A' város tövében fekszik *Antunovác* majorság, hol hajdan derék orangeria volt. Verőcze régente a' jelesebb erősségek közé tartozott, 's körében a' hegyek ormain maig is fentvannak több várforma erősségek. 1242-ben IV. Béla itt tette Zágrábot királyi városnak. 1500-ben közgyűlés tartatván itt: II Ulászló jelenlétében törvények tétettek. 1545 körül a' törökök elfoglalván: csak 1684-ben véte-

tett vissza. A' város feje egy nagy uradalomnak, melly a' gr. Pejachevich nemzetségé.

Vucsin, rácz-shokacz m.v. a' hasonevű kerületben : 445 kath., 535 n.e. óhitű lak., kath. és óhitű plébániával. Fekszik egy dél-nyugotról szirtes bércekkel, észak-keletről magas dombokkal kerített, kedvesen csörgedező patakkal hosszabbar szegzett gyönyörű regényes völgyben. Egy magas kősziklán vár romjai látszanak, melly a' török időkben híres haramia fészek volt, de Dünewald vezér 1687 ben három napi ostrom után bevette, 200 törököt ejtvén fogságba. A' várt 's a' hozzá tartozó uradalmat elébb Trenk, majd Erdődy, később Eszterházy birta, kitől örökösen, királyi megegyezéssel megvette Pribéri Jankovich. Mostani tulajdonosa e' valóban bájos völgyben szép nyári palotát, körülötte messzeterjedt csemefés és virágos szakaszokat, derék üvegházat, deszkametsző malmot építtetett. Halastaván, erős jó illatú vörös borain, szép gyümölcsén kívül, különös említést érdemel *Szökökútja*, melly ha végig el fog készülni, hozzá hasonlót Europa keveset mutathat. Vize egy hegyről származtatik, melly mielőtt a' csatorna torkolatjába befolyna, mintegy 3000 ölnyire természetesen csörgedez. Legmagassabb vizoszlop, mellyet eddig ért el a' szökökút 73 lábnyi, melly a' vas csók erejével 180 lábnyira is fel fog emeltetni, kelet és alkonyatkor, gyönyörű szivárványos látományokkal bájolván-el a' nézőket.

Az összes helységek kerületenkint ekként következnek : *

I. ESZÉKI JÁRÁS.

Van benne 1 mezőváros, 14 falu. Népsége 17,521 lélek, u. m. 4264 r. kathol., 11,241 n. e. óhitű, 1995 reform., 21 zsidó. Ház van : 1863.

Almás, † shokacz-rác f. 633 kath., 119 óhitű lak. F. U. Adamovich.

Bieloberdo, ‡ rác f. 13 kath., 1883 óhitű lak. Dállyai urad. tartozik.

*) A' házak száma az 1831-ki dicális conscriptioból vétett. A' kath. templomok †, a' hol több van, az elébe tétetett számmal, a' görög nem egyesülteké ‡, a' reformatusoké * jegyeztetnek meg. A' jegy mellé tett pont anya templomot vagy plébániát, m.v., mezővárost, f. falut, F.U. földesurat jelentenek.

Borovo, † rác z f. 4 kath., 1854 óhitű lak. Dályai urad. tartozik.

Csepín, †† rác z-shokacz f. 263 kath., 1362 óhitű lak. F. U. Adamovich.

Dálya, m.v. lásd fentebb.

Dobszin, † rác z f. 490 óhitű lak. Erdődi urad. tart.

Erdőd, †† rác z-shokacz f. 310 kath. 419 óhitű lak. Hajdan Teutoburgum erősség, mellynek romjai a' Duna magas partján fekszenek, és az által ellenben lévő Bácskaság messze vidékeire szép kilátást adnak. Ezelőtt a' Pálffy nemzetség birta, melly előnevét is innen veszi, de a' Csepini Adamovich nemzetségnek örökös en eladatott. Szőlőhegye híres, de erős bort terem.

Harasztí, magyar f. a' Palagya mocsárnál: 4 kath., 714 ref. lak., 's anyae kklézsiával. Erdődi urad. tart.

Koprivna, rác z f. 270 óhitű lak. Erdődi urad.

Kravicza, † shokacz f. 172 kath. lak. Rétfalui urad.

Magyar-Rétfalu, magyar f. Eszékhez közel: 29 kath., 725 ref. lak., 's anyae kklézsiával. F. U. gr. Pejachevich.

Német-Rétfalu, † német f. 700 kath., 3 n. e. óhitű, 18 ref. 15 zsidó lak. F. U. gr. Pejachevich.

Szarvas, † német f. 848 kath., 9 óhitű, 6 zsidó lak.

Szent-László, * magyar f. 3 kath., 512 ref. lak. Erdődi urad.

Ténye, †† rác z-shokacz f. 455 kath., 2005 óhitű; 21 zsidó lak. Erdődi urad.

II. VALPÓI JÁRÁS.

Van benne 2 mezőváros, 21 falu. Né pessége: 19,573, u. m. 17,539 kat h olikus, 2025 óhitű, 3 ref., 6 zsidó. Ház: 1856.

Bisztrince, † shokacz f. 596 kath. lak. Valpói urad. tartozik.

Bizovacz, † shokacz f. 1162 kath. lak. Valpói urad.

Boczanjevcze, † shokacz f. 708 kath. lak. Valpói urad.

Brogyancze, † shokacz f. 952 kath. lak. Valpói urad.

Budimeze, † rác z f. 2 kath., 1470 óh. lak. Valpói urad.

Gáth, shokacz f. 566 kath. lak. Valpói urad.
Habianovcze, shokacz f. 817 kath. lak. Valpói urad.
Harkanovcze, † shokacz f. 1129 kath. lak. Valpói urad.
Ivanovcze, shokacz f. 441 kath. lak. Valpói urad.
Josephsdorf, shokacz f. 322 kath., 1 ref. lak. Valpói urad.

Koshka, shokacz f. 899 kath. lak. Valpói urad.
Kunissincze, shokacz f. 440 kath. lak. Valpói urad.
Ladimirovce, † shokacz f. 876 kath. lak. Valpói urad.
Mariancze, † shokacz f. 1136 kath. lak. Valpói urad.
Mariaucsacze, † shokacz f. 157 kath. lak. Valpói urad.
Martincze, † shokacz-rác f. 294 kath., 275 óhitű lak. Valpói urad.

Nárd, † shokacz f. 528 kath. lak. Valpói urad.

Petrievcze, m.v. Lásd fentebb.

Poganovcze, † rác f. 6 kath., 276 óhitű lak. Valpói urad.

Shág, † shokacz f. 269 kath. lak. Valpói urad.

Szatnicza, † shokacz f. 500 kath. lak. Valpói urad.

Tiborjancze, shokacz f. 339 kath. lak. Valpói urad.

Valpó, m.v. Lásd fentebb.

Velishkovcze, shokacz f. 580 kath. lak. Valpói urad.

Vinogradcze, shokacz f. 221 kath. lak. Valpói urad.

Zelcsin, shokacz f. 345 kath. lak. Valpói urad.

III. DEAKOVÁRI JÁRÁS.

Van benne 1 mezőváros, 50 falu, 2567 ház. Népeisége: 23,717 lélek, u. m. 20,247 katolikus, 3460 n.e. óhitű, 15 zsidó.

Beketincze, shokacz-rác f. 208 kath., 82 óhitű lakos. Deakóvári urad. tart.

Boroevcze, rác-shokacz f. 50 kath., 64 óhitű lak. Deakóvári urad.

Borovik, rác f. 5 kath., 40 óhitű lak. Deakóvári urad.

Bracsevce, † rác f. 30 kath., 242 óhitű lak. Deakóvári urad.

Breznicza, shokacz f. 113 kath. lak. Deakóvári urad.

Bucsie, rác f. 130 óhitű lak. Deakóvári urad.

Budrovce, † shokacz f. 1630 kath. lak. Deakóvári urad.

Csenkovo, rácz f. 248 kath. lak. Deakóvári urad.

Deakóvár, m.v. Lásd fentebb.

Dragotin, † shokacz f. 184 kath. lak. Deakóvári urad.

Drenje, † shokacz f. 406 kath. lak. Deakóvári urad.

Forkushevcze, † shokacz f. 225 kath. lak. Deakóvári urad.

Gaushincze, † shokacz f. 601 kath., 10 óhitű lak. Deakóvári urad.

Gorján, † shokacz f. 1290 kath. lak. Hajdan Gara város és erősség, 's a' Gara nemzetségnek törzsöki birtoka.

A' várnak némelly omladéka a' falu közepén most is látszanak. Itt támadtattak meg Erzsébet és Mária királynék Horváthi János bán, és az auranai perjel által 1386-ban, 's egyszersmind fogságra ejtettek. F. U. a' deakóvári püspök.

Gyurgjancze, † shokacz f. 508 kath. lak. Deakóvári urad.

Harkanovce, rácz f. 5 kath., 256 óhitű lak. Deakóvári urad.

Ivanovce, shokacz f. 450 kath., 1 óhitű lak. Deakóvári urad.

Keshincze, shokacz f. 588 kath. lak. Deakóvári urad.

Kondrics, shokacz f. 188 kath. lak. Deakóvári urad.

Koritna, † shokacz f. 560 kath. lak. Deakóvári urad.

Kuchancze, rácz f. 49 kath., 105 óh. lak. Deakóvári urad.

Lapovacz, † shokacz f. 415 kath. lakos D. u.

Majar, † rácz f. 31 kath., 349 óh. lak. Deakóvári urad.

Merzovics, † shokacz f. 500 kath., 24 óhitű lak. Deakóvári urad.

Muszics, † shokacz f. 331 kath. lak. Deakóvári urad.

Milinaez (Antunovacz), shokacz f. 79 kath. lak. Deakóvári urad.

Nabergje, † rácz-shokacz f. 170 kath., 538 óhitű lak. Deakóvári urad.

Daljeviua, shokacz f. 187 kath.

Paucsie, † rácz f. 263 óhitű lak. Deakóvári urad.

Perkovce, shokacz f. 242 kath. lak. Deakóvári urad.

Pishkurevcze, † shokacz f. 1230 kath. lak. Deakóvári urad.

Podgorje, rác z f. 1 kath. 221 óh. lak. Deakóvári urad.
Potnjane, shokacz-rác z f. 118 kath., 92 óhitű lak. Deakóvári urad.

Preszlatincze, shokacz f. 244 kath., 30 óhitű lak. Deakóvári urad.

Pridvorje, † shokacz f. 356 kath., 12 óhitű lak. Deakóvári urad.

Punitovcze, † shokacz f. 610 kath. lak. Deakóvári urad.

Ratkovdol, rác z f. 5 kath., 130 óhitű lak. Deakóvári urad.

Szirokopolje, shokacz f. 327 kath. lak. Deakóvári urad.

Szatnicza, † shokacz f. 634 kath. lak. Deakóvári urad.

Szelcze, † shokacz f. 883 kath. lak. Deakóvári urad.

Semalcze, † shokacz f. 825 kath., 2 óhitű lak. Deakóvári urad.

Szlatinik, † shokacz f. 531 kath. lak. Deakóvári urad.

Szlobodnovlast, rác-shokacz f. 136 kath., 236 óh. lak. Deakóvári urad.

Szvetoblazsje, rác z f. 1 kath., 211 óhitű lak. Deakóvári urad.

Ternava, 2 † shokacz f. 450 kath. lak. A' hajdani püspök lakról, szőlőhegyeiről, borairól ismeretes hely. A' magas dombon épült püspöki kastély, templomával a' szőlőhegyek közt bájoló kilátást szolgáltat egész a' Szávántúli vidékre. F. U. a' deakóvári püspök.

Tomassancze, † shokacz f. 580 kath. lak. Deakóvári urad.

Városh, † shokacz f. 419 kathol., 14 zsidó lak. Hajdan *Újvári* erősség. A' falu tövében kettős régi várnak dűledékei láthatók. F. U. — a' deakóvári püspök.

Verbicza, † shokacz f. 513 kath. lak. Deakóvári urad.

Vishkovcze, shokacz f. 817 kath., 10 óhitű lak. Deakóvári urad.

Vucsevce, † rác-shokacz f. 158 óhitű, 125 kath. lak. Deakóvári urad.

Vuka, † shokacz f. 434 kath. lak., postával. Deakóvári urad.

IV. VERŐCZEI JÁRÁS.

Van benne 3 mezőváros, 30 falu, 1966 ház. Népessége 20,061 lélek, u.m. 14,271 katolikus, 5735 n. e. óhitű, 55 zsidó lak. Az ezen járásban fekvő helységek mind a' verőczei uradalomhoz tartoznak, 's a' gr. Pejachevich nemz. uralják.

Antunsdorf, német-rác f. 289 kath., 118 óh. lak.

Bakics, shokacz-rác f. 572 kath., 148 óhitű lak.

Bisztricza, shokacz f. 187 kath. lak.

Bukovina (Alsó), rác f. 12 kath., 216 óhitű lak.

— (Felső), † rác f. 28 kath., 296 óhitű lak.

— (Új), † shokacz-rác f. 335 kath., 216 óh. lak.

— (Spissich), shokacz f. 837 kath. lak.

Bushetina, shokacz f. 1002 kath. lak.

Gradacz, shokacz f. 970 kath. lak.

Johannisberg, cseh f. 42 kath. lak.

Kapincze, rác-shokacz f. 90 kath., 192 óhitű lak.

Kozicze, shokacz-rác f. 382 kath., 104 óhitű lak.

Lípovacz, rác f. 362 óhitű lak.

Lozan, shokacz f. 469 kath. lak.

Medincze, † rác f. 480 óhitű lak.

Meljane, † rác f. 289 óhitű lak.

Naudovacz, rác f. 319 óhitű lak.

Noszhovcze, shokacz f. 387 kath. lak.

Nováki, rác-shokacz f. 130 kath., 270 óhitű lak.

Oreshacz, rác-shokacz f. 371 kath., 699 óh. lak.

Predrievo, shokacz f. 475 kath. lak.

Rác-Miholjác, m.v. Lásd fentebb.

Radoszavcze, shokacz f. 98 kath. lak.

Szlatina, m.v. Lásd fentebb.

Szladoevcze, † shokacz f. 728 kath. lak.

Szopie, † shokacz-rác f. 951 kath., 140 óh. lak.

Sztarin, rác f. 204 óhitű lak.

Turnassicza, † shokacz f. 268 kath., 6 zsidó lak.

Vashka, shokacz f. 575 kath. lak. Itt régi vár, dűledékei látszatnak.

Verőcze, m.v. Lásd fentebb.

Viljevo, rácz f. 212 óhitű lak.

Vranjesetvce, rácz f. 284 óhitű lak.

Vukoszavljevicza, † shokacz f. 1087 kath. lak.

V. MIHOLJÁCSI KERÜLET.

Van benne 3 mezőváros, 16 falu, 1172 ház. Néessége 15,941 lélek, u.m. 14,395 katolikus, 1546 óhitű.

Benicsancze, † shokacz f. 766 kath. lak. Valpói urad.

Bocskincze, † shokacz f. 197 kath. lak. Valpói urad.

Csagjavicza, m.v. Lásd fentebb. Valpói urad.

Csamagejevcze, † shokacz f. 403 kath. lak. Valpói urad.

Csernkovcze, † shokacz f. 448 kath. lak. Valpói urad.

Golincze, † shokacz f. 730 kath. lak. Valpói urad.

Kapelna, † rácz f. 834 óhitű lak. Valpói urad.

Kuchancze, † rácz-shokacz f. 174 kath., 662 óhitű lak. Valpói urad.

Laczics, † shokacz f. 916 kath. lak. Valpói urad.

Shokacz-Miholjác, m.v. Lásd fentebb.

Moszlavina, m.v. Lásd fentebb.

Podgaicze, † shokacz f. 617 kath. lak. Valpói urad.

Porecs, † shokacz f. 192 kath. lak. Valpói urad.

Radikovcze, † shokacz f. 499 kath. lak. Valpói urad.

Rakitovicza, † shokacz f. 640 kath. lak. Valpói urad.

Shaptinovacz, shokacz f. 794 kath. lak. Valpói urad.

Shlivonevcze, † shokacz f. 603 kath. lak. Valpói urad.

Szent-György, † shokacz f. 913 kath. lak. A' Dráva partján egy régi vár falai láthatók, 's hihető, hogy a' hajdani *Ottovár* e' helyen feküdt. Valpói urad.

Viljevo, † shokacz f. 1860 kath. lak. Valpói urad.

VI NASSICZI KERÜLET.

Van benne 4 mezőváros, 44 falu, 1930 ház. Néessége 16,694 lélek, u.m. 11,113 katol., 5730 óhitű, 151 zsidó.

Bankovcze, shokacz f. 186 kath. lak.

Barre, rácz f. 16 kath., 236 óhitű lak.

Bazie, shokacz-rácz f. 222 kath., 188 óhitű lak.

Bokshics, shokacz f. 738 kath. lak.

Brezovljane, rácz f. 118 óhitű lak.

Breznicza, shokacz f. 266 kath. lak.

Csacsincze, rácz f. 12 kath., 290 óh. lak.

Czerkvari, † shokacz f. 132 kath. lak.

Czermoshnják, rácz f. 61 kath., 205 óh. lak.

Czernác, † shokacz-rácz f. 616 kath., 170 óhitű lak.

Dobrovics, † rácz f. 30 kath., 100 óhitű lak.

Dolcze, shokacz f. 148 kath., 2 zsidó lak.

Duzluk, rácz-shokacz f. 151 kath., 293 óh. lak.

Fericsancze, m.v. Lásd fentebb.

Gazie, † rácz f. 287 óhitű lak.

Gradác, rácz f. 1 kath., 140 óhitű lak. Itt a' Kerm-dia csucsán egy régi mohos várdüledék látszik.

Ó-Jóshava, shokacz f. 221 kath. lak.

Új-Jóshava, shokacz f. 209 kath. lak.

Kershincze, shokacz f. 246 kath. lak.

Klokocsevác, shokacz f. 956 kath., 2 óhitű lak.

Kokocsak, rácz f. 164 óhitű lak.

Krajna, rácz f. 132 óhitű lak.

Kuttovi, rácz f. 24 kath., 289 óhitű lak.

Martin, † shokacz f. 208 kath. lak.

Mattaruge, rácz f. 54 óhitű lak.

Miklós, † rácz-shokacz f. 283 kath., 300 óhitű lak. Itt is vannak egy régi várnak romjai.

Miljevcze, rácz f. 222 óhitű lak.

Alsó-Moticsina, shokacz f. 724 kath., 4 zsidó lak.

Felső-Moticsina, rácz f. 101 óhitű lak. Ezen falu mellett van

Murienthal, nevü üveghuta, hegyekkel körülvett kies völgyben, mellynek közepét a' szép moticsinai patak hasítja-át, melly az üvegsimitó és kovatörő malmokat hajtja. Anyagszerét Posega vgyéből hordja, 's üvege nem ér fel a' jankováczi-val.

Nassicz, m.v. Lásd fentebb.

Obradovcze, † rácz f. 54 óhitű lak. F. U. az orahoviczai kalugyer gárgyán (Hegumenus), ki egyszersmind a' szép *csitluk*i pusztát is bírja. Fekszik ezen kalugyer klastrom

Shumegye falu felett, bérczes erdők közepette, hova több órányi fáradságos és veszedelmes úton juthatni egy zordon szép vidékbe. A' klastrom kőfallal van kerítve, 's közepett a' templom, nyugotra egy szőlőkert, ez alatt egy rendreszedett gyönyörűen susogó kristály csörgeteg, melly a' klastrom déli szegeletén kellemes zuhanással esik-le a' mélyebb völgybe.

Orahovicza, m.v. lásd fentebb.

Osztroshincze, rácz f. 187 óhitű lak.

Alsó-Pishtána, rácz f. 392 óhitű lak.

Felső-Pishtána, rácz f. 285 óhitű lak.

Podgorács, m.v. Lásd fentebb.

Predievo, rácz f. 364 óhitű lak.

Príbiszevacz, shokacz f. 222 kath. lak.

Rajnopolje, rácz f. 85 óhitű lak.

Razboishtje, shokacz f. 340 kath., 15 óhitű lak.

Shumegye, shokacz f. 94 kath. lak.

Shushine, rácz f. 4 kath., 104 óhitű lak.

Szeona, shokacz f. 212 kath. lak.,

Szítipanövcze, shokacz f. 227 kath. lak.

Szuhamlaka, † rácz f. 602 óhitű lak.

Vukjevce, shokacz f. 581 kath., 4 zsidó lak.

Zdenecze, † shokacz f. 552 kath., 62 óh., 9 zsidó lak.

Zoljan, shokacz f. 350 kath. lak.

Ezen helységek a' Mihalovich nemzetség Fericsanczei és Orahoviczai uradalmaihoz tartoznak, kivéven Obradovcét.

VII. VUCSINI KERÜLET.

Van benne 2 mezőváros, 40 falu, 1727 ház. Né pessége 16,060 lélek, u.m. 6331 katolikus, 9729 n. e. óhitű. Ezen járásban fekvő helységek a' Jankovich nemzetség vucsini urad. tartoznak.

Bacsevacz, shokacz f. 372 kath. lak.

Bazie, shokacz f. 376 kath. lak.

Bokane, rácz f. 354 óhitű lak.

Borovo, † rácz-shokacz f. 121 kath., 239 óhitű lak.

Prezovicza, shokacz f. 463 kath. lak.

Budanicza, rácz f. 13 kath., 192 óhitű lak.

Budrovacz, shokacz f. 189 kath. lak.

Czahune, shokacz f. 131 kath. lak.

Cseralie, rácz f. 431 óhitű lak.

Detkovacz, shokacz f. 192 kath., 20 óhitű lak.

Drenovác, † rácz-shokacz f. 65 kath., 321 óhitű lak.

Van itt egy

Jankovác nevű üveghuta, mely a' Csehországihoz hasonló, nem csak közönséges, hanem sűrű, simított, pallérozott; metszett, finom üvegeket készít, 's anyagszerét helyben találja. Van itt a' bércztetőn egy régi váromladék is. Említést érdemel az üveghutánál lévő felséges vizrohanás, melyet egy itt elfolyó patak képez, 's mely zordon szirtök közt átesörögván 16 ölnyi mélységre zuhan-le.

Dugoszello, shokacz f. 604 kath. lak.

Gachische, † rácz f. 43 kath. 363 óhitű lak.

Gradina, † shokacz f. 648 kath. lak.

Gvozdanszka, rácz f. 211 óhitű lak.

Gyurissics, rácz f. 98 óhitű lak.

Hum, rácz f. 450 óhitű lak.

Humvárosh, † rácz f. 6 kath., 270 óhitű lak.

Klisza, † rácz f. 304 óhitű lak.

Kometnik, rácz f. 336 óhitű lak.

Krashkovics, rácz f. 282 óhitű lak.

Krivaja, rácz f. 391 óhitű lak.

Alsó-Kuszonje, rácz f. 231 óhitű lak.

Felső-Kuszonje, rácz f. 201 óhitű lak.

Kuzma, rácz f. 312 óhitű lak. Ezen falu és Vucsin közt van egy különös, úgy nevezett dagadó forrás, mely két óráig elapad, 's akkor ismét megdagadván; vizét kilöveli,

Liszicsine, † rácz f. 442 óhitű lak.

Lukavacz, rácz f. 384 óhitű lak.

Maczute, † rácz f. 3 kath., 439 óhitű lak.

Meljane, rácz-shokacz f. 96 kath., 100 óhitű lak.

Pivnicze, rácz f. 93 óhitű lak.

Pcselics, rácz-shokacz f. 88 kath., 631 óhitű lak.

Popovacz, rácz f. 307 óhitű lak.

Pushina, † rácz f. 576 óhitű lak.

Rezovac, rác f. 13 kath., 199 óhitű lak.

Riencki, rác f. 198 óhitű lak.

Rushane, shokacz f. 771 kath. lak.

Sz. Lukács, † német f. 220 kath. lak.

Szekulincze, † rác f. 512 óhitű lak.

Szmude, † rác f. 270 óhitű lak.

Therezovac, m.v. Lásd fentebb.

Turanovac, shokacz f. 514 kath. lak.

Vucsin, m.v. Lásd fentebb.

Uradalmi Szállások, Puszták, Malmok.

Antunovac, 78 kath. lak. *Csemernicza*, 28 kath. lak.
Derszanicza, 27 kath. lak. *Jankovac*, üveghuta 54 kath.
lak. Lásd *Drenovac*. *Marienthal*, üveghuta 50 kath. 7 zsidó
lak. Lásd *Felső-Moticsina*. *Musziczi majorság*, 24 kath. lak.
Viljevoi Csárda, 4 kath. lak. *Novoszello puszta*, 20 kath.
lak. *Orahoviczai Puszták*, 32 kath., 19 ref. lak. *Szenkovcze*,
35 kath. lak. *Therezováci Molnárook*, 33 kath. *Zvecsevoi*
majorság, 50 kath. lak.

Ezekben összesen lakik 435 kath., 19 ref., 7 zsidó. Ház
van: 69.

Jegyzés. Ezen vármegye kevés változtatással és hozzá-
adással azon remek statistikai leírásból vétetett, melyet t.
Hoblik Mártonmegyei főügyész, 's m. t. t. l. tag, az 1832-iki
Tud. Gyűjt. 2-dik és 3-ik köteteiben közlött. Ugyan a' fen-
tisztelt buzgó 's lelkes hazafi, a' következő Szerem várme-
gyéről egész készséggel nekem a' legjobb 's hitelesebb ada-
tokkal szolgálván: e' miatt legforróbb köszönetemet nyilván-
nyosan kijelenteni fő kötelességemnek tartom.

SZEREM VÁRMEGYE.

(Comitatus Syrmienis. Symier Gespanschaft.

1. §. Fekvése. Határai.

Szerem vgyének fekvése igen rendetlen, mert hosszan és tekervényesen 16 mfnyire nyulik el, pedig szélessége hol 2, hol 3, hol 5 mfnyire terjed. Határai északról Bács vgye, melytől a' Duna választja el, kisebb részben egy oldalról a' péterváradí végezered, a' nyugoti szélen pedig Verócze vgye; keletről a' pétervári végezered; délről ugyan a' most említett, 's a' bródi végezredek, nyugotról Verócze vgye.

2. §. Nágysága.

Földterülete 43, $\frac{264}{1000}$ mfdet foglalván el, e' tekintetben 41-dik a' vgyék közt.

3. §. Természeti tulajdonsága.

Szerem vármegye akár ennek szerfeletti termékenysé-
gét, akár meleg, kies éghajlatát, akár vidékei tündér szép-
ségét tekintsük, méltán a' legszebb, természettől leginkább
megáldott megyének mondható; 's e' miatt már a' romaiak
idejében nevezetese tartomány vala, mit a' história, 's
a' minden felé szemlélhető régi romai régiségek marad-
ványai világosan bizonyítanak. A' megye hosszában, 's a'
Duna mentiben egy csaknem mindenütt egy-forma magaságú
hegy-láncz nyulik-el, melly délfelé hosszú hegyágazatokban
lassan lassan el-lapúl, 's egy felemelkedett rónaságot képez,
melly jóval magasabb mint a' péterváradí ezered szái kör-
nyéke, vagy a' német-bánáti 's a' csajkás vidékek síksága.

A' föld könnyű agyag, igen sok televénynyel gazdagítva, a' termékenység is bámulásra méltó, mert itt egy szem búza után 20-at, tengeri után 2000-et aratni épen nem ritkaság. Neveli a' föld termékenységet, 's a' növények buja tenyészését, az igen kellemes meleg éghajlat is, melly már az olaszországihoz hasonló. A' vidékek természetes szépsége, 's változatossága pedig az egész megyét egy kis paradicsomnak varázsolják. Messziről ugyan, csupán rendetlenül összehányt hegyeket, völgyeket képzel az utazó maga előtt látni, de egy dombra való felmenetel, már új és meglepő látványokkal jutalmaz, 's ha épen egy nagyobb hegycsúcsra felvergődhetik az ember, innen messzire ható, legszebb kilátás nyílik meg, — északra a' hatalmas Duna hőmpeleg árnyékos szigeteivel; túl rajta Bácsnak gazdag mezeje terül el; délre az említett magas rónaságnak szőlő 's kalász-duzs telkei gyönyörködte-tik a' szemet, mennyire csak elláthatni, mindenütt virágos rétek, mosolygó szőlőhegyek, százados tölgyes erdők, végetlen gyümölcsösök, 's ezek közt faluk és magányos kolostorok tűnnek fel; 's a' hegy ormairól, vad regényes tájakon, szirtszorulatokon keresztül lejutván, ismét egy mosolygó völgy nyitja meg kebelét, mellyet számtalan kristály vizű csermelyek nedvesítenek, 's a' körvidék mindenfele olly bájoló, hogy úgy látszik, hogy itt a' természet mosolyogva 's csintalankodva remekjét akará teremteni. Különösen szép vidékek vannak Gergeteg, Verdnik, Beocsin, Rakovac körül, 's az utól említett helynél, egy gyönyörű vizomlás is látható. — Levegője a' megyének tiszta és egészséges, mellynélfogva járvány-betegségekről szó sem lehet, de ősszel a' sok gyümölcs mértéktúli evése gyakran vérhast okoz, 's a' zsenge korban nagy pusztításokat tesz.

4. §. Hegyek.

A' fenemlitett hegyláncz, az idevaló nép nyelvén *Fruska-Gora*, a' Romaiaknál *Mons Almus*, Scharenggradnál 's Babszkanál veszi eredetét, Illoknál jó formán felemelkedvén, egyenlő magasságban 500 öllel haladja meg a' Duna tükrét, 's mindenütt a' Dunát kísérvén, Kárloviczon túl lapulni kezd

's végre síksággá válik. Északi oldala t. i. melly a' Duna felé néz, meglehetősen meredek, 's gyakran nem csak a' parthoz közel jön, hanem a' folyóba is benyulik; ellenben déli oldala csak lassan és észrevehetetlenül lapúl el. Ezen hegység a' réteges-hegyekhez (Flötzgebirge) tartozik, mellynek magva serpentin-kő, 's így neptuni származású. A' felső réteg közönségesen kisebb nagyobb részben mészkő vagy márga, alapját 's fő alkotó részét, a' homokkő tévén melly úgy látszik legközelebb áll a' főhegységhez; és rendszerint palakő, kőszén, szappan földek követik. Ehez csatlakoznak a' feltorlasztott halmok, mellyeket szőlőtőkék fednek, 's egymáson nyugvó területekből állnak, kisebb nagyobb részben kertifölddel lévén keverve.

5. §. Folyóvizek. Mocsárok.

A' *Duna* Vukovárnál lép a' megye határára, 's ezt Bács vgyétől elválasztván, 's mintegy 12 mfdnyire nedvesítvén: Kamenicz alatt a' péterváradí végezeredbe megy által. A' *Vuka*, Kórógynál jön be Verőcze vgyéből, 's 3 mfdnyi folyása után, Vukovárnál a' Dunába szakad. Rendetlen folyása, 's áradása okozták a' *Palacsá* nevű mocsárt, mellynek egy része Szerem vgyéhez tartozik, a' nagyobb rész Verőczéhez tartozván, a' honnan erről, 's ennek kiterjedéséről, czélba vett kiszáritásáról ottan az 5-dik §-ban bővebben olvashatni. Ezen két folyón kívül nagyobb vize Szeremnek nincs, de a' hegyi csermelyek számtalanok, 's temérdek malmokat tartanak forgásban.

6. §. Ásványosvizek.

Mind eddig ilyenek nem fedeztettek fel.

7. §. Termékei.

a) Növények Országából.

Szerem vgye, mint már láttuk szerfeletti termékenységgel bír, 's a' mi ritkaság, egész kiterjedésében, úgy hogy

minden szántóföldjei első osztálybeliek, 's csupán Neshtin faluban találtak második rendűek. Terem igen sok és szép *tisztabúza* 's *kétszeres*, kevés *rozsa*, felette sok *tengeri*, kevesebb *zab*, és *árpa*. Az 1828-ki országos összeírás szerint találtak adó alá eső szántóföld: 120,823 hold, holdját 2000 □ ölével, vagy 3 pozsonyi mérőjével számítván. Ennek közép termése: 2,474,445 pozsonyi mérő gabona évenként, mellynek tiszta haszna 375,111 fr. 51 kr. p. p. Már most e' gabona mennyiségnek csak egy harmadát vévén fel tengerire, ennek közép termése 824,815 p. mérő lenne, hát még gazdag évekből? hát még ha az uraságitelkek terméseit is tudnánk? Schwartner (Stat. 1. Th. 283 l.) az ebbéli termést igen szerényen csak 720,000 p. mérőre tette, pedig már az uradalmak majorsági földjeit is hozzá számította. *Rizs* nem terem, de *köles*, *bab* igen sok. Kórógy magyar falu híres *leucset* is termeszt. A' *bürgöny*ának itt semmi becse. Kereskedői növényekből igen jó dohányt természetnek némelly egyesek, de csak kertekben, a' *kender* is csupán házi szükségére vettetik, de Kórógy sok *lentermesztéséről* is elhíresedett. A' *legelő*, jó és bőséges, de mennyisége az országos összeírásban nincs kitéve, hanem az uradalmak most kezdik a' közlegelőök elválasztását foganatba venni. A' 103,593 kaszás (1 kaszás = 1000 □ öl) *rétnek* tiszta haszna 109,133 f. 29 kr. p. p. becsültetett. *Gyümölcs* dolgában felette gazdag ezen megye, kivált szilva temérdek bőséggel van, 's mivel ez igen édes, belőle szamatos kedves ízű, 's egyszersmind erős pálinka vagy úgy nevezett szlivovicza főzetik, melly csaknem egész Európában ismeretes. De van még ezen áldott megyének egy híres természetvénye, t. i. a' *bor*. E' tekintetben már a' romaiak idejében nevezetesség tartomány vala Szerem, mert Aurelius Victor azt írja (Ep. cap. XXXVII), hogy Probus császár, mint szeremi születésű 's fia egy kertésznek 276-ik táján a' Mons Almus nevű hegyen Sirmium mellett katonák által szőlőket ültetett, 's ezeknek termése csakhamar olly hirre kapott, hogy 100 év múlva Claudianus, később Bonfinius, Ransanus, Galeotus Martius, Cuspinianus dicsérve magasztalák, 's a' szeremi bor csak a' szőlőtermesztésnek megesküdt ellensége, a' török alatt kezdé ré-

gi hírében hanyatlani, míg azt az áldott béke helyreállításával VI Károly alatt újra visszanyerheté. Kivévén azon szőlőket mellyek szűk völgyekben, vagy árnyékos gyümölcsfák, vagy erdők szomszédságában vannak, egyébütt az egész Szerem-ségben jó bor terem, de kiváltképen megkülönbözteti magát az, melly a' többször említett hosszú hegylánczon, *Illoktól* Kárloviczig termesztetik, névszerint pedig: *Illokon*, *Banosh-toron*, *Csereviczén*, *Beocsinban*, *Ledinczén*, *Kameniczen*, *Beshenovón*. Mind ezen borok nagyobbára veresek, hanem egy idő olta, a' fejér bornak még jobb ára lévén, a' fejér szűrése is nagyobb divatba jött. Leghíresebb fejér bor terem *Rakováczon*, mellynek egészen az a' szamatja van, a' mi a' Cyprusi bornak, 's édessége is az lenne, ha a' szőlők némi túl érettségi fokig le nem szedetnének. A' szeremi vörös bor édes, erős, 's bizonyos kedves szamatú, 's inkább csemege, mint asztali bornak alkalmas. Színe sötét vörös, 's izére nézve kedves és lágy. A' fejér bor felette erős és bódító, vizezni magát nem hagyja, mellynél fogva nem asztali bornak, hanem kemény savanyú borok megjavítására használtatik. Egyébiránt mind a' vörös, mind a' fejér bor forrása után néhány holnappal tökéletesen megérik és a' legjobb borismerő is ó bornak tartaná; e' mellett jó pinczében 's gondviseléssel soká eltartathatik, de fájdalom! Szerem vgyében a' hegyi pinczék szokásban nem lévén, e' miatt a' legnemessebb bor is hamar romlásnak indul. Aszú bort Szeremben nem szokás készíteni, de az ürmöknek több nemei divatoznak, mellyek közül az úgy nevezett *Kárloviczi pezsgő ürmös* (Tropf-Wermuth) különösen dicseztetik, 's vele az országban, sőt Bécsben is nyereséges kereskedést üznek. A' kárloviczi gymnasiumban volt tanító Wolny és Schanz végezredi főhadnagy, a' különféle szeremi szőlőfajokat felszámitván, összeséggel 112 fajra találtak, mellyek közül 41 kék, 10 veres, 61 fejér; 17 jókoréró, 24 későnéró, 'stb. A' fejér fajok közül leginkább divatozik az úgy nevezett *Szeremi zöld* (Velika Zelena), melly másképen *végsszendrűinek* (Szemendrianer), 's mint a' bánátban *Magyar-kának* is neveztetik. A' kék fajok közül: a' *fekete burgundi* (Cerna okrugla Ránka), *fekete frankoniai* (Cerna okrugla Ránka druge Strake), *kék kadarka* (cerna Skadarka), mellyet

kadárkának, magyar szőlőnek, 's mint Hegyalján és Érmeléken porcsinnak neveznek, 's melly Magyarorszáiban a' legnemesebb kék szőlő faj, aszút legtöbbet ad, a' minthogy a' ménési nectár is ebből készül. — A' szőlőtőkék Szeremben sorban vannak ugyan ültetve, de karók nélkül állnak, 's a' gyomlálás (a' felesleges hajtások, 's az alsó kövér levelek le tépése) ezen meleg tartományban nem hogy hasznos volna, sőt inkább igen káros, mert a' nap sugárai kártékonyan hatnak a' gyenge fürtöcskékre. — A' mi már a' szeremi szőlők kiterjedését, 's évenkénti termését illeti, Schams (Ungarns Weinbau 1832, I. B. 141 l.) a' vármegyei szőlőhegyeket 21,305 holdra becsüli, holdját 1600 □ ölével számítván, az évenkénti közép termést pedig egy holdra 20—21 akó bort róván, összeséggel egy milliom akóra teszi, melly valóban elég szerényen becsültetett, mert az 1828-ki országos összeírás szerint adó alá eső szőlő 407,715 kapa, (50,964 hold 600 □ öl) vagy mint itt nevezik *motika* (egy motika = 200 □ öl) találtatván, ennek évenkénti közép termése 839,428 akóra határozottatott, pedig még ebbe az uradalmi 's más szabad szőlők bele számlálva nincsenek. — *Erdeje* a' megyének, egy két alsó rónasági falut kivéven, mindenütt elég, 's mind tüzi mind igen szép épületi 's kádár fákat bőven szolgáltat, e' mellett makkból és gubacsból számos ezereket vesznek be az uradalmak, mivel az erdők többnyire tölgyesek. Említést érdemel az, hogy Szerem vgyében *édes tölgy* (*Quercus esculus*. Linn. Kitaibel szerint: *Quercus conferta*) is találtatik, mellynek gyümölcse csak nem olly édes mint a' szelid gesztenyéé, 's hihetőleg e' volt egyik eledele a' föld első lakosainak.

b) Állatok Országából.

A' növények buja tenyészése, a' baromtartást hathatósan előmozdítja, 's valóban ez olly nagy fontosságú, hogy e' tekintetben Szerem aránylag még a' gazdag Temes és Torontál*) vgyéket is felülmulja, holott e' most említett me-

*) 1828⁹-ben találtatott az adózóknál Temes vgyében (116⁵/₁₀₀ mfdön, Szerem csak 43 □ mfd.) 105,000, darab szar-

gyökkel Cseh 's Morvaországna legtermékenyebb kerületei nem is mérközhetnek (Lásd Wolny *Mähren* topogr. darg. 1836. és Sommer *Böhmen* 1835 több köteteit). Ugyanis találattott 1828-ban az adózoknál: 51,107 jármás *ökör*, 17,628 *anya tehén*, 12,275 *meddő tehén*, 14,432 *bornyi*, összesen: 95,442, darab; 3 év fölötti *ló* 80,486, két füves *csikó* 6377, összesen: 86,864 darab; 59,446 *juh*; 68,339 *sértés*; 2023 *kecske*, 1069 *méhkas*. — A' köznép lovai aprók ugyan, de igen tüzesek, erős alkotásuak, 's gyors futók, ugyhogy forsponton olly sebesen sehol sem lehet talán utazni, mint itt és a' szomszéd Verőcze vgyében. A' ló nemesítésre legtöbbet ügyel gr. Pejachevich Péter, ki Rumán egy igen szép nemesvérű ménest tenyésztet. De a' *selyembogár tenyésztés* is szép virágjában van itt, ámbár ez még jobb karban lehetne. 1833-ban termett 36,416 font selyem-bolyó (Galletta), mellynek fontja, 10, 15, 20, 22, 24, 28, 29, 30, 32 és 33 krajczárával beváltva, adott 14084 fr. 36³/₅ kr. pengő pénzben. — A' Duna *menyhalat*, *vízút*, *tokot*, *kecségét*, 's más nemű halakat bőven szolgáltat. A' Palacsá mocsár igen jó ízű *cserbakon* kívül kikelet előtt temérdek nagy *csikjaival*, utóbb *teknősbekáival* tartja az egész körvidéket. A' hegyi kövences csermelyek forrásainál *pisztrángok*, *kövi halak* fogatnak.

c) Ásványok Országából.

Nemes érczek nem fedeztettek ugyan még fel, de egy ritka ércznem t. *Miemits*, melly ez időben csak Toskánában Miemónál, 's a' Szász-Meiningeni herczegségben Glüksbrunnál látható, itt Rakovác környékén egész tömegekben találattatik. *Kőfejtő* bányák több helyeken vannak, 's utca kövezésre, épületekre kívántató kövek Torontál vgyébe is hordatnak. *Meszet* szinte több helyeken égetnek, de jóságra nézve legtöbbre becsültetik a' leximiri. *Kőszén* találattatik Verdniknél és Gergetegnél.

vasmarha, 63,000 d. ló, 191,000 juh, 58,000 d. sertés, 1810 kecske, 11,000 méhkás. Torontál vgyében (132₁ mfdön) 106,452 szarvas marha, 95,935 ló, 239 268 juh, 56,747 sertés, 36 kecske.

S. 3. Lakhelyek. Lakosok.

Szerem egyében van 16 mezőváros, melyek közül 1 shokacz, 1 shokacz-tót, 3 shokacz-rác, 3 shokacz-német-rác, 1 shokacz-magyar-német-tót, 6 rác-shokacz, 1 rác-shokacz, német-magyar; 83 falu, u. m. 56 rác, 13 shokacz, 1 magyar 1 német, 7 rác-shokacz, 3 shokacz-rác, 1 rác-tót-magyar, 1 orosz-rác. Háza van: 15084.

Népessége 96,443 lélek, 's így esik egy □ mfdre 2230 lakos. Vallásokra: 31,919 romai katolikus, 849 görög katolikus, vagy egyesült görög óhitű, 61,695 nem egyesült óhitű, 1902 reformatus, 78 zsidó. Nyelvökre: 61,695 rác, 30,170 shokacz, 2000 magyar, 1600 német, 400 orosz, 500 tót, 78 zsidó. Ezekből láthatni, hogy a' népesség nagyobb részét szláv eredetű népek teszik, melyek általában illyreknek, különösen pedig a' romai katolikusok shokaczoknak, a' n. e. óhitűek rácoknak vagy szerbeknek nevezetnek. Ezek a' szomszéd Verőcze egybeliekkel egy eredetűek lévén, mit lelki, testi tulajdonaikról ott bővebben szólottunk, ide is alkalmazhatók.

A' *romai katolikusok* 17 parochiáját a' deakóvári 's egyesült szeremi püspök igazgatja; szerzetesek, nevezetesen Capistranus sz. ferenczeliek laknak Illokon, Scharengardon, és Vukováron. A' *nem egyesült óhitűek* 57 plebániája a' kárloviez, érseki megyéhez tartozik. Sz. Basil rendszabásait követő szerzetes, vagy kalugyer kolostorok vannak: Rakováczon, Gergetegen, Schishatovácson, Hopovon, vagy Opo von, Krushodolban, Privina-Glaván, Kövesden, (Kuvshdin), Beshenovon, Jazakon, Verdniken vagy Raveniczán, Nagy-Remetán, és Beocsinban. Mind ezen előszámlált zárdák a' Fruska-Góra hegyén, a' legfelségesebb vidéken százados erdők, kies szőlőhegyek 's szilvások közepette 's kristály vizű csermelyek és források szomszédságában találtnak, és boldog csendes magánylakot szolgáltatnak az e' vidék megnépesítése 's műveltetése körül sok érdemekkel bíró tisztes kalugyereknek, kik szíves vendégszeretetekről közönségesen ismeretesek. *Reformata* anyaecklézsia csak egy van, t. i. Korógyon, hol

magyar reformátusok laknak; ellenben, a' ml Magyarországon egyetlen egy példa, Antin és Tordincze helységekben lakó reformátusok illyr nyelven beszélnek, de különös papjuk nem lévén, Kórógyhoz affiliáltattak, melly anyagyülekezet a' dunamelléki superintendenciától függ.

9. §. Szorgalom. Ipar.

A' köznépek fő bélyege restség lévén, a' szorgalomkiűnő jeleit nem tapasztalhatjuk. Legnagyobb mértékben lehet még ezt észrevenni a' szőlőtermesztésben, 's a' *pálinka főzésben*, melly nem csak törkölyből, hanem szilvából is fellette nagy mennyiségben főzetik. Ugyan is a' Szeremségen a' bor-sajtók nem lévén szokásban, e' miatt a' törkölyből igen sok 's egyszersmind nagyon jó pálinka kerül-ki, úgy hogy évenként 85,220 akóra becsülik a' törkölyből égetett pálinkát. A' szilvapálinka vagy máskép szlivovicza égetés szinte közönséges még a' köznépnél is, 's a' szeremi szilvorium, nem csak Magyarországon, hanem idegen tartományokban is minden illynemű szeszes italok közt legtöbbször becsültetik; különösen a' kalugyerek, felette kedves ízűt, 's szamatost tudnak égetni, melly időjárástával mindég jobba, 's kellemetesebbé lesz. *Serházak* néhány helyeken vannak, de legjobbat főznek Rumán. Illokon a' pezsgőbor készítése jött nagyon divatba, 's ez jóságáért dicsértetik. — *Mesteremberek* elegendő számmal találhatunk a' mezővárosokban, 's a' vukovári bocsakorvargák, és a' shydi szappanosok jó készítményeikről elhíresedtek. Az 1828-ki országos összeírás szerint 5740 kézműves találtatott, kik közül 1674 czéhbeli, a' többi kontár, vagy örökös legény, 'stb. vala. Volt ezek közt 1832-ben: 4 écs, 2 aranyművész, 29 asztalos, 18 mézeskalácsos, 1 bádogos, 163 bocsakorvarga, 10 borbély, 125 eszmadia, 4 esztergályos, 39 fazekas, 2 festő, 7 fűsűs, 6 gombkötő, 75 halász, 1 harangöntő, 8 húsáros, 66 kádár, 17 kalapos, 3 kapezakötő, 50 kerékgyártó, 20 kolompár, 90 kovács, 9 kőmives, 35 kötélgyártó, 1 kőfaragó, 5 lakatos, 3 nyerges, 399 molnár, 6 ötvös, 12 üveges, 33 pokróczos, 1 perdohányos, 3 puszkakovács, 1 serfőző, 15 pék, 91 szabó; 31 szappanos, 31

szijgyártó, 120 szücs, 75 szűrszabó, 19 takács, 4 timár, 11 tobakos, 28 varga, 5 zubbonyos. — Adó alá eső malom volt 399, melyeknek nagy része Dunai malmokból állott, de vannak igen számos pataki két kerekű és kalán malmok is. *Gyár* az egész megyében nincs, ha csak a' vukovári selyem gombolító házat ide nem számítjuk.

10. §. Kereskedés.

A' megyének szerencsés fekvése a' Duna mellett, 's a' hajókázható Dráva és Száva vizek szomszédságában; nyers termékeinek szerfeletti bősége 's különbfélesége a' kereskedést is nagy fontosságúvá teszi. Viszen ki Pest felé, vagy a' Száván Sziszekig 's tovább is *tiszta-buzát, tengerit, zabot; bort és szlivoviczát* viszen Pestre, Bács, Torontál, Temes vgyékbe, *szarvasmarhát*, különösen pedig *sertést* mind a' szomszéd vármegyékbe, mind külföldre; *gyümölcsöt, fát, épületi 's kövezeti követ, meszet*, a' Bánátba, Bács vgyébe, 's meszebb. Hoz be mindenféle *colonialis és gyári* portékákat, *érczeket, vasat*, Stajersországból, 's ugyanonnan *fenyő deszkákat és épületi fákat*. Kereskedő volt 1828-ban 144, kalmár 553. A' kereskedők közül kettő kereskedett 8000 fr. tőkével, 7 öt ezer f. tőkével, 12 három ezer f. tőkével, 18 két ezerrel, 12 ezer öt száz forinttal, 11 ezer forinttal, a' többiek apró tőzsérek.

Postaállomások, Illoktól Pétervárad felé: Szuszek 1; Cserevics 1, Pétervárad 2. *Eszék felé*: Opatovacz 1 's fél, Vuková 1, Vera 1 Eszék 1, 's fél. *Rumától Károlyváros felé*: Mitrovicz 1; Csalma 1; Bacsincze 1; Tovarnik 1¼ (Orolík 1, Vinkovcze 1). Az országutak általában jó, karban tartatnak.

11. §. Oskolák.

Majd minden faluban és minden m. városban, van egy közönséges néposkola, a' különböző hitvallások szerint. Kath. capitális oskolák vannak: Illokon, Vukováron és Rumán. Nagyobb tanító intézetek vagy deák oskolák nincsenek.

12. §. Katonaság.

Ujonczeit az 53-ik számú magyar gyalog ezredhez állítja. Lovasságból egy pár század szokott szállásolni a' megyében, 's a' fő tisztikar (stab) Vukováron tartja lakását.

13. §. Jobbágytelkek. Porták.

Szerem vgyében csak első osztálybeli szántóföldek találhatók, kivéven Neshtin helységet, 's egy egész telkes jobbágy bir 24 hold szántóföldet, 's 8 kaszás rétet. Az országos összeírás szerint van 120,823 hold (2000 □ ölével számítván) jobbágyi szántóföld, 's 103,593 kaszás rét, 1000 □ ölével számítván. Portája van a' megyének 81, 's ezután fizet a' katonai pénztárba 55,767 fr. 33⁵/₂₀ kr. p. p., a' toborzási (Werbung) költségekhez 972 fr. 22 kr. p. p., a' házipénztárba 48,796 fr. 37⁸/₂₀ kr. p. p., összesen 105,536 fr 33¹/₃]. kr. pengőben. — Évenként kétszer, majusban 's septemberben történik Péterváradján a' tartományi 's hadi biztosság közt computus, mellyre Verócze, Szerem és Posega vgyék, nem különben Posega és Eszék sz. k. városok adószedői jelennek meg.

14. §. Nemesség. Uradalma k.

Az 1785-ki összeírás szerint csak 55. nemes férfi személy találtatott e' megyében, hanem 1838-ban a' szavazó nemesek száma 210-re ment. Közép birtokú nemesek itt nincsenek, hanem az uradalma k. tágasak. Van pedig 8 uradalma, mellyek ezek: *Illók*, 4 m. v., 24 helységgel; birja herczeg Odeschalky; *Vuková*r, 5 m.v. 24 helységgel; birja gr. Eltz; *Ruma*, 2 m.v., 11 nagy helységgel; birja gr. Pejachevich Péter; *Nushtár*, 1 m.v., 5 helységgel; birja gr. Khuen család; *Cserevics*, 1 m.v. 3 helységgel; birja gr. Brunszvik; *Kameníc*z, 1 m.v. 1 helységgel; birja Marczibányi Livius; *Csalma*, 1 m.v. 2 helységgel; birja Jankovich Mihály és Jósef; *Shyd* 1 m.v. 1 helységgel, birja a' kőrösi görög egyesült püspök; végre 12 Fernjavort vagy is alle-

dialis földéken megtelepedett apró helységet a kalugyer szerzetesek bírnak.

15. §. Tisztikar.

Van 1 fő, 2 alispány; 1 fő, 1 aljegyző; 1 fő, 1 alügyész; 1 levéltárnok; 1 fő, 1 al, 1 kerületi adószedő; 1 számvevő; 2 fizetési táblabíró; 3 fő, 3 alszolgabíró, 3 eskütt. Ide járulnak 2 bántorsági, 3 ferspont, 2 úti biztos; 2 selyem tenyésztesre ügyelő, 1 fő, 2 orvos, 6 seborvos, 3 írnok, 1 hadnagy, 1 várnagy, 'stb.

Gyűléseit tartja: Vukovárott.

16. §. Politikai felosztása.

Szeremnek 3 járása, 's 3 kerülete van, de a' kerület a' járástól semmit nem különbözik, 's egyik a' másiktól épen független, azért a' jegyzőkönyvekben is csak districtus névvel neveztetnek. Előbb járás volt Vukovár, Ruma és Illok; ma *Tovarnik*, *Iregh* és *Illok*; előbb ott laktak a' főbírák, most itt. Kerületek ma *Vukovár*, *Ruma* és *Shyd*.

I. VUKOVÁRI KERÜLET.

Van benne 3 mezőváros, u. m. 2 shokacz-rác-német, 1 shokacz-tót; 15 falu, u. m. 1 magyar, 1 német, 8 rác, 4 shokacz, 1 vegyes rác-shokacz; 2757 ház. Népeisége 17.820 lélek, u. m. 7325 katholikus, 8615 n. o. óhitű. 1807 reform., 77 zsidó.

Mezővárosok.

Nashtár, shokacz-tót m.v. Vinkovczéhez 3 fertálynyi távolságra: 89 házzal, 716 r. kath., 7 n. o. óhitű, 3 zsidó lak., kath. anyateplommal. Hajdan apátsága volt Monostor név alatt. A' város feje egy uradalomnak, mely a' Khuen grófi nemzetségé.

Ó-Vukovár, hajdan Valkovár, shokacz-rác-német m.v. a' Duna jobb partján, a' Vuka vizének beömlésénél: 822

házzal, 2371 r. kath., 1625 n. e. óhitű, 15 ref., 42 zsidó lak., r. kath. és óhitű anyatemplomokkal. Itt van a' vármegye széke, uradalmi igazgatóság, egy selyemgyár. Lakosai igen iparkodó vagyones emberek: mesteremberei számosak, különösen sok és jó becskor varga találattik; a' Dunában való halászata nagy fontosságú. A' plebaniai szolgálatot a' capistranus sz. Ferencz szerzetesek teszik, kiknek itt kolostorok van, 's ugyan ezek tanítanak az ide való capitális iskolában is. Egy lovasezrednek főtisztikara (stab) rendszeren e' városban szokott szállásolni. F. U. gr. Eltz, 's a' város feje egy nagy uradalomnak.

Új-Vukovár, shokacz-rácznémet m.v. az előbbeni város mellett, melytől a' Vuka vize választja-el: 122 házzal, 650. r. kath., 144 n. e. óhitű, 13 zsidó lak., kath. fil. szentegyházzal. F. U. gr. Eltz.

F a l u k.

Antin, shokacz f. 68 házzal, 628 r. kath., 3 óhitű, 26 reformatus lakossal, kath. fil. szentegyházzal. Határában egy régi vár romjai szemléltethők. F. U. gr. Eltz.

Bershadin, rác f. Vukovárhoz 3 fertálynyira: 79 házzal, 21 kath., 462 n. e. óhitű lak. 's óhitű anyatemplommal. F. U. gr. Eltz.

Bobotta, rác f. a' Palagya mocsár mellett: 188 házzal, 12 kath., 1640 n. e. óhitű, 3 ref. lak., óhitű anyatemplommal. Határa réna és szerfelett termékeny; a' Palagya mocsár kiszáraitatása ujolag munkába vétetvén, jókövetkezései már is láthatók. F. U. gr. Eltz.

Bogdanovcze, shokacz f. Vukovárhoz fél mfdnyi távolságra a' Vuka mellett: 79 házzal, 617 kath. lak. fil. szentegyházzal, erdővel és bortermesztéssel. F. U. gr. Eltz.

Cserics, shokacz f. Nushtárhoz közel: 88 házzal, 574 kath. lak., fil. szentegyházzal. Határában romai sánczok nyomai látszanak. F. U. gr. Khuen.

Gabosh, rác f. Nushtárhoz nyugotra egy mfdnyire: 73 házzal, 105 kath., 374 óhitű lak., óhitű anyatemplommal. F. U. gr. Attomské, szül. Khuen grófné.

Jarmina, német f. az elébbeni helységhez délre fél órányira: 128 házzal, 735 kath. lak., 's anyateplommal. F. U. gr. Khuen család.

Kórógy, magyar f. a' Palacsma mocsár mellett: 117 házzal, 1 kath., 1120 ref. lakossal, ref. anyateplommal. Határa igen termékeny; jó lent, lencsét, babot termeszt. F. U. gr. Eltz.

Marincze, rác-zshokacz f. a' Vuka mellett: 133 házzal, 271 kath., 355 óhitű lak., óhitű fil. templommal. F. U. gr. Eltz.

Markushicza, rác-z f. a' Vuka mellett: 146 házzal, 32 kath., 930 n. e. óhitű lak., 's anyateplommal. A' római korban itt állott: *Ad labores pontis Ulae* nevű gyarmat. F. U. gr. Khuen.

Osztrovo, rác-z f. Nushtárhoz nyugotra 3 fertálynyira: 88 házzal 10 kath., 712 óhitű lak., 's anyateplommal. F. U. gr. Khuen.

Pacsetin, rác-z f. Bobottához délre fél órányira: 108 házzal, 9 kath., 735 óhitű lak., 's fil. szentegyházzal. F. U. gr. Eltz.

Terpinja, rác-z f. az eszéki postautban, Vukovárhoz 1³/₄ mfdnyire: 205 házzal, 19 kath., 991 óhitű, 4 ref., 15 zsidó lak., óhitű anyateplommal. Határa gazdag termékenységű; szép buzát termeszt, és sok marhát nevel. F. U. gr. Eltz.

Tordincze, shokacz f. 138 házzal, 548 kath., 7 óhitű, 630. ref. lak., kath. anyateplommal. Az itt és Antinben lakó illyr ajkú reformatusok mint ritkaság, említést érdemlenek. F. U. gr. Eltz.

Vera, rác-z f. az eszéki postautban: 86 házzal, 9 kath., 630 óhitű lak., 's anyateplommal. Postahivatal és váltás Vukovár és Eszék közt. F. U. gr. Eltz.

II. TOVARNIKI KERÜLET.

Van benne 3 mezőváros, mindenik shokacz-rác-z; 14 falu, u. m. 4 shokacz, 3 rác-z, 1 rác-z-tót-magyar, 1 orosz-rác-z, 1 shokacz-rác-z; 1906 ház. Népessége 13,235 lélek, u.

m. 9072 r. katolikus, 449 görög katolikus, vagy is egyesült görög óhitű, 3705 nem egyesült óhitű, 4 ref., 5 zsidó.

M e z ő v á r o s o k.

Sharengrad, shokacz-rác m.v. a' Duna mellett: 185 házzal, 738 kath., 229 n. e. óhitű lak., capistranus sz. Ferencz szerzetesek kolostorával és templomával. Szőlőhegye szép fekvésű és jó bort terem; a' Dunában való halászatja nevezetes F. U. gr. Eltz. Hajdan vára volt.

Szottin, shokacz-rác m.v. a' Duna mellett, Vukovárhoz keletre egy mfdnyire a' péterváradai országhatban: 136 házzal, 663 kath., 111 óhitű lak., kath. anyatemplommal. Hajdan *Zaltának* nevezett, 's határában romai régiségek találtnak. F. U. gr. Eltz.

Tovarnik, hajdan Tabornik, a' romaiaknál Ulmos, a' Dunától délre egy 's fél mfdnyi távolságra. Shokacz-rác m.v. 297 házzal, 2187 kath., 443 óhitű lak., r. kath., és óhitű anyatemplomokkal, postahivatallal és váltással Bacsincze és Orolik közt, Gazdag róna határa szép buzát terem. F. U. gr. Eltz.

F a l n k.

Új-Banovcze, rác f. a' vinkovczei postautban, Tovarnikhoz 1 mfdnyire: 62 házzal, 120 kath., 739 óhitű lak., óhitű anyatemplommal. F. U. gr. Eltz.

Berák, shokacz f. Orolikhoz közel: 83 házzal, 503 kath., 19 óhitű lak., kath. anyatemplommal, gazdag róna határral. F. U. gr. Eltz.

Csákovcze, rác-tót-magyar f. 110 házzal, 429 kath., 176 óhitű lak., r. kath. fil. 's óhitű anyatemplommal. Határa ennek is róna és szerfelett termékeny. Itt egy várnak omladéka láthatók. F. U. gr. Eltz.

Ilacs, shokacz f. egy rónaságon: 136 házzal, 1090 kath. lak., 's fil. szentegyházzal. F. U. gr. Eltz.

Jankovcze, shokacz f. róna vidéken: 92 házzal, 579 római, 52 görög katolikus, 15 óhitű, 1 ref. lak., r. kath. anyatemplommal. F. U. gr. Eltz.

Lovász, shokacz f. tér vidéken: 133 házzal, 835 romai, 36 görög kath., 15 óhitű lak., r. kath. anyateplommal. F. U. gr. Eltz.

Miklóshevcze, rácz f. sik térségen: 77 házzal, 10 kath., 541 óhitű lak., óhitű anyateplommal, Határa szerfelett termékeny, 's híres gabonát terem. F. U. gr. Eltz.

Mokoto, rácz f. sikságon: 58 házzal, 18 kath., 912 óhitű lak., óhitű nyateplommal. F. U. gr. Eltz.

Negoslavcse, rácz f. róna vidéken: 126 házzal, 17 kath., 711 óhitű, 5 zsidó lak., óhitű anyateplommal, gazdag gabonatermő határral. F. U. gr. Eltz.

Novák, shokacz f. igen kies vidéken: 88 házzal, 530 kath. lak., paroch. templommal. A' *Fruska-Góra* gyönyörű hegység itt veszi kezdetét, 's a' helység szőlőhegye jó bort szolgáltat. F. U. gr. Eltz.

Opatovác, hajdan Attya, shokacz-rácz f. a' Duna jobb partján, róna vidéken, Illok és Vukovár közt a' fő postautban: 101 házzal, 332 kath., 297 óhitű, 3 ref. lak., óhitű anyateplommal, postával, sok Dunamalommal. F. U. gr. Eltz.

Petrovcze, orosz-rácz f. sik vidéken: 85 házzal, 14 romai kath., 361 görög kath., 286 óhitű lak., óhitű szentegy házzal. F. U. gr. Eltz.

Szvinjarevcze, shokacz f. róna térségen: 62 házzal, 566 kath., 21 óhitű lak., kath. fil. templommal. Buzája csaknem legszebb egész megyében. F. U. gr. Eltz.

Tompojevce, shokacz f. sik vidéken: 76 házzal, 397 kath., 8 óhitű lak., kath. fil. templommal, gazdag gabona termő határral. F. U. gr. Eltz.

III. ILLOKI KERÜLET.

Van benne 3 mezőváros, u. m. 1 shokacz-német-rácz, 2 rácz shokacz; 13 falu, u. m. 9 rácz, 1 shokacz, 2 rácz-shokacz, 1 shokacz-rácz; 3015 ház. Népsége 14,892 lélek, u. m. 5369 katolikus, 9450 óhitű, 73 református.

M e z ő v á r o s o k.

Cserevics, rácz-shokacz m.v. a' Duna mellett, Péterváradhoz egy postaállásnyira, az észéki országutban: 381 házzal, 225 kath., 1588 óhitű, 15 reform. lak., kath. és óhitű anyateplomokkal, postahivatallal. A' város a' Fruska-Gora hegységnél feküdvén, tágas szőlőhegygyel bir, melly igen nemes bort terem. A' legjobb promontoriumok ezek: *Belo-Brdo*, *Léppa*, *Potorany*, *Kraliza*, *Lóvra*. F. U. gr. Brunszvik család.

Illok, a' romaiak idejében *Cuccium*, későbbben *Ujlak*, shokacz német-ráciz m.v. a' Duna jobb partján, Palánkával általellenben, egy felséges, bájoló vidéken: 576 házzal, 2348 kath., 330 óhitű, 2 ref. lakossal, capisztránus sz. Ferencz szerzetesek kolostorával és templomával, óhitű anyateplomokkal. Van itt capitalis iskola, postahivatal és váltás Szuszek és Opatovacz közt, uradalmi igazgatóság. Hegyen fekvő régi várából gyönyörű kilátás esik Bácsnak gazdag róma mezejére. A' Dunában nyereséges halászatot üz, de mindenek felett híres bort termő szőlőhegye érdemel említést. Legjobb bor terem: a' *Janova*, *Rodosko*, *Brolo*, *Laog*, *Gerebics* nevű promontoriumokon. Ez a' hely a' romaiak idejében is nevezetes város volt, 's maiglan is sok romai régiségek találhatók itt. A' szeremi püspöknek, s a' sz. Klára szűzeknek lakhelyet adott, később pedig a' hatalmas Ujlaki szeremi hrgnek törzsökhelye volt. F. U. jelenleg herczeg Odeschalky, 's a' város feje egy roppant uradalomnak.

Kamenicz, rácz-shokacz m.v. a' Duna mellett, Péterváradhoz nyugotra 3 fertálynyira: 396 házzal, 659 kath., 1022 óhitű, 2 ref. lak., kath. és óhitű anyateplomokkal. Szőlőhegye igen nemes bort terem, különösen *Provalia*, *Csardak*, *Shirine*, *Mala-Kamenicza*, nevű hegyszakaszok. F. U. Marczibányi Livius, 's a' Marczibányi család majorátusához tartozik.

F a l u k.

Banoshtor, hajdan *Malata*, *Bononia*, *Bán-Monostor*, 's a' szeremi püspökök székhelye, most rácz-shokacz f. a' Duna mellett, Cserevicshez 1 fertálynyira: 151 házzal, 180 kath., 518 n. e. óhitű, 10 ref. lak., óhitű anyatemplommal, híres bortermő szőlőhegygyel, mellynek *Bikony* és *Jekenosch* szakaszai kiváltképen megkülönböztetik magokat. F. U. gr. Brunszvik család, 's a' cserevicsi urad. tartozik.

Beocsin, rácz f. Cserevicshez dél-keletre egy mfdnyire, igen regényes vidéken: 215 házzal, 22 kath., 1004 óhitű, 36 reform.lak., óhitű plébániával, a' legszamosabbortermő szőlőhegygyel, erdővel, patakmalomokkal 's kristályvízű forrásokkal. F. U. gr. Brunszvik család. Beocsin szomszédságában van egy kalugyer zárda is.

Gyphsa-Pernjavor, rácz f. kies vidéken, Illokhoz dél-keletre 1 's fél mfdnyire: 18 házzal, 3 kath., 91 óhitű lak. F. U. a' kalugyerrek.

Grabovo, rácz f. Banoshtorhoz délre fél mfdnyire, báfoló hegyes, erdős vidéken: 113 házzal, 517 óhitű, 7 refor.lak., óhitű anyatemplommal, bortermesztéssel. F. U. hezg. Odeschalky.

Ledincze, rácz f. Kameniczhez délre egy órányira, kies bortermő és erdős hegyek közt: 193 házzal, 13 kath., 1024 óhitű lak., óhitű anyatemplommal. Szőlőhegyének legnemesebb bortermő részei: *Liparia*, *Kovacsevacz* és *Bresztavi*. F. U. Marczibányi Livius, 's a' kameniczi urad. tartozik.

Ljuba, shokacz-rácz f. Illokhoz délre 1 's fél mfdnyire: 92 házzal, 318 kath., 121 óhitű lak. óhitű anya, 's kath. fil. templommal, számos patakmalommal. F. U. h. Odeschalky.

Molovin, rácz f. Illokhoz nyugot délre $1\frac{1}{4}$ mfdnyire: 59 házzal, 23 kath., 315 óhitű lak., 's anyatemplommal. F. U. h. Odeschalky.

Neshtin, rácz-shokacz f. Illok és Szuszek közt a' Duna mellett: 270 házzal, 413 kath., 832 óhitű lak., óhitű a-

nyatemplommal. Az egész vármegyében csak itt vannak 2ik osztálybeli földek. F. U. gr. Brunszvik.

Rakovacz-Pernjavor, rácz f. Beocsin és Ledincez közt: 73 házzal, 200 óhitű lak., kalugyer zárdával. A' megyében itt terem legjobb fejr bor, különben a' szeremi borok nagyobb részt veresek lévén. F. U. a' hasonló nevű kalugyer kolostor.

Szolt, shokacz f. Illokhoz délre $1\frac{1}{2}$ mfdnyire: 106 házzal, 587 kath., 60 óhitű lak., kath. anyatemplommal. F. U. gr. Eltz.

Szuszek, rácz f. a' péterváradí crszágutban, a' Duna mellett, Illokhoz keletre egy postaállásnyira: 205 házzal, 48 kath., 1074 óhitű lak., óhitű anyatemplommal, postahivatallal és váltással Illok és Cserevics közt. F. U. h. Odeschalky.

Szilosh, rácz f. Banostorhoz délre fél mfdnyire: 86 házzal, 502 óhitű lak., óhitű anyatemplommal. F. U. h. Odeschalky.

Vizich, rácz f. Illokhoz kelet-délre egy mfdnyire: 81 házzal, 3 kath., 252 óhitű lak., óhitű fil. templommal. Itt szélesztetett-el 1810-ben a' lázongó pórság utóserege. F. U. h. Odeschalky.

IV. SHYDI KERÜLET.

Van benne 4 mezőváros, u. m. 1 shokacz, 1 shokacz magyar-német-lót, 2 rácz-shokacz; 11 falu, u. m. 7 rácz, 1 shokacz, 3 rácz-shokacz; 2635 ház. Néessége 17,051 lélek, u. m. 4251 romai kath., 398 görög kath., 12,394 n. o. óhitű, 8 reformatus.

M e z ő v á r o s o k.

Babszka, shokacz m.v. Sharengradhoz délre fél mfdnyire: 71 házzal, 398 kath. lak., fil. templommal, bortermesztéssel. Itt kezdődik a' Fruska-Gora hegység. F. U. h. Odeschalky.

Erdővég, hajdan *Spaneta*, rácz-shokacz m.v. Illokhoz délre két órányira: 363 házzal, 460 r. kath., 4 g. kath., 1891 óhitű lak., óhitű anyatemplommal, bortermesztéssel, erdővel. F. U. h. Odeschalky.

Kukojevce, shokacz-magyar-német-tót m.v. a' mitroviczi postautban, az elébbeni várostól délre egy órányira, róna vidéken: 208 házzal, 1580 romai kath., 2 g. kath. lak., r. kath. anyatemplommal. F. U. Jankovich Mihály és József.

Slyd, rácz-shokacz m.v. Illokhoz nyugot-délre 2 mfdnyire, róna térségen: 464 házzal, 99 romai kath., 360 görög kath., 3009 óhitű lak., óhitű anyatemplommal. Jó gabonát termeszt; sok marhát tenyészt; számos mesteremberei közül a' szappanyosok jó hírben állanak. F. U. a' kőrösi görög kath. püspök.

F a l u k

Bacsincze, rácz f. termékeny rónaságon a' mitroviczi postautban: 144 házzal, 42 kath., 10 g. kath., 819 óhitű, 5 ref. lak., óhitű anyatemplommal, postahivatallal és váltással Tovarnik 's Mitrovicz és Csalma közt. F. U. h. Odeschalky.

Berkassovo, rácz-shokacz f. 129 házzal, 138 r. kath. 20 g. kath., 855 óhitű lak., kath. fil., óhitű anyatemplommal. F. U. a' kőrösi püspök.

Bingula, rácz-shokacz f. 196 házzal, 216 r. kath., 784 óhitű, 3 ref. lak., óhitű anyatemplommal, szép erdővel. Lakosai jó fűrő faragók. F. U. h. Odeschalky.

Csalma, rácz-shokacz f. a' Dunától délre 2 's fél, Mitroviczhoz 2 mfdnyire: 102 házzal, 442 kath., 849 óhitű lak., óhitű anyatemplommal, postával. Lakosi sok fa készítőnyeket csinálnak. F. U. Csalmai Jankovich Mihály és József.

Divosó, rácz f. közel az elébbeni helységhez: 235 házzal, 26. r. kath., 2 g. kath. 1181 óhitű lak. óhitű anyatemplommal, szép erdővel, bortermesztéssel. F. U. h. Odeschalky.

Gíbaracz, shokacz f. róna térségen: 99 házzal, 799 kath., 34 óhitű lak., kath. anyatemplommal. F. U. Jankovich Mihály és József.

Kövesdin-Pernjavor, rácz f. igen regényes vidéken, szőlőhegyek és erdők közt: 29 házzal, 5 kath., 154 óhitű lak., kalugyer zárdával, melly e' helységnek birtokosa.

Leximir, rácz f. 225 házzal, 10., kath., 1380 óhitű lak., óhitű templommal, bortermesztéssel, erdővel. F. U. h. Odeschalky.

Mankjeloš, rácz f. 186 házzal, 12 kath., 814 óhitű lak. óhitű anyatemplommal. F. U. h. Odeschalky.

Príbina-Glava (Pernjavor), rácz f. 38 házzal, 20 kath., 320 óhitű lak., kalugyer kolostorral, melly e' helységnek birtokosa.

Shishatovac (Pernjavor), rácz f. gyönyörű szőlőhegyek, erdők, szilvások közt: 36 házzal, 4 kath., 309 óhitű lak., kalugyer zárdával, melly e' helységnek birtokosa.

V. IREGHI KERÜLET.

Van benne 1 mezőváros, melly rácz-shokacz; 18 falu, u. m. 16 rácz, 1 rácz-shokacz, 1 shokacz-rácz; 2743 ház. Népesége 13,866 lélek, u. m. 883 r. kath., 12,983 n. e. óhitű.

M e z ő v á r o s.

Iregh, rácz-shokacz m.v. Kárloviczhoz délre 2 órányira: 722 házzal, 339 r. kath., 3229 óhitű lak., r. kath. és óhitű plébániákkal, bortermesztéssel. Vásárai, énekesnői-hiresek. 1795-ben dögmirigy dulta. F. U. h. Odeschalky.

F a l u k.

Beshenovo, rácz f. 182 házzal, 9 kath., 1111 óhitű lak., óhitű anyatemplommal. Szamatos borai hiresek. F. U. h. Odeschalky.

Beshenovo (Pernjavor), rácz f. 54 házzal, 7 kath., 161 óhitű lak. A' hasonnevű kalugyer kolostor bírja.

Gergeleg (Pernjavor), rácz f. felséges vidéken: 51 házzal, 2 kath., 259 óhitű lak. A' hasonnevű kalugyer kolostor bírja.

Gergurevce, rác z f. 263 házzal, 52 kath., 1512 óhitű lak., óhitű anyatemplommal. F. U. h. Odeschalky.

Jazak, rác z f. 264 házzal, 6 kath., 830 óhitű lak., 's óhitű fil. templommal. F. U. h. Odeschalky.

Jazak (Pernjavor), rác z f. 30 házzal, 164 óhitű lak. A' hasonnevű kalugyer kolostor birja.

Krushedol, rác z f. 125 házzal, 8 kath., 771 óhitű lak., óhitű anyatemplommal. F. U. h. Odeschalky.

Krushedol (Pernjavor), rác z f. 49 házzal, 8 kath., 306 óhitű lak. Az ide való kalugyer zárda, melly e' helységet birja, legrégibb a' szeremi kolostorok közt.

Maradék, rác z shokacz f. 176 házzal, 300 kath., 840 n. e. óhitű lak., óhitű anyatemplommal. F. U. h. Odeschalky.

Neradin, rác z f. 159 házzal, 5 kath. 785 óhitű lak., óhitű plébaniával. F. U. a' gergetegi kalugyer zárda.

Pavlovicza, rác z f. 94 házzal, 14 kath., 209 óhitű lak., óhitű anyatemplommal. F. U. h. Odeschalky.

Ravunicza (Pernjavor), rác z f. 33 házzal, 120 óhitű lak. A' hasonnevű kalugyer zárda birja.

Kis-Remeta (Pernjavor), rác z f. 65 házzal, 219 óhitű lak. A' kalugyerek birják.

Nagy-Remeta (Pernjavor), 19 házzal, 187 óhitű lak. A' hasonnevű kalugyer kolostor birja.

Rivicza, rác z f. 106 házzal, 4 kath., 733 óhitű lak., 's óhitű anyatemplommal. F. U. h. Odeschalky.

Shatrincze. shokacz-rác z f. 54 házzal, 119 kath., 41 óhitű lak. F. U. h. Odeschalky.

Shulom, rác z f. 125 házzal, 14 kath., 560 óhitű lak., óhitű anyatemplommal. F. U. h. Odeschalky.

Verdnik, rác z f. 172 házzal, 3 kath., 950 óhitű lak., óhitű anyatemplommal, bortermesztéssel, sok szilvással. F. U. h. Odeschalky.

VI. RUMAI KERÜLET.

Van benne 2 mezőváros, u. m. 1 rác z-shokacz, és 1 rác z-shokacz-német-magyar; 12 falu, mindenik rác z; 2928

ház. Népe ssége 19,211 lélek u. m. 4696 r. kath., 2 g. kath., 14,513 n. e. óhitű.

M e z ő v á r o s o k.

India, rácz-shokacz m.v. a' vármegye keleti szélén, Zimonyhoz 3 's fél mfdnyire: 206 házzal, 905 kath., 1031 óhitű lak., óhitű plebániával. F. U. gr. Pejachevich Péter.

Ruma, rácz-shokacz-német-magyar m.v. Péterváradhoz délre 4 's fél mfdnyire, termékeny térségen: 1305 házzal, 3625 r. kath., 3446 óhitű lak., r. kath., és óhitű anyatemplomokkal, kastélylyal, postahivatallal, uradalmi igazgatósággal, capitalis-rajz és muzsika oskolával. Gabonája első rendű; kereskedése élénk; mesteremberei számosak; az uraság nemes vérű ménese híres, pusztáitágasok; sere különösen dicsértetik. A' város feje egy szép majoratusi uradalomnak, mellyet jelenleg gr. Pejachevich Péter bir.

F a l u k.

Brestács, rácz f. 130 házzal, 3 kath. 460 óhitű lak., 's anyatemplommal. F. U. gr. Pejachevich Péter.

Bagjanovcze, rácz f. 210 házzal, 3 kath., 1820 óhitű lak., 's anyatemplommal. F. U. gr. Pejachevich P.

Dobrincze, rácz f. 174 házzal, 5 kath., 1230 óhitű lak., 's anyatemplommal F. U. gr. Pejachevich P.

Kraljevce, hajdan *Basiana* város 's a' hasonnevű püspök lakhelye, most rácz f. Rumához keletre 3 fertálynyira: 133 házzal, 5 kath., 880 óhitű lak., óhitű anyatemplommal, régi romokkal. F. U. gr. Pejachevich P.

Petrovce, rácz f. 112 házzal, 4 kath., 1001 óhitű lak., 's anyatemplommal. F. U. gr. Pejachevich Péter.

Putincze, rácz f. 91 házzal, 102 kath., 2 g. kath., 809 óhitű lak., óhitű anyatemplommal. F. U. gr. Pejachevich P.

Kis-Radincze, rácz f. 65 házzal, 2 kath., 478 óhitű lak., 's fil. templommal. F. U. gr. Pejachevich P.

Nagy-Radincze, rácz f. 81 házzal, 14 kath., 500 óhitű lak., 's anyatemplommal. F. U. gr. Pejachevich P.

Szibacs, rácz f. 59 házzal, 565 óhitű lak., 's fil. templommal F. U. gr. Pejachevich Péter.

Steanovcze, rácz f. 120 házzal, 5 kath., 673 óhitű lak., 's anyateplommal. F. U. h. Odeschalky.

Szobotistye vagy *Mishkovcze*,¹ rácz f. 2 kath., 628 óhitű lak., 's anyateplommal F. U. gr. Pejachevich Péter.

Vogany, rácz f. 117 házzal, 23 kath., 970 óhitű lak., óhitű anyateplommal. F. U. gr. Pejachevich Péter.

Népes Puszták, Malmok stb.

Belex, a' vukovári uradalomban: 8 kath., 6 ref. lak.

Erdővégi molnárok, illoki uradalomban: 27 kath. lak.

Grabovo, vukovári uradalomban: 67 kath. lak.

Járvovcze, rumai uradalomban: végvidékiek lakják.

Klissa, vukovári uradalomban: 5 kath. lak.

Láze, vukovári urad. 10 kath. 4 ref. lak.

Nemeshevacz,¹ cserevicsi urad. 1 kath., 4 óhitű lak.

Csárda

Shodolovcze, nushtári urad. 56 kath., 3 óhitű lak.

Szolnok, rumai urad. 146 kath. 2 óhitű lak.

Zárdai cseléd Beocsinben, 3 kath., 19¹ n. e. óhitű,

„ „ *Opován*, 7 óhitű lélek.]

POSEGA VÁRMEGYE.

(Comitatus Poseganus, Posegaer Gespanschaft.)

1. §. Határai. Nagysága.

Posega határos északról a' szentgyörgyi végezreddel, 's Verőcze vármegyével; keletről Verőcze vármegyével; délről a' bródi és gradiskai végezredekkel; nyugotról a' kőrösi végezreddel, mellytől az Illova vize választja el. A' megyének egy kis része, t. i. a' kutinai uradalom nem függ össze a' többivel, hanem Zágráb, Kőrös vármegyéktől, a' kőrösi és gradiskai végezredekktől vétetik körül. — Földterülete 45^{21 1/2} □ mfdet foglalván el, e' tekintetben 40ik a' vármegyék közt.

2. §. Természeti tulajdonsága.

Azon hegysor, melly Stájerországból Varasd, Kőrös vármegyéken, 's a' kőrösi 's szentgyörgyi végezredekken keresztül fut, ide is bejön, 's több ágakat bocsátván ki, ezekkel az egész megyét ellepi, úgy hogy ezt egészen hegyesnek mondhatjuk, számos nagyobb kisebb völgyekkel átszakítva. Így p. o. az egész alsó járást egy hosszú, széles völgynek nevezhetjük, mellyet északról 's délről meglehetősen magasságú hegyek zárnak be; közepén pedig az *Orlyova* vize folyik, előbb keletnek, majd Pleterniczán (hol a' keletről jövő Longya vizét magához veszi) alól délnek fordulván. Ezenszéles völgy, melly számtalan apróbb patakoktól nedvesítettik, *Campus Poseganus* név alatt ismeretes, 's mind kies volta, mind termékenysége által jelesen megkülönbözteti magát. A' felső járásban három nagyobb völgy érdemel különöse említést, t. i. a' *Pakra*, *Biela* vizeinek szép völgyei, 's vég-

re az, melly a' vucsini hegysor, 's *Illova* vize közt fekszik, 's a' regényes daruvári vidéket képezi. A' fenn előszámlált folyókon kívül, még csak a' *Trebesch*, *Toplicza*, és *Velicsanka* vizeket jegyezzük meg. A' Posegai hegyek csak közép magasságúak, 's általában rengeteg erdőkkel, vagy szőlőtőkékkel borítatnak, az észak-keleti részen lévőek azonban, magosabbak, meredek, és kősziklások. A' föld csaknem mindenütt termékeny agyag, sok kerti földdel keverve, de az északkeleti részen kövecses vagy sovány fejéragyagos. Levegője igen tiszta és egészséges, úgy hogy ha a' késő nyáron 's ősszel néha dühöngni szokott vérhast kiveszszük, más járvány nyavalyának itt hire sincs. Az éghajlat szelid, kellemetes, 's mind a' gyümölcs, mind a' bortermesztésre kedvező. Nyáron a' rekkenő meleg napok után, az éjszakák hűvösök. —

3. §. Termékei.

A' föld minden gabonanemet jól megteremne ugyan, de azért tisztabuzát keveset vetnek, kétszerest, rozsot, kölest, hajdinát többet, de legtöbbet még is tengerit, melly legkedvesebb természetménye a' köznépnek. *Dohányt* sokat és hiest természetnek Posega környékén. A' *buzér* *Velika* körül 's a' kutyevói uradalomban vadon terem. Gyümölcsbennagy gazdagsága van ezen megyének. Terem hires pogácsa, szamatos szercsika alma, sok dió, cseresnye, gesztenye a' kutyevói uradalomban egész erdővel, 's a' cserneki és daruvári uradalmakban az utak is gyümölcsfákkal vannak beültetve. Egyébiránt itt is, mint a' szomszéd Verőczében 2 mannája van a' népnek, t. i. a' *makk* és a' *szilva*, mert mind a' kettő jó esztendőekben minden fáradság nélkül ezerekkel ajándékozta-meg az első leginkább a' földesurakat, a' második a' köznépet. A' rengeteg erdők többnyire tölgy és bikk fából állván, makk temérdek mennyiségben terem, 's ezenkívül az esős juliusi napok után gubacs is bőséggel szedethetik. A' szilvát pedig annyira szereti a' köznép, hogy nem csak udvarát, kertjét, szőlőaljait, hanem néhol irtásait 's urb. telkeit is szilvafákkal ülteti be. 364,641 haszonvehető földből eke alá vétetett 133,814 hold, rét 39,790 h.; szőlő 21,888 h.;

kert 9411 h.; erdő 159,738 hold. — A' szarvasmarha, ló, juh-tenyésztés nem sok figyelmet érdemel, de annnyival többet a' sertés-tenyésztés, mert itt kevés kivétellel a' legszegényebb gazda is tart 8 — 15 darab sertést, 's ezeket pénzzé tévén, ebből fizeti adóját, 's ebből pótolja házi szükségait.

A' selyemtenyésztést legjobban üzik Szirács, és Pakrácz körül. A' méhtartás sem megvetendő. Nagyobb vadállatok közül a' gyönyörű erdőségekben őzek mind eddig vadon is találhatók, 's az észak-keleti bércek közt hurkokban fenyves madár bőséggel fogaték. — Nemes érczek mind eddig nem fedeztetek-fel, de más ásványai 's kövei közül békasó több helyeken találhatók, 's a' szomszéd marienthali (Verőcze vgyében) üveghuta is innen hordja anyagszerét. Meleg ásványos vizek vannak: Lippiken, Velikán és Daruváron, melly utolsó leghíresebb, 's erről alább Daruvár leírásánál bővebben fogunk szólni.

4. §. Lakhelyek. Lakosok.

Van ezen megyében 1 szabadkirályi város, 10 mezőváros, mellyekből 7 shokacz (illir katolikus), 3 vegyes rácshokacz; 251 falu, u. m. 112 shokacz, 120 rác (illir n. e. óhitű), 4 német, 15 vegyes. Népeisége 84,249 lélek; 's így esik 1 □ mfdre 1880 lak., vallásokra: 50426 romai kath., 33,598 nem egyesült óhitű, 2 evang., 223 zsidó. Nyelvökre: 49,928 shokacz, 33,598 rác, 500 német, 223 zsidó. A' romai katolikusok a' zágrábi, a' görög nem egyesültek a' pakráczy püspöki megyébe esnek, amazok számlálnak 13, ezek 11 plebaniát. Kath. szerzetesek, nevezetesen capistranus sz. ferenciek laknak Posegán, és Cserneken, óhitű szerzetesek vagy kalugyerek Pakranyban.

5. §. Ipar. Oskolák.

A' lakosok többnyire földmíveléssel és baromtenyésztéssel foglalatoskodván: e' miatt mesterember kevés találhatók. Daruváron 's Posegán vannak posztó éss pokrócz szövők; Ivanopolyén egy üveghuta 's Posegán selyengombolító intézet. Az alsó nép oskolákon kívül, mellyek elég rossz karban vannak, van Posegán egy kath. gymnasium, 's capitalis oskola, Pakráczon egy óhitű nemzet oskola 's püspöki papi nevelékház.

6. §. Kereskedés.

A' megye kénytelen lévén minden termékeit messze és tengelyen vinni: ez okokból kereskedése lankadt, 's csupán a' sertés- gubacs- hamuzsir kereskedés érdemel figyelmet. Posega, Pakrácz, Szirács nem csak megyei, hanem Bosnyákországi sertésekkel is nevezetes kereskedést folytatnak. Országutjai a' legjobbak közé tartoznak Magyarországon. Postaállomás: Posegától Gradiska felé: Új-Gradiska 2.

7. §. Jobbágy telkek. Porták.

Ezen megyében mind a' szántóföld, mind a' rét 1296 □ ölével méretett ki, 's ilyen mértékű földekből és rétekből bir egy egész telkes első osztályban 24, másodikban 32, harmadikban 40 hold szántóföldet; rétekből minden osztály különbség nélkül 8 kaszást, vagy holdat. Jobbágytelek van: 3560. Portája a' megyének: 55, Posega városnak 2.

8. §. Nemesség. Uradalmak.

Az 1785-ki összeírás szerint találtatott 109 férfi nemes személy. Uradalmak e' következők: *Daruvárt*, *Szirács*, *Pakrácz*, *Straxeman*, 79 helységgel; birja Jankovich Izidor, esk. kamarás; *Kutyovo*, 1 mezővárossal 's 34 faluval; birja a' tudományi kincstár; *Velika* és *Pleternicza*; birja Svetics Jakab; *Czernek*, birja Markovics; *Kutina*, birja gr. Erdődy és gr. Szécsen; *Kaptol*; birja a' deakovári káptalan; *Bresztovác* és *Bluczko*, több uraságok birják; végre Posega városa is bir, egy több helységekbe álló uradalmat.

9. Tisztikar.

1 fő, 2 alispány; 1 fő, 1 aljegyző; 2 fizetéses táblabíró; 1 fő, 1 al, 1 kerületi adószedő, 1 levéltárnok, 1 számvévő; 2 fő, 4 alszolgabíró; 2 eskütt. Ide járulnak: 1 biztos, 1 selyemtenyésztésre ügyelő, 1 fő orvos, 5 seborvos, stb. Gyűléseit tartja: Posegán.

10. §. Politikai felosztása.

Eloszlik 1 szabad királyi városra, melly *Posega*, és 2 járásra, mellyek ezek: I. *Alsó Járás*. II. *Felső Járás*.

Szabad Királyi Város

Posega, fekszik térségen az Orlyova és Velicsanka vizek mellett, kies szőlőhegyek szomszédságában: 1760 r. kath., 100 nem egyesült óhitű, 36 zsidó lakossal, kik illyr nyelven beszélnek. Van egy szép paroch. temploma, franciskánus kolostora templommal együtt, 's egy harmadik szentegyháza, melly hajdan a' jésuitáké volt; kath. gymnásiuma és capitalis iskolája, selyem gombolító háza. A' vármegye háza itt lévén, a' megye itt tartja közgyűléseit és törvényszékeit, Lakosai föld és szőlőmivelésből, dohány termesztésből, sertés kereskedésből és mesterségekből élőködni. Hadi adót csak 2 porta után fizet. Tanácsa áll bíróból, kapitányból, és 6 tanácsnokból. A' város igen régi, 's már Megváltónk születése előtt nevezetes hely vala 's *Recatina*, és *Ravenata*, később *Romana*, *Valeria*, majd *Basiana* névvel neveztetett. 1543-ban a' törökök elfoglalván, 1686 ban menekedett meg a' török járomtól. 1692-ben megtelepés által ismét elakarák a' törökök foglalni. 1765-ben sept. 1ső napján királyi városnak tétetett. Régi vára a' törököktől visszavétetvén, egy darabig ausztriai katonaság által lakatott, később 1751-ben, Thausz zágrábi püspök nyerte meg, de 1791-ben II Leopold által a' városnak engedtetett.

Mezővárosok.

Nagy Czernek, hajdan Csernek, shokacz m.v. a' megye déli határszélén, Posegához 4 órányira: 1056 kath., 15 óhitű, 1 evang., 29 zsidó lak., kath. plebániával, derék urasági kastélyal, franciskanus kolostorral. A' város feje egy uradalomnak, mellyet a' Markovics nemzetség bir; hajdan a' Desseuffy nemzetségé volt.

Darnuvár, Podborje, vagy Illigye. Csinos rácz-shokacz mezőváros egy térségen, hegyekkel minden felől körülvé

tetve, Posegához 9, Pakráczhoz 3, Verőczéhez 4 mföldnyire a' fel. jár. Számlál 228 kath., 246 n.e. ób., 1 evang., 27 zsidó lak., kik földmívelésből 's mesterségekből élnek, nevezetesen sok posztós találtatik köztök. Az óhitűek temploma a' város közepén van, 's igen régi, nagyépület; mellette látható az iskola. A' katolikusoknak a' város és az urasági kastély közt egy dombon van templomuk, melly kerekded formára, 's igen szép olasz izlésre épült. De fő ékessége a' városnak, a' városon kívül magasdombon fekvő pompás urasági kastély, mellynek hossza 30, szélessége 20 ölet tévén, 60 szobát foglal magában, 's gyönyörű angol kerttől környékeztetik. Végre az itten lévő jótékony meleg ásványforrások és fürdők, nem csak a' mi időnkben, hanem már a' romaiak 's törökök előtt is híressé tették ezen helyet. Az egész város, ugy szólván meleg ásványvizre épült, mert akárhol ásatik meg a' föld, mindeütt ilyen buzog fel, a' honnan a' lakosok rendes ivóvizeiket, vagy a' városon kívül lévő romai forrásból, vagy a' kastélyból hordják. A' mostan használt források egy pár száz lépésnyire esnek a' várostól, 's itt vannak a' fürdő és vendégfogadó épületek, egy ikerttel együtt. A' fürdő elosztatik *regire* és *újra*, amabban van egy nagy közönséges fürdő a' köznép számára, 's három kisebb szoba az uraságoknak; emebben van 5 szoba, mellyek közül a' középső nagyobb lévén, közfürdőnek használtatik. Végre vannak még iszapfürdők is csupán deszkákkal elkerítve részint emberek, részint barmok számára. A' vizet, mellynek természeti melegsége 32 — 39° Reaumur) Kranz, Hinterholczer 's 1808 Kitaibel megvizsgálván, az utóbbinak legkimértőbb taglalása szerint, e' következő alkotórészei vannak: Ex cantharo seu 100 poll. cub. ang. a) $8\frac{1}{2}$ gr. Carbonatis calcariae; b) $14\frac{1}{6}$ gr. Carbonatis Talci; c) 9 gr. Natri sulphurico muriatici; d) 8 gr. Carbonatis magnesiaie; e) $2\frac{1}{2}$ gr Carbonatis ferri; f) $3\frac{1}{4}$ gr. Aluminis; g) 45 poll. Cub. gasis Carbonici. E' chemiai taglalásból láthatni, hogy a' daruvári ásványviz *ingerlő, osztató 's erősítő* erővel bír, 's hasonlít a' Bécs melletti Baden, Spaa, Karlsbad fürdőhöz. Használ a' zsibbadásokban, reszketésben, csúzos és köszvényes nyavalyákban,

sárgaságban, aranyérben, rendetlen hónapszámban, májdu-
gulásban, 'stb.

A' város magában nem régi, mert csak Maria Therezia alatt kezdett népesedni, de hogy e' helyen nevezetes város lehetett, mutatják a' feltalált 's kiásott régiségek és épü-
letek alapjai. Délre pedig egy órányira, valami nagyszerű romok találtnak mellyekről különböző a' vélekedés, né-
mellyek ide templariusok residentiáját, mások Sz. Illonáról nevezett Podborjei apáturságot, melly a' cistercitáké vala, má-
sok végre romai épületet helyeztetnek.

Kaptol, shokacz m.v. az alsó járásban, Posegához észak-
ra 1 's fél órányira: 859 kath., lak., paroch templommal,
régí várkastélylyal, vásárokkal. Feje egy uradalomnak, melly
a' deakovári káptalanhoz tartozik.

Kuttina, shokacz m.v. a' felső járásban, Pakráczhoz
nyugotra 4 mfdnyire: 1288 kath., 3 óhitű, 6 zsidó lak., kath.
paroch. templommal, jó bor termesztéssel. Feje egy uradalom-
nak, melly gr. Erdődy és gr. Szécsen nemzetségeket uralja.

Kutyovo, shokacz m.v. a' felső járásban, Posegához é-
szakra 3 órányira: 1436 kath., 3 zsidó lak., kath. paroch.
templommal, kastélylyal, számos malmokkal, vásárokkal.
Feje a' tudományi kincstár egyik uradalmának, melly áll
Kutyovo m. városból és 34 faluból. Van az egész ura-
dalomban $475 \frac{84}{19}$ jobbágytelek, 676 jobbágy és 48
zsellérház. $321 \frac{7}{10}$ hold szilvaskert, mellytől a' jobbágyok
váltságbért fizetnek, $40 \frac{7}{8}$ h. uradalmi szilvás, $24 \frac{20}{36}$ hold
uradalmi szőlő, $152 \frac{1}{3}$ h. gesztenyés, 1628 h. majorsági szán-
tóföld, $302 \frac{14}{36}$ h. fenmaradt föld, $294 \frac{35}{36}$ h. urad. rét, 's
 $95 \frac{20}{30}$ fenmaradt rét, 104 hold uradalmi legelő, $8925 \frac{120}{297}$
közös legelő, 's 23772 hold erdő.

Pakrácz, rácz-shokacz m.v. Posegához nyugotra 6 órá-
nyira, a' felső járásban: 432 kath., 501 óhitű, 15 zsidó
lak. Van itt 1 kath., és 2 n. e. óhitű szentegyház, óhitű
polg. iskola 's papi nevelőkház, lovagkaszárnya, szép
kert, 's régi elpusztult vár. A' pakráczí görög nem egye-
sült óhitű püspök itt lakik, 's szép palotája van. A' lako-
sok zertéssel nevezetes kereskedést üznek. F. U. Jankovich
Izidor, 's feje egy uradalomnak.

Pleternicza, shokacz m. v. az Orlyova vize mellett, ott hol a' Longya vizét magába veszi, Posegához 1 's fél órányira az alsó járásban: 751 kath., 39 óhitű lak., parochial. templommal, kastélylyal, lovag kaszárnyával. F. U. Svetics Jakab, 's a' város feje egy uradalomnak.

Szirács, rácz-shokacz m.v. a' felső járásban, Pakráczhoz 2 's fél órányira: 359 kath., 207 óhitű lak., kath. és óhitű fil. templomokkal, lovagkaszárnyával, régi vár omladékaival, nevezetes sertés kereskedéssel. Az itt folyó Biela vizén számos malmok, pokrócz és kallók vannak, Feje a' Jankovich Izidor egyik uradalmának.

Straxeman, shokacz m.v. az alsó járásban, Velikához egy mfdnyíre: 478 kath., 8 zsidó lak., kath. paroch. templommal. F. U. Jankovich Izidor.

Velika, shokacz m.v. az alsó járásban, erdős hegyes vidéken, Posegához északra egy 's fél mértföldnyire: 1007 kath. lak., paroch. templommal, fürdővel, vásárokkal, nem messze egy régi puszta várral. Feje egy uradalomnak, melyet Svetics Jakab bir. }

F a l u k

Allagincze, f. egy térségen az al. járásban, a' bresztováci uradalomhoz tartozik. Posegához fél ór. 184 kath., 27 zsidó lak.

Alliovczy, f. Posegához három fertály ór. a' kaptoli uradalomban, alsó járásban: 201 kath. lak.

Amatovác, rácz f., fel. jár., Posegához 4 ór. 90 óhitű lak.

Assikovác, f. al. jár., Kuttyevoi urad. birja: 133 kath. lak.

Nagy és Kis Bachindol, 2 f. az alsó járásban, szőlőhegyek közt, a' cserneki urad. birja: 552 kath. lak., 's régi pusztavárral.

Badlyevina, f. felső járásban, sok urasági épületekkel, a' Jankovichs szirácsi urad. tartozik: 376 kath. 4 óhitű lak.

Banichevác, f., al. jár., két hegy közt egy dombon, a' cserneki uradalom: 235. kath. lak.

Bankovcze, f., al. jár., a' straxemáni uradalomban: 109 kath. lak.

Alsó-Basztaczy, f., a' felső járásban, kies völgyek és térségek közt, a' Jankovics daruvári uradalmában, 169 kath. lak.

Felső-Basztaczy, rácz f. szinte ez urad. tart. 399 óhitű lak., 's templommal.

Battina, f., fel. jár., a' daruvári urad. 133. kath. lak.

Battinyáni, rácz f., fel. jár., a' daruvári urad. 39 kath., 466 óhitű lak.

Battinyáni, rácz f., fel. jár., a' pakráczai urad., 354 óhitű lak.

Bekteze, f., al. jár., kutyevói urad., 308 kath. lak., nagy vendégfogadóval.

Bergyáni, al. jár., velikai urad., 129 óhitű lak.

Bertelovczi, al. jár., velikai urad., 121 kath. lak.

Bessinczi, al. jár., kaptói urad., 151 kath. lak.

Biella, f. fel. járásban, erdők, hegyek közt, n. e. óhitű plebániával, melyet a' kalugyerek látnak-el. F. U. Jankovich Izidor, 's a' daruvári urad. tart. Egy kopasz hegytetőn van egy régi templomnak, 's zárdának maradványa is, melyet a' templariusokénak tartanak, de bizonyosan melyik szerzeté volt, nem tudhatni. Van 172 kath., 145 óhitű lakosa.

Kis és Nagy Billacs, 2 f. az al. járásban, pleterniczai uradalomban: 240 kath., 238 óhitű lak., óhitű templommal.

Billaiczi, rácz f. egy hegyen, fel. jár., pakráczai urad., 209 óhitű lak.

Billiszevacz, rácz f. al. jár., kutyevói urad., 99 óhitű lak.

Biskupczi, al. jár., straxemáni urad., 286 kath. lak.

Blacsko, f., al. jár., hegy tövében: 142 kath. lak.

Bogdassish, rácz f. egy jó gabonatermő domb oldalában, felső járásban: 109 óhitű lak.

Bolumácsa, rácz f. alsó járásban, velikai uradalomban, rengeteg erdős vidéken: 98 óhitű lak.

Borivczeczi, f. al. jár., velikai urad., 83 kath. lak.

Borky, fel. jár., daruvári urad., 551 óhitű lak.

Bratuljevci, rácz f. al. jár., velikai urad., 109 óhitű lak.

Braxancz, rácz f. fel. jár., pakráczai urad., 381 óhitű lak., 's templommal.

Bresztovác, f. fel. jár., daruvári urad., 254 kath., 100 óhitű lak.

Bresztovác, f. egy hegy tövében, alsó járásban, Rosegához 2 fertályór., 220 kath., 296 óhitű lak., kath par, templommal, F. U. többen.

Breznicza, al. jár., pleterniczai urad., 98 óhitű lak.

Brekinszka, rácz f. fel. jár., pakráczai urad., 518 kath. lak.

Brezina, f. a' pakráczai uradalomban: 280 kath. lak.

Budich, f. 198 óhitű lakossal, 's egy elpusztult várral.

Brusznik, f. járásban, pakráczai urad., 292 óhitű lak.

Busznovi, f. alsó járásban, bresztováczi uradalomban 78 kath., 109 óhitű lak.

Buuk, f. egy kellemetes völgyben, alsó járásban, 's pleterniczai uradalomban: 149 kath. lak., 's paroch. templommal.

Bzenicza, rácz f. al. járásban, pleterniczai urad., 36 kath., 102 óhitű lak.

Chaglin, f. alsó járásban, egy felemelkedett térségen, a' kutyevói uradalomban: 311 kath. lak.

Csaklovác, rácz f. a' felső járásban, hegyek tövében, pakráczai uradalomban, egy hegyen fekvő pusztavárral: 54 kath. lak.

Csecsovác, rácz f., fel. járásban, bresztováczi uradalomban: 148 óhitű lak., 's szentegyházzal.

Czeszlakovecz, alsó járás, kaptczi urad., 326 kath. lak.

Csozzinczi, al. járás, kutyevói urad., 67 kath. lak.

Czapedlák, fel. járásban, daruvári uradalomban, egy a' helységtől külön álló anyateplommal, 18 kath., 938 óhitű lakossal.

Czerjenczi, al. járásban, velikai urad., 79 óhitű lak.

Kis-Czernek, N. Czernek m., 292 kath. lak.

Czerovác, alsó járásban, kutyevói urad., 178 kath. lak.

Cziglenik, al. járás, kutyevói urad., 239 óhitű lak.

Czikotta, f. járás, pakráczai urad., 266 óhitű lak.

Dedinarika, f. egy völgyben, minden oldalról hegyektől körül vétéve, alsó járás, pleterniczai urad., 287 kath. lakossal.

Dercsa, f. járás, szirácsi urad., 361 óhitű lak.

Dararovác, f. alsó járásban: 278 kath. lak.

Derschovszki, al. járásban, Posega városé, 95 kath. lak.

Dervis-Aga, al. járás, Blaczko urad., 236 kath. lak.

Dexanovác, fel. járás, pakráczai urad., 536 óhitű lak.

Dzeveczi, al. járás, velikai urad. 89 kath., 129 óhitű lak.

Lobrakucha, fel. járás, daruvári uradalomban, egy szűk völgyben, hegyek, erdők közt, egy régi vár romjaival, 79 óhitű lak.

Dobrogosche, al. járás, pleterniczai urad., 149 óhitű lak.

Dollacz, al. járás, bresztováczi urad., 158 kath. lak.

Dolyanczi, al. járás sztraxemáni urad., 215 kath. lak.

Dolyani, fel. járás, pakráczai urad., 280 óhitű lak., 's templommal.

Draga, al. járás, nemes helység: 219 kath. lak.

Dragovich. f. járás, egy völgyben, pakráczai urad., 294 óhitű lak.

Drezsnik, rác z f., al. járásban, czerneki uradalomban, híres mészégetéssel: 429 kath. lak., 's régi vár romokkal.

Duboka, al. járás kutyevói urad., 171 óhitű lak.

Rác-Eminovczi, 110 kath., 10 óhitű lak.

Eminovczi, al. járás, velikai urad., német f. 50 kath. lak.

Emovczi, al. járás, Posega város birt., 180 kath., 9 óhitű lakossal.

Ferklyevczi; f. al. járásban, termékeny térségen, a' pleterniczai uradalom: 169 kath. lak.

Gallesich, al. jár, kaptoli urad., 210 kath. lak.

Gay, fel. járásban, egy felemelkedett térségen, a' pakráczai uradalomban, kath. anyatemplommal, 701 kath. 5 zsidó lakossal.

Gergyevicza, fel. jár., egy hegyen a' pakráczai uradalomban: 185 óhitű lak.

Gilletinczi, al. jár., egy völgyben, erdők, hegyek közt, a' czerneki uradalomban: 214 kath., 180 óhitű lak.

Golloberczi, alsó jár., bresztováczi urad., 169 óhitű lak.

Golloberczi, al. jár., czerneki urad., 240 kath. lak.

Golloberdo, al. jár. kaptoli urad., 289 kath. lak.

Gollubinyák, fel. jár., szirácsi urad., 160 óhitű lak.

Govegyepolye, fel. jár., pakráczai urad., 269 óhitű lak.

Grabarje, al. jár., kutyevói urad., 418 kath. lak.

Gradác, al. jár., felemelkedett térségen, a' kutyevói urad., 209 kath., 83 óh. lak.

Gradischa, al. jár., kutyevói urad., egy halmon: 482 óhitű lak., 's templommal.

Grakovlyáni, fel. jár., szirácsi urad., 596 óhitű lak., 's templommal.

Granicza, al. jár., Jankovich Izidóré, 19 kath., 128 óhitű lakossal.

Granye, al. jár., térségen, kutyevói urad., 9 kath., 77 óhitű lakossal.

A. és F. Gucsán, al. jár., bresztováczi urad., 44 kath. 296 óhitű lak.

Gyurák, al. jár., kaptoli urad., 129 óhitű lak.

Hernyesác, al. jár., kutyevói urad., 109 óhitű lak.

Huszain, f. jár., kutinai urad., 321 kath., 2 zsidó lak.

Jakabovác, fel. jár., pakrácsi urad., 179 óhitű lak.

Jaksich, fel. jár., pleterniczai urad., 365 kath., 272 óh. lak., kath. p. templommal.

Jakaplie, fel. jár., velícai urad., 269 kath. lak.

Jappaga, fel. jár., pakrácsi urad., 112 óhitű lak.

Illova, fel. jár., kutinai urad., 764 kath. lak.

Imbovo-Szello, pakrácsi urad., 337 óhitű lak.

Imrevoczi, f. jár., pleterniczai urad., 143 kath., 67 óhitű lakossal.

Jurkovác, al. jár., kutyevói urad., 88 óhitű lak.

Ivandol, al. jár., bresztováczi urad., 191 kath. lak.

Ivanovczi, fel. jár., pleterniczai urad., 129 óhitű lak.

Ivanovpolye - Staklane, üveghuta a' pakrácsi urad. 112 kath. lak.

Kadanovczi, al. jár., pleterniczai urad. 98 óhitű lak.

Kamenszkó v. Topole, egy 11 helységből álló környék a' pakrácsi uradalomban. *Kalinich*, 44 kath. lak.

Kántarovczi, posegai jár., straxemáni urad., 161 óhitű lakossal.

Karanovác, a' szirácsi uradalomban: 137 óhitű lak.

Kép, fel. jár., szirácsi urad., 107 óhitű lak.

Klisza, fel. jár., pakrácsi urad., 180 óhitű lak.

Klisza, al. jár., velícai uradalomban, 51 óhitű lak.

Kneszczi, al. jár., kutyevói urad., 97 kath. lak.
Komarovczi, al. jár., kaptoli urad., 224 kath. lak.
Komussina, al. jár., Posega városáé, 171 óhitű lak.
Konczanopolye, fel. jár., daruvári urad., 35 kath., 274 óhitű lakossal.

Koprivna, al. jár., velikai urad., 140 óhitű lak.
Koprivnicza, fel. jár., pleterniczai urad., 141 kath., 80 óhitű lak.

A. és F. Korenicsáni, fel. jár., daruvári urad., 952 óhitű lak.

Koturics, f. jár., pakráczai urad., 111 óhitű lak.
Kraguje, v. *Sudari*, f. jár., pakráczai urad., 352 óhitű lak.
Kresztellovócz, f. jár., pakráczai urad., 17 kath., 316 óhitű lak.

Kricski, f. jár., pakráczai urad., 239 óhitű lak.

Krunovo, f. járás, 89 óhitű lak.

Kuinih, al. jár., velikai urad., 192 óhitű lak.

Komoricza, 71 kath., 56 óhitű lak,

Kulla, v. *Josephsfeld*, német f. a' kutyevói uradalomban: 399 kath. lak.

Kunovczi, al. jár., bresztováczi urad., 133 kath. lak.

Kuszonya, fel. jár., pakráczai urad., 395 óhitű lak. 's anyatemplommal.

Lakusie, a' kutyevói urad., 83 kath. lak.

Lattinovacz, a' kutyevói urad., 261 óhitű lak.

Late, al. jár., Posega városáé, 223 óhitű lak.,

Leszkovicza, 63 óhitű lak. A' kutyevói uradalomban.

Lippa, al. jár., bresztováczi urad., 159 kath., 62 óhitű lak.

Lippik, fel. jár., pakráczai uradalomban, kénköves gyógyforrásokkal: 309 kath. lak.

Lippovác, fel. jár., pakráczai urad., 107 óhitű lak.

Longyicza, al. jár., kutyevói urad., 27 kath., 319 óhitű lakossal.

Lukács, al. jár., kutyevói urad., 181 kath., 6 óhitű lak.

Marinoszello, vagy *Jovácsa*, fel. jár., pakráczai urad., 599 kath. lak.

Markovác, fel. jár. szirácsi urad., 261 óhitű lak.

Merkopolye, fel. jár., 164 óhitű lak.

Migalovczi, al. jár., pleterniczai urad., 269 óhitű lak.

Mihacsi, fel. jár., 192 óhitű lak.

Mihalevczi, al. jár., pleterniczai urad., 206 kath. lak.

Mihalevczi (Német, 's Rác), alsó járás, bresztováczi urad., 356 kath., 97 óhitű lak.

Milivojevczi, al. jár., pleterniczai urad., 52 óhitű lak.

Mertovlaszi, f. jár., 35 kath. lak.

Millyenovac, fel. jár., pleterniczai urad., 187 kath. lak.

Mitrovicza, al. jár., velikai urad., 398 kath. lak.

Mitrovác, al. jár., kutyevói urad., 370 kath. lak.

Novoselczi, al. jár., kutyevói urad., 41 kath., 12 óh. lak.

Novoszello, al. jár., brestováczi urad., 259 kath. lak.

Nurkovác, al. jár., bresztováczi urad., 316 kath. lak.

Nyexich, al. jár., velikai urad., 43 óhitű lak.

Oblakovác, al. jár., bresztováczi urad., 98 óhitű lak.

Obris, fel. jár., pakráczai urad., 564 kath., 266 óhitű lak. kath. és óhitű templommal.

Opatovac, al. jár., cserneki urad., 458 kath. lak.

Operschinac, al. jár., cserneki urad., 141 óhitű lak.

Orlyavecz, al. jár., velikai urad., 329 kath., 52 óhitű lakossal.

Oxegovac, fel. jár., pakráczai urad., 318 óhitű lak.

Ozdhovczi, al. jár., 99 óhitű lak.

Orlyavicza, alsó jár., 76 kath., 6 zsidó lak.

Paka, al. jár., pleterniczai urad., 140 kath., 316 óhitű lak., óh. templommal.

Pakrani, fel. jár., pakráczai urad., 5 kath., 322 óhitű lak., kalugyer zárdával.

Paszkovczi, al. jár., velikai urad., 116 óh. lak.

Pavlovczi, al. jár., velikai urad., 204 kath. lak.

Perenczi, al. jár., bresztováczi urad., 144 óhitű lak.

Pergomelye, fel. jár., pakráczai urad., 297 óhitű lak.

Podgorie, al. jár., kaptoli urad., 496 kath. lak.

Podsreche, al. jár., velikai urad., 121 óhitű lak.

Podverschko, al. jár., cserneki urad., 652 kath. lak.

Prikopakra, fel. jár., 348 kath. lak.

Polyana, fel. jár., pakráczai urad., 750 kath. lak.

Polyanszka, al. jár., velikai urad., 239 kath., 75 óhitű lakossal.

*Popovác*z, f. jár., pakráczai urad., 171 óhitű lak.

Porecse, német f. al. jár., kutyevói urad., 240 kath., 6 zsidó lak.

Pottocsáni, al. jár., velikai urad., 179 kath. lak.

Puklicza, fel. jár., daruvári urad., 240 kath. lak.

*Radanovác*z, 109 kath. lak.

*Radovanc*z, al. jár., velikai urad., 709 kath. lak.

*Rajszavac*z, al. jár., kutyevói urad., 47 kath. lak.

Ramanovczi, al. jár., kaptoli urad., 190 kath. lak.

Raszma, al. jár., velikai urad., 109 óhitű lak.

*Removac*z, fel. jár., daruvári urad., 77 óhitű lak.

Repusznicza, fel. jár., kuttinai urad., 836 kath. lak.

Resznik, al. jár., pleterniczai urad., 93 kath. lak.

Rogulye, fel. jár., pakráczai urad., 175 óhitű lak.

Russevo, al. jár., pleterniczai urad., 556 kath. lak., 's anyatemplommal.

Shagorina, al. jár., cserneki urad., 475 kath. lak.

*Schartovac*z, fel. jár., kuttinai urad., 109 kath., 190 óhitű lak.

Sheovczi, al. jár., velikai urad., 69 óhitű lak.

Sheovicza, fel. jár., pakráczai urad., 320 óhitű lak.

*Shibokovac*z, fel. jár., kutyevói urad., 136 óhitű lak.

Shnyegavich, al. jár., bresztováczi urad., 231 óhitű lak.

*Schumanovac*z, al. jár., kutyevói urad., 165 kath. lak.

Schumetlicza, al. jár., cserneki urad., 46 kath., 402 óhitű lak., 's anyatemplommal.

Shumetlicza, fel. jár., pakráczai urad., 410 óhitű lak.

Shusznyari, fel. jár., kamenszkói urad., 126 óhitű lak.

Szinlie, al. jár., cserneki urad. 15 kath., 54 óhitű lak.

Skenderovczi, al. jár., velikai urad., 169 kath. lakossal 's anyatemplommal.

Skomnich, al. jár., velikai urad., 30 kath. lak.

Skrabutnik, al. jár., cserneki urad., 30 kath., 117 óh. lak.

Slobostina, al. jár., velikai urad., 190 óhitű lakossal, 's templommal.

Smolyanovczi, al. jár., velikai urad., 57 óhitű lak.

Sooskidol, al. jár., pleterniczai urad., 568 kath. lak.
Stitnyak, al. jár., bresztováczi urad., 166 kath. lak.
Stojcsinovacz, al. jár., kutyevói urad., 109 óhitű lak.
Streixevicza, fel. jár., pakráczai urad., 100 óhitű lak.
Stupeszanicza, fel. jár., daruvári urad., egy összeomlott
 régi várral, 114 kath. lak.

Svilna-dolnya, al. jár., pleterniczai urad., 117 kath. lak.
Svilna-gorunya, al. jár., pleterniczai urad., 68 kath. lak.
Szapna, al. jár., kutyevói urad., 195 óhitű lak.
Szeletí, al. jár., Posega birt., 194 kath. lak.
Szeszveta, al. jár., kutyevói urad., 178 kath. lak., 's
 anyatemplommal.

Szrednyeszello, al. jár., Blaczko urad., Hranillovich nem.-
 lakával: 112 kath. lak.

Rácz-Stregyáni, f. jár., szirácsi urad. 211 óhitű lak.
Shokacz-Stregyáni, f. jár., szirácsi urad., 298 kath. lak.
Szalkovacz, al. jár., pleterniczai urad., 498 kath. 13 óh. lak.
Thekich, al. jár., velikai urad., 44 kath., 55 óhitű lak.
Thoran, fel. jár., pakráczai urad., 133 kath. lak.
Thoran, al. jár., straxemani urad., 121 kath., 269 óhitű
 lak., 's templommal.

Tiszovacz, f. jár. pakráczai urad., 192 óhitű lak.
Tomínovacz, al. jár. kutyevói urad., 189 óhitű lak.
Transpakra v. *Pikopakra*, fel. jár., pakráczai uradalom-
 ban. Lásd *Pikopakra*.

Trapare, al. jár., kutyevói urad., 72 kath., 35 óhitű
 lakossal.

Trestanovczi, al. jár. velikai urad., 27 kath., 449 óhitű
 lak., 's templommal.

Trojeglava, fel. jár., pakráczai urad., 13 kath., 352 óh.
 lak., 's templommal.

Tubnik, al. jár. pleterniczai urad., 209 kath. lak.
Turnich, al. jár., bresztováczi urad., 59 kath. lak.
Ugarcsi, al. jár., bresztováczi urad., 164 kath. lak.
Ullingak, fel. jár. pakráczai urad., 26 kath., 814 óhitű
 lak., 's templommal.

Vellika, al. jár., m. v. lásd fentebb.

Verbovacz, fel. jár., daruvári urad., 181 óhitű lak.

Vercsindol, al. jár., pleterniczai urad., 83 kath. lak.

Verje, 152 kath. lak., a' kutyevói uradalomban.

Verhovczi, al. jár., Posega városáé, 15 kath., 220 óhitű lak., 's templommal.

Verkovezi, al. jár., velikai urad., 221 kath. lak.

Vettovo, al. jár., pleterniczai urad., 806 kath., 188 óhitű, 7 zsidó lak., 's kath. és óh. templommal.

Vidovczy, al. jár., Posega városáé, 169 kath. lak.

Villicsello, al. jár., velikai urad., 129 kath., 42 óh. lak.

Viskovacz, al. jár., blaczkói urad., 97 kath. lak.

Vranich, al. jár., pleterniczai urad., 91 óhitű lak.

Vriszka, fel. jár., daruvári urad., 241 óhitű lak.

Vucsiak, al. jár., bresztováczi urad., 382 óhitű lak., 's templommal.

Vucsiak, fel. jár., pakráczai urad., 89 óhitű lak.

Xigerovczi, al. jár., velikai urad., 39 óhitű lak.

Zoille, fel. jár., pakráczai urad., 109 óhitű lak.

Zakorenye, al. jár., bresztováczi urad., 325 kath. lak.

Zarillacs, al. jár., kutyevói urad., 228 kath. lak.

Zbegovacha, 279 kath. lak.

Szólóhegyekben, erdőkben széljel szórva laknak 2800an.

KRASZNA VÁRMEGYE.

(Comitatus Krasznensis. Krasznaer Gespanschaft.)

1. §. Határai. Nagysága.

Kraszna vgye északra és keletre Közép-Szolnok, délre Kolos, nyugotra Bihar vgyétől környékeztetik, Földterülete 19⁸⁴⁹ □ mértföldet foglalván el, csak Esztergom és Torna megyék kisebbek nála.

§. 2. Természeti tulajdonsága.

Egészen 's általánosan hegyes, erdős, úgy hogy térsége épen nincs, hanem e' hiányt a' számos és néhol tágas völgyek pótolják. Fő hegyei a' *Meszes* és *Oszoly*, a' megye déli határszélein, továbbá a' Bihar vgye, 's megyénk közt húzódó *Réz*, melynek vidéke Rézaljának neveztetik. Ez előszámlált hegyekből származnak mind azon hegysorok és dombok, melyek a' megyét elborítják, 's melyeket részint ós bikkések, részint kies szőlőhegyek 's gyümölcsösök fednek. Nevezetesebb folyói a' *Kraszna*, melly az *Oszoly* hegy forrásából fakadván, északnak veszi folyását, 's Kraszna, Somlyó városok mellett menvén, mintán több patakokkal, 's a' csudálatos *Csehi* tónak (felül meleg, alól igen hideg) vizével öregbült, *Hidvégen* túl *K. Szolnok* vgyébe foly által. A' *Berettyónak* forrása szinte az *Oszoly* bércei közt van, 's közel a' Kraszna eredetéhez. Ez hasonlóul északnak tart, 's 3 mfdnyi folyása után Bályognál Bihar vármegye földjére lép. Völgye felette kies, 's mellékén vannak a' legkövérebb rétek és szántóföldek. A' *Zilaj* pataka, csak keleti szélét érinti megyénknek. Földje általjában közép termékenységgű, 's jó mivélés mellett minden gabonanemet bőven terem,

hanem a' renyhe oláhok kezeiben csekély aratással fizet. Levegője a' bércek közt erős, zordon, de tiszta és igen egészséges; a' völgyeknek, 's a' megye északi részének kellemetesebb, szelidebb éghajlat jutott, mit a' virágzó bor és gyümölcstermesztés eléggé bizonyít.

3. §. Termékei.

Tisztabúza, kétszeres, rozs, árpa, zab, mindenütt vetetik, de tengeri még is legtöbb, sőt az oláh csak ezt szereti termesztetni, más veteményekkel semmit nem gondolván. Egyébiránt a' sok erdős bércek miatt kevés szántóföldje lévén, gabonát nem termeszt elegendőt. Gyümölcse sok és jó; híres a' bürgözdí nagyszemű leves cseresznye; a' Mészes vidékiek pedig gyümölcseikkel messzi földekre eljárnak, ezért 's méiszért gabonát cserélvén be. A' bortermesztés előkelő ága a' krasznai nép gazdálkodásának, 's az ide való kemény borok asztali itálnak igen dicsértetnek. A' bérczes legelőkön jó zömök szarvasmarhát, kevés, de csontos erős lovat nevel, 's a' rengeteg bikkes, tölgyes erdőkben temérdek sertést hizlal. A' Rézalján őzek vadon találtatnak. Nemes érczeket, nem mutathat ugyan, de tartós épület kövek nagy mennyiségben lennének, ha használtatnának. Mészet Bagolyháza, Bogdánháza 's a' t. faluk sokat égetnek, 's e' helyeken márvány is találtatik. Ásványos vizei közül leghíresebb a' zoványi kénköves 's vasas gyógyforrás, melynek vizét hordókban távolabbi vidékek is hordatják. Kőszvény és gyengeség ellen igen fogatosnak mondatik. Csaknem hasonló ásványosviz van Somlyónál.

4. §. Lakhelyek. Lakosok.

Van ezen megyében 3 mezőváros, u. m. 2 magyar, 1 magyar-oláh; 68 falu, melyekből 13 magyar, 45 oláh, 10 vegyes-magyar-oláh. Néessége 42,225 lélek, 's így esik 1 □ mfdre 2130 lakos. Vallásokra nézve van: 2176 romai katolikus (2 plebániában), 21,061 reformatus (25 anyaekklézsiában); 18,803 görög katolikus 57 templommal, 6 unitárius, 16 n. e. óhitű, 163 zsidó. Kath. szerzetesek, nevezetesen minoriták laknak Szilágy-Somlyón.

5 §. Ipar. Kereskedés.

A' magyarok csak elég szorgalommal mivelik földjeiket és szőlőhegyeiket, de az oláh itt is renyhe és dologtalan. Mesteremberek számosan vannak Szilágy-Somlyón és Krasznán. Gyárok nincsenek, de Magyarokpatakán, és Kalimbán hamuzsírforró intézetek vannak. Fő természetmennyi cikkek, melyeket kereskedés útján más vidékekre kivihet, e' következők: szarvasmarha, sertés, bor, gyümölcs, hamuzsír, gubacs, nyers bőrök, pálinka. Hoz be ellenben mindenféle gyárműi és coloniális portékákat. Vásárjai, melyek Somlyón és Krasznán tartatnak, inkább csak baromvásárok. Posta-állomások a' Debreczenből Kolosvárra vivő országútban vannak: Kémeren, Somlyón.

6 §. Oskolák. Királyi Hivatalok. Katonaság.

A' nép oskolákon kívül, melyek az oláh helységekben nem mindenütt találatnak, van kath. gymnasium Szilágy-Somlyón. A' k. postatisztségeket fentebb már láttuk; kir. sőház van Somlyón. — Újonczokat a' 37-ik számú, most Marjássy nevét viselő magyar gyalog ezredhez állit.

7 §. Porták. Nemesség.

Hadiadót 16 palatinális porta után fizet. Nemessége elég számos, és mintegy 3000 főt számlál. Fő birtekosai a' Bánffy bárók és grófok, gr. Andrásy, gr. Kendeffy, gr. Kemény, gr. Teleki, gr. Rhédey, gr. Toldalagi, gr. Bethlen, b. Bornemisza, és tb.

8 §. Politikai felosztása.

Eloszlik 4 kerületre, melyek ezek: I. Somlyói. II. Percseni. III. Kémeri. IV. Krasznai.

Gyűléseit tartja: Szilágy-Somlyón.

M e z ő v á r o s o k.

Kraszna, magyar m.v. a' hasonnevű folyó mellett, Somlyóhoz, 1 és fél órányira: 183 romai, 149 g. kath., 442 ref., 6 zsidó lak., ref. és görög kath. anyaszentegyházzal, és r. kath. kápolná-

val, közép termékenységgű határral, számos mesteremberrel, 's meglehetősen baromvásárral. F. U. több közbirtokosok. A' vármegye, 's ennek egy kerülete innen kölcsönözte nevét.

Nagyfalu, Násfalo, magyar m.v. a' somlyói kerületben Somlyóhoz 2 órányira: 49 romai, 74 g. kath., 1216 ref., 54 zsidó lak., ref. anyateplommal. Földjei bő termékenységgűek; rétjei a' Berettyó mentiben igen jók; bort termeszt. F. U. a' gr. Bánffy nemzetség.

Szilágy-Somlyó, ol. Schimlyou; népes és vagyonos magyar-oláh m. v. Bécshez 43 postányi tavolságra, a' Kraszna mellett, kies vidéken: 967 romai, 864 g. kath., 6 unitarius, 1125 ref., 50 zsidó lak. Van itt egyjeles r. kath. szentegyház, melyet Somlyai Báthori István erdélyi vajda építtetett 1434-ben, 's a' törökök 1660ban felégetvén, Ujfalvy Péter helybeli plebánus 1666. régi fényébe visszaállította. Ezen kívül van itt a' minorita szerzeteseknek szinte templomuk 's monostoruk, továbbá ref. és g. kath. anyaszentegyház vármegyeiháza, melyben tartja Kraszna gyűléseit, sóház, ás' ványosforrás, mely szemfájásban, 's rheumatikus szenvedésekben hasznosnak mondatik, postahivatal es váltás Kémer és Zilah közt. A' lakosok gabona és bortermesztésen kívül kézművességből is élnek. Baromvásárai jók. Régi elpusztult vára egy meredek hegyre épült, 's hajdan nevezetes erősség volt, kivált annyiban, hogy a' Magyarországból Erdélybe (Szilágyságba különösen) vivő szoros utat elzárva tarthatta. F. U. többen, de főbirtokosok a' Bánffy grófok és bárók. Egy kerület innen veszi nevét.

F a l u k.

Almás, ol. Almisch, oláh f. a' kémeri kerületben, Bihar vgye szélén: 8 r. kath., 297 n. e. óhitű, 5 ref. lak., óhitű anyateplommal, hegyes, erdős határral, szilvásokkal, F. U. Bánfy és Szénási örökösök.

Alsó-Bán, ol. Benyiszor, oláh f. a' krasznai kerületben, Somlyóhoz 2 órányira: 328 g. kath. lak., 's anyateplommal. F. U. többen.

Felső-Bán, ol. Bán die Szusz, oláh f. a' Krasznai kerületben, Somlyóhoz 2 's fél órányira: 358 g. kath. lak., 's anyatemplommal, F. U. többen.

Badacson, ol. Bedeshin, oláh f. szőlőhegyeken szőljel szórva a' perecseni kerületben, Somlyóhoz egy órányira: 3 romai, 304 kath. lak., 's anyatemplommal. F. U. többen.

Bádon, oláh f. a' perecseni kerületben, a' Somlyóról, Zilahra vivő postautban, Somlyóhoz 2 órányira: 408 g. kath. lak., 's anyatemplommal. F. U. többen.

Bagos, magyar f. Somlyóhoz 3 órányira, a' somlyai kerületben, a' Gecse szőlőhegyénél: 30 romai, 125 g. kath., 686 reform., 7 zsidó lak., ref. anyatemplommal, jó bortermesztéssel, vizimalommal a' Berettyó vizén, F. U. gr. Bánfy, és más nemzetségek.

Balla, magyar f. a' perecseni kerületben, Somlyóhoz 2 's fél órányira: 6 romai, 26 g. kath., 604 ref., 5 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Szőlőhegye igen jó bort terem. F. U. többen.

Ballaháza, ol. Mál, oláh f. Somlyóhoz 3¼ órányira, a' krasznai kerületben: 239 g. kath. lak., 's anyatemplommal. Határa hegyes, völgyes, és sovány. F. U. gr. Bánfy.

Bagolyháza, ol. Huharcz, oláh f. a' krasznai kerületben, a' Meszes hegye töviben, 's a' Kraszna vizénél: 378 g. kath. lak., 's anyatemplommal. Határa hegyes, erdős; jó meszet éget. F. U. gr. Bánfy nemz.

Bogdánháza, ol. Sztircs, oláh f. szinte a' Meszes tövében, a' krasznai kerületben, Somlyóhoz 3 órányira: 925 kath. lak., 's anyatemplommal, mészégetéssel, márványtöréssel, sok gyümölcsessel. F. U. többen.

Boján, ol. Boj, oláh f. Somlyóhoz 3 órányira, a' krasznai kerületben: 324 g. kath. lak., 's anyatemplommal. F. U. gr. Bánfy, 's t.

Baronamező, ol. Burná vagy Polnicz, oláh f. a' krasznai kerületben, a' Meszes hegy tövében, a' Kraszna vize mellett: 436 g. kath. lak., anyatemplommal, mészégetéssel. F. U. többen.

Borzás, ol. Bozies, magyar-oláh f. egy térségen, a' Berettyó vize mellett, a' somlyai kerületben: 180 g. kath.,

243 ref., 3 zsidó lak., ref. és g. kath. anyaszentegyházzal. Szántóföldjei, különösen rétjei bő termékenységuiek. Vízimalma van. F. U. többen.

Bürgezd, ol. Belgez, magyar f. szép szőlőhegyek közt, fekszik a' somlyai kerületben, Somlyóhoz 1's fél órányira: 5 romai, 2 g. kath., 610 ref. lak., ref. anyatemplommal. F. U. többen.

Bájlogh, v. Bájogh, magyar f. Bihar vgye szélén, a' minthogy e' helységnek, csak egy része tartozik Krasznához: 12 romai, 5 g. kath., 16 n. e. óhitű, 801 ref., 9 zsidó lak., ref. anyatemplommal, meglehető s földekkel, erdővel, bortermesztéssel. Rétjei a' Berettyó mentiben igen jók.

Oláh-Baksa, ol. Bokse Rumunyeszt, oláh f. a' perecsenyi kerületben: 330 g. kath. lak., 's anyatemplommal. Fekszik Somlyóhoz 2 's fél órányira, a' Magyarországba vivő országutban. F. U. gr. Bánfy, 's m.

Csehi, kis oláh f. szőlőhegyen széljel szórva, a' somlyói kerületben, a' Kémerre vivő postautban: 274 g. kath. lak., 's anyatemplommal. Ezen helység hegyén két igen mély és csudálatos tó van, melly felül meleg, alul igen hideg, 's pokoltónak neveztetik.] Ezekről ilyen elmés verset csinált egy valaki:

Sic ubi cum calidis depugnant frigida; pugnant

Hic; spes pacis abest, pugna perennis erit

Azaz:

Hideg a' meleggel itten viaskodnak,

'S remény sinca hogy ezek össze barátkoznak.

Csizér, oláh f. hegyes, erdős vidéken, Somlyóhoz 3 's fél órányira a' krasznai kerületben: 183 g. kath. lak., 's anyatemplommal. F. U. többen.

Cserese, cum praedio Bucsum, kis oláh f. a' Rézalján, a' kémeri kerületben, 388 g. kath., 3 zsidó lak., g. kath. templommal, vadakkal bővelkedő erdővel.

Doh, oláh f. a' kémeri kerületben 249 g. kath., 4. zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. F. U. gr. Bethlen.

Detrehem, ol. Drigyu, oláh f. Nagyfalú szomszédságában, a' somlyói kerületben; 434 g. kath. lak., 's anyatemplommal. F. U. többen.

Elljós, ol. Ellusch, vagy Aleos, oláh f. a' somlyói kerületben: 213 g. kath. lak., 's templommal. F. U. gr. Bánfy, 's mások t.

Küzes, oláh f. két hegy oldalában, rengeteg erdős vidéken a' somlyói kerületben, Somlyóhoz 5 órányira: 231 g. kath. lak., 's anyatemplommal. F. U. többen.

Magyar-Goroszló, magyar oláh f. a' perecsenyi kerületben, Somlyóhoz 3 órányira: 428 ref., 200 g. kath. lak., ref. és g. kath. anyaszentegyházzal. F. U. gr. Bánfy. 's t.

Győrtelek, oláh f. a' perecsenyi kerületben, Somlyóhoz két órányira a' Kraszna vize mellett: 264 g. kath. lak., 's anyatemplommal. Szőlőhegye jó bort terem; erdeje van. F. U. többen.

Gyümölcsényes, ol. Zsumelcsics, oláh f. Somlyóhoz 4 órányira, a' somlyai kerületben: 838 g. kath. lak., 's anyatemplommal, Patakján malmak vannak. F. U. gr. Bánfy.

Halmosd, ol. Hálmes, oláh f. a' Rézalján, Somlyóhoz 3 $\frac{1}{4}$ órányira, a' somlyai kerületben: 9 római, 381 g. kath. lak., anyatemplommal. Erdeje derék; szilvássai vannak. F. U. többen.

Horváth, magyar-oláh f. Somlyóhoz 2 's fertály órányira, a' krasznai kerületben: 10 római, 225 g. kath., 428 ref., 14 zsidó lak., ref. és g. kath. anyaszentegyházzal. F. U. gr. Teleki 's más nemzetségek.

Hosszúaszó, ol. Huszaszen, oláh f. a' somlyai kerületben, Somlyóhoz 1 's fél órányira: 234 g. kath. lak., 's anyatemplommal. F. U. gr. és b. Bánfy.

Hosszuméző, oláh f. a' perecsenyi kerületben, Somlyóhoz 3 órányira: 328 g. kath. lak., 's anyatemplommal. F. U. a' Gencsy nemzetségbeliek.

✱ *Hídvég*, ol. Higyk, ol. f. a' perecsenyi kerületben, Somlyóhoz 3 órányira, a' Kraszna vize mellett: 5 római, 480 g. kath., 2 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. F. U. többen.

Jász, oláh f. a' Rézalján, Somlyóhoz 4 órányira, a' somlyai kerületben: 341 g. kath. lak., anyatemplommal, szép bikkes, tölgyes erdővel, vízi liszt- és deszkametsző malmokkal. F. U. gr. és b. Bánfyak.

Illosva, magyar f. a' perecsenyi kerületben, Somlyóhoz két órányira: 19 romai, 69 g. kath., 988 ref., 6 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Szőlőhegye tágas, és jó bort terem. F. U. számos nemesek.

Ipp, magyar-oláh f. a' Berettyó mellett, Somlyóhoz 2 's fél mfdnyire, a' kémeri kerületben: 31 romai, 232 g. kath. 468 ref., 10 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplommal. Bérczes erdeje szép, 's benne őzek is tanyáznak. F. U. többen, de a' Bideskúthy nemzetség innen veszi előnevét.

Kársztelék, ol. Karsztelka, magyar f. a' kémeri kerületben: 753 romai, 5 g. kath. lak., romai kath. paroch. templommal, szőlőhegygyel, erdővel. F. U. a' gr. és b. Bánfy nemzetség.

Kémer, nagy magyar f. a' debreczeni posta és ország utban, a' hasonnevű kerületben 8 romai, 162 g. kath., 1385 ref., 8 zsidó lak., ref. anya ekklesiával és jó iskolával, kis kath. templommal, postahivatallal és váltéssal Déda és Somlyó közt. Szőlőhegye nagy kiterjedésű és jó bort terem. F. U. a' b. Bánfy nemzetségbeliek.

Alsó-Kasnacs, ol. Kozhics, oláh f. a' Rézalján, Somlyóhoz 2 's három fertály órányira, a' kémeri kerületben: 553 g. kath. lak., 's anyatemplommal, szép vadakkal bővelkedő bérczes erdővel. F. U. többen.

Felső-Kasnacs, oláh f. az elébbeni falu szomszédságában: 487 g. kath., 2 ref., 8 zsidó lak., g. kath. szentegyházal. F. U. többen.

Kerestelek, oláh f. a' kémeri kerületben, Somlyóhoz 3 fertály órányira: 309 g. kath. lak., 's anyatemplommal F. gr. Toldalagi és Bánfy nemzetségbeliek.

Magyar-Keczel, magyar-oláh f. a' perecsenyi kerületben, Somlyóhoz 2 's fél órányira: 10 romai, 309 g. kath., 283 reform. lak., ref. és g. kath. anyatemplommal, bortermesztéssel. F. U. többen.

Oláh-Keczel, oláh f. a' perecsenyi kerületben: 5 romai, 538 g. kath. lak., 's anyatemplommal. F. U. a' gr. Teleki, 's más nemzetségek.

Lombert, ol. Lómtyert, magyar-oláh f. a' perecsenyi kerületben, Somlyóhoz 3 órányira: 4 romai, 135 g. kath., 443 ref., 4 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplommal. Szőlőhegye, 's elég termékeny szántóföldjei vannak. F. U. többen.

Lecsmér, magyar f. a' kémeri kerületben Somlyóhoz 3 órányira: 286 ref., 41 g. kath. lak., ref. anyatemplommal. Szőlőhegye, 's erdeje van. F. U. a' Bideskúthi nemzetségbeliek.

Markaszkék, oláh f. a' Rézalján, a' kémeri kerületben, a' Berettyó mellett: 340 g. kath., 7. ref. lak., g. kath. anyatemplommal, makkot adó bérczes erdővel. F. U. többen.

Maladéj, ol. Melegye, oláh f. Kárásztelek szomszédságában, a' kémeri kerületben, hegyes erdős vidéken: 5 romai, 448 g. kath., 4 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. F. U. gr. Bánfy, 's t.

Máron, két domb közt fekvő oláh f., a' krasznai kerületben: 384 g. kath. lak., 's anyatemplommal. F. U. többen.

Paliczka, kis oláh f. Perje szomszédságában, a' krasznai kerületben, 76 g. kath. lak. F. U. g. Teleki, 's m.

Perecseny, magyar-oláh f. a' hasonnevű kerületben, a' somlyai postautban, a' Kraszna vize mellett: 13 romai, 528 g. kath., 732 ref. lak., ref. és g. kath. anyatemplommal. Szántóföldjei elég termékenyek; bort termeszt. F. U. többen.

Perje, dombokon széljelszórt oláh f. a' krasznai kerületben, a' Kraszna mellett: 500 g. kath. lak., 's anyatemplommal. F. U. a' Bánfy nemzetségbeliek.

Pecsel, oláh f. a' krasznai kerületben, Somlyóhoz 1 's 3 fertály órányira: 228 kath. lak. 's anyatemplommal. F. U. gr. Kendefy.

Peténye, magyar f. Horváth szomszédságában, a' krasznai kerületben: 2 romai, 36 g. kath., 598 ref. lak., 's ref. anyatemplommal. F. U. többen.

Porcz, ol. Ngszát, oláh f. Bihar vgye szélén, a' kémeri kerületben: 285 g. kath. lak., 's anyatemplommal. Vidéke hegyes erdős.

Paptelke, oláh f. a' somlyói kerületben, Somlyóhoz 3 órányira: 380 g. kath. lak., 's szentegyházzal. F. U. a' Bánfy nemzetség.

Kis Paczal, magyar f. Bihar vgye szőlén, a' kémeri kerületben, 's Nagy-Paczaltól, melly már K. Szolnokban fekszik, egy patak választja el. Számlál 15 római, 48 g. kath., 188 ref., 6 zsidó lak. Ref. szentegyház.

Ráton, két domb közt széljelfekvő magyar f. a' krasznai kerületben 40 g. kath., 439 ref. anyatemplommal. Lakosai többnyire nemesek.

Récse, magyar-oláh f. a' perecsenyi kerületben, a' postautban, Zilajhoz 2 órányira: 6 romai, 428 g. kath., 503 ref. lak., bortermesztéssel, erdővel. F. U. többen.

Felső-Szék, oláh f. a' krasznai kerületben, Somlyóhoz 3 órányira: 224 g. kath. lak. F. U. gr. Bánfy nemz.

Seredeny, ol. Seredgyi, oláh f. a' Meszes hegye vidékén a' krasznai kerületben: 647 g. kath., 12 ref. lak., g. kath. anyatemplommal, derék erdővel. F. U. többen.

Somáj, oláh f. a' kémeri kerületben: 395 g. kath., 8 ref., 6 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal, derék szőlőhegygyel. F. U. a' gr. Bánfy és Szénásy örökösök.

Tótfalu, ol. Szirb, oláh f. a' krasznai kerületben: 426 g. kath. lak. 's anyatemplommal. F. U. többen.

Ujlak, magyar f. a' Magura hegységben, a' Kraszna vize mellett, a' kémeri kerületben: 3 római, 24 g. kath., 420 ref. lak., ref. anyatemplommal, bortermesztéssel. F. U. a' gr. Rhédey, és Toldalagi nemzetségek.

Ujvágás, vagy *Láz*, ol. Lazurj, oláh f. a' somlyói kerületben, a' Rézalján: 390 g. kath. lak., 's anyatemplommal. F. U. a' Bánfy nemzetség.

Vaja, kis oláh f. a' perecsenyi kerületben, Somlyóhoz 4 órányira: 110 g. kath. lak. Az Andrásy nemzetség birja.

Váralja, ol. Szucsetátye elszórva fekvő oláh f. hegyek közt, a' somlyai kerületben: 528 g. kath. lak., 's szentegyházzal. F. U. a' Bánfy nemzetség.

Magyar-Valkó, magyar-oláh f. a' Berettyó mellett, a' somlyai kerületben: 270 g. kath. 386 ref. lak., ref. és g. kath. anyatemplommal. F. U. a' Bánfy nemzetség.

Oláh-Valkó, oláh f. a' somlyai kerületben, Somlyóhoz 4 órányira 458 g. kath. lak., 's anyatemplommal. F. U. a' Bánfy nemzetség.

Varsólcz, magyar oláh f. a' perecsenyi kerületben, Somlyóhoz egy órányira: 10 romai, 454 g. kath., 958 ref. lak., ref. és g.kath. anyatemplommal, bortermesztéssel. F. U. a' b. Bornemisza örökösök, 's más nemzetségek.

Zovány, magyar.f. a' kémeri kerületben, Somlyóhoz 2 órányira, a' Berettyó mellett: 3 római, 15 g. kath., 893 ref., 10 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Van ezen a' környéken igen hires, ásványos kénköves forrása, és fürdője, melyet messzi vidékről is meglátogatnak. A' csúzos (rheumatikus) nyavalyákban különösen dicsérik. F. U. a' gr. és b. Bánfy nemzetségek.

KÖZÉP SZOLNOK VÁRMEGYE.

(Comitatus Szolnok mediocris. Mittlere Szolnoker
Gespannschaft.)

1. §. Határai.

Közép Szolnok vármegyének szomszédja északról Szathmár; nyugotrol ugyan ez és Bihar, Kraszna vármegyék; délről Doboka és Kraszna; 's keletről Kővár vidéke.

2. §. Nagysága.

Földeirüte 39⁶⁴⁸ □ mfdet foglalván el, e' tekintetben a' 43-ik helyet foglalja el a' vármegyék közt. Szélessége Goroszlótól Périg 8 mértföld, hosszúsága a' keleti oldalon 5, közepén 1 's fél, a' nyugoti oldalon 3 mértföld.

3. §. Természeti tulajdonsága.

Ezen megyében a' bérczes hegyek, a' kies dombok, a' bájló völgyek, 's ismét a' gazdag buza termő rónaság egymást kellemesen váltván fel: az egészét méltán a' leg szebb, 's legáldottabb vgyék közé számíthatjuk. Általában

inkább hegyes és dombos, mint róna tartomány. Nevezetesebb hegyei a' *Meszes*, a' megyének déli szegletében, továbbá a' *Bikk*, egy erdős, zordon hegy láncz a' megye északi határszélein, Szathmár vgyének szomszédságában. Azon hegyek, vagy inkább dombok, melyek a' Kraszna és Ér vizek mentiben látszatnak, az *Oszoly*, hegynek hosszan nyuló sorai. Tulajdonképpen való rónaságot csak a' megye nyugoti részén az Ér folyó mentiben láthatni. Fő folyóvizei a' *Szamos*, melly B. Szolnokból 's Kővár vidékéből belépven, Sibónál hirtelen északnak fordul, 's a' megye keleti oldalát 4 mfdnyire nedvesítvén, Szélszegen felül Szathmár vgyébe folyik. Hajdan hajókázható vala, 's Szathmár városába 's feljebb ezen szállítottak sót. A' *Kraszna*, az *Oszoly* hegyéből ered, Kraszna vgyének déli határszélén, 's miután ezen megyét keresztül futotta volna, Hidvégen felül megyénkbe jön, 's itt mintegy 4 mfdnyi hosszúságban folydogálván, Király Darócnál Szathmár vgyébe megy által. Ezen folyó, mihelyt sík mezőre kap, mocsárosodni kezd, és több ágakra oszolván, fél szigeteket formál, melyek összezsátolva *Érnek* nevezetnek, melly egy darabig Szathmár vgyének határszélein folydogálván Bihar vármegyébe lép által, 's ott formálja a' természeti gazdagságáról és szépségéről nevezetes Érmellékét. Megjegyzésre méltó az, hogy a' lefolyt legközelebbi években e' környéken tapasztalt földrengések, az Ér vize mentiben legérezhetőbbek voltak. Többi nevezetesebb folyói: a' *Szilág*y, *Zilaj*, *Cyöngy*, *Bélték*, melyek közül az első a' Szamosba, a' többiek a' Krasznába ömlenek. Levegője mindenütt egészséges; éghajlata szelíd, 's a' növények tenyészésére felette kedvező.

4. §. Termékei.

Ez áldott megyében mindenféle gabona bőséggel van; különösen sok és szép tiszta búzaterem az Ér mentiben. Tengerit a' számos oláhok, de a' magyarok is sokat termesztettek. Kerti és hűvelyes veteményekben fogyatkozás sehol sincs. Sok gyümölcse közt említést érdemel a' nagyszemű berczenzei szilva, mellyből erős és jó ízű pálinka főzetik; Zilaj körül a' Meszes vidékén sok alma és körtvély 's különös

nemes fajú őszi baraczk; az Ér és Kraszna vidékein híres sárga és görög dinnye terem. *Bor* csaknem mindenütt termesztetik, sőt a' zordonabb Bikkaljai helységeknél is láthatunk szőlőhegyeket. Egyébiránt legjobbnak tartják azt, melly Tasnád, Pér környékein terem, ezután jön a' Meszes vidékén termesztett, melly erős és kedves ízű, 's messze elhordatik. Sok dohányja közül dicséretre méltók a' szodorai, tasnád-szántói, 'stb, mellyek egy kissé erősek ugyan, de kedves illatúak. Az egész megyében gyönyörű tölgyes és bikkes erdők szemlélhetők, mellyek makkot, gubacsot bőven szolgáltatnak. Azonban az Ér mentiben néhány helységnek nincs elegendő fája, de ezt olcsón szerezhethet. Szarvasmarhát sokat és szépet nevel, miről ki ki meggyőződhetik a' híres tasnádi baromvásárok alkalmával; a' juhtenyésztés, 's nemesítés is napról napra öregbedik. Sertés temérdek hizlaltatik a' rengeteg makkos erdőkben. A' nemesebb ló tenyésztésére néhány uraságok nagy gondot fordítanak; 's a' sibói ménes nem csak honunkban, hanem külföldön is már régóta kitűnő hirben áll, 's ezt ezentúl még jobban megérdemelheti, mert a' derék Wesselényi Miklós báró, régi ménesét 1828-ban eladván, 's helyette részint teljesvérű, részint félvérű angol, részint a' Székelyföldről Csikból, hol még valóságos keleti vérű lovak leginkább találatnak, anyalovakat, 's ezekhez két telivérű drága angol mént szerezvén, az ezektől származott csikók a' legszebb jövődőt ígérlik. A' Bikkalján különösen a' rengeteg *Volusai* erősségben őzek, sasok nagy mennyiségben tanyáznak, de egyébűtt is az erdők fogoly és császár madarakkal, a' folyók halakkal a' Kraszna 's Ér nádasai vizimadarakkal bővelkednek. — Ásványokkal azonban a' számos hegyek daczára is nem dicsekedhetik. Sós források vannak Hadadnál és Széplaknál. Kővévált tengeri állatok csontjai találatnak 'Sibónál.

5. §. Lakhelyek. Lakosok.

Van ezen megyében 1 szabad város (Zilaj), melly magyar, 6 mezőváros, mellyből 4 magyar, 1 oláh, egy magyar-oláh; 134 falu, u. m. 17 magyar, 83 oláh, 33 vegyes magyar - oláh; 1 oláh - magyar - német - tót; 1 népes pusztá.

Népessége 107,192 lélek, 's így esik egy □ mfdre 2677 lakos. Vallásokra nézve találtatik: 2694 romai katolikus, 61,033 görög katolikus, 43,034 reformatus. '9 n. e. óhitű, 422 zsidó. Nyelvökre nézve: 45,737 magyar, 422 zsidó, a' többi oláh. A' csekély számú németeket, tótokat, örményeket (kik Tasnádon legszámosabban laknak) cigányokat különösen fel nem számolhattuk.

Római kath. parochia van 4, 's ezek a' n. váradi püspöktől függenek. Ref. anya ekklézsia találtatik 54, és ezeket az erdélyi superintendentia igazgatja. Gör. kath. szentegyház van 95, mellyek a' fogarasi püspöki megyébe esnek, kivévén egy két munkácsi megyéhez tartozandó plebániát. Synagóga van Tasnádon.

6. §. Ipar. Kereskedés.

A' lakosok nagyobb részt föld 's szőlő-miveléssel, baromtartással foglalatoskodnak, de mesteremberek is vannak számosan, különösen Zilajon, Tasnádon, Szilágycsehiben. Gyárok nincsenek. Nyers termékekben nagy gazdagsága lévén a' megyének, ezekből másoknak is juttathat. Gabonáját főképen Zilajon, Tasnádon, 's a' megye|kebelén kívül Nagy-Károlyban szokta eladni. A' bort részint Beregh, Ungh, Mármaros vgyei zsidókhordják el, részint Kolosvár felé vitetik. A'tasnádi baromvásár e' környéken olly híres, hogy arra a' szomszéd Szathmár, Bihar vármegyékből is hajtanak marhákat, minél fogva ezt Arad, Csongrád, Békés, 's más messzevidéki kereskedők is meg látogatják. Gabonára, kézműi portékákra a' zilaji vásár leghiresebb. A' Debreczenből Kolosvárra vivő ország, és postautban két postaállomás van, t. i. Zilajon és Bréden.

7. §. Oskolák. Katonaság.

Az oláh helységeken kevés helyt van ugyan iskola, 's az is rossz állapotú a' mi van; de a' reformatusok minden annyaekklézsiában jó nemzeti iskolát birnak, Zilajon pedig jól elrendelt gymnasiumok van, mellyet legközelebb b. Weselényi Miklós tetemes pénzalapítvánnyal segített. Tasná-

don szinte derék reform. iskola találtatik, mellyben egy-szersmind deák nyelvet is tanítanak. — A' mi a' katonaságot illeti; ezen megye a' 37 számú (most Márjássy nevét viselő) magyar gyalog ezredhez adja ujonczait.

8. §. Porták. Nemesség.

Hadi adót 42 palatinális porta után fizet, és így 10 portával többet mint a' másfél annyi nagyságú Beregh vármegye. Nemessége igen számos's mintegy 2000 családra becsülte-tik. Uradalmi közül a' 'sibóit és hadadit bírja a' b. Wesselényi nemzetség, a' görcsönit gr. Andrássy, sarmaságát gr. Kemény.

9. Politikai felosztása.

Eloszlik Belső és Külső Járásra, 's 6 kerületre, melyek ezek I. Zilaji. II. 'Sibói. III. Szilágycseh. IV. Szivágyi. V. Tasnádi. VI. Peéri.

M e z ő v á r o s o k.

Szilágycseh, Szilagum, Csehehu, m. v. kellemetes dom-bos vidéken, a' Szilágypatakja mellett, a' hasonló nevű ke-rületben, 's belső-járásban, Zilajhoz 5 órányira: 75 romai, 84 g. kath., 3688 ref. lak., ref. anyateplommal, számos mes-teremberrel. F. U. többen.

Görcsön, ol. Girtsin, magyar-oláh m. v. a' belső járás-ban, 's zilaji kerületben, Zilajhoz 1½ órányira: 28 romai, 332 g. kath., 336 ref. lak., ref. és g. kath. plebániával, 's egy r. kath. capellániával. Földje meglehetősen termékeny; bort termeszt. F. U. gr. Andrássy nemzet.

Hadad, Kriegsdorf, Hodod, magyar m. v. a' belső járásban, 's szivágyi kerületben: 25 romai, 104 g. kath., 1486 ref. lak., ref. anya ekklesiával 's g. kath. templommal, egy régi elpusztult várral. Északra Szathmár vármegye felé, rengeteg Volusa nevű erdőség van, mellyben nagy vadak, és sasok bőven ta-nyáznak. F. U. a' b. Wesselényi nemzetség, mely igen régi 's gyökerez magyar család innen veszi előnevét.

'Sibó, magyar m. v. a' belső járásban, a' hasonló nevű ke-rületben, Zilajhoz 3 órányira: 29 romai, 48 g. kath., 1174

ref. lak., ref. anyatemplommal. Határa részint egyenes, részint hegyes és dombos. Régi igen híres ménese 1828-ban eladott, de helyetté b. Wesselényi Miklós még híresebbet tenyésztet, mert részint teljes vérű angol, részint félvérű angol, részint a' Székelyföldről, Csikból szerzett (hol még valóságos keleti vérű lovak leginkább találhatók) anyalovaktól, 's két telivérű angol méntől olly jeles csikók származtak, hogy a' régi ménes eladatását egy lóhoz értő sem fogja gáncsolni, sőt azért a' nemes bárónak valóban köszönetet mondand. Nevezetes Sibó sok kővévált tengeri állatok csontjairól is, melyek az itteni hegyekben bőséggel találhatók. F. U. b. Wesselényi nemzetség.

Szülemled, oláh m. v. a' Szamos mellett, a' belső járásban, 's szilágycséhí kerületben 9 romai 698 g. kath. lak., 's anyatemplommal, 3 országos vásárral. F. U. többen.

Tasnád, Trestenberg, Teschnáda, népes és élénk priv. város, mellyben több uraságok is bírnak, egy kiés dombos; 's majd termékeny róna vidéken, a' külső járásban, tasnádi kerületben, N. Károlyhoz 3 órányira. Számlál 1092 romai, 298 g. kath., 9 n. e. óhitű 1892 reform., 125 zsidó lakost, kik nyelvökre nézve nagyobbára magyarok, de vannak németek, oláhok. örmények is. Van itt romai és g. kath., reform. anyatemplom, synagóga, régi elpusztult hegyivár. Szőlőhegye feletté nagy kiterjedésű, 's híres bort terem, szántóföldjei bő termékenyséűek; marhavásárjai pedig országszerté ismeretesek.

Zilah, vagy *Zilaj*, ném. Waltenberg, vagy Zillenmarkt. Privilegiált kincstári város, 's fekszik a' Meszes hegyénél, igen szép vidéken: 338 r. kath. 8530 ref. lak., kik mindnyájan magyarok, r. kath. és ref. anyatemplommal, ref. gymnasiummal, rendes tanácssal. Határa nagy kiterjedésű; bort sokat termeszt; mesteremberei számosak, vásárjai pedig felette népeseek. A' belső járáshoz 's a' hasonnevű kerülethez tartozik. Van postahivatala és váltása Somlyó és Bréd közt. A' városnak joga volt követeket küldeni az Erdélyországi országgyűlésre. A' vgye itt tartja gyűléseit.

F a l u k.

Ákos, ol. Ákis, magyar- oláh f. a' külső járásban, tasnádi kerületben, a' Kraszna mellett: 12 romai, 365 g. kath., 620 ref., 72 zsidó lak., ref. és g. kath. anyateplommal, synagógával. Mind szántóföldje, mind rétje igen temékeny. F. U. többen.

Apácza, ol. Várcza, erdők közt fekvő oláh f. 3 romai, 314 g. kath. lak., 's szentegyházzal. F. U. Wesselényi.

Ardó, ol. Ardorel, magyar f. dombos vidéken, a' Szamos mellett, belső járásban és szilágycsehi kerületben: 9 romai, 221 g. kath., 997 ref. lak., ref. és g. kath. anyateplommal. F. U. többen.

Balásháza, ol. Balása, oláh f. a' külső járásban, tasnádi kerületben, 10 romai, 283 g. kath., 14 ref. lak., g. kath. anyateplommal, igen jó bort termő szőlőhegygyel. F. U. többen.

Bajom, ol. Bojána, oláh f. a' peéri kerületben, hegyek és erdők közt: 361 g. kath. lak., 's anyateplommal. Jó szőlőhegye van. F. U. többen.

Alsó-Berekszó, ol. Bérszó di szosz, oláh f. a' belső járásban, szilágycsehi kerületben: 4 romai, 657 g. kath. lak., 's anyateplommal. F. U. többen.

Felső-Berekszó, oláh f. a' belső járásban, szilágycsehi kerületben, a' Bikkalján: 1173 g. kath., 8 ref., 14 zsidó lak., g. kath. anyateplommal. Erdeje iden nagy, 's benne őzek is találtatnak; földjei soványok. F. U. többen.

Benedekfalva, ol. Benyefalo, magyar-oláh f. közel a' Szamoshoz, belső járásban, szilágycsehi kerületben: 5 romai, 224 g. kath., 298 ref. lak., ref. és g. kath. anyateplommal. F. U. többen.

Bikácsa, ném. Farrendorf, ol. Bikiász, magyar f. a' belső járásban, szilágycsehi kerületben: 8 g. kath., 1047 ref. lak., 's ref. anyateplommal. F. U. többen.

Bréd, oláh f. erdős hegyek közt egy völgyben, belső járásban, zilaji kerületben: 5 romai, 492 g. kath. lak., 's anyateplommal, postahivatallal a' kolosvári országutban, F. U. gr. Andrásy nemzet; 's a' görcsöni urad. tartozik.

Büsháza, ol. Bylsche, magyar-oláh f. hegyes vidéken, belső járásban, szilágycsehi kerületben: 2 romai, 153 g. kath., 504 ref. lak., ref. és g. kath. anyateplommal. F. U. többen.

Magyar-Baksa, ol. Boricze, oláh - magyar f. a' belső járásban, zilaji kerületben: 558 g. kath., 322 ref. lak., g. kath. és ref. anyateplommal. F. U. többen.

Bogdánd, magyar f. a' külső járásban, szivágyi kerületben, kies szőlőhegyek 's röngeteg erdők szomszédságában: 278 g. kath., 936 ref. lak., ref. anyaeckklésiával, 's g. kath. szentegyházzal. F. U. b. Wesselényi.

Babucza, lásd Nagy Dersida.

Csög, oláh f. a' külső járásban, Tasnádhoz közel: 10 romai, 475 g. kath. lak., 's anyateplommal. Bort természet. 's erdeje van. F. U. többen.

Czegény, ol. Czegye, magyar-oláh f. a' külső járásban, tasnádi kerületben, a' Kraszna mellett, 10 romai, 124 g. kath., 357 ref. lak., ref. anyaeckklésiával, 's g. templommal. Határa igen termékeny, különösen jó rétjei vannak. F. U. többen.

Csány, oláh f. a' külső járásban, peéri kerületben: 384 g. kath. lak., anyateplommal, 's jó bort termő szőlőhegygyel. F. U. többen.

Magyar-Csaholy, ol. Cshelucza, magyar-oláh f. a' külső járásban, peéri kerületben: 6 romai, 230 g. kath, 386 ref. lak., ref. anyaeckklésiával, bortermesztéssel. F. U. többen.

Oláh-Csaholy, oláh f. 452 g. kath. lak., 's anyateplommal.

Cziglen, oláh f. a' belső járásban, zilaji kerületben: 887 g. kath., 4 ref. 9 zsidó lak., g. kath., anyateplommal. F. U. b. Wesselényi, 's a' sibói urad. tartozik.

Czigányi, oláh f. a' belső járásban, zilaji kerületben: 579 g. kath. lak., 's anyateplommal. F. U. többen.

Dabjon, ol. Domnyin, oláh f. a' belső járásban, sibói kerületben: 4 romai, 876 g. kath., 5 ref., 10 zsidó lak., 's anyateplommal.

Dabjon-Ujfalu, ol. Bursza, oláh f. az előbbeni helységhez nem messze, hegyes, erdős vidéken. Lakja 482 g. kath. 6 ref. g. kath. anyateplommal. F. U. többen.

Kis és Nagy Debreczen, 2 oláh f. a' belső járásban, sibói kerületben, az első 410, a' második 622 g. kath. lak., 's plebániával. F. U. többen.

Debren, oláh f. a' sibói kerületben, hegyes vidéken: 7 romai, 351 g. kath. lak., 's anyatemplommal. F. U. többen.

Desháza, ol. Gyesche, magyar f. a' belső járásban, szilágycsehi kerületben, egy hegy tövében: 54 g. kath., 823 ref. lak. 's ref. anyaekklésiával.

Diósad, magyar f. egy dombon, a' zilaji kerületben: 12 kath., 564 ref. lak., 's anyatemplommal, bortermesztéssel. F. U. többen.

Kis-Doba, magyar f. hegyek közt a' zilaji kerületben: 56 g. kath., 583 ref. lak., 's anyatemplommal. Földjei meglehetősek; szőlője, erdeje van. F. U. többen.

Nagy-Doba, magyar f. a' zilaji kerületben: 4 romai, 48 g. kath., 628 ref. lak., 's ref. anyatemplommal. F. U. többen.

Kis-Dersida, oláh f. a' külső járásban, peéri kerületben, a' Kraszna vize mellett: 484 g. kath. lak., 's anyatemplommal. F. U. gr. Kemény, 's a' sarmasági urad. tartozik.

Nagy-Dersida, oláh f. a' külső járásban: 664 g. kath. lak. F. U. többen.

Domoszló, erdők közt fekvő oláh f. a' peéri kerületben: 394 g. kath., 2 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal, meglehetősen szőlőhegygyel. F. U. többen.

Egerhegy, ol. Temesesty, oláh f. igen erdős hegyes vidéken a' szilágycsehi kerületben: 624 g. kath. lak., 's anyatemplommal. F. U. többen.

Egerhát, oláh-magyar f. a' Bikkalján, szilágycsehi kerületben, a' Szilágy patakja mellett: 728 g. kath., 158 ref. 4 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplommal, szép bérczes erdővel. F. U. többen.

Egrespatak, oláh-magyar f. a' zilaji kerületben: 3 romai, 324 g. kath., 202 ref., 8 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplommal. F. U. Rhédey és b. Bornemisza nemzetségek.

Erked, magyar f. 18 g. kath., 248 ref. lak., 's ref. anyatemplommal, hegyes, völgyes határral. Fekszik a' zilaji kerületben. F. U. b. Wesselényi.

Förményes, oláh f. hegyes vidéken, a' zilaji kerületben: 6 romai, 471 g. kath. lak., 's anyateplommal. F. U. többen.

Kis-Goroszló, ol. Tranyis Mike, oláh f. a' Szamos mellett, a' sibói kerületben: 532 g. kath. lak. 's anyateplommal. F. U. többen.

Nagy-Goroszló, ol. Tranyis Mare, oláh f. az elébbeni helység szomszédságában: 4 romai, 463 g. kath. lak., 's anyateplommal. Földjei, rétjei a' Szamos mentiben igen termékenyek; dombjai azonban soványacskák. F. U. a' Vay nemzetség.

Gordánfalva, oláh f. 3 romai, 512 g. kath., 10 zsidó lak., 's anyateplommal.

Gorzófalva, ol. Fetyerigyie, oláh f. a' Meszes hegy tövében, a' zilaji kerületben: 420 g. kath. lak., 's anyateplommal, erdővel, lakosai szőlőmivelésből élnek. F. U. a' gr. Kemény örökös.

Györtelek, ol. Schurtelek, oláh f. kies dombos vidéken: 485 g. kath., 41 ref. lak., g. kath. anyateplommal. Fekszik a' belső járásban, szivágyi kerületben. F. U. többen.

Giroth, vagy *Gírod*, oláh f. a' külső járásban, tasnádi kerületben: 2 romai, 235 g. kath., 14 ref. lak., 's g. kath. szentegyházzal, rónán fekvő igen termékeny határral. F. U. b. Wesselényi.

Gyirókút, ol. Zsorokuta, oláh f. a' peéri kerületben: 256 g. kath. lak., 's szentegyházzal. F. U. gr. Kemény, 's a' sarmasági urad. tartozik.

Ér-Hatvan, magyar-oláh f. a' peéri kerületben: 2 romai, 503 g. kath., 238 ref. lak., ref. és g. kath. anyateplommal, gazdag síkon fekvő szántóföldekkel. F. U. többen.

Hosszú-Ujfalu, oláh f. Zilajhoz 2½ órányira, 327 g. kath. lak., 's anyateplommal.

Oláh-Horváth, oláh f. a' szilágycsehi kerületben: 320 g. kath. lak., 's szentegyházzal. A' szilágycsehi urad. tartozik.

Harkalány, oláh f. a' zilaji kerületben: 16 romai, 452 g. kath., 8 ref. lak., g. kath. anyateplommal. F. U. többen.

Inó, oláh f. hegyes vidéken a' sibói kerületben: 584 g. kath. lak., 's anyateplommal. F. U. többen.

Illyésfalva, ol. Bezesty, oláh f. a' szivágy¹ kerületben: 1028 g. kath., 23 ref. lak., g. kath. anyateplommal, nagy erdővel, bortermesztéssel. F. U. többen.

Ér-Kávás, oláh-magyar f. a' tasnádi kerületben: 20 romai, 564 g. kath., 375 ref. lak., ref. és g. kath. anyateplommal, szép tisztabúzáat termő gazdag határral. F. U. többen.

Ér-Szent-Király, magyar-oláh f. a' tasnádi kerületben: 8 romai, 428 g. kath., 883 ref. 64 zsidó lak., ref. és g. kath. anyateplommal, Rónán fekvő szántóföldjei gazdag termékenységűek, rétjei jók; lakosai szőlőmivelésből sok pénzt keresnek. F. U. többen.

Koronád, oláh f. közel Szathmár vgyéhez a' Bikkalján: 9 romai, 341 g. kath., 17 ref., lak., g. kath. anyateplommal. Határa hegyes ugyan, de erdeje szép, szőlőhegye is derék. F. U. b. Wesselényi. A' tasnádi kerül. tartozik.

Kisfalva, oláh f. a' tasnádi kerületben: 492 g. kath. lak., anyateplommal. A' tasnádi urad. tartozik.

Kegye, oláh f. a' tasnádi kerületben: 823 g. kath. 6 zsidó lak., g. kath. anyateplommal. Határa hegyes, völgyes, de búzáat, tengerit, meglehetősen terem; több szakasz erdeje, 's jó szőlőhegye van; rétjei hasznos füvet teremnek. F. U. gr. Károlyi ház.

Keszi, oláh f. a' peéri kerületben: 138 g. kath. lak., és szentegyházzal. F. U. többen.

Ér-Kőrös, oláh-magyar f. a' peéri kerületben, Tasnádhoz nyugotra, 1 mfdnyire: 7 romai, 413 g. kath., 212 ref. lak., ref. és g. kath. anyateplommal. Róna határa szép búzáat, 's mindenféle gabonát bőven terem. Jó marhákat tenyészt. F. U. több közbirtokosok, kik közül némellyiknek derék lakháza van itt.

Karika, oláh f. a' zilaji kerületben: 698 g. kath. lak., 's anyateplommal. F. U. b. Wesselényi.

Kelencze, oláh f. a' sibói kerületben: 566 g. kath. lak., 's anyateplommal. F. U. többen.

Kecskésfalva, oláh f. a' sibói kerületben: 372 g. kath. lak., 's anyateplommal. F. U. többen.

Köd, oláh f. a' Szamos kies völgyében, a' sibói kerületben: 1128 g. kath. 14 ref., 8 zsidó lak.; g. kath.

anyateplommal, hegyes, völgyes határral, erdővel, szőlő-hegygyel. F. U. többen.

Kövesd, oláh f. a' peéri kerületben: 498 g. kath., 10 ref. 14 zsidó lak., g. kath. anyateplommal, szép erdővel és szőlőhegygyel. F. U. gr. Kemény, 's a' sarmasági uradalomhoz tartozik.

Kirva, oláh f. a' zilaji kerületben: 467 g. kath. lak., 's anyateplommal. F. U. többen.

Kusaly, magyar-oláh f. a' zilaji kerületben, hegyes vidéken: 285 g. kath., 315 ref. lak., ref. és g. kath. anyateplommal. F. U. többen.

Kucsá, oláh f. a' sibói kerületben: 8 romai, 813 g. kath., 6 ref., 13 zsidó lak., g. kath. anyateplommal. F. U. többen.

Szilágy-Sz.-Király, magyar nemes f. a' sibói kerületben: 320 ref. lak., 's anyateplommal, bortermesztéssel.

Szilágy-Fő-Keresztúr, magyar names helység a' zilaji kerületben: 24 r. kath., 1028 ref. lak., 's anyateplommal.

Lele, magyar f. a' szivágyi kerületben, igen hegyes erdős vidéken: 6 romai, 101 g. kath., 996 ref. lak., ref. anyateplommal. F. U. többen.

Kraszna-Mihályfalva, magyar-oláh f. a' Kraszna víze mellett, a' tasnádi kerületben: 3 romai, 140 g. kath., 357 ref. lak., ref. anyaekklésiával, 's g. kath. fil. templommal. Mind földje mind rétje gazdag termékenységgű; erdeje van; 's lakosai szőlőmivelésből pénzt kereshetnek. F. U. többen.

Mojgrád, oláh f. a' zilaji kerületben, a' Meszes hegyénél, mellyen itt egy régi elpusztult vár romjai látszanak. Számál 345 g. kath. lak., egy templommal együtt. F. U. gr. Andrássy, 's a' görcsöni uradalomhoz tartozik.

Monó, cum *Szakló*, 2 magyar oláh f. a' szilágycsehi kerületben: 21 romai; 265 g. kath., 894 ref., 15 zsidó lak., ref. anyateplommal, 's g. szentegyházzal. F. U. többen.

Mosóbánya, ol. Bejicze, erdős hegyek közt fekvő oláh f. a' szivágyi kerületben: 593 g. kath., 8 zsidó lak., g. kath. anyateplommal. F. U. többen.

Mutos, oláh f. a' szivágyi kerületben, a' Szilágy patakja mellett: 575 g. kath., 12 zsidó lak., g. kath. anyateplommal. F. U. b. Wesselényi.

Nagy-Monn, oláh f. a' sibói kerületben, a' Pogányvár hegye tövében: 458 g. kath. lak., 's anyateplommal.

Nagy-Monn-Ujlak, magyar f. az elébbeni helység szomszédságában: 398 ref. lak., 's ref. anyateplommal. F. U. többen.

Menyő, magyar-oláh f. kies dombos vidéken, a' sibói kerületben: 13 romai, 429 g. kath., 64 ref. lak., ref. és g. kath. anyateplommal, bortermesztéssel. F. U. többen.

Mocsolya, magyar-oláh f. a' peéri kerületben: 2 romai, 224 g. kath., 713 ref. lak., ref. anyateplommal. Szőlőhegye jó bort terem. F. U. többen.

Ér-Mindszent, ol. Menczonty, magyar-oláh f. a' tasnádi kerületben, az Ér vize mentiben: 53 romai, 365 g. kath., 418 ref. 6 zsidó lak., romai és görög kath., ref. anyateplommal. Sikon fekvő szántóföldjel szép búzát és gazdagon teremnek. F. U. többen.

Magyar-Nádasd, magyar f. termékeny dombos vidéken, Hadadhoz közel a' szilágycsehi kerületben: 6 romai, 10 g. kath., 1083 ref. lak., ref. anyateplommal. F. U. b. Wesselényi, 's a' sibói uradalomhoz tartozik.

Oláh-Nádasd, oláh f. a' szilágycsehi kerületben: 262 g. kath. lak., 's anyateplommal. F. U. többen.

Új-Némethi, oláh f. a' tasnádi kerületben, az Ér és Kraszna szomszédságában: 254 g. kath. lak., 'sszentegyházal, termékeny határral.

Náprád, ném. Rübendorf, ol. Nepragye, nagy oláh-magyar f. a' Szamos jobb partján, a' sibói ker., egy térségen: 12 r., 2528 g. kath., 208 ref., 10 zsidó lak., ref. és g. kath. anyateplommal, nemesudvarházakkal. Nagy határa részint róna és termékeny, részint hegyes, erdős. F. U. többen.

Nyires, ol. Csuta, oláh f. a' tasnádi kerületben: 564 g. kath. lak., anyateplommal, szőlőhegygyel. F. U. az Erdődy nemzetségbeliek.

Nyirmon, Bolgár, oláh f. a' szilágycsehi kerületben: 423 g. kath. lak., 's anyateplommal. F. U. többen.

Nyírsid, oláh f. a' zilaji kerületben 382 g. kath. lak., 's anyateplommal. F. U. b. Wesselényi.

Ökürítő, ol. Kurító, oláh f. a' peéri kerületben: 574 g. kath. lak., 's anyateplommal, jó bort termesztő szőlőhegygyel. F. U. többen.

Örményes, oláh f. a' szivágyi kerületben, erdős vidéken: 480 g. kath. lak., 's anyateplommal. F. U. többen.

Pele, magyar f. körös körül hegyektől körülkerítve, a' peéri kerületben: 8 római, 20 g. kath., 496' ref., 14 zsidó lak., ref. anyateplommal, bortermesztéssel. F. U. többen.

Panith, magyar f. a' zilaji kerületben: 9 római, 58 g. kath., 357 ref. lak., ref. anyateplommal. F. U. többen.

Paptelek, oláh f. a' zilaji kerületben: 577 g. kath. lak., 's anyateplommal. F. U. gr. Audrásy, 's a' göröcsöni uradalomhoz tartozik.

Prodánfalva, oláh f. a' zilaji kerületben, az Egregy patakja mellett: 323 g. kath. lak., 's szentegyházzal. F. U. b. Wesselényi.

Peér, magyar-oláh f. Bihar vgye szélén, alacsony hegyes vidéken, a' hasonnevű kerületben: 52 római, 164. g. kath., 894 ref., 60 zsidó lak., ref. és g. kath. anyateplommal, szőlőhegygyel, erdővel, 's termékeny szántóföldekkel. F. U. többen.

Rhona, oláh f. a' sibói kerületben, a' Szamos mellett: 421 g. kath. lak., 's anyateplommal. F. U. b. Wesselényi.

Kis és Nagy Paczal, 2 magyar-oláh f. Bihar vgye szélén, a' peéri kerületben, az első 15 római, 60 görög kath., 130 ref., 6 zsidó, a' második 14 római, 208 g. kath., 385 ref. lak., ref. és g. kath. anyateplommal, bortermesztéssel. F. U. többen.

Alsó-Szopor, oláh f. a' Kraszna mellékén, a' tasnádi kerületben: 12 római, 1086 g. kath. lak., 's anyateplommal. Határa sovány buzát és tengerit terem. Ezelőtt egyik és nagyobb része Szathmár vgyéhez tartozott. F. U. a' k. kamara, gr. Károlyi, gr. Andrásy, gr. Teleki, Sándorházy, Gúthi örökösök, 'stb.

Felső-Szopor, oláh f. közel az elébbeni helységhez: 7348 g. kath. lak., 's anyateplommal, sovány határral, cserfá erdővel. F. U. nagyobb részt ugyan azok kik F. Szopornak.

Szakácsi, magyar-oláh f. a' tasnádi kerületben: 14 romai, 186 g. kath., 475 ref., 36 zsidó lak., ref. anyae eklés-iával, 's g. templommal. Szőlőhegye 's erdeje van. F. U. többen.

Szodoró, oláh-magyar f. a' peéri kerületben: 238 g. kath., 184 ref. lak., ref. és g. kath. anyatemplommal. Határra jó mivelés mellett termékeny; kedves izű, de erős dohányt termeszt. F. U. a' Szodoray nemzetségbeliek.

Pele-Szarvad, oláh f. a' peéri kerületben: 338 g. kath., 4. ref. lak., g. kath. anyatemplommal. F. U. többen.

Tasnád-Szarvad, magyar-oláh f. a' tasnádi kerületben: 34 romai, 253 g. kath., 360 ref. lak., ref. és g. kath. anyatemplommal, F. U. többen.

Szilvás, oláh f. a' peéri kerületben: 293 g. kath. lak., 's szentegyházzal. F. U. a' Becsky nemzetség.

Tasnád-Szántó, oláh - magyar - német - tót f. a' peéri kerületben: 475 római, 720 g. kath., 270 ref., 14 zsidó lak., ref. és g. kath. anya, r. kath. fil. templommal, tágas és sok javakban részesült termékeny határral. F. U. a' Becsky nemz.

Ször-Demeter, oláh-magyar f. a' peéri kerületben: 13 romai, 500 g. kath., 146 ref., 12 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplommal. Szőlőhegye igen jó bort terem. F. U. többen.

Alsó-Szivágy, oláh f. erdős hegyek közt: 898 g. kath. lak., 's anyatemplommal. F. U. többen.

Felső-Szivágy, ol. f. szinteerdős, bérczes vidéken, az úgy nevezett Bikkalján: 1156 kath., 116 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. F. U. többen. Mind a' két helység a' hasonló kerületben fekszik.

Solymos, oláh f. a' sibói kerületben: 577 g. kath. lak., anyatemplommal, sok erdővel, hegyes, völgyes határral. F. U. b. Wesselényi.

Somos, ol. Kornye, oláh f. erdős, hegyes vidéken: 496 g. kath. lak., 's anyatemplommal.

Szamos-Ujlak, oláh-magyar f. a' szilágycsehi kerületben: 18 romai, 413 g. kath., 174 ref. lak., g. kath. és ref. szentegyházzal. F. U. többen.

Szamos-Udvarhely, oláh-magyar f. a' Szamos mellett, a' sibói ker., 28 romai, 912 g. kath., 121 ref. 10 zsidó lak.,

tágas és elég termékeny határral, jó rétekekkel, erdővel. F. U. b. Vesselényi és b. Bornemisza nemzetségek.

Szélszegh, oláh f. a' szilágycsehi kerületben, a' Szamos mellett: 5 romai, 810 g. kath., 15 zsidó lak., g. kath. anyateplommal. F. U. többen.

Széplak, oláh f. a' Szamos mellett, a' sibói kerületben: 12 romai, 590 g. kath. lak., 's anyateplommal. Határában sós források; vannak. F. U. többen.

Szilágy-Szegh, magyar-oláh f. a' szilágycsehi kerületben, erdős, bérczes vidéken: 21 romai, 219 g. kath., 375 ref. lak., ref. és g. kath. anyateplommal. Van egy régi elpusztult vára, egy heggyen, melyet hajdan Szilágyi Mihály, Corvin Mátyás nagybátyja birt. F. U. többen.

Sámson, magyar-oláh f. Hadadhoz délre 1 mfdnyiro, erdős dombos vidéken: 15 romai, 384 g. kath., 815 ref. lak., ref. és g. kath. anyateplommal F. U. többen.

Szeér, magyar f. közel az elébbeni helységhez: 10 romai, 120 g. kath., 748 ref., 4 zsidó lak., ref. anyae eklésiaival. F. U. b. Wesselényi.

Szécs, magyar - oláh f. a' peéri kerületben: 160 g. kath., 481 ref. lak., ref. és g. kath. anyateplommal, tágas szőlő-hegygyel. Somlóhoz egy órányira fekszik, Kraszna vgyétől kösülvéttve. F. U. többen.

Sarmaság, magyar f. a' peéri kerületben: 3 romai, 20 g. kath., 693 ref., 14 zsidó lak., ref. anyateplommal, dombos, hegyes határral. F. U. gr. Kemény.

Sziget, oláh f. a' peéri kerületben: 328 g. kath. lak., 's anyateplommal. F. U. gr. Kemény.

Nagy-Szegh, apró dombok közt fekvő oláh f. 2620 g. kath., 8 ref. lak., g. kath. anyateplommal. F. U. többen.

Al-Szegh, oláh f. Görcsönhöz 2 órányira: 124 g. kath. lak.

Tóhát, oláh f. a' Szamos mellett, a' szilágycsehi kerületben: 263 g. kath. lak., 's szentegyházzal. F. U. többen.

Turbucza, oláh f. a' Szamos mellett, a' sibói kerületben: 683 g. kath. lak., 's anyateplommal. F. U. b. Wesselényi.

Tótfalu, ol. Sztremsze, oláh f. a' Bikkalján, a' szivágyi-kerületben: 203 g. kath. lak., 's szentegyházzal. F. U. többen.

Usztató, ol. Pagafa, oláh- magyar f. a' peéri kerületben: 317 g. kath., 214 ref., 10 zsidó lak., g. kath. és ref. anyateplommal. F. U. többen.

Alsó, Felső, Közép Várca, 3 oláh f. a' Bikkalján. a' szivágyi kerületben, erdős, hegyes vidéken: az első 583 a' második 403, a' harmadik 300 g. kath. lak., 's 3 szentegyházzal. F. U. többen.

Vadafalva, oláh f. a' Bikkalján, a' szivágyi kerületben: 511 g. kath. lak., 's anyateplommal. F. U. többen.

Vártelek, oláh f. egy igen mély völgyben, a' Mesze hegyénél, a' zilaji kerületben: 318 g. kath. lak., 's anyateplommal. F. U. többen.

Varasító, oláh f. Zilajhoz $1\frac{3}{4}$ órányira: 322 g. kath. 8 ref. lak., g. kath. anyateplommal.

Vicsa, oláh f. a' szilágycsehi kerületben: 523 g. kath. lak., 's anyateplommal. F. U. b. Wesselényi, 's m.

Völcsög, ol. Ulcsehuk, oláh f. a' szilágycsehi kerületben 448 g. kath. lak., 's anyateplommal. F. U. b. Wesselényi.

Vérvölgy, dombok közt fekvő magyar f. a' sibói kerületben: 2 romai, 18 g. kath., 692 ref. lak., ref. anyateplommal. F. U. többen.

Ujlak, Udvarhely, lásd Szamos-Ujlak, Szamos Udvarhely.

Zsákfalva, oláh f. az Egregy patakja mellett a' zilaji kerületben: 344 g. kath. lak., 's anyateplommal. F. U. többen.

Népes Puszta.

Malomszegh, ol. Mora Bánfi, a' peéri kerületben: 14 g. kath. lak. F. U. többen.

ZARÁND VÁRMEGYE.

(Comitatus Zarandiensis, Zarander Gespanschaft).

1. §. Határai. Nagysága.

Zaránd vgyének szomszédja északról Alsó-Fejér, 's egy kis részben Bihar vgye; keletről ugyancsak A. Fejér; délről Hunyad; nyugotról Arad vgyék. Földterülete $25\frac{5.8}{100}$ □ mfdet foglalván-el, o' tekintetben 50ik a' megyék közt. Hajdan nagyobb kiterjedésű volt, de 1744-ben két járása Arad vgyéhez kapcsoltatott.

2. §. Természeti tulajdonsága.

Egész kiterjedésében hegyes, völgyes, úgy hogy térséget sehol sem láthatni, ha csak a' Fejér Kőrösnek itt ott tágasbb völgyét ide nem számláljuk. Hegyei mellyek közt főbbek: *Magura*, *Moma*, *Graina*, *Krovásch*, *Strimba*, *Sibold*, *Mola*, meglehetős magasságuk, kősziklások, zordonok, 's többnyire erdőkkel borítvák, gyomraikban nemes érczek, 's más ásványok nagy mennyiségben találtnak. Földje csak a' hegyek aljaiban, 's a' völgyekben termékeny, egyebütt sovány agyagos, köves, és záporoktól rongáltatik, a' honnan gabona-termő földje felette kevés. Fő folyóvize a' *Fejér - Kőrös*, melly a' megye keleti hegyeiből eredvén, több patakokból gyűl össze, 's Brád, Körösbánya városok mellett a' megyén keresztül nyugotnak folyván, Arad vgyébe megy által. Jó ízű halain kívül, belőle aranyat is mosnak. Hegyi csermelyek felette számosan vannak, 's nagy hasznot tesznek a' bányákhoz tartozó gépelyek, malmok forgatása által. Levegője tiszta és egészséges, de valamivel durvább mint a' szomszéd Hunyad vmegyéé.

3. §. Termékei.

Szántóföldje kevés, 's nem igen termékeny lévén, ez okból sokkal kevesebb gabona természetlik, mint a' mennyi belső szükségre elég lenne, hanem ezt kénytelen Arad vgyéből szerezni. Egyébiránt minden gabona nemek közt tengerit leg többet vetnek, mert ez fő eledele a' köznépnek. Legelője az erdőkben, 's a' hegyek térségein bőséggel van, minélfogva a' marhatenyésztés nem megvetendő, valamint kecskéket is számosan tartanak, de ló 's juh' tenyésztése kevés figyelmet érdemel. Bora, 's gyümölcse is a' szilván kívül nem elegendő, sőt az elsőben nagy szükségét szenved. Rengeteg erdőiségei, melyek a' megyének nagyobb részét foglalják el, mind épületi 's tüzi fát, mind szenet bőven szolgáltatnak, 's benne nagyobb vad állatok, p. o. őzek vadon tenyésznek. Legfőbb kincse azonban ezen megyének gazdag ércz bányáiban áll, melyek bőven adnak aranyat, ezüstöt, kevés rezet, vasat, czinket, 's más különféle ásványokat. Névszerint jövedelmes arany és ezüst bányák vannak: Körösbánya, Boicza, Bukuresd, Stanisa, Ruda, Herczegány, Gajnél, Tresztian helységeknel, Ribicze falunál több szép kövesedések találatnak, p. o. kővévált fenyőfák, melyek achatneműek, itt ott kaláris (Corallum) kövesedések, mely termék egyedül nagy tengereken találatik 'stb. Ásványos vizek, melyek azonban mind eddig illően meg nem vizsgálatnak; vannak A. és F. Vácánál, Csunygánynál.

4. §. Lakhelyek, Lakosok.

Két mezővárosban, 97 faluban lakik 48,920 lélek, 's így esik egy □ mfdre 1910 lakos. Ezek kivén 891 romai katholicust, 1312 reformatust, 514 gör. egyesült hitűt, mindnyájan nem egyesűit őhitő oláhok, 's 89 plebániát birnak. Romai katholicusok legtöbbben laknak Boiczán (többnyire németek, kevesebb magyarok), azután Nagy-Halmágyon és Körösbányán, 's mindezen helyeken anyatemplomuk és plebániájuk van, melyeket az erdélyi püspök igazgat. A' sz. Ferencz szerzeteseknek a' Bolgár 's Oláhországi provinciából egy residentiájuk van: Körösbányán. Reformatusok vannak Körösbányán, Ribiczen, Brádon, Kriscsóron, 's az erdélyi superintendentiához tartoz-

nak. A' kevés egyesült óhitűek a' fogarasi püspöktől (ki Balásfalván lakik) függnék.

5. §. Ipar, Kereskedés.

A' lakosok fő foglalatossága itt a' bányászság, 's az e' körül teendő munka, p. o. favágás és szénégetés. A' földművelés csekély, 's gyárnak híre sines. A' megyének nagyobb része piacról élén, e' miatt Körösbányán, 's Brádon hetivásárok tartatnak, 's ezek közül az utóbbi felette nagy fontosságú, mert e' tartja gabonával nem csak Zarándot, hanem a' szomszéd Fejér megyei bányahelyeket is. Egyébiránt az élet főképen Aradon vásároltatik-be, 's mivel Brádon 2—3 forinttal is drágább szokott lenni, mint az említett városban, sokan, kiknek egy kis pénzecskéjek van, nagyon jutalmas gabonakereskedést űznek. A' megyének Arad vgyébe N. Halmágyon, Pleskucznán keresztül vivő országútja jó karban tartatik.

6. §. Oskolák, Királyi hivatalok.

A' nép oskolákon kívül, mellyek az oláhoknál igen rossz karban vannak, vagy épen nincsenek, más nagyobb tanító intézet nem létezik. Királyi sóház és tisztség van N. Halmágyon, e' fölött a' kir. bányáknál számos tisztek lelnek alkalmazást.

7. §. Porták, Nemesség.

Hadi adót 15⁴/₁₈ porta után fizet. Nemessége számos, mert egész szabad nemes oláh helységek is találhatnak, azonban ezek nagyobb részt szegények. Fő birtokosok a' kamarán kívül: gr. Bethlen, gr. Gyulay, gr. Haller, gr. Teleki, b. Bornemisza, b. Jósika, b. Naláczi, Hollaky, Kozma, Ribiczey, Nemés, Brády, 'stb. nemzetségek.

8. §. Politikai felosztása.

Eloszlik 4 kerületre, mellyek ezek: I. Brádi. II. Halmágyi. III. Körösbányai. IV. Ribiczei.

Gyűléseit tartja: Körösbányán.

Mezővárosok.

Körösbánya, Altenburg, Crisio-Bánya, Baja-Krisaluj, légnépesebb 's egyszersmind fő városa Zaránd vgyének, a'

Fejér- Körös mellett, Károly-Fejérvárhoz 8, Aradhoz 16 mfd-nyi távolságra: 1925 magyar,- és oláh lakosokkal, kik részint r. katolikusok, részint reformátusok és nem egyesült óhitűek. Mindenik felekezetnek helyben van papja és temploma, 's a' kath. szentegyházban egy Bolgár és Oláhországi provinciabeli sz. Ferencz szerzetes teszi a' plebaniai szolgálatot, ezen szerzeteseknek residentiájok lévén itt. Lakosai legnagyobb részt kézművességből, 's arany 's ezüst bányák műveléséből élnek. Vásárokat tart, 's határában igen jó szürke szarukő ásatik.

Brád, magyar-oláh mezőváros, Körösbányához keletre 1 $\frac{1}{2}$ órányira 910 lak., kik nagy részt óhitű oláhok, kevés katolikussal és reformátussal keverve. Ezen hely, felettéélénk gabonavásáraitól nevezetes, mert a' körül belől fekvő vidék itt vásárolja-meg kenyérnek való életét.

F a l u k.

Acsuva, oláh f. Körösbányához 6 $\frac{1}{2}$ órányira, a' halmágyi kerületben, a' Bálint hegy tövénél, n. e. óhitű anyatemplommal, 's oláh lak. F. U. a' Hollaky nemz.

Acsucza cum Gyogyest, oláh f. a' halmágyi kerületben, n. e. óhitű anyatemplommal, szép kastéllyal, hegyes határral F. U. Hollaky.

Bajicza, v. Boicza, oláh-német f. Kalomanyesd mellett, aranybányákkal, bányászshivatallal, kath. és óhitű anyatemplomokkal, tágas erdővel, F. U. b. Bornemisza és a' kamara.

Baldoviny, oláh f. körösbányai kerületben, erdős, hegyes vidéken, óhitű anyatemplommal. A' halmágyi uradalomhoz tartozik.

Banyesd, ol. Boja, oláh f. a' halmágyi kerületben és uradalomban, n. e. óhitű anyatemplommal.

Bassarabasza, oláh f. a' körösbányai kerületben, n. e. óhitű anyatemplommal. Többen birják.

Birtin, oláh f. a' körösbányai járásban, lunkai uradalomban, n. e. óhitű anyatemplommal.

Bleseny, igen magas hegyek közt fekvő oláh f., több birtokossal, n. e. óhitű anyatemplommal.

Bogyest, nemes oláh f. a' halmágyi kerületben, magas bérczek közt, n. e. óhitű anyatemplommal.

Bugyesd, oláh f. a' halmágyi uradalomban, n. e. óhitű anyatemplommal.

Burien, oláh f. a' brádi kerületben, g. n. e. óhitű anyatemplommal, több birtokossal.

Brusztur, oláh f. magas bérczek közt, a' halmágyi kerületben, 's uradalomban, n. e. óhitű anyatemplommal, szép erdővel, hegyes határral.

Bukuresd, oláh f. a' brádi kerületben, igen hegyes, zordon vidéken, n. e. óhitű anyatemplommal, jövedelmes arany és ezüst bányákkal. Körösbányához 3 órányira, Dévához 8 órányira fekszik,

Bulzest, oláh f. szinte bérczes vidéken, ribiczei kerületben, n. e. óhitű anyatemplommal.

Butsesd, oláh falu, 's feje egy kamarai uradalomnak, magas hegyek közt, 2 n. e. óhitű anyatemplommal.

Csungány, oláh f. a' körösbányai kerületben, hegyek közt több gyógyforrásokkal, n. e. óhitű anyatemplommal.

Csucs, halmágyi kerületben fekvő nemes oláh f. n. e. óhitű anyatemplommal.

Czebe, Körösbányához $\frac{1}{2}$ órányira fekvő szabad oláh helység, n. e. óhitű anyatemplommal. Ezen a' vidéken sok kőszén található, a' Mogura hegyben pedig nemes érczek.

Czereczel, oláh f. a' kristyóri uradalomban, n. e. óhitű anyatemplommal.

Czermura, v. *Rupes*, a' halmágyi kerületben, Fejér Körös mellett, nemes oláh helység, n. e. óhitű anyatemplommal, hegyes határral.

Czokesd, oláh f. a' halmágyi kerületben, 's uradalomban, n. e. óhitű anyatemplommal.

Dobroc, Dorocz, Dobra, oláh f. a' körösbányai kerületben, halmágyi uradalomban, n. e. óhitű anyatemplommal.

Dsunk, oláh f. a' halmágyi kerületben, b. Naláczy birtoka, n. e. óhitű anyatemplommal.

Dumbrava, oláh f. a' halmágyi kerületben, a' Kozma nemzetség birtoka, a' Fejér Körös m., n. e. óhitű anyatemplommal.

Dupapiatra, a' halmági kerületben, egy 6 faluból álló környék, 's falu, melly a' gr. Teleki nemz. birtoka.

Grohot, oláh f. egy térségen, a' ribiczei kerületben, n. e. óhitű anyatemplommal.

Gajnél, oláh f. aranybányákkal.

Gross, oláh f. több urak birtoka, n. e. óhitű anyatemplommal, sziklás erdős határral.

Guravoj, oláh f. a' halmági kerületben, többek birtokában, a' Fejér Körös mellett, egy óhitű anyatemplommal.

*Kis-Halmág*y, oláh f. a' n. halmági kerületben, n. e. óhitű anyatemplommal, a' Hollaky nemz. birtoka.

*Nagy-Halmág*y, magyar-oláh f. a' hasonnemű kerületben, r. kath., óhitű paroch. templommal, sóházzal. Feje egy uradalomnak, melly a' gr. Bethlen nemzetségé.

Herczegány, oláh f. a' brádi kerületben, arany és gazdag ezüst bányákkal.

Juonesd, oláh f. a' n. halmági kerületben, és uradalomban, a' Fej. Körös mellett, n. e. óhitű templommal.

Kalamanesd, Boiczával összekötve.

Karasztló, oláh f. a' Fej. Körös mellett, a' körösbányai kerületben, gr. Haller birt., n. e. óhitű anyatemplommal.

Karács, szabad bányahelység a' körösbányai kerületben, n. e. óhitű anyatemplommal.

Kazanesd, oláh f. meredek bérczes hegyek közt a' körösbányai kerületben, halmági uradalomban, g. kath. anyatemplommal, rézbányákkal.

Kornyeczcel, a' ribiczei kerületben fekvő oláh f., 's Dupapiatrához taotozik.

Kriscsör, magyar-oláh f. ref. kath. n. e. óhitű szentegyházakkal, aranybányákkal. Többen birják.

Krisztesd, oláh f. a' halmági kerületben, 's részint a' halmági uradalomban, n. e. óhitű anyatemplommal.

Kuréty, oláh f. magas bérczek közt, a' brádi kerületben, nemes helység, n. e. óhitű anyatemplommal, aranybányákkal.

Lazur, oláh f. a' halmági kerületben és uradalomban, magas hegyek közt.

Lestyora, oláh f. a' halmági kerületben.

Lungsora, oláh f. a' halmági kerületben és uradalomban, hegyes völgyes határral.

Lunka, oláh f. a' körösbányai kerületben, gr. Haller birtoka, n. e. óhitű anyateplommal.

Alsó-Lunkoj, oláh f. a' brádi kerületben, gr. Gyulay birtoka, n. e. óhitű templommal.

Felső Lunkoj, oláh f. a' brádi kerületben, többek birtoka, g. n. e. óhitű anyateplommal.

Lyancz, oláh f. a' körösbányai kerületben, nemes helység, n. e. óhitű anyateplommal.

Lyásza, oláh f. a' halmági kerületben, n. e. óhitű anyateplommal.

Magulicza, oláh f. a' halmági kerületben, nemes hely, n. e. óhitű anyateplommal.

Mermesd, oláh f. a' halmági kerületben és uradalomban, n. e. óhitű anyateplommal.

Mesztákon, oláh f. a' ribiczei kerületben, Ribiczei, Nemes, Brády nemz. birt.

Mihelgény, oláh f. a' ribiczei kerületben, Csiszár nemz. birtoka, n. e. óhitű anyateplommal, nemes lakkkal, fűrészmalommal, nagy erdővel.

Obersia, oláh f. a' körösbányai kerületben, halmági uradalomban, n. e. óhitű anyateplommal.

Ocs, oláh f. a' Fejér-Körös mellett, a' halmági kerületben, Hollaki nemzetség birtoka, g. kath. anyateplommal.

Ocsisor, oláh f. a' Fejér-Körös mellett, halmági kerületben és uradalomban, n. e. óhitű anyateplommal.

Örmingye, oláh f. a' brádi kerületben, hegyek közt, b. Naláczy birt., n. e. óhitű anyateplommal.

Pestere, oláh f. a' brádi kerületben, n. e. óhitű anyateplommal.

Pleskucza, oláh f. Kozma nemz. birtoka.

Pogyele, oláh f. a' brádi kerületben, több birtokossal, n. e. óhitű anyateplommal.

Pojana, oláh f. a' halmági kerületben, Hollaky nemz. birt., n. e. óhitű anyateplommal.

Pojenar, oláh f. a' halmági kerületben, és uradalomban, n. e. óhitű anyateplommal.

Porkura, oláh f. Dupapiatrával összekötve.

Potingány, oláh f. a' ribiczei kerületben, gr. Bothlen nemz. birtoka, n. e. óhitű anyatemplommal.

Prevelény, oláh f. magas bércek közt, több birtokossal, n. e. óhitű anyatemplommal.

Prihogyest, oláh f. a' körösbányai kerületben, nemes helység, n. e. óhitű anyatemplommal.

Ribicsora, oláh f. a' ribiczei kerületben, magas hegyek közt, gr. Haller birtoka, n. e. óhitű anyatemplommal.

Ribicze, oláh f. a' hasonnevű kerületben, n. e. óhitű 's ref. anyatemplommal. A' Ribiczey nemzetség birja. Találni itt kővévált fenyőfákat, 's corallokat.

Riska-Oryza, szabad oláh helység, a' körösbányai kerületben, a' magával arany port hordozó Fejér-Körös mellett, n. e. óhitű anyatemplommal.

Riskulicza, oláh f. több birtokossal, n. e. óhitű anyatemplommal.

Rosztocs, oláh f. a' halmágyi kerületben, a' Fejér-Körös mellett, Kozma nemz. birtoka, n. e. óhitű anyatemplommal.

Ruda, oláh-magyar f. a' brádi kerületben, Túry nemz. birtoka, aranybányákkal, n. e. óhitű anyatemplommal.

Serboje, oláh f. a' ribiczei kerületben, gr. Teleki nemz. birtoka.

Steje, oláh f. a' körösbányai kerületben, halmágyi uradalomban, n. e. óhitű anyatemplommal.

Szatuluj, oláh f. a' ribiczei kerületben, gr. Teleki birtoka.

Szelistye, oláh f. a' brádi kerületben, többek birtoka, n. e. óhitű anyatemplommal.

Szirb, oláh f. a' halmágyi kerületben és uradalomban, n. e. óhitű anyatemplommal.

Szkroffa, oláh f. a' brádi kerületben, többek birtoka, n. e. óhitű anyatemplommal.

Sztanisa, oláh f. a' ribiczei kerületben, b. Jósika nemz. birtok, n. e. óhitű anyatemplommal, aranybányákkal.

Sztrimba, oláh f. a' halmágyi uradalomban, n. e. óhitű anyatemplommal.

Talács, oláh f. több birtokossal, n. e. óhitű anyatemplommal. Fekszik a' Fehér-Körös mellett.

Tutaresd, oláh f. a' körösbányái kerületben, gr. Haller birtoka, n. e. óhitű anyatemplommal.

Ternava, oláh f. a' halmágyi uradalomban, egy óhitű anyatemplommal.

Ternavicza, oláh f. a' halmágyi uradalomban, n. e. óhitű anyatemplommal.

Tisza, oláh f. a' halmágyi uradalomban, a' Fejér-Körös mellett, n. e. óhitű anyatemplommal.

Tomesd, oláh f. a' halmágyi kerületben, többek birtoka, n. e. óhitű anyatemplommal.

Tomnyatek, oláh f. a' ribiczei kerületben, b. Naláczi birtoka, n. e. óhitű anyatemplommal.

Tresztia, oláh f. a' brádi kerületben, gr. Gyulai birtoka, kath. kápolnával, n. e. óhitű anyatemplommal, gazdag arany ezüst bányákkal.

Uj-Bareszt, oláh f. magas bércek közt a' ribiczei kerületben, gr. Haller birtoka, n. e. óhitű anyatemplommal.

Vákó, oláh f. a' ribiczei kerületben, többek birtoka, n. e. óhitű anyatemplommal.

Valyamare, oláh f. a' körösbányái kerületben, többek birtoka.

Vallye-Brad, oláh f. a' ribiczei kerületben, gr. Haller birtoka, n. e. óhitű anyatemplommal.

Alsó-Vácza, oláh f. a' körösbányái kerületben, gr. Bethlen birtoka, n. e. óhitű anyatemplommal, meleg ásványos forrásokkal.

Felső-Vácza, oláh f. a' körösbányái kerületben, többek birtoka, egyes. és n. e. óhitű anyatemplomokkal, és szinte, ásványos viz forrásokkal.

Vidra, oláh f. a' n. halmágyi kerületben és uradalomban, n. e. óhitű anyatemplommal.

Vosdocs, oláh f. a' halmágyi kerületben és uradalomban, n. e. óhitű anyatemplommal.

Zdrépcz v. Szarapcs, oláh f. a' ribiczei kerületben, többek birtoka, n. e. óhitű anyatemplommal.

KÖVÁR VIDÉKE.

(Districtus Kőváriensis. — Kővárer District.)

1. §. Határai. Nagysága.

Kővárvidékének határa északról Szathmár vgye; keletről és délről Belső Szolnok; nyugotról Közép Szolnok, a' mint-hogy régenten ezen megyétől szakittatott-él, legalább Báthory Zsigmond, 1549-ben egy adomány levelében ezt mondja: *Arx nostra Kővár, in Comitatu Szolnok mediocri existens*. Kiterjedése 18⁶¹ □ mfd, és így Magyarországbn csak Torna vgye kisebb nála.

2. §. Természeti tulajdonsága.

Az egész megyét zordon bércek borítják, mellyek a' Máramaros és Szathmár megyék szélein lejövő Kárpátnak ágazatai. Ezen hegyek közt két nevezetesebb völgy nyílik meg, egyik az, mellyet a' belső-Szolnokból jövő, 's a' máramarosi havasokból eredő *Lápos* folyója fut keresztül, 's miután a' sziklatetőn álló Kővár omladékait körül keringené, 's a' Monostor és Szurdok faluktól lejövő patakkal (több kisebbeket nem említvén) öregbednék, Erdőszadánál a' Szamosba ömlik. Másik völgye az, mellyet a' sebesen zuhogó *Szamos* foly keresztül, a' vidék nyugoti határszélén, melly viz mintegy 3 's fél mfdnyire határfolyó lévén, Erdőszadánál egészen Szathmárba megy által. Földje többnyire kemény agyagos vagy köves, 's nem igen termékeny, e' mellett gabona termesztésre a' sok hegyek miatt kevés térséget is használhat. Éghajlata azonban szelidebb, mint hogy ezt olly hegyes vidéken gondolhatnánk, mit kétséggkívül a' vidék physikai fekvésének, a' kemény északi szeleket elzáró máramarosi bérceknek tulajdonithatni, ennélfogva bor, de kivált

gyümölcs termesztésre igen alkalmas, sőt Berkesz körül gesztenyés erdőket szemlélhetünk.

3. §- Termékei.

Fő természeténye a' tengeri, azután zab és rozs, de mind ezek belső szükségére sem elegendők, hanem eleséget Nagy-Bányáról hoz be. Bort termeszt, de szinte nem sokat, hanem gyümölcse annyi van, hogy vele kereskedést is űzhet, különösen szilvája, cseresznyéje, barackja, almája, gesztenyéje, szépen terem; az erdők bővölködnek vadgyümölcs-fákkal, 's vad cseresznyés erdőt látni nem ritkaság. A' hegyek egészséges, tápláló legelőt, a' rengeteg erdőségek fát, makkot bőséggel szolgáltatnak. Lovat, juhot, ökröt, keveset tart, de tehenet elegendőt, a' bérczes vidékeken pedig a' kecske van leginkább becsben. A' vidék észak-keleti hegyei nemes érczeket rejtegetnek gyomraikban, 's Kapnik-bányánál jövedelmes arany ezüst bányák műveltetnek. Ásványos forrásokból savanyúvíz találtatik: Szurdok Kápolnánál és Remeténél; kénköves meleg gyógyforrás Bődöspatakánál.

4. §. Lakhelyek. Lakosok.

Egy bánya-, egy mezővárosban, 's 90 faluban lakik 40,512 lélek 's így esik 1 □ mfdre 2180 lakos. Vallásokra nézve vannak 1371 r. kath., 26691 görög kath., 2350 reform., és 10,100 n. e. óhitűek. Németek laknak Kapnikbányán, magyarok 7 helységben, a' többiek oláhok. Kath. parochiávan 2, egyik Kapnikbányán, másik a' Kapniki-Handalban; ref. ekklézsia van 7, g. kath. szentegyház 61, n. e. óhitű templom 30.

5. §. Ipar: Kereskedés.

A' lakosok nem annyira földmiveléssel, mint gyümölcs-termesztéssel, marhatartással, fa vágással, szénégetéssel bányászattal, gyümölcs és gabona kereskedéssel foglalatoskodnak. Berkeszen sok és jó cserép edény, 's cserép pipa készítettik, melyeket messzi földre elhordanak. Nagy-Bá-

nyárról Désre vivő ország és póstautban, postaállomások vannak: Szakállasfalván, Somkúton, és Gaurán; a' Máramarosba vivő postautban: Kapnikbányán.

6. §. Oskolák. Nemesség.

Nagyobb tanító intézet a' megyében nincs, sőt az oláhoknál néposkola isritka helyen találtatik. A' nemesség mint egy 200 családot tesz, 's ezek közt fő birtokosok: a' gr. Teleki, gr. Kornis, gr. Bethlen, gr. Kendeffy, gr. Kemény, gr. Tholdy, gr. Mikes és Katona nemzetségek.

7. §. Politikai felosztása.

Elosztatik 4 kerületre, mellyek ezek: I. *Vaadi*. II. *Berkeszi*. III. *Somkúti*. IV. *Bunyi*. A' vidék politikai szerkezete megegyezik a' vármegyékével, csak hogy itt főispán helyett, fő kapitány vagyon. Gyűléseit tartja: Sáros-Magyar-Berkeszen.

Királyi Bánya Város

Kapnikbánya, oláhul *Kafnik*, népes bányaváros N. Bányához keletre 4 mfdnyire, a' Vidéknek észak-keleti csúcsában, 's a' magas Guttin hegy szomszédságában: 525 házzal 2800 lak., kik közt 1359 német-magyar-oláh katolikus találtatik. Van (a' Handallal együtt) 2 kath. és 1 g. egyesült parochiája, postahivatala, bányász hivatala 's helyettes törvényszéke, melly a' nagy-bányái fő kerületi hivataltól függ, jövedelmes arany és ezüstbányái. A' várost a' Kapnik víze folyja keresztül.

Sáros-Magyar-Berkesz, (Walddorf, Bertyisú) kies dombok közt fekvő mezőváros, N. Somkúthoz fél órányira, reformatus és görög egyesült oláh lakosokkal, ref. és g. egy. annyatemplomokkal, kerületi házzal. Lakosai kik közt számos nemesek talátnak, igen szorgalmatosok, jó cserép pipákat, edényeket készítenek, e' mellett bort, gyümölcsöt gesztenyét termesztnek, és fuvaroznak.

F a l u k.

Aranymező, oláh f. a' bunyi körül, a' Szamos mellett, hegyes, erdős határral. F. U. gr. Teleki, 's m.

Aranyos, oláh f. a' berkeszi kerületben, a' Lapos vize mellett, g. kath. anyatemplommal. F. U. gr. Teleki, 's m.

Berencze, oláh f. a' Kapnik hegye alatt, egyesült és nem egyesült óhitű templommal. F. U. gr. Teleki, 's m.

Berkeszpataka, oláh f. egy dombon, g. kath. anyatemplommal. Többen birják.

Kis-Berszó, oláh f. hegyes, erdős vidéken, g. kath. szentegyházzal. Többen birják.

Kis-Bozonta, oláh f. a' berkeszi kerületben, a' Lapos vize mellett, g. kath. anyatemplommal. Gróf Kornis birja

Brélfalva, oláh f. bérczek közt, g. kath. anyatemplommal. Többen birják.

Büdöspataka, oláh f. egy felemelkedett helyen, jó meleg ásványos forrással. Nagy részt gr. Teleki nemz. birja.

Kis és nagy Buny, 2 oláh f. a' völgyekben, 's hegyeken széljelszórva, g. kath. szentegyházakkal. Többek közt a' gr. Teleki nemz. uralják.

Butyásza, oláh f. igen erdős vidéken, g. kath. anyatemplommal. Gr. Teleki nemz. birt. Ezen a' környéken állott hajdan Kóvár vára, egy sziklatetőn, a' Lapos vize aljában folyván, 's az erdélyi külön fejedelmek idejében, országszértők rendes fogháza vala.

Czikó, magyar-oláh f. egy dombon a' Szamos mellett, hol ez két magas hegy közt omlik ki Szathmár vgyébe, 's ezen völgyet kies voltaért *Szép szorosnak* nevezik. Van reformatus és g. kath. szentegyháza, derék erdeje, meglehetőes rétjei, 's egy nyomásban termékeny szántóföldje. Dombjai soványok; szőlőt mivelnek. F. U. gr. Tholdy örökösök. Ez a' hely ezelőtt Szathmárhoz tartozott, de 1812 évi 27-ik jun. történt csere alkalmával Mogyoróért ide kapcsoltatott.

Csarnafalva, oláh f. egy völgyben, g. kath. anyatemplommal, több birtokossal.

Csokmány, oláh f., a' Szamos mellett gr. Teleki nemz. birtoka, g. kath. anyatemplommal.

Csakotes, oláh f. erdős, hegyes vidéken, többek birtoka, óhitű anyatemplommal.

Csolt, oláh f. egy hegy tövében, gr. Teleki, 's más nemzetségek birtoka, g. kath. anyatemplommal.

Csugástra, oláh f., több. birt. g. kath. anyatemplommal.

Csula, ol. f. erdős, bérczes vidéken, g. kath. templommal.

Dánfalva, oláh f., gr. Teleki birtokosa, g. kath. anyatemplommal.

Dióspataka, oláh f. erdők között, több birtokossal, g. kath. anyatemplommal.

Draga-Vilma, oláh f. a' Lápos vize mellett, több birtokossal, n. e. óhitű anyatemplommal.

Durussa, oláh f. a' n. somkúti kerületben, g. kath. anyatemplommal, több birtokossal.

Fejérszeg, oláh f. a' n. somkúti kerületben, Péchi nemzetségbeliek birtoka, n. e. óhitű anyatemplommal.

Nagy és Kis Fentős, 2 oláh f. a' berkeszi kerületben, többek birtoka, ama nem egy., ez egyes. óhitű templommal.

Pusztá - Fentős oláh f., berkeszi ker., több birtokokkal, g. kath. anyatemplommal.

Feritre, oláh f. erdős, hegyes vidéken, g. kath. szentegyházzal.

Fonác, oláh f., vaadi kerületben, n. e. óhitű anyatemplommal. A' Sarmasági örök. birt.

Folgyes, oláh f. a' bunyi kerületben, g. kath. templom.

Frinkfalva, ol. f. a' bunyi ker., g. kath. anyatemplommal.

Garbonác, ol. Kerbunára, oláh f. a' vaadi kerületben, részint térségen, részint hegyeken széljel szórva, n. e. óh. anyatemplommal. Gr. Teleki, 's mások birtoka.

Gaura, oláh f. a' n. somkúti kerületben, n. e. óhitű anyatemplommal, postahivatallal. Gr. Teleki 's m. birtoka.

Groppa, a' vaadi kerületben, gr. Teleki nemzetség birtokában, g. kath. anyatemplommal.

Gyertyános, oláh f. a' vaadi kerületben, erdős, hegyes vidéken, több birt., n. e. óhitű anyatemplommal.

Gyükeres, oláh f. a' n. somkúti kerületben, a' Szamos szomszédságában, n. e. óhitű anyatemplommal.

Hagymás - Lápos, magyar-oláh f. a' Lápos vize mellett, berkeszi kerületben, gr. Teleki nemz. birtoka, ref. és g. kath. anyatemplommal; hegyes, erdős határral.

Hidegkút, oláh f. a' berkeszi kerületben, gr. Teleki nemz. birtoka, g. kath. anyatemplommal.

Hosszúfalva, magyar-oláh f. a' somkúti kerületben, gr. Teleki nemzetség birtoka, ref. és n. e. óhitű anyatemplommal.

Hovilla, oláh f. a' somkúti kerületben, több birtokossal, n. e. óhitű anyatemplommal.

Jeder, oláh f. a' somkúti kerületben, nagy erdők közt, gr. Teleki nemz., 's más birt., g. kath. anyatemplommal.

Illonda-pataka, búnyi kerületben, g. kath. anyatemplommal.

Kápolna-Monostor, a' Kapnik és Blosa vizeinek összefolyásánál, g. kath. anyatemplommal, gr. Teleki birt.

Kápolnak-Szurdok, hegyek közt elszórva fekvő oláh f., g. kath. és n. e. óhitű anyatemplommal, igen jó savanyúvizforrásokkal. Többen birják.

Karalya, oláh f. a' Lápos vize mellett, a' Katona nemzetségé, g. kath. anyatemplommal.

Katalinfalva, oláh-magyar f. a' Lápos vize mellett, ref. és g. kath. anyatemplommal, gr. Teleki birt.

Költse, oláh f. a' Lápos mellett, Katona nemz. birtoka, n. e. óhitű anyatemplommal.

Nagy és Kis-Körtvélyes, oláh f. erdős, hegyes vidéken, gr. Teleki, 's m. birt., n. e. óhitű anyatemplommal.

Kötelesmező, oláh f., szinte a' gr. Teleki nemzetségbeliék birják, n. e. óhitű anyatemplommal.

Kolto, magyar f. a' Lápos vize mellett, egy felemelkedett helyen, gr. Teleki birt., ref. anyatemplommal.

Kölcsér, magyar-oláh f. a' Szamos mellett, többek birtoka, ref. és g. kath. anyatemplommal.

Kovács, oláh f. hegy tövében, a' Lápos mellett, több birtokossal, egyes. és nem egyesült óhitű szentegyházakkal.

Kováskápolnak, oláh f. a' Kapnik vize mellett, több birtokossal, n. egyesült óhitű anyatemplommal.

Kozla, oláh f. többek birtoka, g. kath. anyatemplommal, erdős hegyes határral.

Laczkanya, oláh f. a' vaadi kerületben, gr. Mikes birtoka, n. e. óhitű anyatemplommal.

Lemhény, oláh f. a' bunyi kerületben, többek birtoka, g. kath. anyatemplommal.

Lukácsfalva, oláh f. a' somkúti kerületben, több birt.

Letka, oláh f. a' búnyi kerületben, a' Szamos mellett, gr. Teleki nemz. birt., egyes. és nem egyes. óhitű anyatemplommal.

Magosfalva, oláh f. a' somkúti kerületben, több birt., g. kath. anyatemplommal.

Magura, oláh f. a' vaadi kerületben, több birt., g. kath. anyatemplommal.

Mallyán, oláh f. a' bunyi ker., gr. Teleki birt.

Kis-Nyíres, oláh f. a' bunyi kerületben, gr. Kornis birtoka, g. kath. anyatemplommal.

Nagy-Nyíres, oláh f. a' somkúti kerületben, a' Szamos mellett, gr. Teleki, 's mások birtoka, g. kath. anyatemplommal.

Oláh-Bozonta, oláh f. a' Lapos mellett, berkeszi kerületben, gr. Kornis birtoka, n. e. óhitű anyatemplommal.

Büdös-Pataka, oláh f. a' bunyi kerületben, gr. Teleki nemz. birt.

Illonda-Pataka, oláh f. egy hasonló nevű patak mellett, a' bunyi kerületben, gr. Teleki birt., g. kath. anyatemplommal.

Somkút-Pataka, oláh f. a' somkúti kerületben, hegyeken széjhelszórva, gr. Bethlen, 's m. birt., n. e. óhitű anyatemplommal.

Pirosa, oláh f. a' bunyi kerületben, több birtokossal, g. kath. anyatemplommal.

Ploptyis, oláh f. a' vaadi kerületben, több birtokossal, n. e. óhitű anyatemplommal.

Pojnicza, oláh f. a' bunyi kerületben, Katona nemzetség birtoka, n. e. óhitű anyatemplommal.

Preluka, oláh f. a' vaadi kerületben, gr. Teleki birt., g. kath. anyatemplommal.

Príbékfalva, oláh f. a' somkúti kerületben, gr. Teleki nemz. birt., n. e. óhitű anyatemplommal.

Parkerecz, oláh f. a' bunyi kerületben, gr. Teleki, 's mások birtoka, g. kath. anyatemplommal.

Remete, oláh f. a' berkeszi kerületben, gr. Teleki nemz. 's mások birtoka, g. kath. anyatemplommal, savanyúvíz forrásokkal.

Restolcs, oláh f. a' bunyi kerületben, a' Szamos mellett többek birtoka, g. kath. anyatemplommal.

Románfalva, oláh f. a' bunyi kerületben, g. kath. anyatemplommal.

Russor, oláh f. a' vaadi kerületben, gr. Kornis birtoka, g. kath. anyatemplommal.

Szasza, oláh f. a' bunyi kerületben, több birtokossal, g. kath. anyatemplommal.

Kis-Solymos, oláh f. a' bunyi kerületben, gr. Kendeffy birtoka, n. e. anyatemplommal.

Nagy-Somkút, oláh f. egy térségen, g. kath. anyatemplommal, postahivatallal és váltással Gaura és Szakállasfalva közt, gr. Teleki 's mások birtoka.

Steser, oláh f. a' somkúti kerületben, gr. Teleki birtoka, g. kath. anyatemplommal.

Szakállasfalva, oláh f. a' Lápos vize mellett, gr. Teleki 's mások birtoka, g. kath. anyatemplommal, postahivatallal, 's váltással.

Szakatura, oláh f. a' bunyi kerületben, gr. Teleki birtoka, n. e. óhitű anyatemplommal.

Szappanpataka, oláh f. a' berkeszi kerületben, gr. Teleki birtoka, g. kath. anyatemplommal.

Szaszár, oláh f. a' hasonnevűpatak mellett, a' berkeszi kerületben, gr. Kornis birtoka, óhitű anyatemplommal.

Szelnyicze, oláh f. a' bunyi kerületben, a' Lápos mellett, gr. Teleki 's m. birt., n. e. óhitű anyatemplommal.

Szurdok-Kápolnak, oláh f. a' vaadi kerületben, több birt., egyes. és n. egyesült óhitű templomokkal.

Tölgyes, oláh f. a' somkúti kerületben, gr. Teleki birtoka, g. kath. anyatemplommal.

Törökfalva, oláh f. a' somkúti kerületben, gr. Teleki birtoka, n. e. óhitű anyatemplommal.

Toplicza, oláh f. a' bunyi kerületben, gr. Teléki birtoka, n. e. óhitű anyatemplommal.

Vaad, oláh f. a' hasonnevű kerületben, gr. Kemény, és mások birtoka, g. kath. anyatemplommal.

Váralja, oláh f. a' bunyi kerületben, többek birtoka, g. kath. anyatemplommal.

SZABAD JÁSZ és KUN KERÜ- LETEK.

(Districtus Jazygum et Cumanorum. — District der Jazyger und Cumaner.)

1. §. Fekvése és Határai.

Ezen kerületek, mellyek a' Jászságból, Kis és Nagy Kunságból állnak, Magyarországnak mintegy közepén a' Duna és Tisza folyók vidékein feküsznek, de nem egy összefüggő, hanem három nagyobb tömegben. Nevezetesen a' *Jászságnak* nagyobb része Fénsszarutól a' kelet-dél felé folyó Zagyva bal partján, kisebb része jobb partján fekszik; amannak kelet-észak felé szomszédja Heves vmegye Külső Szolnokkal együtt, ennek nyugot-dél felé Pest vármegye. Határai közt három falu és három pusztá Pest és Heves vgyéhez tartoznak. A' *Kis Kunság*, 2 nagyobb 2 kisebb darabból áll A' legnagyobb résznek keleti szomszédja Csongrád vgye, dél felé Csongrád és Bács; nyugot és észak felé Pest vgye környékezi. A' második nagyobb darab az első-től északra esik, és Pest vgyétől van körülvéve. Egy kis darab N. Kőrös mellett Pest és Heves vgyéktől környékeztetik. Végre Laczháza, 2 kis darabban a' Duna mellett fekszik,

Pesttől délre 4 mfdnyire. A' Nagy Kúnságnak szomszédjai kelet-dél felé Bihar és Szabolcs vgyék, egyébütt Heves vgyé. Ezen tömegből két kis rész lentebb esett, a' felső, a' Kőrös vizének jobb; az alsó, ugyan azon folyónak bal partjára.

2. §. Nagysága.

Földterülete $85\frac{4}{5}$ □ mfdet (A' Jászság $17\frac{3}{5}$ □ mfd., Kis Kúnság, $47\frac{4}{5}$, Nagy Kúnság $20\frac{1}{4}$ □ mfd) foglalván el, e' tekintetben, ha a' vármegyékkel összehasonlítjuk, 20-ik helyen lenne.

3. §. Természeti tulajdonsága.

Mind a' három kerület, csupa róna, erdők nélkül való tartomány, hol hegyek épen nincsenek, ha csak a' Kis Kúnságon lévő homok dombokat azoknak nem tekintjük. A' Nagy Kúnság földje, kevés szikes helyeket kivén, általában fekete agyag, melly nyílt fekvése miatt a' szeleknek. 's a' szárazságnak ki-van téve ugyan, de rendes időjárással mindennémű gabonanemet, különösen szép tiszta búzát gazdagon terem. A' Jászságon már homok is bőven van, de a' nagyobb rész még is termékeny fekete agyag, vagy fekete homok, sőt Alsó Sz. Györgynek határában épen semmi homok nincs. A' Kis Kúnság ellenben nagy részt homok földdel bir, itt ott termékeny fekete agyagos vagy homokos, és sovány, de egészséges legelőt szolgáltató szikes területekkel keverve. A' levegő mindenütt egészséges. 's rendes járvány nyavalyák itt nincsenek; nyáron a' rekkenő meleg, télen a' kemény szelek 's zivatarok gyakoriak.

4. Folyóvizek. Tavak.

A' Jászságban a' Zagyva vizén kívül, melly a' kerületet áthatítja, említést érdemel a' Tarna, melly a' Mátara hegyek közt közel Parádhoz eredvén, 's a' Sirok vizével, továbbá Tarnócza, Bene, Mérges, Gyöngyös, Rhédey, Agópatakokkal nagyobbodván, Mihálytelken felül a' Zagyvába ömlik. Mind a' két víz jó ízű halakkal és rákokkal kedveskedik, de melegebb nyarakon sok helyt egészen kiszárad. Ezen kerületet még két nevezetes árok, t. i. a' Csörsz-

árka, 's a' *Kis árok*, hasítják keresztül, melyek hihetőleg az avarok sánczolásai voltak. A' Nagy Kúnságban nevezetes folyók a' *Berettyó*, *Hortobágy*, és *Körös*, melyeknek áradásaitól gyakran szenved. A' Tiszának *Mírhó* nevű szakadéka 1786-ban roppant munkával betöltetett. A' fenemlített árkokhoz hasonló *Ördögárka*, a' kerületnek kis részén keresztülmenvén, ennek nyomait a' Kis Kúnságban 's Pest vgyében is láthatni egész Bajáig, Bács vgyében. A' Kis Kúnságnak folyóvize nincsen, kivévn Laczházánál a' *Dunát*, melly árvizek alkalmával egy ág által Kún Sz. Miklóst is érintvén, a' Bakér és Kigyós erek által visszatér. Így szinte a' *Tisza* Maty ága által Dorosmaig elhat. Kisebb nagyobb *tavai* igen számosak, 's ezek közt nevezetesebbek: *Halastó*, *Sóstó*, *Fejértó*, *Pirtó* a' Halasiak határában, ismét *Fejértó* Kisszállás pusztáján, *Fertő*, Mizse pusztáján, stb.

5. §. Ásványos vizei nincsenek.

6. §. Termékei.

a) Növények Országából.

Tiszta búza legtöbb 's igen szép terem a' Nagy Kúnságon, melly aczélosságáért, sikerességéért a' debreczeni sütőnek által nagyon kerestetik. A' Jászságon is sok' szép tiszta búza terem, de a' Kis Kúnságon kevés, mert itt fő természetények a' *rozs*, 's tavaszi gabonából a' *zab* és *tengeri. Árpát* a' N. Kúnságon 's Jászságon többet termesztene, mint zabot. A' kása kedves eledele levén a' köznépnek, e' végből köles mindenütt bőven vettetik. Kereskedési növényekből *kendert*, *lent*, *dohányt* csupán házi szükségre termesztene, 's néhol erre sem elegendő. *Repczét* a' N. Kúnságon néhány urak nagyban kezdtek termesztetni; de ennek rendes mivelete, ilyen dolgozó kezekben szűkölködő vidéken felette sok akadálylyal jár. Közönséges *kerti vetemény* és *zöltség* elég van, 's nagy jó ízű *spárgák* a' mezőkön vadon teremnek. *Gyümölcsfákat* csaknem kirekesztőleg a' szőlőskertekben láthatni, mellynél fogva gyümölcsben érezhető a' szükség, 's általjában ennek termesztésére, 's nemesítésére kevés gond fordítatik. Egyébiránt *sárga* és *görög*

dinnye nagy bőséggel van, 's Kisújszálláson és Kardszagon egy Takács nevű görög dinnye faj, a' magyar országi leghíresebb dinnyékkel vetekedhetik. *Szőlőskertet* kisebb nagyobb részben mindenik helység mivel, de az ezekben termesztett gyenge 's nem állandóbort magok a' lakosok fogyasztják el, kereskedésre ebből nem marad. Jóságára nézve a' hegyi borokhoz nem hasonlítható, hanem a' halasi és kardszagi eléggé dicsértetik. *Erdőben* nagy foglalkozása van mind a' három kerületnek, mert csak elvétve láthatni egy kis erdőcskét, igazi erdőt pedig sehol sem, a' honnan fa helyett szalmával, kóróval, háritott tarlóval, 's tőzeggel (száritott marha ganéj) tüzelnek a' lakosok.

b) Állatok Országából.

A' Jász és Kún kerületekben nagy részt a' baromtartás elébb tétetik a' gabona termesztésnek, 's azért itt minden ágai a' házi állattenyésztésnek nagy fontosságuk. Különösen fő figyelmet érdemel a' *szarvasmarhatartás*, melly mindenik kerületben, kiváltkép pedig a' Kis Kúnságban nagyban üzetik. Az idevaló tágas homok és szíkes pusztákon, ezerenkint legelnek a' legszebb fajú magyar ökrök és tehenek, 's vannak számos gazdák, kik tavasszal 2—300 darab ökröt a' közelfekvő helyek vásárjaiban összeszedvén, azokat a' nyári legelőkön meghizlalják, 's ősszel, vagy helyben, vagy a' híres fejevári vásáron jó nyereséggel eladják. Egyébiránt a' legközelebbi években dühöngő marhadögök, 's Nagy Kúnságra nézve még a' hallatlan száraz esztendő is, annyira megkevesíték a' marhák számát, hogy ezen kerületben, hol az előtt a' felesleges marhák miatt, a' saját roppant legelők dacára, Szabolcs vgyében a' Tisza melékén kellett nyári legelőket kibérteni: már az 1837-ik esztendőben, tulajdon legelőjükön szénát gyűjtöttek a' lakosok. A' marhatartás után mindjárt a' *juhutenyésztést* kell említenünk, mert ez szinte nagy kiterjedésben üzetik. A' magyar hosszú gypjas juhok napról napra fogyatkozván, ezek helyét a' birkák töltik-be, sőt a' nagyobb birtokosak már kisebb nagyobb részben nemesisített nyájakat tartanak. *Sértés* mindenütt annyi tenyésztetik, hogy a' tetemes belső fogyasztáson kívül, szalonna lé-

vén kedves eledele a' köznépek, még valami eladásra is jut. De a' *lótenyésztés* valóban jobb karban lehetne, mint azt jelenleg látjuk. Számra nézve nincs ugyan szükség lóban, mert idő előtt befogott, apró, elcsigázott lovakat, ha csak egy párt is, majd mindenik földes gazda tart; de magas erős, 's hadi szolgálatra alkalmas lovat ritkaság látni, mit a' nemes szívű, katonának termett kúnoknak, kiknek őseik, mint híres könnyű lovagok, 's ellenség előtt rettentő bajnokok valának ismereteseek — megbocsátani egyáltalján nem lehet. Az epres kertek a' helységeknel nagyobb részt meg vannak még, de a' *selyembogártenyésztés* olly csekély, hogy említésre sem méltó.

c) Ásványok Országából.

Kegyek itt nem lévén, érczekről nem beszélhetünk, sőt kövekben is teljes fogvatkozás van, kivéven Kis Kúnságban azon *daráskövet*, vagy mint itt nevezik *terméskövet*, melly némelly tavak partjain egy két ásó nyom után, egész rétegekben találhatik. Ez a' kő lyukacsos, sárgás, kemény, néha csigahajakkal kevertt, épületek alapköveibe, sőt téglák közé a' falakba is haszonnal rakatik, 's belőle meszet lehet égetni. Illyen kövek ásatnak Majsa mellett a' Széktó partján, Ferenczszállásán, Jakabszállásán, szinte a' tavak mellékén. Végre ugyan a' Kis Kúnságon a' számos tavak kiszáradt helyein *szeksó* nagy mennyiségben gyűjtetik.

4. §. Lakhelyek. Lakosok.

A' három kerületben összesen van 25 község, vagy Communitas, mellyekből 17 mezőváros, 8 falu. Ezeken kívül van 55 pusztá.

Népessége: 170,506 lélek, 's így esik egy □ mfdre mintegy 2000 lakos, de ezen népesség nagyon egyenetlenül van felosztva, mert a' Jászságban esik 1 □ mfdre 3380 lakos, a' Nagy Kúnságban 2470 lak., 's a' Kis Kúnságban éppen csak 1270 lak. Vallásokra nézve vannak 95787 római katolikusok, 74,085 reformátusok, 270 görög n. a. óhitűek, 262 evangélikusok, és 102 zsidók.

A' magyarok első bejövetelekkor, hogy kúnok is jöttek-be az országba, azt láthatjuk mind az akkor élő Constantinus Porphyrogenita írásaiból, ki világosan említi, hogy a' *kubarok* (a' chazaroknak azaz kúnoknak egy szakaszuk) a' *turkusokkal* (így nevezte a' magyarokat) egy polgári társaságba léptek; mind Béla anonymus jegyzőjéből, ki elbeszéli, hogy a' magyarokkal bejött kún kapitányok, milyen kiterjedésű földeket kaptak legyen Árpádtól. Azonban a' mostani jászok és kúnok, maradékai azon jászoknak és kúnoknak, kik későbben (Cumániából, vagy a' mostani Moldova, Bessarabia, 'stb országokból) részint önkényt, részint más nemzetségekből nyomatva jöttek be az országba, 's itt királyainktól nagy tér földeket nyertek. Így p. o. 1089 körül Sz. László a' Kopulch és Ákus vezérek alatt becsapó 's pusztító kúnokat 's jászokat, a' Temes vize mellett kétízben megvervén, ezeknek benmaradhatást ígért, 's a' Mátra és Tisza közt fekvő földet, állandó lakhelyül általengedte. Ezekről származnak le a' mai *jászok*, kik mindég majd *Jazygeseknek* majd *Jassoneseknek*, majd *Philistaenusoknak* felváltva neveztetnek a' történetíróktól, 's mindenik nevezet csak annyit tesz, mint a' magyar *Jász*, melly jó nyilast jelent, ebből a' szóból *Ij* (Bogen Arcus) és *ász* (t. i. ki tud valamivel banni, hozzá esze van) tételvén össze. A' kis-kúnok a' II. István alatt 1129-ik évben, a' nagy kúnok a' IV. Béla alatt 1239 táján beköltözött 40,000 családok ivadéakai, kik közül az elsőket Tatár, a' nagy kúnokat Kuthen fejedelem vezette be, 's akkor kapták mostani földjeiket, avval a' hozzáadással, hogy ezek azon időben sokkal'szélesebb kiterjedésűek voltak, nevezetesen a' nagy-kúnoknak a' Temes, Maros, Tisza, Körös folyók mellékei adattak át lakásul. — Hogy a' jászok és kúnok a' magyarokkal egy eredetűek: azt számos legrégebbi írók bizonyítják, 's legujabban Horváth István igen tudományosan megkezdé azon fejtegetését, hogy a' magyar nemzet mindenkor 7, az az a' tulajdonképen való *Magyar, Kún, Jász, Palócz, Lúfejü, Uz és Vál* nemzetekből állott, 's midőn Béla király névtelen jegyzője *Hetu-Mogereket* emleget, már homályosan e' hét magyar nemzetre látszatik czélozni. Ma már mindenki tudja, hogy a'

jászok és kúnok tiszta magyar nyelven beszélnek, 's hogy a' Jászság 's Kúnság a' magyarságnak valódi színe; de arról, ha vajjon ezek minden időben magyar nyelvvel éltek-e? még máig is sokan kételkednek, nem mondván ezt világosan egy azonidőbeli író sem. Azonban erről nem kételkedni sok és többféle erősségeink vannak, mert elmellőzvé az, hogy számos legtanultabb férfiak mind a' mostani, mind a' régi (de nem a' kúnok beköltözési) időkorból (p. o. Pray, Kaprinai, Timon, Foris Otrokócsi, Bonfinius) a' jászokat 's kúnokat mindég magyar nyelven élő nemzeteknek tartották, csak azt említjük, hogy Rogerius egy időkorbeli író, IV. Béla alatt beköltözött kúnokról emlékeztetve, 's azoknak a' királylyal való beszélgetését említve, sehol tolmácsról szót nem tesz, holott a' tatárokkal beszélgetés alkalmával ezt világosan érinti. De nem is hihető, hogy egy külön törvényekkel, szabadságokkal felruházott, külön tömegben lakó nép, melly a' fennérintett okok miatt más környékbeliekkel össze nem keveredhetik, hogy mondom egy ilyen nép, csak időfolytában magyarosodott volna el; mert erre hazánkban példa nincsen, de van az ellenkezőre, mint látjuk a' szászoknál és szepesi németeknél, kik nyelvüket, szokásaikat idegen nyelvű nemzetek közt, századokon keresztül a' mai időkig fentartották. Végre egy különös kún nyelvnek legkisebb nyoma, vagy maradványa se jutott hozzánk, mi különben meg nem történhete, ha ez valóban létezett volna. — A' mai jászok és kúnok szép erős testalkotású, közepeszerűnél magasabb emberek, vallásosak, minden vak buzgóság nélkül, szabad alkotmányuk következtében nyílt szívű, bátor férfiak, vendégszeretők, de dologhoz nem mindég van kedvek, a' szerettek megtakarításában is nem gondosak, dicsekedők. Katonai vitézségöket mindenki elismeri, 's már hajdan számos háborúban, különösen pedig 1246-ban, 15-ik jun. a' II. Babenbergi Fridrik austriai herczeggel, 's ismét 1278-ban, 26-ik aug. egy részről Habsburgi Rudolf német 's IV. László magyar király, más részről Ottokár cseh király közt a' Morva mezején történt véres ütközetekben jelesen megkülönböztették magokat, az elsőben magát II. Fridriket egy jász nyilával ejtve el, a' másodikban pedig, mellyben

a' hős Ottokár szinte életét veszté, az ellenséges sereget öldöklő nyilak záporával borítván el; és így a' dicsőséges Habsburgi ház megalapításában, a' jászok 's kúnok is nevezetes részt vettek.

Vallásokra nézve romai katolikusok és reformátusok, de a' katolikusok számosabbak, 's a' Jászságban, Nagy Kúnságban az egri érseki megyétől, a' Kis-Kúnságban a' váci püspöktől függenek. A' reformátusok a' Kis-Kúnságban 's Jászságban a' dunamelléki, a' Nagy Kúnságban a' tiszántúli superintendenciához tartoznak. Kath. plebania van 20, reform. anyaekklézsia 12, görög nem egyesült parochia egy, t. i. Kardszagon.

8. §. Ipar. Kereskedés.

A' lakosok csaknem kirekesztőleg földmiveléssel, 's baromtartással foglalatoskodván, gyárnak itten hire sincs, sőt a' kevés számú mesteremberek is nyáron inkább mezőmunkások, mint kézművesek. Kereskedéséről szinte nem sokat mondhatunk, mert a' lakosok gabonájokat, marháikat magok viszik vásárra, valamint azon kúpeczek is, kik az apró szárnyas állatokat, 's tojást összeszedvén Pestre szállítják, szinte nagy részt a' helységekből kerülnek ki. A' bolt kereskedés pedig egészen a' görögök kezében van. Számos marha vásárjai közül a' félegyházi (K. Kúnságban) leghíresebb. Utjai, a' kő teljes hiánya miatt, sáros időben csaknem lábolhatatlanok.

9. §. Oskolák.

A' jász és kún közönségek nagyok lévén, oskolákat is jókat tarthatnának, 's tartanak is oskolákat bőven, és sem tanítóban, sem tanulóban szükség nincs, mert p. o. csak a' nagy kúnsági reformátusok 5 anyaekklézsiáiban 1837-ben 37 tanító, 's 2113 fiú, 1823 leány, összesen 3936 tanuló gyermek számláltatott. Azonban ha a' gyümölcsről itélni szabad, az oskolák elrendezése, a' tanításmód nem igen jó lehet, mert a' kis gyermekeknél az olvasás, 's a' rosszúl írás végcél csak nem lehet, a' nagyobb gyermekeket pedig practi-

cai tudományok helyett deák nyelvre tanítani szinte céliránytalan, 's ezen fonáságoknak káros következései kétszeresen érezhetők, egy illy szép, szabad polgári alkotvánnyal felruházott népnél. Nagyobb deák iskolák vannak a' katholikusoknál Jászberényben és Félegyházán, itt tudni i. kis, az az 4 osztályú, amott nagy, az az 6 osztályú, gymnasium. A' reformátusoknál egész philosophiáig lehet tanulni: Halason, Kún-Szent-Miklóson, Kardszagon és Kis-Ujszálláson. Nemzeti, polgári, vagy is capitális iskolák 2 — 3 tanítóval vannak a' katholikusoknál: Árokszálláson, Dorosmán, Félegyházán, Fénsszaruban, Alsó St. Györgyön, Jász-Apáthiban, Jász-Berényben, Jász-Ladányon, Majsán, és Kún St. Mártonban.

10. §. Katonaság. Királyi Hivatalok.

A' jászok és kúnok már Mária Theresia alatt állítottak egy huszár ezredet, elébb 400, később 1000 lovast állítván ki saját költségeken. A' mostani palatinális 12-dik számú magyar huszár ezred 1800-ban állítottatott fel örök időkre, 's a' közvitéznek jászokból és kúnokból szedetvén, egyszerűen az ezred örökös tulajdonosa mindég a' nádor szokott lenni, mint a' jász kún kerületek törvényes grófja és bírája. Szállásoló katonaságból a' három kerület 3 — 5 lovas századot tart ki.

Postaállomások a' Pestről Szabadkára vivő országutban: Soroksár 1, Lacsháza 1 's fél, Kún St. Miklós 1 's fél, Szabadszállás 1, Izsák 1, Vadkert 2, Halas 1, Mélykút 1 $\frac{1}{4}$. A' Szegedre vivő országutban: Soroksár 1, Ócsa 1, Inárcs 1, Örkény 1, Lajos 1, Kecskemét 1, Paka 1, Félegyháza 1, Péteri 1. A' Szolnokról Debreczenbe vivő országutban: Török St. Miklós 1 's fél, Bánhalma 1 's fél, Kardszag 2. A' Gyöngyösről Abonyba vivő postautban: Árokszállás 1 's fél, Jászberény 1 's fél, Tápio-Szele 1 's fél.

11. §. Porták. Adó.

Hadi adót 125 palatinális porta után fizet. A' hadi pénztáron kívül még több pénztárak is vannak. Nevezetesen házi pénztára van, mind a' három kerületnek összesen, mind

egyenként mindeniknek külön; amabból fizettetik a' nádor évenkénti tiszteletdíja, melly 3000 aranyat tesz, továbbá az egyesült kerületek közönséges tisztviselői, szolgálai, 's más köz költségek; emeből huzzák fizetéseiket a' kerületi tisztviselők, 's tétetnek meg a' kerületi köz költségek. Ezeken kívül a' három kerületnek együtt ismét van egy Insurrectio-nalis, és egy oeconomicus pénztára. Az elsőbe minden megváltott (redemptus) föld birtokosok aránylag évenként 5000 forintot fizetnek, hogy szükség esetében, a' törvényes insurrectio hamarabb és kevesebb terheltetéssel megtörténhesék; a' másodikba a' redemptio alkalmával közösen fentartott Paka és Mérges puszták jövedelmei folynak be, 's ebből adatik költség, a' tisztviselők napidíjjaira, közönségek lovai tartására, forspontok kiegyenlítésére, a' szegény adózó nép felségállítására szükség idején, 'stb. Mind a' hadi, mind a' házi pénztárakba, minden kúnsági 's jászságilakos aránylag egy formán fizet, 's az országos nemes, és közönséges kún közt semmi különbség.

12. §. A' Jászok és Kúnok polgári szerkezete.

A' jászok és kúnok nem csak nagy kiterjedésű földeket, hanem egyszersmind szép szabadságokat és privilegiumokat is nyertek a' régi magyar királyoktól. A' három kerület közt egyébiránt még IV. László idejében semmi különbség nem tétetett, de későbbben mindenik kerület külön kapott szabadság vagy megerősítő leveleket, leginkább I. Károly, I. Zsigmond, I. Lajos, II. Ulászló, I. Mátyás, I. János, I. Ferdinand, II. Ferdinand, III. Ferdinand, I. Leopold királyoktól, de hogy ezen szabadság levelek mindenik kerületre egyenlő tartalmuak voltak, megtetszik II. Ferdinandnak 1631. 20-ik sept. Kún (Tatár) Sz. Miklós részére kiadott okleveléből. A' fennelőszámlált királyok privilegiumainál fogva, a' maig is gyakorlott jogokon, 's szabadságokon kívül, még többek is voltak, mellyek idő folytában elvesztek. Ilyen volta' többek közt az, hogy hajdan a' jászok és kúnok országos nemeseknek tekintettek, mi megtetszik abból, hogy a' királyi censuson kívül semminémű adót nem fizettek; a'

lucrum camerae nevű tehertől mentek voltak; dézmát senkinek soha nem adtak; harminczadot, vámot nem fizettek; személyesen saját nevök alatt minden más nemessel perelhettek; összeséggel *univesitas* névvel czimeztettek; 's szinte úgy mint más nemesek a' király seregében személyesen tartoztak katonáskodni. (Lásd Mátyás okleveleit 1469 és 1473-ról, Ulászló III. Decr. 48 czik. Zsigmond privil. 1407-ről, 'stb.). Mind ezen szép szabadságok, a' közép korbeli elhatalmosodott aristokratáknak természetesen nem tetszettek, 's innen számos villongások, panaszok, 's a' kúnok részéről támadások is származtak, melyekről történet könyveink bőven értekeznek. Később a' török iga alatt a' kúnok nagyon elgyengülvén, jogaikat sikeresen nem tudák fentartani, sőt egyes helységek elpusztulván, vgyékhez kapcsoltatattak (p. o. Halas Solt vgyéhez), 1702-ben pedig, mind a' három kerület 500,000 forintért a' Német Vitézi Rendnek eladatott, mely summát 1730-ban a' pesti aggkatonák háza letévé, ismét ennek kezére került, 's ez idők alatt ámbár jobbagyi szolgálatot nem tettek, még is sok sarczolásan mentek keresztül, sok censust kellett fizetni, 's régi polgári szabadságaiknak csak árnyéka maradt-fen. Illy szomorú helyzetét egy testvér vitéz nemzetnek a' magyarok szívökre vévén, ezeránt több országgyűléseken orvoslást kértek királyaiktól, 's végre a' Rende'k 's gr. Pálffy Jánosnádor hathatós közbenjárása által, a' kegyes szívű Maria Therezia meghallgatá igasságos kívánataikat, 's az öt százsz ezer forint zálogos, és 15,000 forint beruházott (investita) summa letétele mellett,*) a' jászokat és kúnokat régi jogaikba visszahelyezteté, 1745-ben, a' hajdani privilegiumok során, egy új szabadság jellevelet adván ki. Ezen máig is erejében álló privilegiumnak summás kivonatja'ez:

I. A' nádoron, ennek kapitányján, és a' nép kebeléből választott birákon kívül senki a' jászok és kúnok ellen intézett perekben ne ítélhessen, kivévén az egyházi, határ-

*) Ezen summát a' jász-kún kerületek egymás közt felosztván 's kifizetvén: innen vette eredetét ez a' szó *redemptio*, *redemptus birtok* v. *birtokos*.

villongási (metalis) pereket, mellyek az 1635. 19. cikk. megnevezetnek, avagy ha a' per, olly jószágok iránt foly, mellyeket a' kerületeken kívül némelleyek birnak, vagy ha valaki a' kerületeken kívül, crimínális vétket követne el, 's a'bűntett helyén megfogatnék.

2. Vámot személyeik 's portékáik után sehol nem fizetnek, de a' királyi harminczadot tartoznak megadni.

3. Más lakostárs, vagy saját adósságaikért le nem lehet őket tartóztatni.

4. Nádori fő kapitányt maga a' nádor nevezhet ki, 's ennek elnöksége alatt választják a' lakosok kerületi tisztjeiket; a' bírákat mindazáltal, 's a' helységnek más tisztviselőit magok a' lakosok minden más befolyás nélkül, vagy körökből, vagy más honnan szabadon választhatják.

5. A' három kerülethez tartozó határok, puszták, szabad használatra örökösen odaengedtetnek, de ezeket el nem idegeníthetik.

6. Mind a' jogok gyakorlásában, mind a' teher viselésében minden lakos egyenlően osztozik, semmi kivételnek helye nem lévén.

7. A' kath. közönségek patronatusi joggal birhatnak.

8. Mind a' három kerület, a' nádori kapitány elnöksége alatt pallos joggal élhet, fennmaradván a' feljebbvitel mind a' büntető, mind a' polgári perekben az ország nádorához vagy helytartójához, vagy ezek nem létiben, a' fő méltóságu curiához.

9. Minden polgári dolgaikban, mellyek privilegiumaikat vagy polgári és fenyítő pereiket illetik, csak az ország nádorától függnék; a' politicumokban azonban a' magyar királyi helytartó tanács által kormányoztatnak.

Végro ugyan csak Maria Therezia a' kerületek szabályozását, 's egyes lakosok viszonyait 1751-ben, 5-ik octoberben jel-lelél képen 24 cikkelyben kiadatta, 's ezek az országgyűlésen is helybenhagyattak.

13. §. Nemesség.

Mint már fentebb láttuk, hajdan minden kún és jász országos nemesnek tartatott. Az 1785-ki összeírás szerint azon-

ban, országos nemest csak 2133 férjfit találtak, kik egyébiránt a' kerületekben semmit nem különböznek a' többi lakosoktól, hanem minden terhet egyaránt visznek, 's személyes pereikben is jász és kún bíróság ítélt; 's ez a' nevezetes különbség van jelenleg is a' Jász Kún Kerületek, és a' szabad királyi városok közt.

14. §. Tisztikar.

Ez vagy *közönséges*, mellynek hatósága mind a' három kerületre kiterjed, vagy *különös*, az az *kerületi* melly csak az egyes kerületekre szorítkozik. Az elsőhöz tartoznak: a' nádori fő, 's a' nádori al-kapitány, 3 jegyző, 3 ügyész, 3 adószedő, 1 számvevő. A' másodikhoz tartoznak: minden kerületben egy kerületi fő kapitány, 2 nádori táblabíró (a' N. Kúnságban csak egy), 2 eskütt (a' Jászságban 3), 2 biztos (a' Jászságban 4). Ezekhez járul minden kerületben 1 orvos, 1 földmérő, 1 seborvos, 1 mezei biztos, 1 várnagy, 'stb.

A' jászok és kúnok örökös grófja és birája az Ország Nádora, jelenleg: József cs. k. főherczeg, 'stb. Mind a' három kerület közönséges törvényhatósági széke és háza van: Jász-Berényben, 's itt tartatnak a' közgyűlések, törvényszékek, tisztujítások. Ezen kívül minden kerületnek van különös törvényhatósági háza, nevezetesen a' Jászságnak: Jász-Berényben, a' Kis-Kúnságnak: Félegyházán (hajdan Halason és Mizsén), a' Nagy-Kúnságnak: Kún Sz. Mártonban (hajdan Kolbász-széken, most Kúnhegyeshez tartozó pusztán).

15. §. Politikai felosztása.

Eloszlik 3 kerületre, mellyek ezek: I. *Jászság*. II. *Kis-Kúnság*. III. *Nagy-Kúnság*.

I. A' J Á S Z S Á G.

Földterülete $17\frac{3}{5}$ □ mfd. Van benne 5 mezőváros, 6 falu, vagy közönség, 6 puszt. Népessége 59,538 lélek, u. m. 54,692 katolikus, 32 evangélikus, 4749 reformatus, 65 nem egyesült óhitű.

M e z ő v á r o s o k.

Jász-Berény, fő városa nem csak a Jászságnak, hanem a Jász Kún Kerületeknek is. Fekszik a Zagyva vize két partján, Budától, Vácztól, Egertől 7 mérfnyire, kies rónaságon.

Népessége 16,262 lélek, kik közt 15,514 r. katolikus. 720 reformatus, 28 n. e. óhitű. A városnak többnyire kisdud, alacsony házai közt méltósággal tűnik fel a kath. paroch. ropant szentegyház, a Jász Kún Kerületek közönséges jóizléssel készült törvényhatósági háza, a Jászság kerületi háza, 's a Megváltóról nevezett Sz. Ferencz szerzetesek kolostora és temploma. Ezen szerzeteseknek még 1472-ben engedtetett-meg, hogy ide zárdát építsenek, buzgó szolgálatokat téven a jászok keresztény vallásra való térítésében. A zárda azon helyre épült, hol régenten egy vár volt, 's némelyek Attila várának hiszik. 1583-ban a várost elfoglalván a törökök a szerzeteseket kiűzték, 's a klostromból egy kis megerősített várkastélyt formáltak, melyet 1594-ben Tieffenbachtól való félelmek miatt felgyújtván, önként odahagyának. 1694-ben a romokban heverő klostromot a szerzetesek újra visszanyerték, 's maiglan megtartották. Van itt továbbá egy ref. anyaezkeklézsia, kath. nagyobb gymnasium, capitalis iskola, postahivatal, patika, nagy vendégfogadó. A keresztül folyó Zagyva többek közül két nagy szigetet képez, 's ezek fákkal lévén beültetve, a lakosoknak mulatságul szolgálnak, 's egyikeben József cs. k. fő herczeg tiszteletére, egy márvány oszlop látható. Említést érdemel még egy elefánt fogából készült kürt, mely a város közönséges házában tartatik, 's melyet Leel kürtjének mondanak, de valóban mikor, hol készülhetett, 's kié lehetett bizonyosan nem tudhatni, de minden esetre egy nagy becsű ritka régiségnek tekinthető. Hossza fél rőf, nehézsége negyed fél font, 's rajta különféle figurák és csinos metszések szemléltetnek. Mesteremberei számosak, nevezetesen czéhbéliek és kontárok 580an számláltatnak. — Országos vásárt négyet tart. Határa, mely 40,000 holdra terjed, délre, Szeli felé homokos, de egyébütt termékeny fekete földből áll; kaszálói jók, 2 szőlőskertje, 's *Hajta* nevű erdeje

és tava van, melly náddal és vadakkal bővségesen szolgál. Pusztákat 's pusztabeli részeket, mint alább látandjuk, bír mind a' Jászságban, mind a' Kis-Kúnságban.

Jász-Apáthi, szabad mezőváros Jászberényhez keletre 2 mfdnyire: 7998 lak., kik közt 7982 r. katholikus, 2 evang., 14 n. e. óhitű. Van derék két tornyú paroch. temploma, capitalis iskolája, vendégfogadója, 6 szárazmalma, szőlőskertje, derék epreskertje, 's egy szép fákkal beültetett temetője, és meg lehetős erdeje. Határa 10,381 hold földből áll, két nyomásra osztva, szép búzát és minden némű gabonát terem, de szénában szükségét érznek a' lakosok. Ezen kívül birja Heves Ivány, és Kocsér pusztákat, mellyekről alább.

Árokszállás, szabad mezőváros a' Csőrszáka mentiben, Jászberényhez 2 mfdnyire: 8269 kath., 9 n. e. óhitű lakossal, kath. paroch. templommal, capitalis iskolával, postahivatallal. Az itt elfolyó Gyöngyös pataka a' város erdőcskáját keresztül látván, egyszersmind malmot hajt. Határa igen termékeny, 's jó lent terem; szőlőskertje is van.

Jász-Ladány, szabad mezőváros, 4985 kath., 4 evang., 3 óhitű lakossal. Van szép kath. paroch. temploma, capitalis iskolája, gazdag tiszta búzát termő határja, mellynek egy részét a' Tiszának Millér nevű ága, valamint a' Zagyva is elönti, mellynél fogva csak nem 2 mfdnyi töltést kénytelen tartani.

Kis-Ér, szabad mezőváros, a' Tisza Kis-Ér nevű szakadéka mellett: 605 kath., 24 evang., 4029 ref., 11 óhitű lak., kath. és ref. anyatemplommal. Határa mindent megterem, különösen szép tiszta búzát; van szőlőskertje, a' Tisza mellékén nádas rétje, kis erdőcskéje.

F a l u k.

Alsó-Szent-György, szabad közönség a' Zagyva és Tarna vizek összefolyásánál, mellyek áradásai ellen nagy töltést kénytelen tartani. Számlál 4047 kath. lakost. Van derék paroch. temploma, capitalis iskolája, 's vizimalmai. Határa róna, 's egészen fekete földből áll, melly tiszta búzát gazdagon, más veteményt középserűen terem. *Borsa* nevű erdeje 240 holdat foglal el.

Felső-Szent-György, szabad közönség a' Zagyva partján: 1805 kath. 2 evang. lak., paroch. templommal. Határa délre homokos, egyébütt termékeny fekete föld; van nádas rétje, tölgyes erdőcskéje, 's vizimalma.

Dósa, szabad közönség a' Tarna mellett: 2528 kath. lak., szép paroch. templommal, jó buzát termő róna határral, erdőcskével, vizimalommal. A' határban egy domb kellemesen tűnik-elő, egy rajta lévő kápolnával. A' lakosok úgy tartják, hogy itt ütközet történvén, a' halottak e' halom alá temetttetek.

Jákóhalma, szabad közönség a' Tarna mellett: 2693 kath. lak. Van egy halmon épült derék paroch. temploma, vizimalma, szőlőskertje, erdőcskéje, és termékeny róna határa. Említést érdemel a' Dósa felé vezető árkolás, melly a' Tarna vizének könnyebb lefolyhatása végett hánnyatott 1795-ben.

Mihálytelek, szabad közönség, a' Zagyva és Tarna összefolyó vizek szomszédságában: 1944 kath. lak., paroch. templommal, termékeny határral, tölgyes erdőcskével, vizimalommal.

Fénszarú, szabad közönség a' Zagyva partján: 4340 kath. lak., paroch. templommal. Határa homokos, de kétszerest, zabot bőven terem; szőlőskertje, 's a' Zagyva mentiben jó kaszálló és nádas rétje van.

P u s z t á k.

Boldogháza, Jászberényhez tartozik, de egy kis részt Alsó-Sz.-György is bír belőle. Termékeny határa tanyákra van felosztva a' lakosok közt.

Borsóhalma, szinte Jászberényhez kapcsoltatott, 's néha a' Tarna előtti.

Négyszállás, szinte Jászberényhez tartozik, de $\frac{1}{3}$ Jákóhalma bírja. A' Tarna körül kövér rétjei, másutt pedig termékeny szántóföldjei vannak.

Agó, Árokszálláshoz kapcsoltatott, kövér gabona termő földekkel.

Szent-András, Árokszálláshoz tartozik, melly a' Tarnán túl 2 mfdnyi távolságra van, Heves és Csász szomszédsá-

gában. Nagy részt homokos lévén, csak legelőnek használtatik, egy része tanyákra osztatott.

Heves-Ivány, Jász Apáthihoz tartozik, hol a' lakosoknak tanyájok van. Határa szíkesebb mint Jász-Apáthié. Ez a' pusztá hajdan Palócz nemzetsége volt, Jász-Apáthi pedig 1750-ben cserében kapta az egri káptalantól Kömpöcz Pest megyei pusztáért.

Esen pusztákon kívül, még a' Kis-Kúnságban is bírnak a' jászok, mint helyén meg látandjuk.

II. K I S - K Ú N S Á G.

Kiterjedése $47\frac{4}{5}$ □ mfd. Van benne 7 mezőváros, 1 község, 33 pusztá. Népesége 61,010 lélek, u. m. 33,732 katolikus, 219 evangélikus, 26,902 reformatus, 55 n. e. óhitű, 102 zsidó.

M e z ő v á r o s o k.

Halas, szabad mezőváros a' Halas tó mellett: 2971 kath., 142 evang., 8824 reform., 7 óhitű, 69 zsidó lak. Van kath. és ref. anyatemloma, reform. gymnasiuma, 's hajdan itt togatus deákok is voltak, postahivatala, patikája. Roppant határa a' pusztákkal együtt 4 darabra van szakítva, 's minden gazdának földje és rétje két két helyen adatott ki. A' föld nagy részt homokos, de marha, különösen juhtartásra igen alkalmas; homok dombjain jó kerti bort természet és bőséggel. Ezen hely ezelőtt fő széke volt a' kis kúnoknak, 's a' kerületi ház csak Maria Theresia alatt tétetett Félégyházára.

Félégyháza, szabad mezőváros, Kecskeméthez délre 4 órányira, a' szegedi postaútban: 15,514 kath., 8 evang., 7 ref., 5 óhitű. 16 zsidó lak. Van itt derék kath. anyatemlom, kis gymnasium, capitalis iskola, postahivatal, patika. Marhavasárjai hiresek. A' Kis-Kúnság kerületi háza itt van. Határa minden gabonanemre termékeny, 's tanyákra osztott-fel; szőlőskerteket művel, melyekben sok jó gyümölcs terem. Ezen hely elpusztulván, csak 1743-ban ülték meg Fénsszarui jászok.

Kún-Sz-Miklós, szabad mezőváros, a' Dunának Bak-ér nevű szakadéka mellett: 405 kath., 2 evang., 4272 ref., 9 óhitű, 1 zsidó lak., kath. és ref. anyatemplommal, ref. gymnasiummal, postahivatallal, termékeny róna határral, szőlőskertekkel. Hajdan földvára volt, melyet a' törökök 1593-ban elrontottak. A' lefolyt 1838-ik évben, martius hónapjában az *Agyagos* töltést kiszakítván a' Dunának hallatlan magas árja, ez a' várost elborította, 's több házakat döntött-le, 's temérdek más károkat okozott.

Laczháza, szabad mezőváros nem messze a' Dunához, Pesthez délre 4 mfdnyire: 4 kath., 3749 reform. 3 óhitű lak., ref. anyatemplommal, postahivatallal. Határa bő termékenységű, de szűk; rétben, legelőben, fában szükségét szenved. Ezen város csak a' folyó évben kapott szabadságot vásárok tartására.

Szabadszállás, szabad mezőváros, Kún-Sz-Miklóshoz délre 2 mfdnyire: 65 kath., 4874 reform., 17 óhitű lak., ref. anyatemplommal, postahivatallal. Határának egy része homokos, hol jegenyé és nyárfák vannak ültetve, szőlőskertje is van, de a' melly sovány, 's inkább gyümölcs kedvéért tartatik. Az 1838-ki hallatlan Duna árvize ide is elhatott, több házakat döntvén-le, pedig árvizet itt ezelőtt soha nem tapasztaltak.

Fülöpszállás, szabad mezőváros, közel az előbbeni városhoz, a' kis ér foka mellett, melly a' kigyós eribe szakad: 11 kath., 4715 reform., 12 óhitű, 12 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határa bőtermékenységű, de vannak homokos, és szíkes területei is.

Majsa, szabad mezőváros, Halashoz keletre 2 mfdnyire: 5350 kath., 5 evang., 2 óhitű, 4 zsidó lak., kath. paroch. templommal, capitalis iskolával. Fekszik a' széktó mellett, mellynek partjain kövek ásatnak, mellyekből mész is égetethetik. Határa nagyobb részt homokos, tanyákra itt ott felosztva, 's inkább marhatartásra, mint földmivelésre használtatik. Ezt a' várost 1743-ban ülték-meg.

Dorosma, szabad község Szegedhez egy órányira 8301 kath., 1 evang. lak., derék parochialis szentegyházzal,

capitalis oskolával. A' Tisza' Maty nevű ága ide is felhat. Határa minden gabonát jól megterem, Átokháza és Ülés pusztákon pedig tanyái vannak.

P u s z t á k.

Fejértó, *Füzes-Balota*, *Zsana*, *Tajó* és *Bodoglár*, puszták a' Halasi határhoz tartoznak. *Mérges*, *Füzes* pusztá szomszédságában, közösen bíratik a' kerületek által. *Átokháza* és *Ülés*, Dorosmához tartoznak. *Kigyós*, *Ágasegyháza* Majsát illetik. *Pálos*, Kis-Ér városa bírja. *Csolyos*, a' Félégyházi határhoz tartozandó. 1659-ben Balassa Bálintot a' törökök itt megtámadván, 900 magyarral együtt összekaszabolták. *Szent-László*, déli részén határának egy esővízből eredő folyócska van, melly teknősbékákkal szolgál, 's mellékén kövek ásatnak. $\frac{1}{3}$ bírja Jákóhalma, $\frac{1}{3}$ Mihálytelek, $\frac{1}{3}$ pedig Felső-Sz.-György közönség. *Szank*, Kún-Sz.-Miklósához tartozik. *Móriczgátja*, Laczháza bírja. Mintegy közepén van egy csaknem hozzá járulhatlan posványosság, 's e' körül jó kaszállók. *Ferenczszállása* és *Galambos*, *Félegy* házához kapcsoltattak. Az elsőben némelly tavak körül köveket áshatni, egy része tanyákra osztatott-fel, 's a' szántóföldeken több romai hamvedreket találtak már. Galamboson jó szőlőskertek plántáltattak. *Kísszállás*, $\frac{1}{2}$ Félegyháza, $\frac{1}{2}$ Alsó-Sz.-György bírja. Ennek részén van a' közel 100 ölet elfoglaló *Fejértó*. *Palka*, vagy mint ma nevezik *Páka*, a' három kerület által közösen bíratik. Van postahivatala a' szegedi országutban. *Jakabszállás*, az elébbeni pusztával szomszédos, 's $\frac{1}{4}$ Fülöpszállás, $\frac{2}{4}$ Szabadszállás, $\frac{1}{4}$ Mujsa városok bírják. A' szabadszállási részen a' tavak körül jó kövek ásatnak, a' majsai rész termékeny szántóföldekkel bír. *Orgony*, Kún-Sz.-Miklósához tartozik. Tanyákra van felosztva, 's a' tavak nádat, gyéként szolgáltatnak. *Mizse*, hajdan széke a' kis-kúnoknak, most Jász-berényhez tartozik, nyárfa erdővel, vendégfogadóval, 's Fertő nevű tóval. *Lajos*, az elébbeni pusztá szomszédságában, szinte Jászberény birtoka, termékeny határral, tölgyes erdővel, 2 vendégfogadóval, 's postahivatallal a' kecskeméti országutban. *Bene*, az elébbi pusztával határos. Föllje nagyobb részt homokos; van föl-

gyes erdeje is Madaras és Csíkos nevű tava, mely soha ki nem szárad. Felét Jászberény, felét Jászládány birja. *Kerek-egyháza*, Kecskemét határa mellett, nagy részt homokos földekkel, széksós tavakkal. $\frac{3}{6}$ birja Árokszállás, $\frac{1}{6}$ Kún-Sz.-Miklós, $\frac{2}{6}$ Fülöpszállás. *Kis-Balás*, Fülöpszállás és Szabadszállás birtoka egyenlő részben, 's az első szántás, a második legeltetés és kaszállás által használja. *Böször*, Szabadszállás és Kún-Sz.-Miklós közt egyenlően felosztva, termékeny gabonát adó határral. *Báfony*, Kún határral. Ezt a' pusztát Kún-Sz.-Miklós Törtel helyet kapta cserébe. *Káto* és *Csókas*, Laczházához tartozó termékeny puszták. *Jakabháza*, kis pusztá Laczháza birtokában, erdővel és szántóföldekkel. *Kara*, Törtel mellett, $\frac{1}{2}$ Fénsszaru, $\frac{1}{2}$ A. Sz. György birja. Határa nagyobb részt homokos, tanyák is vannak rajta. *Kocsér*, N. Körös, Törtel, Sz. Király szomszédságában. Minthogy nagyobb részt homokos, marhalegelésre használja Jász-Apáthi városa, 's kis részben kaszállásra. Van két nevendék erdőcskéje is. Itt látszik még egy pusztá templom, és egy Pálffyhalma nevű domb, hosszú árkolásokkal, a' honnan itt ütközet helyét gyanítanak a' lakosok.

Ezekén pusztákon lakik 1111 r. katolikus, 461 reformatus, 61 evangélikus.

III. N A G Y - K Ú N S Á G.

Kiterjedése $20\frac{1}{4}$ □ mfd. Van benne 6 mezőváros, 16 pusztá. Népeisége 49 958 lélek., u. m. 7363 katolikus, 11 evan., 42,431 reformatus, 150 nem egyesült óhitű.

M e z ő v á r o s o k.

Kardszag vagy *Kardszag-Új-Szállás*, első városa a' N. Kúnságnak, Debreczenhez 6 mfdnyire, a' pesti útban. Van 13,016 lakosa, kik közt 877 r. katolikus, 2 evangélikus, 12,091 reformatus, 46 n. e. óhitű; r. kath., reformatus, óhitű anyaszentegyháza, postahivatala, vendégfogadója, 's József cs. k. főherczeg tiszteletére emelt oszlopa. A' ref. fiú és leány iskolákban volt 1837-ben 9 tanító, 543 férjfi, 475 leány gyermek. A' rector által gymnasiumi tudományok is taníttak.

Mindenik vallásbeli szentegyháznak van egy, 's a' reformatusnak 2 lelkipásztora. Határa nagy kiterjedésű, 's gazdag fekete földből álló rónaság; híres görög dinnyét, 's tágas szőlőskertjeiben meglehetősen bort termeszt.

Madaras, szabad mezőváros, a' Madaras és Üllő tavak mellett: 2 kath., 2 evang., 7226 ref. 22 óhitű lak., ref. anyatemplommal, 's két predikátorral, jó nemzeti iskolákkal, melyekben (1837) 6 tanító alatt 347 fiú, 304 leány gyermekek tanultak. Határa fekete föld 's igen szép, tiszta buzát terem; szőleje, 's erdőcskéje van.

Kúnhegyes, szabad mezőváros, közelebb a' Tiszához: 87 kath., 2 evang., 6205 ref., 33 óhitű lak., ref. anyatemplommal, 2 predikátorral. Oskoláiban tanult 1837-ben 6 tanító alatt 351 fiú, 377 leány. Határa ennek is felette termékeny rónaság. Itt születott báró Mészáros János tábornagy, elébb egy láncsás (uhlánus), később egy húszár ezred tulajdonosa, 's Maria Therezia vitézi rendjének commendatora, ki csupán rettenthetetlen bátorsága 's katonai talentuma által lépett e' fényes polczra.

Kisújszállás, szabad mezőváros, a' Pestről Debreezenbe vivő országutban, Szolnokhoz keletre 6 mfdnyire: 9 kath., 8569 ref., 14 óhitű lak. Van derék ref anyatemploma két predikátorral, jó ref. iskolája, hol 1837-ben 10 tanító alatt 477 fiú, 360 leány tanult, tágas vendégfogadója, 's igen termékeny fekete földű határja. Ezen városban laktak már rég olta a' N. Kúnság főkapitánjai, valamint a' mostani is, t. i. Illésy János arany sarkantyús vitéz itten lakik. Ezen jeles nemzetség nem csak a' Kúnságnak adott már számos fő kapitányokat és tisztviselőket, hanem a' hazának is több vitéz férjfiakat nevelt.

Túrkeve, szabad mezőváros, nem messze Túr városától a' Berettyó mellett: 212 kath., 8237 reform, 23 óhitű lak., kath. és ref. anyatemplomokkal, ref. iskolákkal, melyekben 1837-ben 6 tanító alatt 305 fiú, 307 leány tanult. Határa gazdag fekete kerti föld, 's mindenik lakos a' magáét egy tagban bírja; szép szarvasmarhát és sok juhot tenyészt. 1753-

ban Törő, Bot, Bujdosó lázzadók társaikkal együtt itt fogattak-meg.

Kún-Szent-Márton, szabad mezőváros a' Körös vize mellett, melly egy részét félsziget-formára bekeríti. Számlál 6176 r. kath., 4 evang., 6 ref., 32 óhitű lakost. Ékesíti a' kath. szép templom, 's a' N. Kúnság kerületi háza, Van capitális iskolája is. Határa minden gabonát gazdagon terem; szőlőskertjei vannak, 's jeles marhavásárokat tart. A' Körös vizén közösen a' Földváry nemzetséggel révje vagyon.

P u s z t á k.

Asszonyszállás, Magyarka, Bolcsa, Ködszállás és Orgond-Sz.-Miklós, Kardszaghoz tartozik. *Kis és Tóth Turgony, Marialaka*, Kisújszállás birja. *Csorbának*, $\frac{1}{4}$ Kisújszállás, $\frac{1}{4}$ Túrkeve, $\frac{2}{4}$ Kún-Sz.-Márton birják. *Kis-Kaba, Móricz és Póhamara*, Túrkevihez kapcsoltattak. *Fabiánka és Kápolnás*, Madaras által biratnak. *Kolbász*, Kúnhegyes határában fekszik, 's hajdan itt volt a' Nagy-Kúnság széke. *Mesterszállás*, Kún-Szent-Mártonhoz tartozik.

NEMES HAJDÚ KERÜLET.

(Districtus Hajdonicalis. District der Haiducken Städte).

Ezen szó *Hajdonek*, törvénykönyveinkben először Ulászló VII Decr. 60 és 61 cz. jön elő, hol ezek a' fegyverhordástól eltiltatnak, 's egyszersmind látjuk, hogy ezek barompásztorok voltak. A' mohácsi veszedelem után, több egyesek elébb magok védelmére, később a' török csapatok nyughatatlanítására 's prédaszerzés végett összeállván: ezek *hajdúknak* neveztetettek, 's két osztályra különböztettek. Egyik osztályt tették azok, kik bizonyos esodért az ország végvárait oltalmazták, 's a' török által foglalva tartott jobbágyhelységeket

továbbra is törvényes királyok hűségében megtartani igyekeztek (Lásd 1563. 23. cz.). Másik osztályt tettek azok, kik főképen prédálás végett, vagy magoktól állottak össze fegyveresen, vagy más privatusok által nem épen dicsérendő czélból fogadtattak fel, 's ezek *liberi hajdones*-nek neveztetnek, 's ellenek több ízben kemény törvény hozatott. A' hajdúk először mind gyalogok voltak, de az 1595—'s 1596-ki törvény-cikkelyekből láthatjuk, hogy ekkor már lovon is kezdtek szolgálni.

A' mostani hajdúk maradékai azon hajdúknak, kik Boeskey István fejedelemhez állván, őtet minden általa folytatott háborúban nagy hűséggel szolgálták, 's mindég különös vitézség által tüntették ki magokat. Ezért a' fennírtott fejedelem 1605-ben, 12-dik dec. armalis⁷ levél következtében mindnyájokat, fejenkint (9254 főből állott a' sereg) világosan magyar *nemeseknek* tette, 's hogy különböző helyeken el ne széledjenek, hanem együtt lakhassanak: *Nagy-Kálló* városát (ezt Báthori Zsigmond későbbben Bösörménnyel 's Pród pusztájával cserélte fel), egész *Nánás*, *Dorog*, *Varjas*, elpusztult helységeket, *Hadház*, *Vámos-Pécs*, *Sima* és *Vid*, helységbeli birtokait, mellyek Tokaji uradalmához tartoztak cum omni Jure Regio, olly módon conferálta nekik, hogy ezeket mint donatarius nemesek birják, 's minden rendes és rendkívüli adózástól, dézmától, vámtól kamarai nyereségtől örökösen mentve legyenek, csupán ön költségeiken katonáskodni tartozván. 1606-ban 2-ik febr. szinte ezen fejedelem a' Fekete kapitány alatt vitézkedő hajdúknak *Szoboszló* városát, hasonló jogokkal, mint a' fentebbi adománylevélben láttuk conferálta. A' Bocskay fejedelem minden donatióira az 1608-ki országgyűlés azt a' rendelést hozván, hogy ezek megvizsgálás végett előterjesztessenek: ennek következtében a' hajdúk is adomány leveleiket előadták, 's ezek II. Mátyás által 1613-ban 1ső apr., országgyűlése alatt helybenhagyattak. Nemesi szabadságaikat a' többi királyok is megerősítvén, ezekkel minden megháborítás nélkül éltek a' hajdúk egész az 1725-ki 13 nov. napjáig, a' mikor III. Károly csak olly feltétellel erősíté meg az elébbeni privilegiumaikat, ha ezentúl, ugy mint eddig a' contribúció terhében részt vevendenek. Ezen

feltételre az adott alkalmat, hogy a' hajdúk I. Leopold alatt önnön jó akaratjokból, mint más nemesek subsidiumokat adtak, 's most már ezen önkénytes adomány köteleessége tétetett nekik. Ezen csorbitáshoz az is járult még, hogy a' hajdú városokat Szaboles vgye mindenképen maga törvényhatósága alá akará húzni, 's valóban az 1715. 95. cz. oda is rendelte, de e' végzés soha sikerbe nem vétért, sőt az 1790-ki országgyűlésen, a' 29. cz. erejénél fogva, mint különös törvényhatóság a' karok és rendek táblájánál ülést és szavazatot nyert, 's avval mind a' mai napig él.

A' mi a' hajdú városok jelen állapotját illeti, ezek összesen egy külön álló, külön portával bíró, saját tisztikarral felruházott törvényhatóságot képeznek. Első előjárójok a' fő kapitány (1699-ig mindenik városnak külön volt kapitánya, 's külön élhetett pallosjoggal), kit a' városok küldöttjei minden más befolyás nélkül szabadon választhatnak. Ehhez küldetnek a' M. K. Helytartó Tanácstól az intimatumok, e' fő kormányszéktől függvén a' kerület a' publico politicumokban. A' kerület többi tisztjeihez tartoznak: 1 alkapitány, 4 táblabíró, 1 fő 1 al jegyző, 1 fő 1 al-ügyész, 1 adószedő, 1 számvevő, 1 levéltárnok, 2 biztos, 1 fő orvos. Ezeken kívül minden városnak van egy hadnagyja, 's több esküttje. A' kerület közgyűlése Böszörményben tartatik. A' kapitány a' hadnagyokkal 's táblabírákkal itéli el a' fenytő perbe idéztteket, 's bírósodik a' városoktól ide felhozott polgári perekben, a' feljebbvitel mindenik esetben a' királyi curiára történvén. Egyébiránt a' hajdúk földjeiket mint valóságos nemesi jószágokat úgy birják, 's azért a' praescriptiónak ideje 32 esztendő (a' királyi városoknál 1 év, 1 nap); opponálni jogok van (a' k. városi polgároknak sőt a' kúnoknak sines); minden keresetokról hitveseik megegyezése nélkül végrendelést tehetnek; az elidegenített jószágokat vagy ex neglecta praemonitione, vagy ex praejudicio, vagy sokszor ex jure radicali visszaperelhetik, olly módokkal mint más nemesek. — Egyébiránt contributiót fizetnek (jelenleg $31\frac{4}{8}$ porta után), a' rendes katonasághoz újonczokat állítanak, a' nemesi felkelésekben részt vesznek, a' nemesi subsidiumok adásából őket sem felejtik ki, 's ismét privilegiaik erejénél fogva a' nemesi

felkelteken, 's rendes újonczokon kívül, még több katonákat is állítanak. Ilyen törvényhatóság, melly olly sok 's annyi-féle áldozatokkal*) járul a' haza oltárához, valóban megérdemli, hogy százados szabadságaiban is, sértetlenül megtartassék.

Áll most a' kerület, melly $17\frac{4.5.5}{1}$ □ mfdre terjed, 's melly 3 külön tömegben Szabolcs vgyétől vétetik körül (csupán Szoboszló és V. Pércs szomszédosok egyszersmind Biharral is) 6 városból, mellyek ezek: *Böszörmény, Hadház, Dorog, Nánás, Vámos-Pércs és Szoboszló*. Népeisége 55,175 lélek, és így esik 1 □ mfdre 3100 lakos. Vallásokra nézve vannak: 45,833 reformatusok, 485 romai katolikusok, 8539 görög katolikusok, 44 nem egyesült óhitűek, 22 evangélikusok, és 252 zsidók. Nyelvökre nézve mindnyájan tiszta' magyarok, 's termetekre szép, szálás, erős, 's katonának termelt emberek. Romai kath. parochia csak Szoboszlón van, 's az egri megyéhez tartozik. A' görög katolikusok Doroghon és Böszörményben bírnak parochiát, mellyek a' munkácsi püspöktől függenek. A' reformatusoknak Doroghon kívül mindenütt van anyaeukklésiájok, még pedig Nánáson, Bö-

*) 1687-től fogva 1815-ig, mennyire a' jegyzőkönyvekből ki lehetett irni, adott a' kerület egyszer máskor 5556 katonát, 's ezek közt 3957 lovast, 82,319 posoni mérő gabonát, és 5,260,237 forintot $2\frac{1}{2}$ krajczárt. Így az újabb időkben csak némelly adatokat hozok-fel. 1742-ben az Insurrectio alkalmával rá esett 40 lovason kívül, adott 400 lóval 's fegyverrel felkészített lovast (Szathmár vgye csak 396) 's 145 gyalogot; 1745-ben ismét egészen felkészített 400 lovast; 1756-ban ugyan ennyit és illy móddal; 1778-ban felkészített 328 lovast; 1787-ben ugyan ennyit; 1793-ban 63 újonczon, 's 40 remonda lovon kívül 200 felkészített lovast, 's subsidiumban 24,108 fr.; 1795-ben 100 újonczot; 1796-ban 200 újonczot és 6000 mérő gabonát; 1797-ben 223 újonczot, 259 lovat 118 ökröt, 36407 mérő gabonát; 1799-ben 112 újonczot, 5500 mérő gabonát; 1800-ban az újonnan felállított palatinalis huszár ezredhez 400 egészen ruhával, lóval felkészített lovast; 1804-ben 25 újonczot; 1805-ben 79 újonczot; 1808-ban 45 újonczot és 36,796 forintot; 1809-ben 304 újonczot és 72 insurgens lovast; ugyan ekkor a' Ludoviceumra adott 10,000 forintot; 1813-ban subsidiumban 36,796 ft. 48 kr.; 1814-ben 216 újonczot; 1815-ben 101 újonczot, és subsidium fejében 42,453 forintot 30 kr.

szőrményben, Szoboszlón két két predikátorral. A' reform. iskoláiban volt 1837-ben 31 tanító, 1742 fiú, 1388 leány gyermek, 's a' fennemlített 3 ekkleziánál lévő iskolák a' nagyobb tanító intézetekhez tartoznak, t. i. gymnasiumi tudományok; is taníttatnak.

Földje a' Hajdú kerületnek mindenütt róna és gazdag fekete föld, kivéven Hadháznak és Vámos-Pércsnek homokos téreit, de a' hol szép erdők tenyésznek. Ellenben a' többi városoknak érezhető fogyatkozások van a' dolgában. Szőlőskertet mindenik mivel, 's mind a' földmivelés, mind a' báromtartás jó karban van, 's még jobban lehetne, ha a' lakosok szorgalmasabbak, vagy legalább gazdasági értelmességgel bírnának.

Ezeket előre bocsátván, lássuk már az, egyes városokat:

Nemes Hajdú városok.

Böszörmény, nemes hajdúváros Debreczenhez északra 3 órányira Hadház, Dorog és Újváros közt: 14,580 ref., 122 romai, 1074 görög kath., 13 evang, 2 n. e. óhitű, 14 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplomokkal, kerületi házzal, derék ref. iskolakkal, melyekben 1837-ben 9 tanító alatt 481 fiú, és 494 leány gyermek találtatott. Határa roppant kiterjedésű és igen termékeny; szőlőskertjei tágasak; sok és szép szarvasmarhákat nevel. Kis és Nagy Pród pusztákat egészen bírja, 's ezenkívül Zelemér és Sz. György pusztákon részeket.

Hadház, nemes hajdúváros, Debreczenhez északra 3 órányira, a' tokaji postaútban: 4884 reform., 30 r. kath., 4 evang. 9 n. e. óhitű lak. Van ref. anyatemploma, iskolája (1837-ben) 5 tanítóval 178 fiú, 155 leány gyermekkel, postahivatala és váltása Debreczen és Nyíregyháza közt. Határa részint fekete föld, részint homokos; erdeje. szőlőskertje van. A' Parlagi pusztán is bír.

Dorogh, nemes hajdúváros, Böszörményhez északra 2 $\frac{1}{2}$ mfdnyire: 7270 görög katolikus, 84 romai kath., 7 ref., 13 evang., 40 zsidó lak., g. kath. plebániával, iskolával, termékeny határral.

Nándás, nemes hajdúváros, Doroghoz nyugotra $3\frac{1}{4}$ mfdnyire: 11,393 ref., 83 r. kath. 45 g. kath., 6 evang., 11 óhitű, 100 zsidó lak., ref. anyateplommal. Oskolájában tanult 1837ben 8 tanító alatt 409 fiú, 301 leány gyermek. Határa felette termékeny; igen szép szarvasmarhát tenyészt; bort termeszt; posványáiban sok nádat vágthat. Tedej pusztán részjószágot bir.

Vámos-Pércs, nemes hajdúváros, Debreczenhez keletre 2 mfdnyire kies erdők közt: 2650 ref., 25 romai kath., 33 zsidó lak., ref. anya templommal, és oskolával, mellyben 1837ben 127 fiu, 124 leány gyermek, 's 3 tanító találtatott. Határa homokos; erdeje szép; szőlőskertje bőven.

Szoboszló, nemes hajdúváros, Debreczenhez nyugotra 3 órányira; a' pesti-szolnoki országutban: 12,219 reform., 137 r. kath., 150 g. kath., 8 evang. 65 zsidó lak. Van reform. és r. kath. anyateploma, postahivatala, gazdag fekete róna határa, szőlőskertje. A' ref. oskolákban volt. 1837ben 6 tanító, 447 fiú, 314 leány gyermek, Határához több puszták tartoznak, mint p. o. Kis-Szoboszló, Angyalháza, Köteles, 's ezekenkívül Bihar vgyében is bir.

MAGYAR TENGERPART.

(Littorale Hungarico-Maritimum Commerciale. — Das Ungarische Küstenland.)

1. §. Határai és Nagysága.

A' Magyar Tengerpart szomszédos északra Zágráb vármegyével; keletre Zágráb vármegyével, 's az Ogulini vég-ezerek vidékével; nyugotra Illir országgal. 's az adriai tengerrel; délre ugyan ezen tengerrel. Földterülete $68\frac{1}{10}$ □ mfd., és így négy □ mfdel kisebb mint Torna vármegye.

2. §. Természeti tulajdonsága.

Azon krajnai kopár sziklás hegyek, mellyek Zágráb vgyének Károlyvárostól a' magyar tengerpartig terjedő részét egész n elborítják, ide is bejönnek, 's az egész vidéket különféle vonalakban cilepik. Legmagasabb hegy ezek közt a' *Pécs*, *Pikét* vagy *Hrelin*, és *Fussina* (*Fuccine*) szomszédságában. Völgyek számosan vannak, de legszebb 's valóban Magyar Templének nevezhető a' dragai völgy, *Pikét* és *Bukkari* közt. Ez fél órányira terjed az országút mentiben két magas hegy közé szorulva, mellyeknek tetői kopár sziklákból állanak ugyan, de a' völgy bal oldalán lévő közepéig gyönyörű erdőtől borítatik. mellyben a' számos fülemilék bájos zenéje, kedvesen lep meg az utazót, annyival inkább, mivel a' pusztulásnak indult Károly útja környékén, nagy darab földre, még csak verebet látni is ritkaság. A' kis patakokat nem említve, nagyobb folyója (ambár ez sem nagy) csak egyetlen egy van, t. i. a' *Fiume*, vagy *Reka*, deákul *Oeneus* vize, melly *Fiuménál* ömlik a' tengerbe. Földje a' bérceken, sziklás, kopár, 's felette terméketlen; a' *Pécs* hegyének egy részén fű is olly rozsz terem, hogy azt a' szamar alig eheti-meg, de ugyan ezen hegynek déli vége felé, mosolygóbb alakban tűnik fel a' természet, itt már nem csak a' mesterséges szántóföldek (Lásd Zágráb vgye 3-ik §.) nagyobbak, hanem természetesek is vannak, 's a' fennemlített dragai völgy termékenysége által szinte kiünteti magát. Levegője a' bérceken durva, zordon; az északi szelek (*Boreas*, *Bora*) gyakoriak, 's olly veszedelmesen erőszakosak, hogy a' bérceken keresztül vivő *Louisa* fő országutján, az utazókat mellékfalak őrzik a' dühös orkán csapásaitól. A' völgyekben azonban, 's a' tengerparton már szelíd, 's valóban olasz éghajlat uralkodik, mit a' nemes gyümölcsök diszlése világosan bizonyít.

3. §. Termékei.

A' völgyekben, 's más jó helyeken fekvő természetes szántóföldek itt egyszersmind szőlős- gyümölcsös- és veteményes kertek is, mert a' szőlőtőkék sorai közt burgonya, kerti vetemény, gabona termesztetik, 's a' szőlőtőkéknek támaszul szolgáló fák gyümölcs termők. Vannak olaj és nagyobb ligefák is.

A' bérceken, 's környékein ellenben mondani semmi földművelés nincs. Általában gabona sokkal kevesebb termesztetik, mint a' mennyi a' nagy népségnek elég volna, az állattenyésztés is felette csekély. Erdők szépek vannak. A' halászat fő foglalatossága a' népnek. Fognak t. i. a' tengerben jó ízű tengeri csigákat, igen sok tinhalat (*Scomberthinus*), márnát, aranyzárnyút (*Aurata*), kerekhalat (*Rhombus*), tőkehalat (*Asellus marinus*), sardellát, 'stb. különféle minéműségű, 's gyakran iszonyú nagy rákokat. Ásványaiból csak a' márvány érdemel említést, mely különféle színű és szépségű találtatik, mint ezt a' fiumei szentegyházak oltárain láthatni.

4. §. Lakosok, Lakhelyek.

Van benne 2 szabad királyi kereskedő város, 3 mezőváros, 38 falu, melyeknek részei még 100 külön nevezetű lakhelyet tesznek. Népeisége (1836ban) 40,152 lélek, és így esik egy [] mfdre 6000 lakos. Vallásokra nézve 86 nem egyesült óhitűt, 7 evangelikust, 32 reformátust, 105 zsidót kivéven, mindnyájan romai katolikusok. Nemzetiségekre nézve horvátok, de Fiumében olaszok, bőt németek is számosan vannak. Magyar, szerbus, görög igen kevés, az idegen itt tartózkodó kereskedőket nem is említem. Kath. parochia van 21, 's ezek az egyesült zengi és modrusi, 's eredetileg a' modrusi püspöki megyébe esnek. A' modrusi káptalan tagjai, kik jelenleg öten vannak, 9 hely üres lévén: három helyen tartják lakásaikat, u. m. Bukkariban, Noviban és Bribirben. Társas káptalan (eredetileg 6 kanonokkal) van Fiumében. Szerzetesek, nevezetesen kapuczinusok, és sz. Benedek szerzetesen lévő apácák laknak: Fiumében; sz. Ferencz szerzetesek (*Provinciae S. Crucis Maritimo-Croaticae*) Tersactumban.

Az iparról, gyárokról, kereskedésről, iskolákról, alább az egyes városok és helységek leírásánál bővebben értekezendünk.

9. §. Politikai felosztása.

Eloszlik három törvényhatóságra, u. m. I. Fiume, II. Bukkari városok, III. a' tengerparti kamarai kerület törvényhatóságára, mely Vinodol, Hrelín és Bukkari kamarai uradalmak-

ra terjeszkedik. Mind ezen törvényhatóságok a' fiumei kormány-
széktől (Gubernium) függnek, még pedig az igazgatásnak min-
den ágaiban. Feje ezen 3 ülnökből (Assessor), 3 titoknokból,
1 fogalmazóból, több fogalmazói gyakornokból 's más mellé-
kes hivatalok tisztjeiből álló kormányzéknek: a' fő kormány-
zó (Gubernator), ki egyszersmind Fiume és Bukkari városok-
nak polgári kapitánya, 's katonai parancsnoka, 's törvényes
szava és széke van a' magyar országgyűlésen a' Fő Rende-
k táblájánál. A' fő kormányzék némelly belső kereskedési 's ha-
józási tárgyokban egyenesen a' magyar udvari Fő Kancellariá-
tól, másokban a' magyar k. Helytartó Tanácstól, 's az oeco-
nomiát illető dolgokban a' magyar k. Kamarától függ.

Hadi adót 4 nádori porta után fizet; 's az 1832|6ki ország-
gyűlés előtt csak 2 portát számlált.

Szabad királyi kereskedő város.

Fiume, deák. *Flumen S. Viti*, v. *Vitopolis*, ném. *St. Veit an Pflaum*, olasz. *Fiume*, horvát. *Reka*, fekszik az adriai tenger, nevezetesen a' quarneroi öböl, 's a' Fiume vi-
ze mellett Budától 72, Károlyvárostól 18 mfdnyi távolságra. A' várost fél körben hegyek vévén körül, ez egészen a' ten-
gerre néz, 's éghajlata szelíd és kellemes. Nevezetes templo-
mai: 1. A' *káptalan szentegyháza*, mely egyszersmind pa-
rochialis, Építése kezdetett 1200ban, 's 1827 és 1828ban a'
romai Pantheon formájára szép homlokzattal ékesítettvén,
1 fő, 's 10 márványból faragott diszes oltárokkal dicse-
kedhetik. A' hajdani *jesuiták temploma*, faragott kövekből
épülve, kerek formája, mesterséges készüllete, 's márvány
épitményei miatt híres. 3. A' hajdani *augustinusok szentegyháza*,
mely 1305ben kezdett építtetni. 4. A' sz. Benedek
szerzetén lévő *apácák temploma*, 's a' *kapuczinusok szentegyháza*.
Mind ezen templomok mellett kivéven az első, tá-
gas kolostorok vannak, melyek jelenleg különféle célra hasz-
nálatnak. A' többi jelesebb épületjei: a' kormányzéki palota,
a' városháza, a' hajdan bástyákkal erősített kastély, régi se-
minárium épülete, a' VI Károly által épített szép lazarét, mely
utóbbi három épületek a' katonaság befogadására rendeltettek;
a' városi kórház; a' tágas, 3 emeletű 90 páholyt számláló szín-

ház, a' hajdani ozukorgyár épülete, 'stb. Számos mulató helyei közül csak a' város alatti szigetet (Sooglietto) említem, melly szépen rendezett fasorokkal ékeskedik, 's benne kávéház, vendéglő is van.

Ez a' város, melly a' romaiak idejében *Oeneus*, és *Tersatica* névvel is illetetett, először I. Lajos által 1356ban foglaltatott el a' magyar koronához. Későbbben a' török haborúk alkalmával egészen magára, oltalom nélkül hagyattatván, elszakadt ugyan ettől, 's az austriai örökös német tartományokhoz kapcsoltatott, de igazgatása mindig különös volt; 's különös municipális törvények alatt állott. Sokféle érdemeiért 's állhatatos hűségéért Maximilián német császár 1515ben *leg-hűségesebb* czimmel tisztelte meg, mellyet 1817. I. Ferencz is helybenhagyott. Végre 1777ben Maria Theresia a' magyar koronának visszaadta, 's 1807ben be is czikkelyeztetett, Fiume és Bukkari városok a' Rendek Tábláján, a' fő kormányzó a' Fő Rendei Táblájánál nyervén szavazatot és ülést. 1809ben a' francziák kezére került, 's a' békeesség után 1822ben végképen Magyarországhoz kapcsoltatott. Egyébiránt a' város, visszakapcsoltatása után is, régi municipális jogaival, 's a' felsőbb helyről helybenhagyott statutumaival szabadon él, 's azok szerint kormányoztatik. Így vagyon a' városnak egy, 50 patriciusból álló tanácsa, mellynek elnöke a' fő kormányzó, vagy az első kormányzéki ülnök, amaz mint a' város fő-, ez mint alkapitánya. Ezen tanács a' köz jövedelmeket kezeli, úgy mindazáltal, hogy a' számadások felsőbb helyen is megvizsgáltatnak; a' publico-politicumnok szinte körébe esnek, 's a' végzéseket az alá rendelt városi tanács által hajtja-végre; polgári perekben második bíróság (első bíróság a' városi tanács lévén), 's innen bizonyos törvényes esetekben a' Királyi Táblára történik a' feljebbvitel (Appellata). A' polgári perek elítélésére az 50 patriciusból, 20an kiválasztatnak, 's tagjai lesznek a' fő-, vagy alkapitány elnöksége alatt összegyűlt törvényszéknek, melly fenyítő perekben első kereseti bíróság, innen a' Királyi Táblára történvén a' feljebbvitel. A' város tanácsa 3 igazgató bíróból (Judex Rector) áll, mellyek közül az első a' tanácsülésekben elnökösködik, 's e' mellett a' törvénykezési tárgyakat végzi; a' másik kettő ellenben a' városi közönség publico-po-

litikai és oeconomicai dolgaiban jár-el; mindnyájan pedig a' kapitányi tanácsban felveendő tárgyaknak referensei. A' bírák hivatala 3 esztendeig tart, 's a' kapitányi első bíró, és a' városi közönség első bírása a' Magyar tengerpart fő kormányzója, mint városi fő kapitány által neveztetnek-ki, a' városi közönség második bírása pedig a' kapitányi tanácsból titkos szavazás után választatik. A' városi tisztikarhoz tartoznak még a' titkoknok, al-titkoknok, kancellár, ügyész, adószedő, számvető, 's más több tisztviselők.

A' polgári törvényszéktől egészen különös törvénytábla van itt a' kereskedési váltó, 's a' tengeri consulates pereire nézve, melly elnökből, két törvénytudósok közül kinevezett ülnökből, 2 kereskedői osztályhoz tartozó tagból, 's egy actuariusból, 's 4 praktikánsból tétetvén-össze, a' fennérintett perekben mint első kereseti bíróság ítélt, 's az ítélet innen a' Magyar Tengerparti kormányzókra vitetik-feljebb. A' megérkező 's elmenő hajókra nézve két királyi hivatal létezik, egyik a' kikötőhelyi kapitányság, másik az egészségre felügyelő tisztség. Ez egy kancellárból, 2 assistensből, több ülnökökből állván, a' fő egészségre vigyázó tanácstól függ, mellynek elnöke maga a' fő kormányzó, 's egygyütt tanácskozik a' kormányzéki assessorok.

Van itt továbbá királyi építő, — kamarai és köz alapítványi fil. pénztár, — egyesült só és harminczad — posta hivatal. Consulokat a' flumei szabad kikötőhelyben jelenleg e' következő hatalmasságok tartanak: Az Egyházi Birodalom, Angolország, Bajor, Dán, Francia, Egyesült Északi Amerikai Statuok, Orosz, Hannovera, Török, Hollandia, Sardinia országok és a' Hetruriai és Meklenburgi nagy herczegségek. Van itt végre egy társas káptalan, kath. kir. gymnasium, nemzeti-rajz-iskola, 's egy különös hajózási tanító intézet. Népeisége a' városnak 1836ban volt, a' körülötte fekvő majorokkal 's falucskákkal együtt 10,511 lélek, amazok nélkül 8259 lélek, kik leginkább horvátok és olaszok, ámbár németek is számosan vannak. Vallásokra nézve találtattak: 8040 r. katolikusok, 76 nem egyesült óhitűek, 7 evangélikusok, 31 reformátusok, és 105 zsidók. Mind ezen lakosok főképen kereskedésből, azután kézművességből, különféle gyártásból és halászatból élnek. A' város kereskedése, egész Magyarországra nézve

nagy érdekű, 's ezért sajnálni lehet, hogy ennek valódi kiterjedését, nevedését, vagy hanyatlását a' kivitt és behozott árúk igaz becsét, a' kereskedés alá jött termékek és portékák egymásközti arányát, a' magyar hajók, 's magyar hajós legények számát, a' hónapokonként kitett behozatali 's kiviteli táblából világosan meg nem tudhatjuk. 1789₉₀-ben a' behozatal tett 2,780,571 fr., 's a' kivitel 1,341,464 forintot. 1800-ban ment el hajó 900 és a' kereskedők vallomása szerint 2000 fele. Berzeviczi a' magyar hajók számát 1784-ben csak harminczra, 's egy másik a' magyar hajós legényeket 500 főre tette (Schwartner Stat. 1 Th. 431 l.). Annyit azonban vehetünk észre, hogy a' gabona kereskedés csökkent, ámbár a' Louisa útja sokkal célirányosabb, jobb, mint a' régibb Károly és József utak, de még sem elegendő eszköz arra, hogy az ezen Károlyvárostól idáig tengelyen hozott gabona, az Odessából mindenütt vizen jövő gabonával megmérkőzhessék. Ellenben a' dohány, különösen a' tengeri hajóképítésére megkívántató fákkal való kereskedés, mindég jobban emelkedik, 's szép jövővel kecsegtet. Ezen termékeken kívül fő kiviteli cikkek a' viasz, különféle szeszes italok, borkő, rongy, nyers bőrök. Elősegíti a' természetmennyi kereskedést a' Louisa pompás országutja, melly Károlyvárosig 18 mfdnyire visz, 's mellyről Zágráb vgyében a' 9-ik §. bővebben értekezünk. Ennek három mellékága van; egy vezet Neustadt felé Carnioliába vagy Krajnába, másik Zaliszinánál a' Károly útjára; harmadik Bukkari felé, 's ennek fő rendeltetése az uttól félre eső erdőkől, a' bőségben lévő hajóépületi fának 's szénnek könnyebb ideszállithatása. A' kisebb kereskedőknek, kézmiveseknek, de másoknak is megbecsülhetetlen az a' zálogház, melyet 1657-ben Steinberg nemesállított, 's később magok a' polgárok által újabb tókék által gazdagíttatott. Végre 1822-ben egy kereskedő privilegiált biztosító társaság állott fel e' következő czímmel „Societa Delli Assicuratori Ungarici in Fiume.“ A' mi a' gyártást illeti, vannak itt igen jó portobák (burnót), szipák (Cigarren) — továbbá bőr, rozsólis gyárok, gyolcsfejéritő 's hajóépítési intézetek, 's különösen híres papiros gyár, melly Magyar-

országban legszebb író, 's igen finom nyomtató velin papirost készít. A' czukortisztító gyár ez időben megszűnt.

Bukkari, Buccari, szabad királyi kereskedő város, Fiuméhez délre 1 's fél órányira, a' tenger mellett, egy lassan emelkedő hegy oldalában, igen jó vörös bort termő szőlőhegyekkel körülvéetve. Van 2076 horvát nyelven beszélő katolikus lakosa, parochiális szentegyháza, egyesült só és harminczad hivatala, capitális oskolája. Kikötőhelye igen alkalmas, úgy hogy nagy kereskedő hajók portékáikat egyenesen partra szállíthatják, azonban a' Boreastól sokat szenved. A' tinhal fogás az ide való öbölben sok embert táplál. A' város kormányzási rendszere, ugyan az, mit Fiuménál leírtunk; egyébiránt Bukkari minden tekintetben sokban hátrább áll Fiume városánál.

Mezővárosok.

Novi, horvát m.v. a' tenger mellett, Bukkarihoz délre 5 órányira: 2211 kath. lak., paroch. templommal, várkastélylyal, eltöröltetett paulinus kolostorral, levélszedő helylyel. A' kamarai vinodoli uradalomhoz tartozik.

Portóré, Portus Regius, hátorságos kikötőhely Bukkarihoz délre 1 's fél órányira, : 994 kath., 2 n. e. óhitű lak., paroch. templommal, 2 nagy várkastélylyal, hajóépítési műhelylyel. Van egy derék's igen bátorságos kikötőhelye, melly nagy kereskedő és hadi hajókat is befogadhat, egyébiránt a' viz csekélyisége miatt kevésbé látogattatik.

Sussak, horvát m. v. Bukkarihoz 2 órányira: 276 kath. lak. Bukkarihoz tartozik.

F a l u k.

Belgrad, horvát f. egy völgyben: 37 kath. lak. A' vinodoli urad. tartozik.

Bribir, a' kamarai vinodoli uradalomhoz tartozó vár, mellyben kincstári tisztek laknak. Az itt lévő paroch. templomban egy modrusi kanonok teszi a' plebaniai szolgálatot. Van 98 kath. lakosa. Részei:

Dragaljin, 316 kath. lak.
Gradacz, 135 kath. lak.
Gargovo, 156 kath. lak.
Kicseri, 142 kath. lak.
Kossavin, 150 kath. lak.
Kricsina, 253 kath. lak.
S. Márton, 204 kath. lak.
S. Miklós, 95 kath. lak.
Podgori, 283 kath. lak.
Poduglin, 128 kath. lak.
Podugrinacz, 241 kath. lak.
Stalle, 530 kath. lak.
Ugrin, 323 kath. lak.
St. Vitus, 381 kath. lak.

Bukaricza, horvát f. a' tengerparton Bukkarihoz háromfertsly órányira: 170 kath. lak., kikötővel, fa rakhelylyel. Bukkarihoz tartozik.

Cosala v. Kozala, horvát f. 598 kath. lak.

S. Cosmas, horvát f. 101 kath. lak.

Costrena ad Sanctam Barbaram, horvát f. Bukkarihoz és Fiuméhez fél órányira: 125 kath. lak., paroch. templommal Bukkarihoz tartozik. Részei:

Marunich, 55 kath. lak.

Michletich, 48 kath. lak.

Soich, 315 kath. lak.

Uriny, 461 kath. lak.

Costrena ad S. Luciam, horvát f. szinte Bakkarihoz tartozó, kath. paroch. templommal, 220 kath. lak. Részei:

Bricsevicza, 24 kath. lak.

Doricsichi, 75 kath. lak.

Dajmichi, 92 kath. lak.

Franellichi, 20 kath. lak.

Gerdakovich, 48 kath. lak.

Glavani, 143 kath. lak.

Jalè, 34 kath. lak.

Maracsichi, 99 kath. lak.

Mareri, 14 kath. lak.

Martinschicza, 35 kath. lak., egy lazaréttal.

Martinschice-Verk, 38' kath. lak.

Paveki, 64 kath. lak.

Perovichí, 91 kath. lak.

Plessichi, 26 kath. lak.

Rosmanichi, 68 kath. lak.

Roxichi, 18 kath. lak.

Ruxichi, 40 kath. lak.

Sodichi, 32 kath. lak.

Stipichi, 16 kath. lak.

Susanichi, 76 kath. lak.

Suslichí, 53 kath. lak.

Vellanichi, 23 kath. lak.

Vranichi, 75 kath. lak.

Vranjaki, 20 kath. lak.

Xuchnicza, 163 kath. lak.

Xupani, 92 kath. lak.

Zurkovo, kikötő 24 kath. lak.

Czirkvenicza, v. *Crikvenicza*, horvát f. a' tenger mellett, Novihoz 2 órányira: 811 kath. lak., paroch. templommal. A' vinodoli uradalom részéről itt tartatnak a' törvény székek. Részei:

Benichi, 48 kath. lak.

Dollacz, 110 kath. lak.

Draga, 19 kath. lak.

Dvorszka, 80 kath. lak.

Kottor, 57 kath. lak.

Ladvich, 213 kath. lak.

Sopaljská, 104 kath. lak.

Superi, 82 kath. lak.

Zoricsichi, 28 kath. lak.

Doll, alias SS. Trinitas, 59 kath. lak., parochial. templommal.

Kis-Doll, horvát f. 163 kath. lak.

Nagy-Doll, horvát f. 381 kath. lak.

Draga, horvát f. egy felette kies és termékeny völgyben, Bukkarihoz tartozó, 223 kath. lak., 's paroch. templommal. Részei:

Burini, 81 kath. lak.

Brig, 230 kath. lak.

A. Draga, 342 kath. lak.

F. Draga, 658 kath. lak.

Draga (Fellinova), 20 kath. lak.

Dramallj vagy *Tribalj*, horvát f. 775 kath. lak., paroch. templommal. A' kamara birja.

Drenova, horvát f. Fiuméhez tart. 492 kath. lak.

Drevenik v. *Drivenik*, kath. paroch. templ., 7 kath. lak.

Részei:

Barich, 38 kath. lak.

Benich, 50 kath. lak.

Cerovich, 63 kath. lak.

Csanderle, 44 kath. lak.

Domian, 29 kath. lak.

Goriesine, 92 kath. lak.

Gercsinovich, 23 kath. lak.

Klanfari, 38 kath. lak.

Klarich, 184 kath. lak.

Kokanyi, 52 kath. lak.

Kruxich, 10 kath. lak.

Petrinovich, 45 kath. lak.

Plissich, 47 kath. lak.

Rudenicze, 31 kath. lak.

Simich, 55 kath. lak.

Grassicza, lásd *Kraniczá*.

Grixane, v. *Grisane*, horvát f. a' Bukkariból Zengre vivő országutban: 194 kath. lak., paroch. templommal. Itt van a' Belgrád nevű elpusztult vár a' vinodoli uradalomhoz tartozik. Részei:

Antov, 110 kath. lak.

Barci, 225 kath. lak.

Baretichi, 102 kath. lak.

Basunje, 134 kath. lak.

Blaskovich, 43 kath. lak.

Dolinci, 108 kath. lak.

Franovich, 80 kath. lak.

Kamenyak, 212 kath. lak.

Kostell, 34 kath. lak.

Marussichi, 142 kath. lak.

Maurichi, 98 kath. lak.

Mirossi, 84 kath. lak.

Mikallo, lásd Kostell.

Saftichi, 108 kath. lak.

Savari, 120 kath. lak.

Sz. *Illona*, v. *Zagorje*, horvát f. a' tenger parton, vinodoli uradalomban: 120 kath. lak., paroch. templommal. Részei:

Dirakovicze, 73 kath. lak.

Kajcsak, 18 kath. lak.

Lokvicza, 30 kath. lak.

Manestar, 95 kath. lak.

Poljicza, 28 kath. lak.

Velcza, 37 kath. lak.

Hrelin, vagy *Pikét*, vagy *Polycze*, horvát f. a' Károly útjában: 1394 kath. lak., paroch. templommal. Egy részét a' kamara birja, 's egy uradalom innen veszi nevét; másik része Bukkarihoz tartozik.

Sz. Jakab, lásd Sziljevicze.

Jelovka, horvát f. 270 kath. lak. Bukkari k. urad. tartozik.

S. József, lásd Praputnik.

Ketina, horvát f. 60 kath. lak. A' vinod. urad. tart.

Krassicza, horvát f. Bukkarihoz igen közel: 1042 kath. lak. Elosztatik camerális és commercialis Krassiczára, amazt a' kamara, ezt Bukkari birja.

Kukulyanovo, horvát f. 628 kath. lak., paroch. templommal. A' kamara birja.

Melnicze, horvát f. 131 kath. lak.

Pikét, lásd Hrelin.

Ploshna, horvát f. 91 kath. lak. a' hrelini urad.

Plusnicza, horvát f. 86 kath. lak. a' vinodoli urad.

Podvesicza, horvát f. 503 kath. lak. Bukkarihoz tart.

Ponikve, horvát f. 82 kath. lak.

Praputnik, horvát f. 783 kath. lak., paroch. templommal. A' Bukkari k. urad. tartozik.

Russichievo-Szello, horvát f. 220 kath. lak.

Skerljevo, horvát f. Novihoz nem messze, a' vinodoli uradalomban: 513 kath. lak. A' határőrök marháikat ide szokták hajtani, 's innen mennek tovább Olaszországba.

Smrika, horvát f. 472 kath. lak. Részeit Hrelin, részeit Bukkari birják.

Szeleze, horvát f. a' tenger mellett, a' vinodoli uradalomban: 740 kath. lak. paroch. templommal. Részei:

Berdó, 253 kath. lak.

Melina, 104 kath. lak.

Sadi, 73 kath. lak.

Sziljevicze, horvát f. a' tenger mellett, a' vinodoli uradalomban: 280 kath. lak. par. templommal. Részei:

Kattun, 50 kath. lak.

Klostár, 152 kath. lak.

Smokovo, 136 kath. lak.

Tersato, Tersactum, horvát f. Fiuméhez közel: 586 kath. lak., paroch. templommal. A' felette álló magas hegyen áll a' Frangepánok régi vára, hova kő lépcsőkön lehet felmenni. Itt van egy franciskanus kolostor és templom (Prov. S. Crucis, Marit. Croaticae) hova népes búcsújárások történnek.

Visnyevicza, horvát f. Bukkarihoz tartozik: 262 kath. l.

Vittossevo, horvát f. Bukkarihoz tartozik 80 kath. lak.

Zágon, horvát f. a' vinodoli uradalomban: 225 kath. lak., 's paroch. templommal.

Zala-Druga, 140 kath. l.

Zastene, horvát f. 180 kath. lak. Hrelin urad. birja.

Fiume környékén lévő villák vagy majorok és falucsák.

Belveder, 176 l., *Brajda*, 227 l., *Braschina*, 54 l., *Calvaria Cap. S. Sepulchri*, 119 l. *Capella S. Catharinae*, 63 l. *Grokovo*, 73 l. *Hosti Cap. S. Helenae*, 44 l. A' város alatti sziget 119 kath. l. *Kablari*, 36 l. *Kozala*, 103 l. *Mikacseva Druga*, 25 l. *Mlaka*, 185 l. *Patersko*, 4 l. *Plasse*, 110 l. *Podbreg*, 126 l. *Pulacz*, 110 lak. *Rasztocsine*, 43 l. *Recsina*, 14 l. *Rujevicza*, 31 l. *S. Miklós*, 62 l. *Skurinje*, 114 l. *Stran-ga*, 77 l. *Zenikovich*, 86 l.

Horvát Ország.

A' horvátok, szerbusok, 's más sláveredetű népek a' 6-ik és 7-ik században, a' Kárpát 's Szudet melléki tartományokból felkerekedvén, nagy részt a' régi Illyricumban telepedtek meg. Itt a' horvátok különös országot képeztek, melyet tulajdon királyok kormányoztak. Azonban 1078-ik esztendőben, *Zsamovir*, horvátországi, és *István* salmatiai királyok magtalanul halván meg: midőn az új királyválasztása felett történt zavarokban *Ilona*, a' magyar király Sz. László testvérje, 's özvegy királyné birtokaitól megfosztott volna: ennek segítségére Sz. László Horvátországba bemenvén, 's mind a' folyóközi (*Croatia interamnensis*), mind a' közép (*mediterranea*) Horvátországot elfoglalván, testvérjének *Lampertnek* fiját Almust királynak tétette. Később, t. i. 1096-ban, a' horvátok fellázadtak, 's mivel ezeket Almus meg nem tudá zabolázni, Kálmán magyar király ötlet onnan visszahívá, 's magát koronáztatá meg Horvátországi királynak, egyszersmind elfoglalta a' tenger melléki Croatiát is, melyet még Sz. László meg nem hódíthatott. Ettől az időtől fogva Horvátország Magyarországhoz kapcsoltatott, 's különös vice király vagy bán igazgatása, 's magyar törvények alatt mind ez ideig, mint *Pars adnexa*, a' magyar koronához tartozik.

Horvátországnak hajdan, mind kiterjedése, mind neve, különböző időkben, különböző volt. Némelly történetírók, mint feljebb láttuk, három Croatiát különböztettek meg, u. m. 1. *folyóközi*, v. *interamnensis Croatiát*, melly magában foglalta a' mai Varasd, Kőrös vármegyét, a' kőrösi, sz. györgyi végekredek, 's Zágráb egyének Szávan inneni részét; 2. *középső* v. *mediterranea Croatiát*, melly-

hez tartoztak Zágráb vgyének szávai és két kulpántúli járásai, a két báni, szluini végezredek, 's a mai Török Horvátország az Uana és Verbas folyók közt; 3. *tengermelleki Croatiát*, melynek részei voltak a mai ogulini, ottochaczi, likkai végezredek, Zágráb vgyének hegyi járasa, 's Fiume környéke, és még Dalmátiából is egy rész. A két első Croatia számtalan adomány 's más kiváltságos levelek, 's törvénczikkelyek utmutatása szerint, hajdan diplomatische *Szlavoniának* neveztetett, még pedig a folyóközi Croatia *Felső*, a középső Croatia *Alsó-Szlavoniának*; 's így ezekből világos, hogy azon tartomány, mit ma Szlavoniának neveznek, t. i. Poséga, Verőcze, Szerem vgyék, a Pétervárad, Brodi, Gradiskai végezredek, soha sem Horvátországhoz, sem Szlavoniához nem tartoztak, 's az oklevelek, 's törvénczikkelyek értelménél fogva Szlavoniának hibásan neveztetnek, mert ezen nevezet csak a mult század közepe táján, a törököktől visszafoglalt déli tartományokban uralkodó idegen haditisztek tudatlansága által csúszott be, a mit mi Verőcze vgye leírásánál bővebben megmutattunk.

Jelenleg Horvát Ország (Török Horvátországot itt nem említvén), elosztatik Polgári és Katonai Horvátországra. A Polgári-Horvátország magában foglalja Zágráb, Varasd, Kőrös vármegyéket, melyek összesen $177\frac{488}{1000}$ [] mfdre terjednek, 's 537,746 lakost számlálnak. A Katonai Horvátország három végvidékre oszlik, u. m. 1. a *károlyvárosira*, 2. a *bánra*, vagy *banálisira*. 's 3. a *varasdira*. Ez a 3 végvidék ismét 8 végezredre szakittatik, melyeknek nevei e következők: 1. *Likka*. 2. *Ottochacz*. 3. *Ogulini*. 4. *Szluin* (ez a négy a károlyvárosi végvidékben). 5. *Első báni*. 6. *Második báni*. 7. *Szent György*. 8. *Kőrös*, mind a kettő a varasdi végvidékhez tartozandó. Összesen a Katonai-Horvátország $288\frac{100}{1000}$ [] mfdet foglal el, 's 527,752 lakost számol. A mi a lakhelyeket illeti, van benne 6 *szabad katonai község*, melyek közül egy t. i. Zeng, egyszersmind szabad királyi város; 5 *mezőváros*, és 1241 *falu*. Polgári Horvát országban van: 5 *szabad királyi város*, 14 *mezőváros* és 1963 *falu*.

E' szerint az egész Horvátország nagysága 460⁵⁸⁸ négyszegű mértföld 's népessége 1,065,498 lélek. Van benne 6 szabad királyi város, 5 szabad katonai község, Zeng városát most a' királyi városokhoz számlálván; 19 mezőváros, és 3204 falu. — A' lakosok kevés városokban lakó németeket és zsidókat kivéve, mindnyáján szláv eredetűek, még pedig vagy tiszta szlávok (Slovenen), mint a' polgári-Horvátországban, vagy tulajdonképeni horvátok, mint a' károlyvárosi végvidékben, vagy szláv-szerbusok vagy is ráczok, 's ezek főképen a' három katonai végvidékben, vagy vegyesen slovenusok és horvátok, mint a' varasdi végvidékben. Az uskókok, kik a' 16-ik században telepedtek meg a' károlyvárosi végvidékben, 's a' sichelburgi kerületben, részszerint horvátok; részszerint szerbusok. Vallásokra nézve a' Polgári Horvátország lakosai római katolikusok, a' Katonai Horvátország lakosainak fele a' romai katolikus, fele a' nem egyesült görög óhítű vallást követi. Protestánsoknak és zsidóknak törvény szerint a' lakás Horvátországban meg nem engedtetik, azonban tisztviselő, vagy kereskedést folytató protestánsok, még is vannak egynehányan, zsidók pedig némelly városokban p. o. Zágrábban, Varasdon feles számmal. A' kevés számú egy. göröghitűek, vagy görög katolikusok, napról napra még kevesebbre olvadnak.

A' Katonai Horvátországról, ámbár ez Polgári Horvátországnak, valóságos és kiegészítő részét teszi, most ez uttal nem szólunk, mert erről 's ennek szerkezetéről a' nagyobb rend 's világosság kedvéért a' hatodik kötetben fogunk értekezni, hol az egész Magyar-Katonai-Végvidék, érdemlett fontosságánál fogva egyszerre, 's együtt fog előadatni.

A' mi magát a' Polgári-Horvátországot illeti: ez Magyarországgal mint Anyaországgal mindenben egyenlő egyházi, törvénykezési, köz politikai (publico politici) és igazgatási törvények alatt áll. Vannak azonban egynehány municipális jogok és kötelességek, mellyek kirekesztőleg csak Horvátországot illetik, 's ilyen a' többek közt a' protestánsok és zsidók kizáratása, minélfogva itt sem állandó lak.

helyet, sem jószágot, vagy más polgári jogokat nem birhatnak, úgy hogy ha protestáns fekvő jószágban örökösödik, ezt a' királyi fiskus más magyarországi kamarai birtokkal cseréli fel. Továbbá a' hadi adó megajánlásában, 's az arány megállapításában különös feltételek és óvások divatoznak. Az újoncz katonákat nem a' vármegye, hanem az illető földesurak szedetik ki. Magok belső dolgaik elrendelésére 's statutumok hozására, Zágrabban, mint fő városban, tulajdon országgyűlést tartanak, melly Concursusnak neveztetik. Itten választják a' Magyar Országgyűlésre, mind a' két táblához küldendő két két követeket, mivel a' vármegyék különösen nem szoktak küldeni. Egyébiránt a' k. városok, a' Turo-polya mezeje grófja, 's a' mágnások, vagy személyesen, vagy küldöttjeik által különösen is megjelennek. Fő polgári és hadi kormányzója Horvátországnak a' bán, ki a' magyarországi fő zászlósok (Barones Regni) közt rangjára nézve mindég harmadik (tudni illik a' nádor és országbirája után következő); a' horvát nemes felkelő sereg fő kapitánya; az első és második báni végezdrek örökös tulajdonosa, és ezredese; a' *bánális tábla* (melly a' magyarországi királyi táblával egyenlő hatáskörű, 's a' perek innen szinte a' hétszemélyes fő törvényszékre vitetnek feljebb) rendes elnöke. Maria Theresia alatt 1767-ben, egy különös horvát királyi *Helytartó tanács* (Consilium croaticum) is állíttatott a' bán elnöksége alatt, de 1779-ben a' Magyar Helytartó Tanácssal egyesítettett, a' honnan, a' bännak, 's még egynehány horvátnak itten ülése és voksa van. A' magyarországi kerületi táblákhoz, mindenben hasonló hatáskörrel felruházva, Horvátország részire a' Zágrabban létező *Itélő Tábla* bírószkodik. Végre a' zágrábi és zengi püspökök, a' kalocsai érsek suffraganeusai lévén, az említett püspöki consistoriumokból, ezen érseki székhöz vitetnek feljebb az illető tárgyak. Rekesztékül megjegyezzük, hogy Magyarországnak Drávántúli kerülete, t. i. Szerem, Verőcze és Posega (Valkó vgye a' többi megyék és végezdrek közt felosztatván) vármegyék, ez időben a' horvátországi bán kormánya, 's az előszámlált törvényszékek alatt álluak, de a' megyék most is egyenkint küldenek követeket a' Ma-

gyarországgyűlésre, 's a' mitazadóról és katonazállításról mondtunk, azok ide nem értetnek, sőt mind azon régibb törvényeink, mellyek Horvátországnak 's Szlavóniának kiváltságairól, municipális jogairól, kötelességeiről szólnak, ezee három vgyére, mint Magyarországnak valóságos kiegészítő, és így alaptörvényeink szerint elidegeníthetetlen részére, egyáltaljában nem alkalmazhatók.

Ezeket előre bocsátván, már most menjünk által Polgári-Horvátországnak egyes megyéire.

ZÁGRÁB VÁRMEGYE.

(Comitatus Zagradiensis. Agramer Gespanschaft. Zagrebchka Varmegya.)

1. §. Fekvése és Határai.

Zágráb vgyének fekvése igen rendetlen, mert keletről dél-nyugotnak a' Magyar Tengerprtig, közel 32 mértföldre terjed, holott szélessége néhol 10, majd 7, 4, 3, sőt csak 2 mértföld. Határai északról Varasd vármegye, Stajer és Illyr országok; keletről Kőrös vármegye, Posega vármegyének 's a' kőrösi végezerednek egy kis része, 's a' gradiskai végezered; délről az 1° és 2^{ik} báni, szluini, ogulini végezeredek; nyugotról Illyr ország 's a' Magyar Tengerpart. Az egyik báni végezerednek Sichelburg nevű kerülete, a' nagyobb testtől elszakittatva, Zágráb megyének nyugotra egy darabig határt csinál.

2. §. Nagysága.

Földterülete $108\frac{52}{1000}$ □ mfdet foglalván-el e' tekintetben a' horvátországi megyék közt első, az összes megyék közt pedig 11^{ik} helyen áll.

3. §. Természeti tulajdonsága 's hegyei.

Ezen hosszúra nyúló megyének természeti tulajdonsága szerfelett különböző. Ugyanis csaknem fele, t. i. az északi rész Károlyvárosig számítva inkább róna, mint hegyes tartományoknak nevezhető; mert a' nyugoti oldalán lévő hegyek is alacsonyok, 's inkább szelid dombok, mint hegyek. Itt a' rónaságon lévő föld minden gabonanemet jól megterem, különösen a' Turopolja-mezeje termékenysége által jelesen megkülönbözteti magát. A' dombosabb részek már soványabbak, de jó mivélés mellett ezek is mindent megteremnek, 's az őszi gabonából 4—5 magot rendesen várhatni. Ellenben a' megyének Károlyvároson alul fekvő része, magas, kősziklás és kopár hegyekből áll, melly hegyeknek fő alkotó része mészkő és gránit. A' földréteg ezen kopár hegyeken, ott hol erdők nincsenek, alig egy ujjnyi vastagságú, 's ez is a' sebes záporok által gyakran egészen lesepertetik, 's így itt mondani semmi vegetatiót nem lehet észrevenni. Különösen a' Pécs hegye környékén rendes szántóföldek nincsenek is, hanem mesterségesek. Tudniillik a' völgyekbe 's hasadékokba lesodrott termő föld iszonyú fáradtsággal vitetik fel a' kopár hegyoldalra, 's ott egy darabocskára széljelterítettén, az ilyen parányi földecske kövekkel vététkörül, 's ebben természetnek aztán kevés rozsot, hajdinát, vagy burgonyát; de sokszor egy hirtelen zápor a' véres veritékkel készített szántóföldecskét újra semmivé teszi, 's a' termő föld réteget mélységbe sodorja. Nevezetesebb hegyei: *Okich*, *Pécs*, *Capella Velika*, *Geleňnyák*. A' levegő általjában igen egészséges, a' déli magas bércek közt hideg és durva, 's mikor Károlyvároson felül gyönyörű szőlőhegyek, gyümölcsösök, gesztenyes erdők, szemlélhetők, akkor a' városón túl egész a' Magyar Tengerpartig, szőlőket csak a' melegebb déli hegyoldalokon sziklák közt elszórva láthatni; gyümölcs pedig úgy szolván semmi sincs.

4. §. Folyóvizek.

Zágrábnak két hajókázható vize van. Egyik a' *Száva*, melly Illír és Stajerországokból bejövén, 's keleti folyásában Zágrábhöz közel elhaladván, 8 mfdnyire nedvesíti a' megyét. Ez 800—

2000 mázsás hajót könnyen megbír. Másik hajókázható víz a' *Kulpa*. Ered ez a' megye végső nyugoti szélén, a' carnioliai havások ágazataiból, a' chabari uradalom kebelében, 's folyását keletnek vévén, Károlyvárosnál hajókázhatóvá válik, 's végre Sziszeknél a' Szávába merül. Ezen vizet több ízben akarták Károlyvároson felül is, meddig csak lehetséges, hajókázhatóvá tenni, mi a' magyarországi nyers termékekre kimondhatlan hasznót hajtott volna, mivel ezeket akkor vizen lehetne szállítani Fiumétól csupán 4 mfdnyi távolságra. Azonban számtalan természeti akadályok, 's az ezek elhárítására szükséges roppant költségek miatt, ezen felette jótékony vállalat, mind eddig csupán óhajásban maradt. Kisebb folyókák: a' *Lónya*, *Lonyicza*, *Szuszicza*, *Odra*, *Kupchina*, *Krapina*, *Kamnicza*, *Koznicza*, *Dobra*, *Rosina*, *Chabranka*, *Buna*, *Lekenik*, *Lekmeno*, *Ribnicze*, *Sztupno*, *Cherneck* és *Zelina*. A déli kopár bérczek közt kavés a' folyóvíz és patak, 's a' Károlyvárostól, Fiumeig vivő Károlyutjában, forrásokban felette érezhető a' fogyatkozás.

5. §. Ásványos vizek.

Jamniczán (Zágrábhoz délre 4 órányira) jó savanyúvíz és fordó találtatik, melly már a' romaiak idejében ismeretes volt. Azonban sokkal inkább elhíresedett a' stubiczai meleg kénköves forrás és fordó, 's e' hirt méltán is megérdemli. Nevét vette a' fordó a' közel fekvő Alsó-Stubicza helységétől, melly Zágrábhoz észak nyugotra 4 órányira fekszik. Itt egy bájos széles völgy terül-el, patakoktól átcsergedezve, 's buja rétekkel 's szántóföldekkel tarkázva, a' regényes kilátást fokonként emelkedő hegysorok zárván-be. Közepén emelkednek-fel a' fordóépületek; délre esik Alsó-Stubicza, a' golubovecki pompás várkastélylyal, melynek kertje egész Felső-Stubiczáig terjed. Nyugotra az Oroszlavje vidékén kékelő régi hegyivárak gyönyörködtetik a' szemet. Ezén fürdő csak - nem régen, még felette elhagyatott állapotban volt, de a' megboldogult zágrábi püspök Verhovác Maximián a' golubovecki uradalmat, 's az ide tartozó fürdőt több birtokosoktól megvásárolván: az egészet szépen és célrányosan rendbe szedte, számos szilárd épületeket tétetvén. A' víz több forrásokbau fakad, de nagyobb

mennyiségben csak 6 helyen; egyébiránt ez tiszta szagnélküli, 's kevésbé sós ízű, a' legmelegebb forrásnál 47 Reaum. mérséklettel. Baumbach, Cilli városbeli gyógyszerárus vizsgálata szerint van e' vízben:

1000 bécsi köb-hüvelykben	és így 1 polgári fontban
szeszkes alkotó részek:	
Szabad kénsavany 20 k. hüv.	— — 0, 53 köb. hüv.
Savitóag 1, 32 —	— — 0, 3 — —
Atmosphaerai levegő 9, 54 —	— — 0, 25 — —
állandó alkotórészek:	
	Szemer
Csudasó — — 26, 10 szemer.	— — 0, 67
Keserűsó — — 18, 63 —	— — 0, 50
Gyps — — 12, 13 —	— — 0, 33
Sósavas mész — 9, 83 —	— — 0, 24
Magnesia — — 28, 00 —	— — 0, 75
Szénsavas mész 32, 20 —	— — 0, 86
Szénsavas vas-	
oxydull — — 0, 70 —	— — 0, 01
Kavicsföld — — 1, 41 —	— — 0, 03
Timsóföld — — 2, 02 —	— — 0, 05
Összesen 131 02	— — 3, 47.

Használ: a' hosszas betegségből származott ideg gyengeségben, időnkinti bőrkiütésekben, zsibbadásokon, csúzos és köszvényes nyavalyákban, gyulladásos vagy lázas bonyolódások nélkül; súlyos daganatokban, tagmerevénységben, szorulásokban, aranyérben, sárgaságban, komorkórságban, kivált ha belsőképen is használtatik; görcsökben, rendetlen hószámban, kényesősorvadásban, 'stb. A' vendégfogadó 60 jól butorozott szobát foglal magában. Az egyes fürdők pedig, melyek a' vendégépületekkel összeköttetésben vannak, e' következők: 1. *Maximilian-fürdő*, a' tisztesebb néposztály 's 50 személy számára; hőmérséklete 30—32 Reaum. 2. Hat kádásfürdő. 3. *A' gőzfürdő*, egy előszobával. Ebbe vezetetik a' meleg forrás gőze, melly itt 27° Reaum. mérsékletet képez. A' nyílásoknál, hova pléh csöveket alkalmazhatni az egyes tagok érintésére, a' meleg közönségesen 43° emelkedik. 4. Három *kő vagy állófürdő*, mindegyik 10 személyre számítva. 5. Két

parasztfördő. 6. Köppölyözősfördő. 7. Iszapfördő, mind emberek, mind állatok számára. E' fördő, mind gyógy ereje, mind olcsósága, mind kies környéke miatt igen ajánlható.

6. §. Termékei.

A' megye két különböző vidéke szerint, a' termékekről is különösen szólunk. Az északi vidék földje, mint már láttuk elég termékeny. Fő természetnyek itt a' kukuricza, pohánka, köles, tiszta búza, rozs, kevés árpa és zab. Dohányt fellette keveset ültetnek. Gyümölcsben, kivált szilvában, cseresznyében, barackban nagy bőség uralkodik. Gestyne egész erdőkkel van, különösen Zágráb körül. Dinnye nem termesztetik, 's a' kertészség gyarló lábón áll. Bora igen sok terem (kivéven a' szávai járást, melly ismét a' gabona termesztést üzi erősen), 's ez erős, szeszcs, és kedves ízű, de nem igen állandó, színére nézve többnyire fejr. Jóságára nézve dicsértetik: a' zágrábi, kassinai, sz. jános, peszervári, verki, vugrai vagy ugrai, berczkovlyáni, s'tb. Erdeje a' dombos és hegyes részeken bőséges, 's ez többnyire tölgy, bikk, gertyán, szil, és vad gyümölcs fákból áll. Makk és gubacs anyi terem, hogy minden esztendőben az elsővel sok ezer sertés hizlaltatik, a' másodikkal pedig a' zágrábi zsidók nyereséges kereskedést üznek. Marhatartása a' szűk legelők miatt nem nagy fontosságú, de fejős tehenet eleget tartanak, 's vaj és sajt kereskedésre is készítetik. Az ásványokat mi illeti Szamobornál jó rezet ásnak, Bisztránál pedig vas ércz találtatik.

A' megye déli része, melly alatt a' Károlyváros alul fekvő vidéket, különösen a' Hegyi járást értjük, igen mostoha tartomány. A' kopár, kősziklás bérceken mondani semmi vegetatio nincs; a' kevés szántóföldekben rozs, pohánka, burgonya termesztetik, de nagy fáradsággal, és kevés sikerrel. Rét igen kevés. Némelly hegyeken fű is olly rosz terem, hogy azt számárnál egyébb állat meg nem eheti. Gyümölcsben nagy fogyatkozás; szőlőtőkék csak itt ott a' déli hegyoldalon szemlélhetők. Ellenben a' rengeteg erdők fát mind épületre, mind tüzre felesleges mennyiségben szolgáltatathatnának de nagyobb része a' rosz utak miatt nem használtathatik, hanem helyben rothadel. Fő fa nemek: erdei és veres fenyő, boró-

ká 's fenyőnek több nemei, bikk, szil, 'sth. A' baromtartás legnyomorultabb állapotban van. Azonban kecskét csáknem minden háznép tart. Juh felette kevés tartatik, 's azon finom spanyol és paduai eredetű juhnyáj, melyet a' kamara M. Theresia alatt Mercopail és Csabar környékén letelepített, már régen Budaörsre tétetett által. Szelid szárnyasállat csupán a' hegyeken lévő nagyobb térségeken tenyésztetik, de szinte kevés. Szárnyas és vad állatok, a' roppant erdőségek mellett is olly csekély mennyiségben tatáltatnak, hogy a' Károlyvárosától vivő flumei útbán, egész Dragáig csak verebet látni is ritkaság. — Ásványokból *vasércz* van a' brodi uradalomban; *márvány* több helyeken. Verbovszko és Bosziljevo közt szép setétkék; Rávnagoránál tiszta fejér márvány töretik. Találni még alabastromot és hegykristályt is.

7. §. Lakhelyek. Lakosok.

Zágráb vgyében van 2 szabad királyi város, 8 mezőváros, 1259 falu, 100 más népes lakhely, u. m. majorok, malmok, promontoriumok 'sth.

Népessége 300,589 lélek, és így esik 1 □ mfdre 2783 lakos. Vallásokra nézve van: 299,253 romai katolikus, 117 görög katolikus, 964 n. e. óhitű, 50 evang., 29 reformatus, 176 zsidó. Nyelvökre nézve a' Zágrábon lakó németeket kivéve, mindnyájan horvátok.

Kath. parochia van 116, melyekből 87 a' zágrábi megyés püspöktől függ. Ezen püspökségről 's hasonnevű gazdag káptalanról Zágráb városánál bővebben szolandunk. A' többi t. i. 29, a' segniai és modrusi, vagy corbaviai püspök megyéjébe esik. Szerzetesek, nevezetesen Sz. László provinciabeli ferencziek laknak Zágrábban; ugyancsak ferencziek (Provinciae S. Crucis Maritimo - Croatiae) Jászkán, Zamoborban v. Szamoborban, 's Károlyvároson. Irgalmasbarátok Zágrábban. — *Görög kath. parochia* egy van, t. i. Zágrábban. Nem egyesült óhitű parochia találtatik Zágrábban és Károlyvároson, melly utóbbi helyt püspökségük is van. *Synagoga* Zágrábban.

8. §. Szorgalom. Ipar. Kereskedés.

Ámbár a' föld a' köznép közt, itt is szerfelett el van darabolvá, 's használható földből alig van egy tenyérnyi, melly ne

miveltetnék: még is a' szorgalom, értelmelenség hiánya miatt csekély, 's a' megye nem természet annyi gabonát, mennyivel beérhetné. Mesterember sok (700-on felül) és jó talál-tatik Zágrábban; egyébiránt a' kézművességről ugyan azt je-gyezhetjük-meg, a' mit Varasd vgyénél mondottunk. Gyárok-nak hire sincs, ha csak a' zágrábi seiyem gombolyító házat, könyvnyomtató műhelyt, 's a' sziszeki hajógyárt ide nem számláljuk,~*) mely utóbbi helyen igen szép, erős és 2000 — 3000 mázsás hajók építtetnek, — A' megyei termékekkel való kereskedés nem nagy fontosságú, 's e' csupán borra, borkőre, szilvapálinkára, gesztenyére, hamuzsirra, gubacsra, mézre, 's főképen fára szorítkozik. Épületi 's tengeri hajókhoz kívántató fákkal igen nyereséges kereskedést lehetne üzni Fiume és Buc-cari felé, ha ezt a' tekervényes, szűk, sziklába vágott roszt utak, 's a' felette nyomorult és töredékeny szekerek nem aka-dályoztatnák. Azonban mind e' mellett is hajó épületi fákból tetemes summa pénzt vesz be a' megyének déli hegyes része. A' megyei termék-kereskedésnél, sokkal nagyobb tekintetet ér-demel az átmeneti (transito) kereskedés, mivel a' nyers ter-mékekben dúzs Magyar-ország csupán ezen megyén viheti ke-resztül feleslegét a' tengeri kikötőkbe, mint legbiztosabb 's jutalmasabb áruhelyekre. Átlátták ezt több böcs fejedelmeink, 's hogy a' magyar termékek tengerre való szállíthatásán kön-nyíthessenek, melyet a' Károlyváros és Fiume közt tornyosu-ló magas bércek szerfelett akadályoztatnak, módokról gondol-kodtak, 's többek közt VI. Károly és II. József az említett két város közt országutakat nyítának meg tetemes költséggel, de ezek a' czélnek meg nem feleltek. Később a' bácsi csa-torna - társaság, mely a' birodalom' legnagyobb birokösaiből állott-össze (u. m. h. Ditrichstein, h. Lichtenstein, h. Eszter-házy, gr. Aspremont, gr. Batthyáni Ferencz, gr. Harrach Já-nos, 'stb.), a' Ferencz csatornáját 1793ban elkezdetvén, itt meg nem állapodott, hanem a' tengerrel való közösülést is helyre akarván állítani, először a' Kulpa vizét akarta egész Brodig (most csak Károlyvárosig hajókázható) hajókázhatóvá tenni, mely helység Fiuméhez csak 5 mföldnyire fekszik.

*) Legújabb tudósítások szerint Kulmer bárónó állított egy nagy sze-rű úrvégutát Oresjében.

Ezen vállalat 500 ezer p. f. veszteséggel nem sikerülván, a' Károly és József utaktól, egy harmadik különös orságotat vett czélba, melly 1802ben b. Vukassovich al-tábornagy felügyelete alatt elkezdetvén, több akadályok után 1812ben szerencsésen létrejött, 's a' boldogult I. Ferencz harmadik hitvese nevére *Luisa* utjának neveztetett. Ez Károlyvárosától Fiuméig terjedvén, 18 mfd. hosszú, 26 bécsi láb széles. Magas bérceken menvén keresztül, esetemen is sehol nem nagyobb mint 4 ujj egy öltre, 's így 4 ló, 40 mázsát rajta könnyen elbírhat. A' források fogyatkozását költséges vízfogók pótolják, 's több helyeken, kősziklak kipattogtatásával kellett utat törni. A' posta 1812től fogva ezen az uton jár. Ezen remek vállalat könnyített ugyan a' termékek kivitelén, de egészen a' bajon nem segített, mert a' nagyobb súlyú 's aránylag olcsó termékek, mint példának okáért a' gabona nemek, a' drága fuvar és utpénz miatt, még sem mérközhetnek a' tengeri kikötőkbe egyenesen hajókon vitetett természetményekkel, mint ezt az Odessából, 's Észak-Amerikából, és Egyiptomból hozott búzánál világosan láthatjuk. Fő termékcikkelyek, mellyek Magyarországból a' Száva, Kulpa vizei, 's a' Luisa utja segédelmével Zágráb vármegyén keresztül tengerre vitetnek, e' következők: mindenféle gabonanemek, dohány, bor, pálinka, rongy, nyers bőrök, gyapjú. Visszafelé hoznak selymet, coloniális portékát, tengeri sót, 's kevés kalmar kelmét, papírost. Bosnyák-országból Varasd, Grécz, Sopron felé hajtatik sertés, és kevés szarvasmarha. Stájerországból, 's Illyriából hoznak vasat 's vasműveket, fenyő deszkákat, léceket 'stb. 's gyümölcsöt, és savanyúvizet Rojesből. A' Bécs, 's Magyarország, 's másfelől a' földközi tengeri kikötők közt folytatott portéka kereskedésnek közép pontja Zágráb. A' Magyarország 's tengeri kikötők közt folytatott nyers természetményekkel való kereskedés pedig Károlyvároson központosul, 's azért itt számos rakhelyek vannak, de a' mi nagyon sajnálható, csupán könnyedén épültek, 's tűz ellen nem bátorságosak, mivel szilárd anyagból építeni, a' károlyvárosi különben csekély erősség miatt meg nem engedtetik. A' Kulpa Sziszeknél szakadván a' Szávába: ez okból ezen hely is élénk kereskedést folytat, különféle nyers termékekkel.

Postaállások: *Varasdtól Fiuméig*: Osztriez 1, Breznica 1, Sz. János 1, Popovecz 1, Zágráb 1, Rakovpatak 1, Jaszka 1 Károlyváros 1 $\frac{1}{2}$, Netretich 1, Szeverin 1 $\frac{1}{2}$, Vuchinich-Szello 1 $\frac{1}{2}$, Skrad 1, Delnicza 1, Merslavo-dicza 1, Kamenyak 1, Fiume 1. — *Kőröstől Zágrábig*: Verbovecz 1 $\frac{1}{2}$, Dugoszello 1, Zágráb 1 $\frac{1}{2}$. Postatisztségek vannak még: Sziszeken, N. Goriczán, Lekeniken, Szamoborban. Harminczadhivatalok vannak: Bregánán, Károlyvároson, Jelenyén, Modra-Gredán, Sziszeken, Szeverinben, Zágrábban.

9. §. Oskolák.

Egy királyi *akademia* van Zágrábban; ugyan itt két *seminarium* a' zágrábi püspökmegyei romai kath., 's a' kőrösi görög kath. püspök megyei papi nevendékek számára. *Gymnasiumok* vannak Zágrábban és Károlyvároson, az első helyben világiak, a' másodikban ferencziek (Prov. S. Crucis Croatico-Carniolicae) tanítván. *Capitalis oskola*: Zamoborban és Károlyvároson, az utóbbi helyt rajzot és muzsikát tanító oktatókkal. *Normális oskola*, mellyben rajz és muzsika tanításon kívül, iskolamestereket képező osztály is van, találtatik: Zágrábban. *Convictus* nemes ifiak számára ugyan itt, valamint a' zágrábi iskolai kerület igazgatósága is Zágrábon tartja székét.

10. §. Katonaság és Királyi Hivatalok.

Zágráb vármegye, valamint egész polgári Horvátország ujjonczait az 53-ik, most Radossevich báró nevét viselő magyar ezredhez adja. Szállásoló katonaságból, egy zászlóaly fő tisztikarral (Stab) együtt Zágrábban tanyázik. A' posta és harminczad hivatalokat a' 9 §ban láttuk. A' többi királyi polgári és katonai hivatalokat Zágráb városánál megemlítvén, itt csak a' szlunni végezerednek Károlyvároson székelő fő tisztikarát hozzuk-elő.

11. §. Jobbágytelkek. Porták.

A' hegyi területben, 's Turopolja mezején, 's jelen pedig a' zágrábi, sz. jánosí, szávai, kulpáninenni, kulpántuli járásoklan három osztályrend lévén, egész tel-

kes bir első osztályban 12, másodikban 14, harmadikban 16 hold szántóföldet; rétekből első osztályban hol sarju mindég kaszáltatik, 5, hol ritkán 7, hol soha 9 embervágót. *A' ten-germelléki 's hegyi járás némelly helyeiben:* első osztályban 12, másodikban 14, harmadikban 16, negyedikben 18 hold szántóföldet; rétekből annyit mint fentebb előszámoltuk. *A' hegyaljai területben:* első osztályban 14, másodikban 16, harmadikban 18 hold szántóföldet; rétekből, mint fentebb. *A' sikon fekvő területben:* első osztályban 18, másodikban 20, harmadikban 22 hold szántóföldet, rétekből hol mindég kaszáltatik sarjú 6, hol ritkán 8, hol sohasem 10 embervágót.

Portája sem a' vármegyének, sem a' két királyi városnak külön nincs, hanem az egész polgári Horvátország $135\frac{6}{10}$ s portával járul a' magyarországi hadi adóhoz.

12. §. Nemesség. Uradalmak.

Az 1785-iki összeírás szerint 6272 férfi nemes személy találtatott. A' nevezetesebb uradalmak e' következők: Kucherje, Lepoglava (mind a' kettő a' zágrábi püspöké); Kralyevecz (zágrábi káptalané); Fuccine v. Fussina és Verbovszko (a' kamaráé); Podbresie, Brod, Grobnik, Ozaly (mind a' négy a' gr. Batthyányiaké); Berlog és Topolovecz (gr. Keglevich nemzetsége); Boszilyevo (gr. Nugent-Laval romai herczegé); Szeverin (gr. Orsiché); Sziszek (zágrábi káptalané); Bosjakovina (gróf Draskoviché); Bubnarczy (Vojkovich nemzetsége); Novi-grad (Haraminchich nemzetsége); Chiche (gr. Erdődyé); Zamobor (b. Kulmeré); Subrinczy (Lovrinchich ör.); Keresztinecz (gr. Pejachevich); Sakanye (Tomasiché); Pankovecz (gr. Niczky örök.); Lippa, Brezovicza (többeké); Vukovina, (Okuje, Mikevecz, Kapčina részjóságokból álló) és Szveticzo (Szveticze, Policze, Karpezán, Videtich, Zvonarich, Nováki, Breznik, Merkusje részjóságokból álló) a' religio kinestáré, Golubovecz (Verhovác örökösöké); Stubicza (gr. Orsiché 's többeké); Oroszlavje (gr. Wojkffy, Jellachich, 's többeké); Csubar (a' Paravich nemzetsége). Ezenkívül főbb birtokosok: gr. Sermage, gr. Petazzy, b. Maretich, b. Pekarnik, b. Rauch 's többen.

13. §. Tisztikar.

1 fő, 4 alispány; 1 fő, 2 aljegyző; 1 fő generális perceptor; 3 particularis perceptor, 1 levéltárnok, 1 számvevő, 6 fő, 6 alszolgabíró; 12 eskütt, 1 fő, 2 alügyész. Ide járulnak: 1 felügyelő a' Szávai hajózásra, 2 felügyelő a' Kulpai hajózásra, 8 biztos, 2 fő-orvos, 7 seborvos, 1 földmérő, 5 őrök, 1 baromorvos, 1 selyembogár tenyésztésre ügyelő. Gyűléseit tartja Zágrábban.

14. §. Politikai felosztása.

Eloszlik 2 szabad királyi városra, 1 szabad nemes kerületre, mely *Turopolýának* neveztetik, 's különös grófja és előjárói vannak. 's grófjok v. ispányoknak a' [magyarországi alsó táblán ülése és szava van; 's 6 főbírói járásra, melyek ezek: I. Zágrábi, II. Sz. Jánosi, III. Szávai, IV. Kulpáninzeni, V. Kulpántuli, VI. Hegyi.

Szabad Királyi Városok.

Zágráb, Zagrabia, Agram. Fekszik a' Száva hajózható vizétől $\frac{1}{2}$ órányira, 's Bécestől $19\frac{1}{2}$, Budától 28, Fiumétől $12\frac{1}{2}$ posta állásnyira, egy kellemetes vidéken, melyet a' délről és keletről elterülő szép rónaság, 's az északra és nyugatra fevő kies szőlőhegyek, 's gesztenyes erdők valóban regényes tájékká varázsolnak. Zágráb elosztatik a' tulajdonképen való királyi városra, továbbá a' káptalan, új-major, és latin külvárosokra, melyek közül a' két első szép kiváltságokkal birván, a' zágrábi káptalant, a' harmadik a' zágrábi püspököt ismeri földesurának. Az alsó várost a' felsőtől egy Medveschak nevű folyó választja el. Zágráb bár egy része hegylejtőre van építve, általjában a' csinosabb városok közé számítható, 's szépségét a' számos (közel 200) kétemeletes házak, a' pompás templomok, a' jó izléssel épült középületek igen nevelik. Szentegyházai közül különösen említést érdemel a' várban lévő, goth izlésre még sz László magyar király által építtetett, 's sz. István király tiszteletére szentelt, belőlről is gazdag és ékes püspöki székes-szentegyház. Ezután vannak a' sz. Márkus, sz. László, sz. János (ez 1347ben épült, szép rézzel fedett toronnyal) parochialis szentegyházak, az akademia tem-

ploma, a' sz. László provinciabeli ferencziek szentegyháza, a mellette lévő nagyszerű zárdával, a' nem egyes. óhitűek derék temploma, más számos kápolnákat, 's a' zsidók synagógáját nem is említvén. Nevezetesebb épületek: 1 Az országháza, melyben tartja Horvát és Tótország a' Concursusnak neveztetett, prov. gyűlését, a' banális és ker. ítélő tábla a' maga üléseit, 's melly egyszersmind lakhelyül szolgál a' bának, 's ugyan itt tartatik az országos levéltár. 2 A' Horvátországi fő hadi kormánysház épülete, melly hajdan jesuitáké volt. 3 A' kőfallal bekerített igen régi várra fekvő püspöki palota. 4 A' vármegyeháza. 5 A' városháza. 6 Az akadémia, 's 7-szer a' kamarai igazgatóság épületje. 8 A' roppant papi nevelőház. 9 A' nemes ifjak convictusi épületje. 10 Az irgalmasatyák kórháza. 11. A' harminczadhivatal. Zágráb, melly egész Horvátországnak fővárosa, székhelye a' hasonló püspököknek és 28 kanonokból álló gazdag káptalannak. Ezen püspöki megye kiterjed egész polg. Horvátországra, Posega vgyére, Zala, Verőcze vgyének egy részére, 's a' varasd-szentgyörgyi, varasd-körösi, első és második báni, és gradiskai végezeredek vidékeire. 1836ban számlált 343 parochiát, 238 káplánságot, 18 szerzetesházat, és 712,065 rom. kath. lelket. Továbbá helyet ad a' zágrábi és körösi g. kath. papi nevelőháznak, a' banális táblának, a' három ország ítélő táblájának, az egyesült horvátországi fő hadi kormánysházaknak, kamarai igazgatóságnak, fő hadi és kerületi biztosságnak, a' zágrábi iskolai kerület igazgatóságnak, vármegyeházának. Van itt még királyi akadémia, fő gymnásium, normalis iskola, hadi pénztár 's katona élelmeztetési hivatal, a' társas országok részire építőkormánysház, alapítványi pénztár, könyvnyomtatóműhely, a' székes-szentegyházhoz tartozandó közhasználatra átengedett könyvtár, mellyet bold. Verhovác zágrábi püspök újabb könyvekkel tetemesen szaporított, 2 hirlap, egyik német, másik illír nyelven írva; Convictus nemes ifjak számára, nagy árvaház, polgári, katonai kórházak, az irgalmasatyákén kívül, — Népessége a' városnak a' külvárosokat is ideértve 1836ban volt 13,561 lélek, kik közt 13,027 rom. kath., 63 görög kath., 237 nem egyes. óhitű, 234 zsidó. A' különböző várososztályok szerint a' királyi városban magában volt

9480 romai, 60 gör. kath., 134 n. e. óhitű, 195 zsidó; a káptalan városban 1410 romai, 3 görög kath. 33 n. e. óhitű; az új-major városban 1008 r. kath.; a' püspöki úgy nevezett latin városban 1129 r. kath., 70 n. e. óhitű, 39 zsidó. — Mesteremberek 700-an felül vannak. Gyárok nincsenek, ha csak a' selyemgombolító házat ide nem értjük. Kereskedik mézzel, gabonával, hamuzsírral, dohánynyal és borkövel. Triest felől különböző gyarmati portékák ide nagy mennyiségben hozatnak, 's innen Bécs, Pest, Kanizsa felé tovább vitetnek. A' lakosok mulatságára szolgálnak egy játékszin, mellyben német társaság szokott játszani, több szép sétahelyek, 's a' püspök és nagy prépost kellemes kertjei. A' város IV Béla alatt 1242-ben kapta szabadságát, 's a' tanács áll egy bíróból, polgármesterből, városkapitányból, és 6 tanácsnokból.

Károlyváros, Carlstadt, Carolostadium, Karlovec. Ezen szabad királyi város, 's egyszersmind erősség nevét Károly fő herczegtől vette, ki ide 1579-ben, a' törökök kiűtései megzabolására várat építtetett, 's a' várost nevezetes szabadságokkal megajándékozta, mellyeket Rudolf és III. Ferdinánd is megerősítettek. A' katonai törvényhatóság alul csak 1776. vétetett ki, 's egyszersmind királyi városi kiváltsággal ajándékoztatott-meg. Fekszik a' hajókázható Kulpa vize 's a' Corona és Dobra folyók mellett, Zágrábhoz délre 7 mföldnyi távolságra: 5261 kath. 742 n. egy. óhitű, 12 evang., 11 zsidó lakosokkal. Van itt 5 kath. szentegyház, mellyek közül kettő parochiális, egy nem egy, óhitűek temploma, egy kolostor, mellyet a' ferencziek (Prov. S. crucis Croatico-Carniolicae) bírnak, kath. gymnasium és capitalis iskola, hol az említett szerzetesek tanítanak, posta és harminczad hivatal; végre székhelye egy nem egyesült óhitű püspöknek, 's a' szluini végezered tisztikarának. Kereskedése gabonával, dohánynyal, 's más nyers termékekkel nagy fontosságú, 's még nagyobb volna, ha a' vár miatt, a' szilárd anyagból épült rakárak építtetése nem akadályoztatnék. A' bírón, polgármesteren 's kapitányon kívül 4 tanácsnokot számál.

M e z ő v á r o s o k.

Jaszka, szabadalmas m. v. Károlyváros és Rakovpatak közt, a' kulpáninzeni járásban: 856 r. kath., 10 g. kath., 26 n. e. óhitű, 25 zsidó lakossal, ferencziek zárdájával, kastélylyal, harminczad és postahivatallal.

Mercopail, királyi mezőváros egy szép térségen, két magas hegy közt, a' hegyi járásban: 1068 kath. lak., 's parochiális templommal. F. U. a' kamara, 's a' verboszkói uradalomhoz tartozik.

Ravnagora, kir. mezőváros a' hegyi járásban, Mercopail és Verboszko közt: 1057 kath. lak., 's paroch. templommal. Itt igen szép fejr márvány töretek. F. U. a' kamara.

Verboszko, királyi mezőváros, a' hegyi járásban, Dobrá vize mellett, a' Károlyutjában: 867 kath. lak. 's paroch. templommal. F. U. a' kamara; 's feje egy uradalomnak.

Zamobor, vagy *Szamobor*, mezőváros a' kulpáninzeni járásban, a' Gradna vize mellett, melly számos malmokat forgat: 2266 kath. lakossal, franciskánus kolostorral, harminczad és postahivatallal, rézbányákkal. F. U. b. Kulmer nemz., s feje egy uradalomnak.

Káptalanváros, *Latinváros*, *Uj-major*. lásd Zágrábot.

F a l u k.

Rövidítések: R. K. romai kath. parochiát, G. K. görög katholikus parochiát, O. h. nem egyesült óhitű-parochiát, jár. járást, ker. kerületet, f. falut, kath. romai katholikust, óh. nem egyesült óóhitűt, gk. görög katholikust, F. U. Földesurat jelent.

Adamovecz, sz. jánosi jár., a' Moravche patakánál, több nemes lakházzal, 398 kath. lak.

Andrassevacz, zágrábi jár., Zapressichez 3 órányira, 345 kath. lak.

Andrikovecz, sz. jánosi jár., Bosiako urad. birja, 261 kath. lak.

Artichak, hegyi jár., Bród urad. bir. 78kath. lak.

Augusztanovecz, szávántúli jár., részint határörök lak-
ják, részint Chernolatecz urad. birja, 371 kath. lak.

Babahe, szávántúli jár., gr. Amade birja, 73 kath. lak.

Bania, kulpán inenni járásban, Károlyvárostól csak egy
hid választja el, többen birják, 578 kath., 2 g. kath., 20
zsidó lak.

Banya-Szella, sz. jánosi jár., Pankoveczi urad., 179
kath. lak.

Barbarich, sz. jánosi jár., gr. Erdödyé, 85 kath. lak.

Baych, kulpántúli jár., ribniki urad. 65 kath. lak.

Bech, kulpántúli jár., 86 kath. lak.

Bedenicza, sz. jánosi jár., 276 kath. lak. R. K. Birják
Bede kovich, Ose kovich, Kupinich, V ranchich és Gotal örökösök.

Bedra, kulpán inenni jár. 89 kath. lak.

Belicza, hegyi jár., bródi urad., 112 kath. lak.

Belló, hegyi jár., bródi urad., 119 kath. lak.

Belloszello, hegyi jár. fusinai urad., 98 kath. lak.

Bellovár, sz. jánosi jár., pankoveczi urad., 165 kath. lak.

Benczetich, kulpán inenni jár., nemeslakkal, 126 kath.
lakossal.

Baki, 34 kath. lak.

Bellosich, 103 kath. lak.

Belini, v. *Bilcza*, 116 kath. lak.

Benkovác, hegyi jár., fusinai urad., 169 kath. lak.

Berczkovján, sz. jánosi jár., gr. Draskovicsé, 216 kath.
lakossal.

Berdo, kulpántúli jár., kaszteli urad., 150 kath. lak.

Berdo, kulpántúli jár., 's Dolovecz nemzetség lakhá-
zával, 70 kath. lak.

Berdo-novo, hegyi jár.

Berdovecz, zágrábi jár., harminczad hivatallal, 357
kath. lak. R. K. Birja a' gr. Sermage nemzetség.

Berkiszevina, szávai jár. Pokupskói urad., 367 kath. lak.

Berlogh, kulpántúli jár., egy kastélylyal, gr. Keglevich
nemz. birja, 219 kath. lak.

Bertinich, kulpán inenni jár., 110 kath. lak.

Better, kulpán inenni jár., 126 kath. lak.

Biskupecz, sz. jánosi jár., a' Reka vize mellett, melyen malmai vannak. A' Luketich örök. bir., 242 kath. lak.

A. és F. Bisztra, zágrábi jár., gr. Orsich, 's más birt., 515 kath. lak. R. K.

Bisztracz, kulpáninnyi jár., 2 nemes lakházzal, 122 kath. lak.

Bisztricza, kulpáninnyi jár., egy dombon, hires bucsú járó hely, 371 kath. lak., par. templommal. F. U. gr. Sermage, Sitomir nemesek, 's Turnische birtokosa.

Blaszeviczy, kulpántúli jár., szeverini urad., 199 kath. lak.

Blaszevdoj, sz. jánosi jár., pankoveczy urad., 217 kath. lakossal.

Blatnicza, kulpáninnyi jár., 2 nemeslakkal, 131 kath. lak.

Blato, zágrábi jár., a' Száva m. 165 kath. lak.

Bobovicza, kulpáninnyi jár., 49 kath. lak.

Kara-Bogdan, kulpántúli jár., több birt.

Bogovczy, kulpántúli jár., Podbresi urad., 90 kath. lak.

Book, szávai jár., sziszeki urad., 411 kath. lak.

Bezek v. Bizek, 254 kath. lak.

Bidrovecz, 141 kath. lak.

Bienik, 318 kath. lak.

Blagüssa, 271 kath. lak.

Blaskovecz, 228 kath. lak.

Borhecz, zágrábi jár., 473 kath. lak.

Bosjakovina, sz. jánosi jár., termékeny térségen a' Zelina vize m., egy kastélylyal, 's feje a' gr. Draskovich uradalmának, 218 kath. lak., 's paroch. templommal.

Bossevczy, kulpántúli jár., több birt., 60 kath. lak.

Boszilyevo, kulpántúli jár., Károlyvároshoz 4 órányira a' Fiumeba vivó országuton, kastélylyal. Többek közt bir itt gr. Nugent romai herczeg. Van 1048 kath. lak., 's par. temploma.

Braykovich, v. *A. Lovich*, kulpáninnyi jár., 227 kath. lak.

Braszlavie, kulpáninnyi jár. 169 kath. lak.

Brattina, kulpáninnyi jár., 719 kath. lak.

Brattovanczi, kulpántúli jár., több birt., 122 kath. lak.

Breg- Gregurichev, kulpáninnyi jár., 110 kath. lak.

Breg-Sipacki, kulpáninnyi jár.

Bregana, kulpáninnyi jár., egy térségen, Bregan vizénél, melly sok malmot hajt, 139 kath. lak.

Breganicza, kulpáninnyi jár., Bregan m. 40 kath. lak.

Brehovecz, kulpáninnyi jár., nemeslakkal.

Bresznica, sz. jánosi jár., egy domb tövében, postahivatallal, gr. Erdődi nemz. birt., 335, kath. lak.

Bresznik, kulpántúli jár., ribniki urad., 96 kath. lak.

Breszt, szávai jár. egy térségen a' Kulpa bal partján, derék hiddal, 489 kath. lak.

Bresztova-Draga, hegyi jár. fussinai urad., 108 kath. lak.

Brezie, hegyi jár., bródi urad., 87 kath. lak.

Brebrovecz, 119 kath. lak.

Brezari, 85 kath. lak.

Brezarich, 156 kath. lak.

Brezie, kulpáninnyi jár., 2 nemeslakkal, 158 kath. lak.

Breznik, kulpáninnyi jár., 192 kath. lak.

Breznik, kulpántúli jár., Hrasztie urad. tartozik, egy el-töröltetett paulanusok zárdájával, 143 kath. lak. F. U. a' relig. kincstár, 's mások.

Breznik, 51 kath. lak.

Brezovecz, sz. jánosi jár., több birt., 74 kath. lak.

Brezovicza, zágrábi jár., kastéllyal, több nemeslakkal, 56 kath. lak.

Bresztje, 69 kath. lak.

Brikovo, kulpántúli jár., több birt., 217 kath. lak.

Brod, hegyi jár., a' Kulpa mellett, Ravnagorához 4 órányira. Feje a' gr. Batthyáni nemz. egyik uradalmának. Van r. katholikus anyatemloma, oskolája, vashányája, harminczada, kastélya, 134 kath. lakosa.

Brod-Stari, sz. jánosi jár., 153 kath. lak.

Brood, kulpántúli jár., Kasztell urad., 149 kath. lak.

Brood, kulpántúli jár., Jarovo urad., 84 kath. lak.

Brodarczy, 95 kath. lak.

Bubnárchy, kulpántúli jár., Vojkovich nemz. kastéllyal, 270 kath. lak.

Budenczy, sz. jánosi jár., zágrábi püspöké, 151 kath. lak.

Budin, kulpáninnyi jár., Krassichi paroch., 153 kath. lak.

Budin, kulpáninnyi jár., Vivodinai par., 91 kath. lak.

- Bukevje*, sz. jánosi jár., gr. Erdődy birt., 64 kath. lak.
Bukovácz, zágrábi jár., igen jó szőlőhegygyel, 47 kath. l.
A. és F. Bukovácz, hegyi jár., brodi urad., 162 kath. lak.
A. és F. Bukovecz, kulpántuli jár., Bubnarczy urad.
 220 kath. lak.
Bukovecz, sz. jánosi jár., 380 kath. lak. Zágr. püspöke
 és kápt. birt.
Bukevje, kulpántuli jár., novigrádi urad., 122 kath. lak.
Bukovje, zágrábi jár., 135 kath. lak.
Bukov-Verch, hegyi jár., brodi urad., 143 kath. lak.
Budassevo, 407 kath. lak.
Budrovecz, 284 kath. lak.
Bukevje, 569 kath. lak. R. K.
Bukovszchak, 118 kath. lak.
Buná-mala, szávai jár., 108 kath. lak.
Buna-welika, szávai jár., gr. Erdődy birt., 312 kath. lak.
Bunyak, 185 kath. lak.
Russeveczy, szávai jár., több birt., 269 kath. lak.
Buszdosany, hegyi jár., Grobnik urad., 227 kath. lak.
Butkovecz, sz. jánosi jár., gr. Draskovichnak egy ma-
 jorjával, 118 kath. lak.
Busich, 54 kath. lak.
Buzin, zágrábi jár., 354 kath. lak.
Byrrich kulpántuli jár., Hrastie urad., 89 kath. lak.
Bytkosovczy, kulpántuli jár., több birt., 122 kath. lak.
Chubar, hegyi jár., a' Chabranka vize mellett; melly
 Horvátországot Carintiától elválasztja, egy kastélylyal, melly
 a' Paravics nemzetségé, par. templommal, 239 kath. lak.
Chabdin, kulpáninzeni jár., 88 kath. lak.
Chachanecz, szávai jár., gr. Erdődy birt., 111 kath. lak.
Chavle, 165 kath. lak.
A. és F. Chechi, zágrábi jár., 346 kath. lak.
Chegli, kulpáninzeni jár., nemeslakkal, 279 kath. lak.
Chernecz, sz. jánosi jár., több birt., 152 kath. lak.
Chernecz, 283 kath. lak.
Chernilazy, hegyi jár., chabari urad., 246 kath. lak.
Chernilorecz, kulpáninzeni jár., 59 kath. lak.
Cherni-Lugh, hegyi jár., brodi uradalomban, jövedel-

mes vas bányákkal, 353 kath. lak., par. templommal.

Chernkovecz, szávai jár., 89 kath. lak.

Cherno-Kamanye, kulpántúli jár., több birt., 128 kath. lak.

Chernomerecz, zágrábi jár., 132 kath. lak.

Chiche-nove, szávai jár., gr. Erdődy uradalma 's faluja, Zágrábhoz 2 's fél ór., 319 kath. lak. par. templommal.

Cherovicza, 65 kath. lak.

Chiche-sztare, szávai jár., több birt., 236 kath. lak. R. K. gr. Erdődyé.

Chigoch, szávai jár., a' Száva mellett, gr. Keglevich, hoploveczi urad. tartozik, 293 kath. lak.

Mlaka-Chista, sz. jánosi jár., a' Száva m., zágrábi káptalan birt., 104 kath. lak.

Chrenkovecz, szávai jár., szép térségen, 89 kath. lak

Chrechán, 160 kath. lak.

Chuchák, hegyi jár., brodi urad., 64 kath. lak.

A. és F. Chucherye, zágrábi jár., 617 kath. lak. R. K. A' zágrábi püspöké.

Chugovecz, 75 kath. lak.

Czeline, kulpáninenni jár., 53 kath, *Czeline*, 79 kath. *Czeline*, 148 kath. lak.

Czerje, szávai jár., gr. Erdődyé, 139 kath. lak. *Czerje*, 142 kath. lak.

Czerje, pokupskói urad., 462 kath. lak.

Czerje, sz. jánosi jár., zágrábi püspöké, 108 kath. lak. R. K. *Czerje*, 179 kath. lak.

Czerje, kulpáninenni jár., 417 kath. lak,

Czernik, 446 kath. lak., par. templom. F. U. a' kamara.

Czirkvena-Vesz, sz. jánosi jár., több birt. 270 kath, lak.

Czirkveno-Szel'o. kulpántúli jár., novigradi urad., 187 kath. lak. *Czirkveno*, 179 kath. lak.

Czvetkovich, privil. helység, tulajdon tanácscsal, a' kulpáninenni járásban, Jászkához három fertály órányira, egy szép és termékeny térségen, 760 kath. lak. *Czvetkovich*, 136 kath. l.

Damaly, kulpántúli jár., szeverini urad., 129 kath. lak.

Degóy, szávai jár., 144 kath. lak. *Dankovecz*, 185 kath. l.

Dellach, hegyi jár., brodi urad., 81 kath. lak. *Degidovecz*, 55 kath. lak.

Delnicze, hegyi jár., brodi urad., 1679 kath. lak., par. templommal, postával.

Demerje, zágrábi jár., térségen, 394 kath. lak.

Dernek, sz. jánosi jár., gr. Erdődyé, 338 kath. lak.

A. F. Deszinecz, kulpáninnyi jár., gr. Erdődyé, 497 kath. lak.

Czuczeki, 166 kath. lak. *Czerovszko*, 109 kath. lak.

Chubar, v. *Csabar*, 228 kath. lak. par. templommal.

Chuthovecz, 99 kath., *Chulínecz*, 206 kath., *Chulich*, 34 kath. lak.

Deschevech, 256 kath. lak.

Dívjaky, hegyi jár., brodi urad., 107 kath. lak. R.K.

Dobra, hegyi jár., brodi urad., 55 kath. lak. *Deszprin*, 126 kath. lak.

Dobrodol, zágrábi jár., 122 kath. lak. *Dojutrovicza*, 150 kath. lak.

Dolecz, zágrábi jár., Novoszel nemz. birt., 39 lak. *Dolecz*, 42 kath. lak.

Doluss, hegyi jár., brodi urad., 46 kath. lak. *Dolevczi*, 69 kath. lak.

Domagdovich, kulpántúli jár., Domagovich nemz., 439 kath. lak.

Domaszlovecz, szabad f. kulpáninnyi jár., 219 kath. lak.

Dool, kulpáninnyi jár., 249 kath. lak.

Draga-Verbanszka, 113 kath. lak.

Draga, kulpántúli jár., szeverini urad., 128 kath. lak.

Draga, 52 l. *Draga*, 74 l. *Draga-Chunchova*, *Draga-Gulezova*, 39 lak. *F. Draga*, 656 lak. *Draga-Govend*, 48 kath. l. *Draga-Lukinich*, 71 lak.

Draga-Bresztova, hegyi jár., fusinai urad., 108 kath. lak.

Draga-Kupechka, zágrábi jár., 252 kath. lak.

Draga-Lamana, hegyi jár., brodi urad., 62 kath. lak.

Draga-Mala, hegyi jár., brodi urad., 246 kath. lak.

Draga-Velika, hegyi jár., brodi urad. 217 kath. lak.

Draga-Vodena, kulpántúli jár., több birt., 255 kath. lak.

Draganich, szabadhely kulpáninnyi jár., (*Schipak*) 159 kath. lak.

Draganya-Szell, kulpáninnyi jár., 52 kath. lak.

A. F. és K. Dragonosecz, zágrábi jár., több birt., 469 kath. lak.

Dragonoss, kulpáninnyi jár., 83 kath. lak.

Dragovanschak, kulpáninnyi jár., 85 kath. lak.

Dragusicza, sz. jánosi jár., zágrábi káptalan birt., 51 kath. lak.

Drasicze-Male, hegyi jár., Grobniki urad., 76 kath. lak.

Drasicze-Velike, hegyi jár., Grobnik urad., 180 kath. lakossal.

Drenchina, szávai jár., 472 kath. lak.

Drenova, sz. jánosi jár., több birt., 316 kath. lak.

Drenovicza, kulpántúli jár., Ribnik urad., 47 kath. lak.

Dresnik, kulpáninnyi jár., nemeslakkal, 199 kath. lak.

Drenye, 242 kath. lak. *Drenye*, 187 lak.

Dresnik, kulpáninnyi jár., 126 kath. lak. *Dresnik*, 96 kath. lak.

Drischerovacz, kulpántúli jár., Trescheno urad., 43 kath. lak.

Dubovec, Károlyvárosának külvárosa, 899 kath. lak. R. K.

Dubovacz, 299 kath. lak.

Dubranecz, szávai jár., 320 kath. lak. R. K. Turopoljához tartozik.

Dubrava, 113 lak. *Dubrava*, 84 kath. lak.

Dubrovschak, sz. jánosi jár., 664 kath. lak. R. K.

Dubravchani, 231 kath. lak. *Dubravczí*, 181 kath. lak.

Dubraviczí, 163 kath. lak.

Duchage, kulpántúli jár., több birt., 190 kath. lak.

Dugoszello, sz. jánosi járásban, postahivatallal, vendég fogadóval, 2 nemes lakházzal, 398 kath. lak. *Dudich*, 108 kath. lak.

Dumovecz, sz. jánosi jár., Kralyevacz urad., 107 kath. lak.

Durlinczi, kulpántúli jár. több birt., 49 kath. lak.

Dusicza, szávai jár., térségen, 388 kath. lak. *Dvoranczi*, 268 kath. lak.

Dvorjan, 336 kath. lak.

Dvorische, sz. jánosi jár., Bosjakói urad., 84 kath. lak.

Dvorische, 59 kath. lak.

Dvorische, kulpántúli jár., több birt., 259 kath. lak.

Dvoriche, 76 kath. lak.

Erjavec - mali, kulpántúli jár., Szlapnó urad., 200 kath. lak.

Erjavec - veliki, kulpántúli jár., több birt., 215 kath. lak. *Ertich*, 79 kath. lak.

Farkassich, szávai jár., 232 kath. lak. R. K. A' zágr. n. prépost birja.

Uj - Farkassich, 80 kath. lak. *Farkasserech*, 102 kath. lak. *Falaschak*, 58 kath. lak.

Ferkitich, kulpántúli jár., novigradi urad., 73 kath. lak.

Ferliur, sz. jánosi jár., 287 kath. lak. *Franetich*, 113 kath. lak.

Fratrovczy, kulpántúli jár., Kulpa m., Subrincozy urad., 331 kath. lak. *Fratrovcsi*, 160 kath. lak.

Fuccina, lásd Fussina.

Fuchkovác, kulpántúli jár., több birt., 100 kath. lak.

Fussina, a' Magyar tengerparti vidék szélén, a' Fiumeba vivő országutban; r. kath. anyateplommal, több deszkametsző malmokkal. Igen hegyes kősziklás vidéken fekszik, s feje egy kamarai uradalomnak. Számlál 686 kath. lakost.

Fraterschicza, 109 kath. lak.

Furiancze, 62 kath. lak., *Gaj*, 62 kath. *Gajsche* 58 kath. lak.

Galdovo, (Capitulare) szávai jár., sziszeki urad., 136 kath. lak.

Galdovo, (Erdődyanum) szávai jár., 436 kath. lak., *Galdovo*, 253 kath. lak.

Galgovo, Kulpáninnyi jár., 344 kath. lak. *Galín*, 139 kath. lak.

Gasparczy, hegyi jár., brodi urad. 124 kath. lak.

Gerbaill, hegyi jár., brodi urad. 112 kath. lak.

Gerdanczi, kulpáninnyi jár., 81 kath. lak.

Gerdovschak, kulpántúli jár., több birt., 39 kath. lak.

Gerdun, kulpántúli jár., 282 kath. lak.

Gerganicza, kulpántúli járás, Lippai urad. 89 kath. lak.

Gerovo, hegyi jár., chabari urad., 522 kath. lak. R. K.

Gladovcsi, szávai jár. 226 kath. lak.

Gladovecz, szávai jár. 116 kath. lak.

Glavicze, kulpántúli jár., több birt. 171 kath. lak.

Glavnichicha, sz. jánosi jár., zágrábi püspök, és gróf Niezky örökösök birt., 165 kath. lak. *Glogovecz*, 34 kath. lak.

Glavnicza, sz. jánosi jár., több birt., 501 kath. lak.

Globohecz, sz. jánosi jár., több nemes, 413 kath. lak.,

Goli Verh, 39 kath. *Goli Verh*, 95 kath. *Goli Verh*, 33 kath. *Goli Verh*, 86 kath. lak.

Golík, hegyi jár., brodi urad., 156 kath. lak. *Goli Breg*, 128 kath. lak.

Golyák, kulpáninnenijár., jászkaí urad., 182 l. *Golyák*, 46 kath. l.

Gora, 40 kath. lak. *Gonyasa*, 36 kath. lak.

Goranczi, sz. jánosi jár., zágrábi püspök, 309 kath. l. *Gorachi*, 429 kath. l.

Gorenczy, kulpántuli jár. Boszilyevi urad. 239 kath. lak.

Gorenczy, kulpántuli jár. Szeverin urad. 41 kath. lak., *Goreneczy*, 34 kath. l.

Goricza, kulpántuli jár., több birt., 132 kath. l. *Goricza*, 251 kath. lak. R. K.

Goricza, szávai jár., zágr. püspöké, 302 kath. l. *Goricza*, 141 kath. lak.

Goricza-Bella, hegyi jár., brodi urad., 274 kath. lak., *Goricza*, 40 kath. lak.

Goricza Liszidüna, kulpántuli jár., több birt., 50 kath. l. *Goricza Blasinove*, 58 kath. lak.

Goricza-Mala, sz. jánosi jár., 764 kath. lak. R. K. Zágr. püsp.

Goricza-Verhova, 84 kath. l. *Goricza-Vuksanova*, 184 kath. lak.

Goricza-Repicheva, kulpántuli jár. Hrasztie urad. 123 kath. lak.

Goricza-Velika, nemes helység, sz. jánosi jár., 254 kath. l. R. K. Pósthivatal.

Goricza-Vukova, kulpántuli jár., több birt., 362 $\frac{1}{2}$ kath. l.

Gorniki, 61 kath. lak.

Gorschaky, kulpántuli jár., ozaly urad., 98 kath. lak.

Gorseti, hegyi jár. brodi urad., 72 kath. lak.

Gosche, szávai jár. topoloveczy urad., 1687 kath. lak. R. K. Gróf Kegleviché.

V. K. M. O. Földl.

Gabarek, 58 kath. lak.

Grachan, zágrábi jár., 303 kath. lak. *Graberk*, 195 kath. lak. *Grachacz*, 38 kath. lak.

Gracheecz, sz. jánosi jár., több birt., 243 kath. lak.

Gradecz, kulpániuneni jár., 228 kath. lak. *Gradecz*, 170 k. *Gradecz*, 228 k. l.

Gradichi, 179 k. l. *Gradina*, 131 kath. lak.

Gradische, kulpántuli jár., több birt., 130 kath. l. *Gradsische*, 38 kath. lak.

Gramel, hegyi jár., brodi urad., 136 kath. lak.

Granchari, zágrábi jár., 79 kath. l. *Granchari*, 82 kath. *Grandichherg*, 58 kath. lak.

Granesima, zágr. jár., 119 kath. lak. R. K. A' zágráb i káptalané.

Greda, sz. jánosi jár., 868 kath. lak. *Greda*, 68 kath. *Greda*, 178 kath. lak.

Gregurivech-Breg, kulpáninzeni jár., 239 kath. lak.

Grich, kulpántuli jár., 263 kath. lak. *Grisniki*, 89 kath. lak.

Grobnik, 401. kath. lak., várkastélylyal.

Guche-Szello, hegyi jár., brodi Űradal. 80. kath. lak

Guczy, kulpáninzeni jár., szabad hely, 269 kath. lak.

Guczyszávai, jár., 272 kath. lak. *Guczy*, 82 kath. lak,

Gusztí Laz, hegyi jár., brodi urad., 65 kath. lak.

Guniskoszello, 85 kath. lak.

Szent-Helena, kulpáninzeni járás, Zamobor szomszéd-ságában, meleg ásványos forrással, 311. kath. lak. *Sz. Helen v* 65 kath. lak.

Heresinech, 136 kath. lak.

Hernetcih, kulpáninzeni jár., 153 kath. lak. R. K. Birja gr. Nugent romai herczeg.

Herszina, kulpáninzeni jár., több birt., 964 kath. l. *Hel-seniki*, 84 kath. lak.

Hlapnik, 23 r. kath. 9 g. kath. lak.

Horváthy, kulpáninzeni jár., 221. kath. l. *Horvaczko*, 98 kath. lak.

Hottenya, szávai jár., 389 kath. l. *Horvati*, 662 kath. lak.

Hrascha, kulpáninnyi jár., 469 kath. l. *Hosznik*, 43 kath. lak.

Hrascha, zágrábi jár., 181 kath. l. *Hodniczi*, 141 kath. lak.

Hajdini, 43 kath. lak. *Harmicza*, 110 kath. lak., *Havichichi*, 119 kath. lak. *Herryanecz*, 219 kath. lak. *Hlaschina*, 316 kath. lak.

Hrasztje, 517 kath. l. *Hrasztje (Jaszka)* 45 k. l. *Hrasztje (Glenevics)* 154 k. l.

Hraschina, sz. jánosi jár., 372 kath. l. R. K. F. U. gr. Draskovich, Svagel, Vernich, Jellachich.

Hrasztelnicza, sz. jánosi jár., Száva m. 604 kath. lak. *Hrasztoki*, 73 k. l.

Hrasztina, kulpáninnyi jár., Jászkához 1¹/₂ ór. 113 k. l. *Hrasztina*, 95 k. l.

Hrebine, zágrábi jár., 163 kath. lak.

Hrebinecz, sz. jánosi jár., boszjakovinai urad.; 214 kath. lak.

Hrelich, 239 kath. lak.

Hrib, hegyi jár., chabar. urad., 119 kath. lak. R. K. *Hrib (Donli)* 38 kath. *Hrib (Gamenszki)*, 69 kath. *Hrib (Sridnyi)* 52 kath. lak.

Hribacz, hegyi jár., brodi urad., 109 k. l. *Hribarszko*, 36 lak.

A. és F. Hrasevecz, szávai jár., 536 kath. l. *Hruskov-Verh*, 117 kath. lak.

A. és F. Hrusovecz, kulpáninnyi jár., 567 kath. l. *Hraschicza*, 483 kath. lak.

Hudibitelo, 69 kath. lak. *Huhori*, 39 kath. lak. *Hulstin*, 242 k. *Hujaki*, 68 lak.

Hum, Bisztrickense, sz. jánosi jár. több birt., 529 kath. lak.

Hum, Hlatchinense, sz. jánosi jár., több birt., 114 kath. lak. R. K.

Hum Ztubicense, 276 kath. lak.

Huszje, kulpáninnyi jár., 142 kath. lak.

Jablanovecz, 637 kath. lak.

Jablin, hegyi jár., verbovszkói k. uradal. 205 kath. lak.

Nagy Jaderch, kulpántuli jár., boszilyevói uradal., 348 kath. lak.

Kis Jaderch, kulpántuli jár., szeverini uradal., 180 kath. lak.

Jakovchi, kulpántuli jár., több birt., 137 k. l. *Jagodno*, 132 kath. lak.

Jakovlye, zágrábi jár., kastélylyal, 978 kath. lak. *Jadrichi*, 34 lak.

Jaksinczi, zágrábi jár., 268 kath. lak.

Jakuszevecz, 389 kath. l. Birják, gr. Erdödy, és Balogh örökösök.

Jalsevecz, sz. jánosi jár., zágrábi kápt., 314 kath. lak. *Jalsevecz* 32 kath.

Jamnicza, egy illy nevű kerület a' kulpáninzeni járásban, 114 kath. lak. savanyú forrással. R. K. Birják a' Malenich örökösök, b. Peharnik, Jamnicz nemesek. —

Janchány, kulpántuli jár., Subrinchez urad., 65 kath. lak.

Jarchepolye, szávai jár., novigradi urad., 287 kath. lak.

Jarek, sz. jánosi jár., több birt., 280 kath. *Jarek* 102 kath. lak.

Jarusje, kulpáninzeni jár., 79 kath. lak. *Jarnevich* 176 kath. lak.

Jarnevics Lipnik, 460 kath. lak. *Jaran*, 73 kath. lak.

Jazbina, 109 kath. lak. *Javaczi*, 93 kath. *Javenik*, 171 kath. lak.

Jaskovo, kulpántuli jár., nemes lakkal, 374 kath. lak.

Javorek, 76 kath. lak. *Javorje*, 131 kath. lak. —

Jelenye, hegyi jár., grobniki urad., 271 kath. lak. R. K.

Jelkovecz, 69 kath. lak.

Jelsza, kulpántuli jár. Károly város birt. 398 kath. lak.

Jerebichi, 142 kath. lak.

Jesevnicze, hegyi jár., brodi urad., 117 kath. lak.

A. és F. Jertovecz, 260 kath. lak.

Jeszevo, sz. jánosi jár., Bosziaikó urad. 579 kath. lak.

Jeszenovicza, 105 kath. lak.

Jeszenovecz, sz. jánosi jár., több birt., 261 kath. lak. *Jeszenovecz*, 126 lak.

Jevero, sz. jánosi jár., gr. Erdődyé, 207. kath. lak. —
Jezerina, 58 kath. lak.

Igrische, zágrábi jár., 358 kath. lak.

Sz. Ilona, sz. jánosi jár. Adamovich nemz. I. Sz. Helena.

Illovik, hegyi jár., grobniki urad., 240 kath. lak. *Illovecz*,
 37 kath. lak.

Jogai, 135 kath. lak.

A. és F. Jurjevchan, kulpáninneni jár., 191 kath. lak. —

Juratovich, 59 kath. lak. —

Jurjovecz, 58 kath. lak. —

Jurovo, kulpántuli jár., 71 kath. lak. *Juranichov - Breg*,
 248 kath. lak.

Iváczy, zágr. jár. 279 kath. lak. *Iváchichi*, 259 kath.
 lak. —

Izinye, 59 lak.

Ivanovo, v. Sz. Iván, hegyi jár., brodi urad., 93 kath.
 lak. —

Izemje, 246 kath.

Ivana Reka, sz. jánosi jár., zágr. kápt., 268 kath. lak.

Ivaszivech - Werch kulpántuli jár. Hrasie urad. 240
 kath. lak.

Sz. Iván, v. Sz. János, v. P. Zeline, 406 romai k. 5
 óhitű lak., pósta hivatalal, paroch. templommal. F. U. a' kamara,
 zágr. püspök, gr. Keglevich, Petrovich, Bevich.

Kamanye, kulpántuli jár. Berlogh urad. 108 kath.
 lak. R. K.

Kamenseki - Hrib, hegyi jár., chabari urad., lásd Hrib.

Kara - bogdán, kulpántuli jár., több birt., 207 kath. lak.

Kassina, sz. jánosi jár., zágrábi kápt. 556 kath. lak. R. K.

Kasztel, kulpáninneni jár., gr. Batthyáni kastélyával 78
 kath. lak.

Kaline, 117 kath. lak. *Kallinovicza*, 160 kath. lak.

Kamenicz, 69 k. l.

Katty - Dolny, hegyi jár., brodi urad. — *Karpetai*,
 lásd *Karpetán*.

Kamanye - Chernó, 128 kath. lak. *Kamenziko*, 296
 kath. lak.

Kapchichi, 100 kath., 3. óhitű lak. *Kanczi*, 68¹/₂ kath. lak.

Kapelschak, 248 kath. lak. *Karvenyak*, 69 kath. lak. — *Kaszuni*, 57 kath. lak.

Kaurani, hegyi jár., brodi urad., 84 kath. lak.

Kerek, kulpántúli jár., több birt., 136 kath. lak.

Keresztinecz, kulpáninenni jár., gr. Pejachevich kasselyjával, — 154 kath. lak. *Kervarich*, 84¹/₂ kath. lak.

Kerlevie, szávai jár., 36 kath. lak. *Kirin*, 56 kath. lak.

Kernesich, kulpáninenni jár., Krassich urad., 76 kath. lak.

Kladia, kulpáninenni jár., 155 kath. lak. *Kirinchich*, 54 kath. lak.

K. és N. Klanacz, kulpántúli jár., szeverini urad., 170 kath. lak.

Klepeche-Szello, hegyi jár., brodi urad., 189 kath. lak.

Klincha - Szella, kulpáninenni jár., keresztinoveczi urad., 144 kath. lak.

Klokochevech, kulpáninenni jár., 201 kath. lak.

Kluch, 378 kath. lak., *Kluch*, 38 kath. lak.

Klyuch, kulpántúli jár., Hrasztie urad., 225 kath. lak.

Kobilich, kulpáninenni jár., 178 kath. *Kobilich*, 74 kath. lak.

Kobilyak, kulpáninenni jár., 49 kath. lak. *Kluchichko* 24 lak.

Kocsicsino, 65 kath. lak.

Kocziani, hegyi jár., brodi urad., 90 kath. lak.

Könige (Heil. Drey), sz. jánosi jár., 151 kath. lak.

Kollenovecz, kulpántúli jár., modruspataki urad., 116 kath. lak.

Konyarich - Verch, kulpáninenni jár., 132 kath. lak.

Koritne, kulpáninenni jár., 180 kath. lak.

Koschevúcz, sz. jánosi jár., Petkovich nemz. birt., 129 kath. lak.

Kosla - Verch, kulpántúli jár., novigradi urad., 114 kath. lak.

K. és N. Kossanyecz, kulpántúli jár., Sakanye urad., 66 kath. lak.

Korenich, 63 kath. lak.

Kopehevecz, 114 kath. lak.

Konschicza, 191 kath. lak.

Kolenovecz, 125 kath. lak.

Koledouchina, 48 kath. lak.

Kohajnecz, 133 kath. lak.

Kosztajnecz, 40 kath. *Kosztanyek*, 54 kath. lak.

Kossecz, kulpántúli jár., szeverini urad., 109 kath. lak.

Kosza - Lischniczka, hegyi jár., verbovszkói urad., 156 kath. lak.

Kosza - Polichka, hegyi jár., verbovszkói urad., 109 kath. lak.

Al. és Felső Kosznicza, szávai jár., zágr. kápt., 98 kath. lak.

Kosztell, lásd *Kastell*.

Kottari, kulpáninneneni jár., 60 kath. lak. R. K.

Kovachy, kulpántúli jár., több birt., 36 kath. lak.

Koziacha, szávai jár., 241 kath. lak. *Kozlikovo*, 49 kath. lak.

Kozinschák, sz. jánosi jár., 111 kath. lak.

Kozliverh, 115 kath. lak.

Kraj, hegyi jár., chabari urad., 339 kath. lak. *Kraj*, 164 kath. lak.

A. és F. Kraj, zágrábi jár., 465 kath. lak.

Krajevecz, sz. jánosi jár., zágr. kápt., 819 kath. lak.

Krajevecz, 251 lak.

Kralyevecz, sz. jánosi jár., több birt., 416 kath. lak.

Krajevecz, 176 kath. lak.

Kralyev - Verch, hegyi jár., chabari urad., 293 kath. lak. R. K.

Kralyev - Szello, 75 kath. lak.

Krassich, kulpáninneneni jár., jó bort termő szőlőhegygyel, kőbányával, 162 kath., 6 óhitű lak., paroch. templommal. F. U. gr. Batthyáni.

Krassichevicza, hegyi jár., chabari urad., 70 kath. lak.

Kratechko, szávai jár., 682 kath. lak. R. K. Gróf Kegleviché,

Kravarszko, szávai jár., 260 kath. lak. R. K. Gróf Erdődyé.

Krapache, 88 kath. lak.

Krivacz, hegyi jár., brodi urad., 109 kath. lak.

A. F. Kuche, nemes f. szávai jár., 517 kath. lak.

Kucher, kulpáninnyi jár., Krassich urad., 62 kath. lak.

Kuchevicza, kulpántúli jár., novigradi urad., 270 kath. lak.

Kuchilaina, hegyi jár., brodi urad., 219 kath. lak.

Sz. Kereszt, 380 kath. lak. *Krisevhecz*, 98 kath. lak.

Kruslyevo, 237 kath. lak. *Kakulyanovo*, 539 kath. lak. R. K.

Kupinecz, kulpáninnyi jár., 582 kath. lak. R. K. A' brozovicai urad. tart.

Kupechdol, 126 kath. lak.

Kunich, szávai jár., ribniki urad., 249 kath. lak. R. K.

Kupa, hegyi jár., brodi urad., 69 kath. lak.

Kupchina - Dolnya, kulpáninnyi jár., több birt., 1505 kath. lak. R. K. Birják: gr. Erdődy, Orehóczy örök., 's relig. kincstár.

Kupchina - Gornya, kulpáninnyi jár., 626 kath. lak.

Kupechki, kulpántúli jár., 119 kath. lak.

Kupják, 224 kath. lak.

Kuplenovo, zágrábi jár., 260 kath. lak. *Kussanecz* 13 kath. lak.

Kurilovecz, szávai jár., több birt., 579 kath. lak.

Kurpczan, kulpántúli jár., relig. kincstáré, 's m. 126 kath. lak.

Kassaly, hegyi jár., brodi urad., 246 kath. lak. R. K.

Dolni - Kutty, hegyi jár., brodi urad.) 216 kath. lak.

Gornyi - Kutty, hegyi jár., brodi urad.)

Kasztosak, 87 kath. lak.

Kyrinchich, kulpántúli jár., Hrasztie urad., lásd Kirinchich.

Ladessich, kulpántúli jár., több birt., 113 kath. lak.

Alsó, Felső Laduch, zágrábi jár., 578 kath. lak. *Lakneri*, 44 kath. lak.

Laktecz, sz. jánosi jár., pankoveczi urad., 172 kath. lak.

Lamana - Draga, hegyi jár., brodi urad., lásd Draga.

Lanische, kulpántúli jár., 50 kath. lak.

Laz, sz. jánosi jár., zágr. prépost, 361 kath. *Laz*, 99 kath.

Laz, 65 lak.

Laz - Sztari, 235 kath. lak.

Lazine, szávai jár., 440 kath. lak. *Lazina*, 232 kath. lak.

Novi - Lazy, hegyi jár., verbovszkoí urad., 246 kath. lak.

Novi - Lazy, hegyi jár., brodi urad., 46 kath. lak.

Podszlemení - Lazy, hegyi jár., brodi urad., lásd Podszlemení, 224 kath. lak. *Lazy*, 35 lak. *Lazy*, 52 kath. lak.

Lekenik, (Turopolyai), 225 kath. lak., postahivatallal.

Sztari - Lazy, hegyi jár., verbovszkoí urad., 116 kath. lak.

Sztari - Lazy, hegyi jár., brodi urad., 49 kath. lak.

Lekenik, szávai jár., gr. Erdődyé, 862 kath. lak.

Lekmeno, szávai jár., gr. Amade birt., 139 kath. lak.

Lepacz, zágrábi jár., 367 kath. lak.

Lepenicza, hegyi jár., fussinai urad., 58 kath. lak.

Keprovisza, sz. jánosi jár., bosziakoi urad., 238 kath. lak.

Lesche, kulpántúli jár., boszilyevói urad., 116 kath. lak.

R. K.

K. és N. Lesnicza, hegyi jár., brodi urad., 158 kath. lak.

Letovanich, szávai jár., 718 kath. lak. *Lichnicza*, 85 kath. lak.

Lenkus, kulpántúli jár., pokupiei urad., 133 kath. lak.

Lich, hegyi jár., fussinai urad., 956 kath. lak. R. K.

Lipie, kulpántúli jár., boszilyevói urad., 117 kath. lak.
Lipje, 147 kath. lak.

Lipnicza, 106 kath. lak.

Lipnik, kulpántúli jár., több birt., 560 kath. lak. Birja gr. Petaczy.

Lipovecz, kulpáninneni jár., gr. Erdődy régi várával, 158 kath. lak.

Lipovschaki, kulpántúli jár., boszilyevói urad., 142 kath. lakossal.

Lippa, kulpántúli jár., több birt., 118 kath. lak. R.K.

Lisnicza, kulpántúli jár., novigradi urad., 85 kath. lak.

Liszichina-Goricza, kulpántúli jár., több birt., 85 kath. lak.
Liszichina, 65 lak.

Lisznichka-Kosza, hegyi jár., verbovzkói urad., 129 kath. lak.

Loka, hegyi jár., bródi urad., 24 kath. lak.

Alsó-Lomnicza, szávai jár., turopoliai mezőségen, 648 kath. lak.

Felső-Lomnicza, szávai jár., turopoliai mezőségen, 85 kath. lak.

Lojnicza, 527 kath. lak.

Longari, 87 kath. lak.

Lubarszka, 70 kath. lak. *Lublyanicz*, 32 kath. lak.

Loque, hegyi jár., fussinai urad., 720 kath. lak. R. K.

Loquicza, hegyi jár., bredi urad., 72 kath. lak.

Losacz-Dolnyi, hegyi jár., brodi urad., 100 kath. lak.

Gornyi-Losacz, hegyi jár., brodi urad., 36 kath. lak.

Felső és Alsó Lovich, kulpáninneni jár., 266 kath. lak.

Nagy és Kis Lovich, kulpáninneni jár., 563 kath. lak.

Lublyenicza, 44 kath. lak.

A. F. Luchenicza, kulpáninneni jár., 368 kath. lak.

Luchto, 94 kath. lak.

Lug, kulpáninneni jár., 79 kath. lak.

Kis-Lug, hegyi jár., chabari urad., 184 kath. lak.

Luka, kulpáninneni jár., 569 kath. lak.

Luka, szávai jár., 676 kath. lak.

Lukarische, sz. jánosi jár., bosziakói urad., 126 kath. lak.

Lukavec, szávai jár., topoloveczi urad., 456 kath. lak., harminczaddal.

Alsó-Lyukovec, szávai jár., turopolyai mez.) 325. k. l.
Felső-Lyukovec, szávai jár., turopolyai mez.)

Lukinich, 426 kath. lak.

Lukovdol, kulpántúli jár., szeverini urad., 491 kath. lak. R. K.

Luksich, kulpántúli jár., oszoli urad., 72 kath. lak.

Luksichi, 87 lak.

Lupoglav, sz. jánosi jár., zágrábi püspöké, 1267 kath. lak. R. K.

Lusan, sz. jánosi jár., pankoveczi urad., 341 kath. lak.

Lukinichi, 248 kath. lak.

Mattichno, kulpáninnení jár., 184 kath. lak. R. K. Gróf Batthyáni nemz.

Mahovo, szávai jár., 681 kath. lak. *Machki*, 86 kath. lakossal.

Maikovec, sz. jánosi jár., Adamoviché, 107 kath. lak.

Machaki, 169 kath. lak.

Malik, 95 kath. lak. *Malunyo*, 248 kath. lak.

Maklen, hegyi jár., brodi urad., 64 kath. lak.

Malletich, kulpántúli jár., novigradi urad., 295 kath. l.

Mandel, hegyi jár., chabari urad., 89 kath. lak.

Manya-Vesz, kulpáninnení jár., 65 kath. lak. *Marenczi*, 169 kath. lak.

Maretich, sz. jánosi jár., 129 kath. lak. *Marekovec*, 306 kath. lak.

Markussevec, 86 kath. lak.

Merkussevec, szávai jár., 565 kath. lak. R. K. A' zágrábi káptalané, 's m.

Martinszka-Vesz, szávai jár., gr. Erdődyé, 857 kath. lak. R. K.

Martinszkeszello, 102 kath. lak.

Martinszki-Verch, kulpántúli jár., ribniki urad., 267 kath. lak.

St. Mathasi, zágrábi jár., 1291 kath. lak. *Matessy*, 57 kath. lak.

Merkussie, kulpáninneni jár., 262 kath. lak. F. U. a' relig. kincstár, 's m. *Mathenczi*, 127 kath. lak.

Merenye, zágrábi jár., 168 kath. lak. *Megyurecho*, 178 kath. lak.

Merslaky, kulpántuli jár., podbressiei urad., 136 kath. l.

Merslaky, kulpáninneni jár., 268 kath. lak.

Merszla-Vodicza, hegyi jár., fussinai urad., 241 kath. lak., postahivatallal.

Michetincz, sz. jánosi jár., több birt., 106 kath. lak.

Michevecz, zágrábi jár., 447 kath. lak. F. U. a' relig. kincstár, 's m. *Mariatroszt*, 104 kath. lak.

Mikulih, zágrábi jár., 341 kath. lak. *Markessichi*, 78 kath. lak.

Milany, kulpántuli jár., több birt., 110 kath. lak. *Martino*, 198 kath. lak.

Mirkovecz, sz. jánosi jár., több birt., 85 kath. lak.

Mirkovo-Polye, kulpáninneni jár., 165 kath. lak.

Mirossevecz, zágrábi jár., jó bortermesztéssel, 180 kath. lakossal.

Missinczi, kulpántuli jár., jurovoi urad., 107 kath. l.

Marocha, v. Sz. *Háromság*, 317 kath. lak., paroch. templommal. F. U. gr. Niczky, nemes Zaversky örökösök, és Omilje birtokosai.

Mlachaky, kulpántuli jár., Hrasztie urad., 169 kath. l.

Kis-Mlaka, zágrábi jár., 255 kath. lak. *N. Mlaka*, 124 kath. lak.

Nagy-Mlaka, szávai jár., több birt., 358 kath. lak.

Makla-Chisza, sz. jánosi jár., zágr. kápt., 255 kath. l.

Mochila, kulpántuli jár., szeverini urad., 336 kath. l.

Modrovecz, zágr. jár., 175 kath. lak. *Modrusje*, 46 kath. lak.

Modrasko-Szello, kulpántuli jár., modruspataki urad., 316 kath. lak.

Modraspatak, kulpántuli jár., 214 kath. lak.

Mokricze, zágr. jár., 312 kath. lak.

Molvicze, kulpáninneni jár., több birt., 240 kath. lak.

Moravicza, hegyi jár., a' verbovszkoj urad., n. e. öh. anyatemplommal, 2026 kath. lak.

Moravicza, hegyi jár., brodi urad., 406 kath. lak. R.K.

Mrzlake, 11½ kath. lak.

Mossinczy, kulpántúli jár., jankov-verchi urad., 92 kath. lak.

Mrachin, kulpántúli jár., novigradi urad., 364 kath. l.

Mraczin, szávai jár., nemes hely, 178 kath. l. *Mra-*
chy, 117 kath. lak.

Musilovchicza, szávai jár., gr. Kegleviché, 398 kath. l.

Nadkupa, hegyi jár., fussinai urad., 119 kath. lak. R.K.

Naglich, hegyi jár., brodi urad., 59 kath. lak.

Narth, sz. jánosi jár., zágr. kápt., 148 kath. lak. R.K.

Nedelschak, kulpáninzeni jár., 132 kath. lak.

Neszpena, sz. jánosi jár., több birt., 244 kath. lak.

Netratich, kulpántúli jár., modruspataki urad., 74 kath.
lak. postahivatallal.

Norchichevoszello, 119 kath. lak. R.K.

Novaki, 24 kath., *Novaki*, 95 kath., *Novaki*, 121 kath.
lakossal.

Novaki, 181 kath., 7 óhitű lak.

Novomeszto, 389 kath. lak. *Novoszelec*, 84 kath. lak.

Novakovecz, sz. jánosi jár., 39 kath. lak.

Novaki, kulpáninzeni jár., 315 kath. lak.

Novaki, szávai jár., 239 kath. lak. F. U. a' relig. kincs-
tár, 's m.

Novaki, zágr. jár., 352 kath. lak.

Novaki, kulpántúli jár., ozali urad., 216 kath. lak.

Novaki, kulpántúli jár., ribniki urad., 135 kath. lak.

Novaki-Erdődy, kulpáninzeni jár., gr. Erdődyé, 65
kath. lak.

Novaki-Kulmer, kulpáninzeni jár., b. Kulmeré, 192
kath. lak.

Novigrad, közel a Dobra vizéhez, a' kulpántúli já-
rásban, kastélylyal, 180 kath. lak., 's par. templommal.
F. U. Haraminchich Imre.

Novoberdo, 237 kath. lak.

Novoszello, kulpántúli jár., boszilyevói urad., 162 kath.
lakossal.

Obed, 39 kath. lak.

Oberch, kulpántúli jár., Zdenchay uraságnak lakával, 85 kath. lak.

Oborovo, sz. jánosi jár., gr. Erdődyé, 1001 kath. lak. R. K.

Obress, sz. jánosi jár., több birt., 396 kath. lak. *Obo-rovo*, 209 kath. lak.

Obress, sz. jánosi jár., 70 kath. lak.

Obress, zágr. jár., 92 kath. lak.

Obress-Kereszt, zágr. jár., 100 kath. lak.

Obress-Vivod, kulpáninnyi jár., 84 kath. lak.

Obressina, szávai jár., 189 kath. lak.

Odra, zágr. jár., 318 kath. lak., zágr. káptalané.

Odra, szávai jár., b. Peharniké, 398 kath. lak. R. K.

Ogulinecz, szávai jár., 74 kath. lak. *Odtoč*, 137 kath. lakossal.

Sub-Okich, kulpáninnyi jár., egy régi pusztával
Sub-Okich, 86 kath. *Sub-Okich*, 165 kath. lak. Mind a' háromban van kath. parochia, 's a' keresztineczzi urad. tartoznak.

Sub-Okich v. Verh, 193 kath. lak.

Okrivie, hegyi jár., chabari urad., 256 kath. lak.

Okuje, szávai jár., 169 kath. lak. F. U. a' relig. kincstár, 's m.

Okunschak, sz. jánosi jár., a' zágr. kápt. kralyeveczki uradalom. tartozik, 167 kath. lak. *Ozorovecz*, 170 kath. lak.

Oppatia, szávai jár., 144 kath. lak. *Opalovina*, 42 kath. lak.

Orehovicza, hegyi jár., grobniki urad., 36 kath. lak.

Oresje, kulpáninnyi jár., 171 kath. lak. *Oresje*, 134 kath. lak.

A. és F. Oresje, kulpántúli jár., több birt. 466 kath. lak. *Oresje*, 74 kath. lak.

Orlukovo, kulpántúli jár., berloghi urad., 64 kath. lak.

Orlicza, kulpáninnyi jár., 122 kath. lak.

Orlye, sz. jánosi jár., 134 kath. lak.

A. és F. Oroszlavie, zágr. jár., két szép várkastéllyal, Jellachich és gr. Vojkfy nemz. birt., 591 kath. lak. *N. és K. Oszterna*, 454 kath. lak.

Ostercz, kulpáninneni jár., 276 kath. lak. *Oterohovecz*, 89 kath. lak.

A. és F. Ostri-Versch, kulpáninneni jár., 283 kath. lak.

Oszoinik, kulpántúli jár., boszilyevói urad., 389 kath. lakossal.

Ottok, zágr. jár., 217 kath., *Ottok*, 83 kath. *Ottok*, 207 kath. lak.

Kis és Nagy Ottok, sz. jánosi jár., kralyevectsi urad., 477 kath. lak.

F. Ottok, 36 kath. lak.

Oltussevech, kulpáninneni jár., 176 kath. lak.

Ozaly-Város, kulpántúli jár., egy kastéllyal. Fejea'gr. Bathhyányi nemzetség uradalmának. 161 kath. lak.)

K. N. Paka, kulpántúli jár., több birt., 305 kath. lak.

Pakovecz v. Pankovecz, sz. jánosi jár., kastélyllyal és szép kertekkel, 347 kath. lak. F. U. gr. Niczky.

Pantovkan, 117 kath. lak. *Pantovschak*, 36 kath. lak.

Patuglia, 48 kath. lak.

Palanyek, szávai jár., 336 kath. lak.

Palyugi, kulpáninneni jár., 84 kath. lak.

Paraduss, kulpáninneni jár., b. Peharnik udvarával.

Pargi, hegyi jár., chabari urad., 96 kath. lak.

Passacz, hegyi jár., grobniki urad., 135 kath. lak.

Pauczy, hegyi jár., brodi urad., 43 kath. lak.

Pavlochan, kulpáninneni jár., 139 kath. lak.

Pavuchnak, kulpáninneni jár., 230 kath. lak.

Pechische, hegyi jár., brodi urad., 49 kath. lak.

Penich, kulpáninneni jár., 107 kath. lak. *Perdoch*, 49 kath. lak.

Perdochay, hegyi jár., brodi urad., 43 kath. lak. *Perhoch*, 127 kath. lak.

Persinovo-Szello, kulpáninneni jár., 95 kath. lak. *Pervinczi*, 39 kath. lak.

Peschenicza, szávai jár., 209 kath. lak., R. K. Gróf Erdődyé.

Pescheno, sz. jánosi jár., 89 kath. lak. *Peszak*, 51 kath. lak.

Peszervár, sz. jánosi jár., több birt., 337 kath. lak.

Petaki, kulpáninnyi jár., 170 kath. lak. *Petina*, 118 kath. lak.

Petrovina, kulpáninnyi jár., zágr. kápt., 432 kath. lak. R. K.

Petrovina, a' turopolyai mezőhöz tart., 80 kath. lak.

Pischetki, kulpántúli jár., több birt., 129 kath. lak.

Piszarovina, kulpáninnyi jár., Malenich's m. birt., 208 kath. lak.

Planicza, hegyi jár., brodi urad., 79 kath. lak.

Planina, sz. jánosi jár., zágr. püsp. birt., vas művek készítésével, 509 kath. lak. *Planina*, 149 kath. lak. *Planina*, 49 kath. lak.

Plemenitas, kulpántúli jár., szeverini urad., 231 kath. lak. R. K.

Petkovich, 153 kath. lak. *Petkov-Breg*, 96 kath. lak.

Petrovczi, 106 kath. lak. *Petrusevecz*, 57 kath. lak.

Pila, 165 kath. lak.

Pilati, 41 kath. lak.

Plescze, hegyi jár., chabari urad., 134 kath. lak. R. K.

Plesivicza, kulpáninnyi jár., 108 kath. lak. R. K. Gróf Erdődyé.

Plesivicza, kulpántúli jár., szeverini urad., 144 kath. l.

Pleszkina, kulpántúli jár., több birt., 51 kath. lak.

Pleszo, a' turopolyai mezőn, 199 kath. lak. *Plosna*, 94 kath. lak. *Podbresje*, 235 kath. lak. *Podbresje*, 67 kath. lakossal.

Podbresie, kulpáninnyi jár., gr. Batthyánié, 305 kath. lak.

Podchudnich, hegyi jár., grobniki urad., 126 kath. lak.

Podervanye, hegyi jár., grobniki urad., 244 kath. lak.

Poderto, 39 kath. lak.

Podgorje, kulpáninnyi jár., 694 kath. lak. *Podgorje*, 65 kath. lak.

Podgorje, sz. jánosi jár., több birt., 468 kath. lak. *Podgorje*, 102 kath. lak.

Pogdorum, hegyi jár., brodi urad., 68 kath. lak. *Pogdorum*, 85 kath. lak.

Podgarczy, kulpáninneri jár., Ozaly urad., 154 kath. lak. *Podgorom*, 98 kath. lak.

Podgradie, zágr. jár., Bullosevich nemz. 's m., 204 kath. lak.

Podgradie, sz. jánosí jár., több birt., 225 kath. lak.

Podhum, hegyi jár., grobniki urad., 481 kath. lak.

Podkilavacz, hegyi jár., grobniki urad., 171 kath. lak.

Podkupie, kulpántúli jár., több birt., 86 kath. lak.

Podkupszko, szávai jár., püsp. kastélylyal, 326 kath. lak. R. K.

Podrebar, kulpántúli jár., boszilyevói urad., 278 kath. lakossal.

Podsztene, hegyi jár., brodi urad., 129 kath. lak. R. K.

Podsztene, hegyi jár., chabari urad., 76 kath. lak.

Podverch, kulpáninneri jár., 230 kath. lak.

Podlusie, 60 kath. lak. *Podotochje*, 154 kath. lak.

Podszlemenon, 54 kath. lak. *Podszudnik*, 242 kath. l.

Podumol, 161 kath. lak.

Polyatno, 289 kath. lak.

Podvorecz, sz. jánosí jár., több birt., 49 kath. lak.

Podvornicza, szávai jár., 76 kath. lak. *Podvuchnik*, 51 kath. lak.

Pokupie, kulpáninneri jár., több birt., 84 kath. *Pokupje*, 53 kath. lak.

Polichkakosza, hegyi jár., verbovszkoí urad., 134 kath. lakossal.

Policza, kulpántúli jár., több birt., 79 kath. lak. F. U. a' relig. kincstár 's m.

Polog, zágr. jár., 56 kath. lak. *Polanek*, 336 kath. lak.

Polyána, szávai jár., 189 kath. lak. *Polána*, 139 kath. lakossal.

Polyána, szávai jár., 269 kath. lak. *Pogledich*, 17 kath. lak.

Polyanicza, sz. jánosí jár., több birt., 339 kath. *Polyanicza*, 360 kath. lak.

Polyanicza, 98 kath. lak.

Polye-Mirkovo, kulpáninneri jár., 287 kath. lak.

Popovecz, sz. jánosi jár., zágr. kápt., 130 kath. lak.
Popovezi, 52 lak.

Posarnicza, hegyi jár., brodi urad., 151 kath. lak. *Popovecz*, 94 kath. lak.

Posarnicza, hegyi jár., chabari urad., 185 kath. lak.

Szlani-Potok, zágr. jár., 1427 kath. lak.

Pottok, kulpántúli jár., több birt., 530 kath. lak.

Ó és Új Prachno, szávai jár., 185 kath. lak. *Prechko*, 117 kath. lak.

A. és F. Pravutina, kulpántúli jár., több birt., 395 kath. lak.

Prechno, sz. jánosi jár., több birt., 469 kath. lak.

Pregrad, hegyi jár., grobniki urad., gr. Batthyánnak egy régi kastélyával. *Prozorje*, 231 kath. lak., kath. par. templommal. F. U. gr. Draskovich.

Prekrisie, kulpáninneni jár., jó bortermesztéssel, 25 kath. lak.

Prekrisje, (A. és F.) 266 kath. lak. R. K.

Prekrisje, v. *Bukovie*, zágr. jár., 38 kath. lak.

Popovdol, 89 kath. lak. *Prehochi*, 148 kath. lak.

Pusztodol, 379 kath. lak.

Prepolno, 47 kath. lak.

Preloschicza, szávai jár., 1596 kath. lak., R. K. Gróf Kegleviché.

Prepusztovecz, sz. jánosi jár., több birt., 112 kath. l.

Prerovecz, sz. jánosi jár., gr. Erdődyé, 242 kath. lak.

Preszeka, kulpántúli jár., berloghi urad., 38 kath. lak.

Preszeka, sz. jánosi jár., gr. Erdődyé, 228 kath. lak.

Prevluka, sz. jánosi jár., gr. Erdődyé, 270 kath. lak.

Pretoka, 100 kath. lak.

Prezid, hegyi jár., chabari urad., 768 kath. lak. R. K.

Pribanczi, kulpántúli jár., 269 kath. lak.

Pribich, kulpáninneni jár., több birt., 498 kath., 54 óhitű lak. K. K. Birja gr. Batthyáni.

Prigorje, 285 kath. lak.

Prikraj, sz. jánosi jár., boszilyevoi urad., 144 kath. l.

Prilipie, kulpáninneni jár., jaszakai urad., 180 kath. l.

Prilische, kulpántúli jár., Ozaly urad., 779 kath. lak.

Protulipa, kulpántúli jár., több birt., 127 kath. lak.
Prisolecz, 53 kath. lak.

Prozorje, sz. jánosi jár., több birt., 273 kath., *Prodindol*, 143 kath. lak.

Prudnicza, 154 kath. lak.

Puczak, hegyi jár., brodi urad., 29 kath. *Pszarjero*, 442 kath. lak.

Pusztike, 186. kath. lak.

Purgaria, (Veresztiner) kulpáninneni jár., 159 kath. l.

A. és F. Puscha, 439 kath. lak. R. K. Birják gr. Sermage, b. Rauch, és Jellachich nemzetségbeltek.

Purgaria, (Okicher) kulpáninneni jár., 96 kath. lak.

Radichevichevo-Szello, kulpáninneni jár., 166 kath. lak.

Radigonya, hegyi jár., verbovszkói urad., 54 kath. lak.

Radochay, kulpántúli jár., több birt., 116 kath. lak.

Rakitje, kulpáninneni jár., Vojkfi nemz., 196 kath. lak.

Rakarje, szávai jár., turopoliai mezőn, 56 kath. lak.

Rakutovsz, szávai jár., 226 kath. lak.

N. és K. Rakovicza, kulpáninneni jár., 442 kath. l. R. K.

Rakovpotok, kulpáninneni jár., postával, 342 kath. lak.

Raszohe, hegyi jár., brodi urad., 19 kath. lak.

Raukari, hegyi jár., brodi urad., 19 kath. lak.

Ravno, hegyi jár., brodi urad., 54 kath. lak. *Rasztoke*, 47 kath. lak.

Ruzderto, kulpántúli jár., szeverini urad., 156 kath. l.

Razkrisie, hegyi jár., brodi urad., 57 kath. lak.

Razkrisie, Tyhan mellett, hegyi jár., brodi urad., 80 kath. lak.

Rechicza, kulpáninneni jár., gr. Draskovich kastélyjával; 998 kath. lak. R. K.

Rechina, hegyi jár., grobniki urad., 156 kath. lak.

Reka-Ivanya, sz. jánosi jár., zágr. kápt., 268 kath. l.

A. és F. Reka, kulpáninneni jár., 395 kath. lak.

Remetincez, zágr. jár., 158 kath. lak. *Remecsina*, 187 kath. lak.

Remetta, zágr. jár., zágr. püspöké, 250 kath. lak. R. K.

Repicheva-Goricza, kulpántúli jár., Hrasztie urad., 123 kath. lak.

Repische, kulpáninnyi jár., Klinka-Szellai urad., 82 kath. lak.

Reszelarovo, kulpántúli jár., novigradi urad., 139 kath. lak.

Rostovo, kulpántúli jár., berloghi urad., 185 kath. lak.

Resznik, zágr. jár., 303 kath. lak., harminczaddal. R. K. A' zágrábi káptalan bírja.

Ribnicze, szávai jár., több birt., 243 kath. lak.

Ribnik, kulpántúli jár., egy régi várkastélyal, melyben hajdan templariusok laktak. Egy uradalom innen veszi nevezetét. Van 161 lakosa.

Rendulich, 97 kath. lak. *Resnatacz*, 25 kath. lak.

Resznik, 241 kath. lak. *Retlovecz*, 89 kath. lak.

Rim, kulpántúli jár., boszilyevói urad., 58 kath. lak.

Risnatacz, hegyi jár., brodi urad., Lásd Rematacz.

A. és F. Rogi, hegyi jár., brodi urad., 128 kath. lak.

Rosenicza, szávai jár., 194 kath. lak.

Rosopolynik, kulpántúli jár., ribniki urad., 252 kath. lakossal.

Rucha, sz. jánosi jár., gr. Erdődyé, 508 kath. lak.

Ruda, kulpáninnyi jár., 1267 kath. lak. R. K. *Rude*, 76 kath. lak.

Rugnicza, sz. jánosi jár., gr. Erdődyé, 523 kath. lak.

Ruden, 63 kath. lak.

Ruschicza, 87 kath. lak.

Sabno, szávai jár., 213 kath. lak.

Dolnyi-Sagari, hegyi jár., chabari urad., 89 kath. lak.

Gornyi-Sagari, hegyi jár., chabari urad., 276 kath. l.

Sakanye, kulpántúli jár., 182 kath. lak. R. K. *Tomassich Péteré*.

Sancti tres Reges, sz. jánosi jár., biszági urad.

Sassina, szávai jár., 222 kath. l. R. K. Zágrábi n. préposté

Sassinovecz, sz. jánosi jár., zágr. püsp. 419 kath. lak.

Schain, hegyi jár., brodi urad., 109 kath. lak.

Schekovacz, hegyi jár., brodi urad., 85 kath. lak.

Schepanye, sz. jánosi jár., több birt., 390 kath. lak.

Schitarjevo, szávai jár., több birt., 180 kath. lak. R. K.

Salezno, sz. jánosi jár., gr. Erdődyé, 499 kath. lak.

Selin, szávai jár., gr. Erdődyé.

Senkovecz, zágr. jár., 111 kath. lak.

Sagudovecz, 153 kath. lak. *Sakanye*, 213 kath. lak.

Sulovecz, 165 kath. lak.

Sepet, 42 kath. lak. *Seval*, 29 kath. lak.

Sepcai, hegyi jár., brodi urad., 64 kath. lak.

Serjavtšecz, sz. jánosi jár., zágr. püsp., 212 kath. lak.

Sernovacz, hegyi jár., brodi urad., 66 kath. lak.

Szesztine, zágr. jár., 388 kath. lak. R. K. Báró Kulmer nemz. birja.

Sillakovina, szávai jár., 217 kath. lak. *Segina*, 22 kath. lak.

Simatovo, hegyi jár., brodi urad., 73 kath. lak. *Silyavina*, 110 kath. lak.

Sz. Simon, zágrábi jár., 221 kath. lak. *Sibicze*, 215 kath. lak.

Sipacki-Breg, kulpáninneni jár., 79 kath. lak.

Sipak, 49 kath. lak. *Sipak*, 154 kath. lak.

Sipak, kulpáninneni jár., 448 kath. lak. *Sipak*, 16 kath. lak. R. K. Birja gr. Erdődy.

Sislavich, kulpáninneni jár., gr. Orsieh kastélyjával, 1026 kath. lak. R. K.

Sitarjevo, 180 kath. lak. R. K. F. U. a' káptalan 's m.

Sitnyak, 157 kath. lak.

Sissinech, szávai jár., 235 kath. lak. R. K. Zágrábi püspöké.

Sitkovicza, szávai jár., 10 kath. lak. *Sirchicza*, 79 kath. lakossal.

Siltomer, sz. jánosi jár., több birt., 149 kath. lak.

Stakorovecz, sz. jánosi jár., több birt., 131 kath. lak.

Stefanczy, kulpántúli jár., szeverini urad., 42 kath. l.

Subrinczy, kulpántúli jár., Lovinchich nemz. birt., 100 kath. lak.

Sussicza, hegyi jár., verbovszkoj urad., egy régi üveg-hutával.

Spanszko, 65 kath. lak. *Smistyak*, 105 kath. lak. *Skearichavo*, 87 kath. lak.

Sussumberg, sz. jánosi jár., zágrábi püspöksé, 298 kath. lak.

Szarovo, kulpántúli jár., lippai urad., 69 kath. lak.

Skukani, 142 kath. lak. *Skornyachko*, 37 kath. lak.

Skerlyevo, 458 kath. l. *Szkalevicza*, 67 kath. lak.

Sinaiverh, 37 kath. lak. *Schiranovichbreg*, 192 kath. l.

Szameczy, 268 kath. lak. *Stefanki*, 415 kath. lak.

Szaszy, szávai jár., 95 kath. lak.

Stefanovecz, kulpáninneni jár., 158 kath. lak.

Szedelcze, hegyi jár., brodi urad., 94 kath. lak.

Szelcze, kulpáninneni jár., gr. Batthyányé, 90 kath. l.

Malo-Szelcze, hegyi jár., brodi urad., 36 kath. lak.

Veliko-Szelcze, hegyi jár., bródi urad., 105 kath. lak.

Szella, sz. jánosi jár., zágr. kápt., 365 kath. lak. R.K.

Szella, kulpántúli jár., 171 kath. lak.

Szella, szávai jár., sziszeki urad., 131 kath. lak.

Szella, hegyi jár., brodi urad., 146 kath. lak.

Vuchinich-Szella, hegyi jár., chabari urad., 256 kath. lak., postahivatallal.

Szella, kulpántúli jár., sakanyei urad., 101 kath. lak.

Szella, kulpáninneni jár., 96 kath. lak.

Szelnicza, sz. jánosi jár., több birt., 68 kath. lak.

Szelnicza, sz. jánosi jár., zágrábi kápt., 581 kath. l.

Szelnicza, 74 kath. lak.

Szeszvele, zágrábi jár., 142 kath. lak. R.K. A' zágrábi káptalané.

Szelus, szávai jár., gr. Erdődyé, 398 kath. lak.

Szeverin, kulpántúli jár., egy magas sziklatetőn lévő régi várral. Feje egy uradalomnak, melly gr. Orsichot uralja. Maria Theresia alatt Zágráb megyének déli részéből egy különös vármegye képeztetvén, ez *Szeverini* nevet kapott, de az új megye csakhamar elenyészett. Van 85 kath. lakosa, postahivatala, harminczada.

Szelische, 106 kath. lak. *Szepnicza*, 184 kath. lak.

Szersicze, 107 kath. lak. *Szeverje*, 35 kath. lak.

Szikerczy, szávai jár., 37 kath. lak.

Sziszek, szávai jár., a' Kulpának a' Szávába való ömlésénél. Feje a' zágr. kápt. egyik uradalmának. Hajdan ne-

vezetés erőssége volt, melyet ugyan ezen káptalan építtetett. Hogy itt régen romai város állott legyen, bizonyítják a' kiásott romai pénzek és régiségek. Kereskedése nem megvetendő, ámbár a' valódi kereskedés és hajógyártás fészke az általlenben lévő Uj-Sziszekben van, melly a' katonai határőrséghez tartozik. Van 802 kath. lak., paroch. temploma, harminczadhivatala, postaja.

Szkrad, hegyi jár., bródi urad., 167 kath. lak., postahivatallal.

Szlatina, 398 kath. lak.

Szlanidol, kulpáninnyi jár., 94 kath. lak.

Szlanipotok, zágrábi jár., lásd Potok. *Szlanovecz*, 157 kath. lak.

Szlapnicza, kulpáninnyi jár., 49 $\frac{1}{2}$ kath. lak.

Szlapno, kulpántúli jár., 309 kath. lak.

Szlava-Gora, kulpáninnyi jár., 74 kath. lak.

Szlavetich, gr. Orsiché, jó bort termelt, 364 kath. lakossal. R. K.

Szlavicza, hegyi jár., fussinai urad., 89 kath. lak.

Szleme, hegyi jár. bródi urad., 51 kath. lak.

Szmizlyák, hegyi jár., bródi urad. Lásd Smislyák.

Szmreche, hegyi jár., chabari urad., 266 kath. lak.

Szmrecharje, hegyi jár. chabari urad., 40 $\frac{1}{2}$ kath. lak.

Szobola, 76 kath. lak. *Szolina*, 32 kath. lak.

Szokolle, hegyi jár., chabari urad., 96 kath. lak.

Szoldatich, kulpántúli jár., ozaly urad., 73 kath. lak.

Szop, 116 kath. lak. *Szop*, 87 kath. lak. *Szopnicza*, 121 kath. lak.

Szopot, 57 kath. lak.

Szokne, kulpántúli jár., boszijevoi urad., 142 kath. l.

Szpachichi, kulpántúli jár., 80 kath. lak.

Szrachak, kulpántúli jár., több birt., 98 kath. lak.

Szrebernik, szávai jár., 68 kath. lak. *Szredina*, 47 kath. lak.

Szredichko, kulpáninnyi jár., 361 kath. lak. *Szrednyák*, 77 kath. lak.

Stanichaky, kulpáninnyi jár., 73 kath. lak.

Stankovezi, kulpántuli jár., podbresie urad., 59 kath. lakossal.

Szteklícze, 72 kath. lak.

A. és F. Sztative, kulpántúli jár., több birt., 521 kath. lak.

Sztenyevecz, zágrábi jár., 54 kath. lak. R. K. Gróf Ser-mage nemzetség birja.

Sztergari, kulpántuli jár., több birt., 48 kath. lak.

Sztermecz, sz. jánosi jár., gr. Erdődyé, 199 kath. lak.

Sztermecz, kulpáninzeni jár., 335 kath. lak. *Szermecz*, 64 kath. lak.

Sztranićza, kulpántúli jár., ribniki urad., 107 kath. l.

Sztrana, kulpántuli jár., novigradi urad., 182 kath. l.

Sztretejevo, szávai jár., 153 kath. lak.

Sztruga, sz. jánosi jár., zágr. kápt., 204 kath. lak.

Sztrunecz, sz. jánosi jár., gr. Erdődyé, 100 kath. l.

Stojavnicze, 103 kath. lak.

Sztovrovo, 134 kath. lak.

Szuhodol, 74 kath. lak. *Szukvecz*, 142 kath. lak.

Dolnya-Sztubićza, zágr. jár., 895 kath. lak. R. K. Töb-ben birják.

Gornya-Sztubićza, zágr. jár., gr. Orsiché 125 kath. l. R. K.

Sztupnik, zágr. jár., 899 kath. lak. R. K. A' kereszti-neczi urad. tartozik.

Sztupno, kulpántúli jár., 267 kath. lak.

Sztuhor, hegyi jár., brodi urad., 48 kath. lak.

Szusza, sz. jánosi jár., gr. Erdődyé, 212 kath. lak.

Szuszed, zágrábi jár., 336 kath., *Szuhicza*, 418 kath. l.

Szovoy, szávai jár., 295 kath. lak. *Szversevo*, 126 kath. lak.

Szveticze, kulpántúli jár., több birt., 56 kath. lak. R. K. A' religy. kincstár birja, 's m.

Szvilogo, hegyi jár., grobniki urad., 122 kath. lak.

Szviblye, sz. jánosi jár., zágr. kápt., 42 kath. lak.

Schvinyichka, szávai jár., 667 kath. lak.

Tergh, kulpántúli jár., ozaly urad., 349 kath. lak. R. K.

F. U. gr. Batthyáni nemz.

Ternye, szávai jár., 159 kath. lak. *Ternye*, 53 kath. l.

Tersich, kulpáninzeni jár., 55 kath. lak. *Tersztenik*, 14 kath. lak.

Tersztje, hegyi jár., chabari urad., 144 kath. lak. R.K.

Tersztenik, sz. jánosí jár., kraljeváci urad., 286 kath. lak. *Trsztnik*, 141 kath. lak.

Thomasnicza, kulpántúli jár., 294 kath. lak.

Thomchich, kulpántúli jár., novigradi urad., 237 kath. lakossal.

Dolnye-Tihovo, hegyi jár., brodi urad.,) 209 kath. l.
Gornye-Tihovo, hegyi jár., brodi urad.,)

Tloke, kulpáninzeni jár., 264 kath. l. *Tihochaj*, 27 kath. l.

Ternava, 399 kath. lak. *Ternava*, 233 kath. lak.

Ternovo, 39 kath. lak.

Tomaszich, 231 kath. lak,

A. es F. Toplichich, sz. jánosí jár., több birt., 195 kath. lak.

Toplicza, kulpáninzeni jár., meleg ásványos forrásokkal, 109 kath. lak. *Topolye*, 122 kath. lak. *Tonkovich*, 98 kath. lak.

Topolovecz, szávai jár., 342 kath. *Topolyovecz*, 386 kath. lak.

Trebarievo, szávai jár., 589 kath. lak. *Trescheno*, 23 kath. lak.

Trebovecz, sz. jánosí jár., bosiakoi urad., 601 kath. l.

Tropeti, hegyi jár., chabari urad., 80 kath. lak.

Tugonicza, sz. jánosí jár., több birt., 361 kath. lak,

Tuchini, 82 kath. lak.

Turke, hegyi jár., brodi urad., 105 kath. lak. R.K.

Turkovchina, sz. jánosí jár., több birt., 287 kath. lak.

Tuckhovacz, 132 kath. lak.

Dolnyi-Turni, hegyi jár., brodi urad.) 167 kath. lak.
Gornyi-Turni, hegyi jár., brodi urad.)

Tusztí-Verch, hegyi jár., brodi urad., 44 kath. lak.

Turen, (Sub), 69 romai, 28 g. kath. lak. gr. Erdődyé.

Tyhochaj, kulpáninzeni jár., lásd Tichochaj. *Turan*, 411 kath. lak.

Tyssina, szávai jár., gr. Erdődyé, 426 kath. lak.

Tyssina, szávai jár., zágr. káptalané, 182 kath. lak.

- Ugra*, sz. jánosi jár., zágr. püsp., 417 kath. lak. R. K.
Umoll, kulpántúli jár., 60 kath. lak.
Urñovecz, sz. jánosi jár., több birt., 144 kath. lak.
Vellesevecz, sz. jánosi jár., gr. Erdődyé, 901 kath. lak. R. K.
Verbanszko, kulpántúli jár., több birt., lásd *Draga*.
Verbovecz, kulpáninnyi jár., több birt., 186 kath. lak.
Verbovo, sz. jánosi jár., gr. Erdődyé, 298 kath. lak.
Verbancki, 169 kath. lak. *Vasz*, 132 kath. lak.
Város, 137 kath. lak.
Verhovacz, 255 kath. lak. R. K. gr. Batthyáni birja.
Verhovacz, 66 kath. lak.
A. és F. Verh, hegyi jár., brodi urad., 172 kath. lak.
Mali-Verh, kulpántúli jár., több birt.,) 180 kath. lak.
Veliki-Verh, kulpántúli jár., több birt.,)
Verhovczi, hegyi jár., chabari urad., 158 kath. lak.
A. és F. Verhovecz, kulpáninnyi jár., 316 kath. lak.
Verhovszka-Vesz, kulpáninnyi jár., 89 kath. lak,
Verskovczi, 133 kath. lak.,
Vervische, kulpántúli jár., jankoverchi urad., 12 kath. l.
Videlics, kulpántúli jár., nagy része a' religy. kincstár szveticzei uradalmához tartozik, 340 kath. lak. *Veszollich*, 97 kath. lak.
Vinszki-Verh, kulpántúli jár., több birt., 330 kath. lak.
Vivodina, kulpáninnyi jár., 116 kath. lak. R. K.
Vode, hegyi jár., chabari urad., 139 kath. lak. *Vlas-kaluvicza*, 109 kath. lak.
Vodena-Druga, kulpántúli jár., több birt., lásd *Draga*.
Volavie, kulpáninnyi jár., 300 kath. lak. *Vodosztaje* 140 kath. l.
Volffi, hegyi jár., brodi urad., 32 kath. lak. *Vlaskovecz*, 138 kath. lak.
Vrabche, zágr. jár., 269 kath. l. R. K. A' zágr. káptalané.
Vranovdol, kulpáninnyi jár., 215 kath. lak.
Vrata, hegyi jár., fussinai urad., 222 kath. lak. *Vra-ina-Vasz*, 136 kath. lak.
Vratechko, szávai jár., 117 kath. lak. *Vratnik*, 27 kath. lak.

Vuchjak, kulpántúli jár., novigradi urad., 132 kath. l.
A. és F. Vukojevéc, szávai jár., 235 kath. l. *Vuchich*,
 228 kath. lak.

Vidussevecz, 510 kath. lak. R. K. *Vinchicza*, 37 kath.
 lakossal.

Vinterovéc, 86 kath. lak. *Visnyevéc*, 42 kath. lak.
Vrh, 27 kath. lak.

Vlassichberdo, 33 kath. lak. *Vuchak*, 67 kath. lak.
Vrh, 15 kath. lak.

Vranchichi, 195 kath. lak. *Vuchak*, 349 kath. lak.
Vuchaki, 269 kath. lak.

Vukomerich, szávai jár., 96 kath. lak. *Vugrovecz*, 127
 kath. lak.

Vukova-Goricza, kulpántúli jár., boszilyevói urad., lásd
 Goricza.

Vukova-Szella, zágrábi jár., 182 kath. lak. *Vukovje*,
 51 kath. lak.

Vukovina, szávai jár., több birt., 299 kath. lak. F. U.
 a' religy. kincstár 's m. *Vukelich*, 80 lak.

Vuksin-Schipak, kulpáninnyi jár., 268 kath. l.

Vuchidraga, kulpántúli jár., 68 kath. lak.

Vuróth, szávai jár., 78 kath. lak. *Vukani*, 56 kath. l.

Zablatje, 89 kath. lak.

Zaherd, hegyi jár., brodi urad., 49 kath. lak.

Zaderkovéc, sz. jánosi jár., több birt., 151 kath. lak.

K. és N. Zadoborie, kulpántúli jár., több birt., 352
 kath. lak.

Zagolik, hegyi jár., brodi urad., 168 kath. lak.

Zagradezie, kulpántúli jár., novigradi urad., 287 kath.
 lakossal.

Dolny-Zakraicz, hegyi jár., brodi urad., 89 kath. lak.

Gorny-Zakraicz, hegyi jár., brodi urad., 102 kath. lak.

Zaluka, kulpántúli jár., Benich nemz. kastélyjával,
 224 kath. lak.

Zaluka, kulpáninnyi jár., gr. Batthányié, 91 kath. l.

Zamersie, kulpáninnyi jár., több birt., 253 kath. l.

Zamoszt, hegyi jár., brodi urad., 49 kath. lak.

Zamoszt, hegyi jár., chabari urad., 108 kath. lak.

Zapech, kulpántúli jár., szeverini urad., 96 kath. lak.

Zapressich, zágr. jár., 654 kath. lak.

Zaszenicze, hegyi jár., grobniki urad., 408 kath. lak.

Zaverhem, hegyi jár., brodi urad., 79 kath. lak.

Zaborszko, 442 kath. l. *Zabukovje*, 43 kath. l. *Zadorazko*, 279 kath. lak.

Zagradje, (A. és F.) 170 kath. lak. *Zajeczi*, 157 kath. lakossal.

Zakutek, 79 kath. lak. *Zakrisje*, 56 kath. lak.

Zaverje, 75 kath. lak.

Zaversie, hegyi jár., brodi urad., 50 kath. lak. R. K.

Zaversie, kulpántúli jár., több birt., 257 kath. lak. R.

K. Birja gr. Batthyáni nemz.

A. és F. Zdenchine, kulpáninnyi jár., 459 kath. lak.

Zdenczy, zágrábi jár., 327 kath. lak.

Zdihovo, kulpáninnyi jár., 147 kath. lak.

Zdihovo, kulpántúli jár., boszilyevói urad., 66 kath. l.

Zmiszlyak, kulpántúli jár., szeverini urad., 20 kath. lak.

Zorkovecz, kulpáninnyi jár., több birt., 397 kath. lak.

Ztanchich, sz. jánosí jár., pozveki urad., lásd *Stanchich*.

Zungari, hegyi jár., fussinai urad., 346 kath. lak.

Zirchicza, szávai jár., 73 kath. lak.

Felső-Zelina, lásd *St. Ivan*.

Zelina, 94 kath. lak. R. K. A' Domjanich nemz. birja.

Zezelova, 82 kath. lak. *Zdolanczi*, 88 kath. lak.

Zgurich, 226 kath. lak.

Zkoblich, 68 kath. lak.

Zkupicha, 145 kath. lak. *Zlobin*, 181 kath. lak.

Zorkovecz, 97 kath. lak.

Ztankovo, 211 kath. lak. *Ztarják*, 247 kath. lak.

A. és F. Ztativej, 497 kath. lak.

Ztergari, 48 kath. lak. *Ztramicza*, 164 kath. lak.

Ztrelechko, 190 kath. lak.

Ztrezof, 175 kath. lak.

Zvechaj, 175 kath. lak.

Zaprudje, szávai jár., 101 kath. lak. R. K. Birja gr. Erdődy és Jellachich nemzetségbeliak.

M á s I r a k h e l y e k.

Baffli, 36 kath. lak. *Balogvidvori*, 68 kath. lak. *Forlin*, 13 kath. lak. *Bosjakovina*, 66 kath. lak. várkastélylyal. *Bosjakovina*, 17 kath. lak. *Bradicze*, 89 kath. lak. *Brainkovoberdo*, 288 kath. lak. *Brebernicza*, 44 kath. lak. *Bregane*, 118 kath. lak. *Bresani*, 178 kath. lak. *Brezevich*, 190 kath. lak. *Brezovicza*, 17 kath. lak., paroch. templommal. *S. Brictii*, Bosjakovinán felül, 174 kath. lak. *Bridich*, 91 kath. lak. *Chaki*, 48 kath. lak. *Chukovich*, 66 kath. lak. *Dobra*, 32 kath. lak. *Dolenszki-Jarek*, 54 kath. lak. *Dolecz*, 42 kath. lak. *Dubovecz*, 42 kath. lak. *Dubrava*, 49 kath. lak. *Gorachi*, 59 kath. lak. *Gorshaki*, 30 kath. lak. *Gracheecz*, 39 kath. lak. *Grintavecz*, 38 kath. lak. *Herlich*, 24 kath. lak. *Hertich*, 80 kath. lak. *Homer*, 56 kath. lak. *Hraztovicza*, 142 kath. lak. *Hrelin*, 44 kath. lak., várkastélylyal. *Jelenovac*, 33 kath. lak. *Jelsza*, 64 kath. lak. *Jugavacz*, 90 kath. lak. *Ivanchich*, 43 kath. lak. *Kalline*, 17 kath. lak. *Kerschhanovecz*, 75 kath. lak. *Kolich*, 30 kath. lak. *Komlinichberdo*, 18 kath. lak. *Konici*, 17 kath. lak. *Konyari*, 38 kath. lak. *Kapari*, 21 kath. lak. *Ladomer*, 36 kath. lak. *Lonchari*, 74 kath. lak. *Laschina*, 104 kath. lak. *Lazari*, 13 kath. lak. *Lazacz*, 39 kath. lak. *Longuri*, 50 kath. lak. *Lugh*, 29 kath. lak. *S. Magdalena*, 125 kath. lak. *Malo-Szello*, 162 kath. lak. *Maximir*, 85 kath. lak. *Medved*, 32 kath. lak. *Medvedszkibreg*, 148 kath. lak. *Szent Mikula*, 91 kath. lak., 's paroch. templommal. *Milichevo*, 72 kath. lak. *Miskovo-Polya*, 60 kath. lak. *Mossunari*, 37 kath. lak. *Mostichi*, 65 kath. lak. *Nadvuchnik*, 21 kath. lak. *Novakovecz*, 36 kath. lak. *Novoszelec*, 28 kath. lak. *Novoszello*, 104 kath. lak. *Omilye*, 219 kath. lak. *Oplannik*, 155 kath. lak. *Orlicza*, 33 kath. lak. *Panich*, 110 kath. lak. *Parlinsztye*, 64 kath. lak. *Perjavicza*, 38 kath. lak. *Pelroveczi*, 63 kath. lak. *Plessivicza*, 9 kath. lak. *Podgrica*, 43 kath. lak. *Podvinebrad*, 28 kath. lak. *Podvuchnik*, 49 kath. lak. *Pology*, 44 kath. lak. *Poszavje*, 63 kath. lak. *Potok*, 108 kath. lak. *Radorje*, 27 kath. lak. *Rajavo*, 26

kath. lak. *Ratinovecz*, 25 kath. lak. *Ratulia*, 48 kath. lak. *Rusczi*, 40 kath. lak. *Selingrad*, 17 kath. lak., régi várkastélylyal. *Siberliska*, 22 kath. lak. *Slebecz*, 43 kath. lak. *Smricsje*, 42 kath. lak. *Sopacz*, 16 kath. lak. *Steklicsari*, 79 kath. lak. *Szepnicza*, 26 kath. lak. *Szopchi-Verh*, 76 kath. lak. *Terpuczi*, 165 kath. lak. *Tukve*, 42 kath. lak. *Velika-Vodu*, 25 kath. lak. *Verh*, 81 kath. lak. *Verhova*, 72 kath. lak. *Vuglenicza*, 111 kath. lak. *Zallessina*, 14 kath. lak. *Zelin*, 42 kath. lak. *Zezelichi*, 114 kath. lak. *Ztermacz*, 68 kath. lak. *Ztubicza*, 60 kath. lak.

Hegyekben, majorokban, malmokban elszórva 19,800 lélek találtatik.

VARASD VÁRMEGYE.

(Comitatus Varasdinensis. Varasdiner Gespanschaft. Varas-dinszka Varmegya.)

1. §. Határai.

Nyugoti szomszédja Stajeroszág; ugyan az északról is, és Zala vármegye. Keletről határos Kőrös és Zágráb; délről Zágráb vármegyével. Stajeroszágtól a' Szutla vize, Kőrös vgyétől a' Badnya, Zágrábtól a' Krapina vizei választják-el legnagyobb részben, Zala 's megyénk közt pedig egészen a' Dráva von határt.

2. §. Nagysága 's Kiterjedése.

Földterülete $34^{\frac{2}{3}} \frac{4}{2}$ □ mfdet foglalván el, e' tekintetben 46-dik a' vármegyék közt. Hosszusága északról délnek 10, szélessége 4 mértföld. Használható földje 259,139 hold; 's ebből 108,337 h. szántóföld; 23,972 h. szőlő; 27,276 h. rét

(köz legelője csak Varasdnak és Petrianecznek van); 92,241 hold erdő.

3. §. Természeti tulajdonsága, 's Hegyei.

Kivéven azon másfél órai szélességű rónaságot, melly a' Dráva mentiben terül-el, az egész megyét apró hegyek és dombok borítják, mellyek közt számtalan kies és termékeny völgyek találhatók. Általában a' bikkes 's tölgyes erdőkkel, szántóföldekkel, rétekkel, gyümölcsösekkel, szőlőkkel, csinos kastélyokkal, régi várak mohos falaival, 's a' sűrűen elszórt falukkal 's egyes házakkal változó hegyek és völgyek igen kellemesen lepik meg az utazót, de e' gyönyörteljes élvezetet a' nagyon észrevehető iparhiánya, 's a' köznép szerfeletti szegénysége igen alá szálítja. Földje a' drávai rónaságon könnyű fővenyes agyag, melly egész megyében legtermékenyebb; a' kukuriczáat különösen kedveli. A' dombos részekben keményebb agyagra találunk, néhol sok mészfölddel vagy kavicszal keverve, azonban rendes művelés mellett minden gabonanemet haszonnal visszaad. A' levegő igen tiszta és egészséges, mert itt órákra terjedő mocsárokat nem láthatni. A' Dráva mentiben vagynak néhány golyvások, de ezen természeti rossz a' viznek tulajdonítatik. Az éghajlat szelid, meleg, 's mind a' gyümölcs, mind a' szőlőtermesztésre egészen kedvező. Hegyei, mindnyáján a' stajerországi hegysorból szakadnak ki, 's a' *Maczel*, hegyével kezdődő, 's keletnek tartó fő hegyláncz, csaknem egyenlő két részre osztja a' megyét. Ebben a' hegylánczban említést e' következő hegyek érdemlenek: *Sztrahinszka-Gora, Ivanschicza, Selesnicza, Benak*.

4. §. Folyóvizek.

Fő és hajókázható vize a' *Dráva*, melly Stajerországból jöven, mintegy 5 mfdnyi hosszúságra nedvesíti a' megye határszéleit. A' kereskedést előmozdítja, e' mellett hajómalmaival tetemes hasznót hajt. Partjait gyönyörű tölgyesek kísérik. Egyébiránt kanyargós folyása, egy szóval szabálytalansága által sok szigetet képez, megrét sokszor változtatja, 's kiöntéseivel érezhető károkat okoz. Többi folyóvizei, mellyek általában inkább patakok, e' következők:

Bednja, Szutla, Krapina, Breznicza, Horvaczka, Plitvicza, Sassa, Szbily, Vuchelnicza; még kisebbek: Batina, Bednyicza, Blizna, Chernecz, Chernilo, Erpenyicza, Hlevnicza, Jelenschak, Jeszrnovecz, Ivanszhak, Klemen, Kozlek, Lonyicza, Mákussina, Ochura, Oratye, Reckicza, Reka, Sarovnicza, Szelnicza, Szvedrosicza, Toplichicha, Tusna, Velika, Verbovecz, Vocha, Zajeda, Zbelyava, Zlatan.

5. §. Ásványos vizei.

E tekintetben Varasd, a többi horvátországi megyék közt legjobban megáldatott, sőt a toplikai (vagy varasdinak is szokták nevezni) és krapinai meleg kénköves források, a leghíresebb magyarországiakkal méltán vetekedhetnek. Toplika, egy csinos mezővároska Varasdhoz délkeletre két órányi távolságra. Fekvése regényes, mert egy részről bájoló széles völgy, más részről szántóföldekkel, szőlőkkel, erdősékekkel változó hegyláncz környezi. A város (melly a zágrábi káptalan egyik uradalmanak fő helye) kellő közepét az urasági pompás várkastély, 's par. templom ékesítik. Általellenben vannak a *Konstantin fürdők*, a nagy két emeletű 's magában 40 szobát foglaló vendégfogadóval; tovább jobbra vannak a *József fürdők*. A Konstantin fürdők már a romaiak idejében híresek voltak, 's ezen nevét onnan vevék (mint ezt a várkapún felül szemlélhető régi emlékkő tanítja), mivel Nagy Konstantin császár a tűz által meg rongált, 's a közel lakó jászokról „aquae jassae”-nak nevezetett fürdőket, újra felepitette, 's kiekesítette. — A toplikai viz frissen merítve egészen tiszta, mérsékelt hydrothionszaggal, lágsós izzel, 's hőmérséklete 45° Reaum. Halter varasdi gyógyszeráros kémiai vizsgálata szerint, ezen viznek 400 bécsi köb hüvelyknyi (15 polgári font, 32 latjával) mennyiségében találhatik: szabad kénsavany, 40, 25 köb hüvelyk; hydrothionsavany-szesz 85, 22; kénkö hydrothionsavanyba feloldva 42, 61 szemer (gran); álló alkotó rész 134, 50 szemer. Minőségét tekintve egy polgári fontban, e következő mennyiséggel találhatnák az alkotórészek:

Csudasó (Glaubersalz)	1, 97 szemer
Konyhasó	0, 81 —
Keserűsó	0, 57 —
Sósavanyos keserűföld	0, 41 —
Gyps (kénközsavanyos mész)	0, 17 —
Sósavanyos mész	0, 14 —
Szénsavanyos keserűföld	0, 57 —
Szénsavanyos mész	2, 36 —
Szénsavanyos vasoxydull	0, 12 —
Kavicsföld	0, 21 —
Agyagföld	0, 42 —
Gyantásanyag	0, 12 —

Használ a' zsibbadásokban, idősült bőrkiütésekben, csipő fájdalomban, csomódásokban, 's tagmerevényességben, seb begyógyulása után jelentkező helybeli ideges fájdalomban, tagreszketésben, tagaszályban, májdugulásban, aranyérben, sárgaságban, 's más alsó testrészi bajokban. De mindenek felett az idősült csúzos 's köszvényes fájdalomban, gyökeres gyógyulást várhatni. A' Konstantin fürdők 8 osztályra szakíttatnak, 's mindenikben 10 — 12 személy könnyen olfér, de egynek magányosan is lehet fürdeni; valamint kádakban is. A' víz hévmérséklete tetszés szerint mérsékeltetetik; egyébiránt ivás által belsőképen is ajánlható. A' József-fürdőben 5 osztály van, 's ezenkívül közel a' fő forráshoz 2 iszapfürdő. Általában a' toplikai fürdőknek használatát a' víz hatalmas gyógyító ereje, a' kényelmesen elrendelt fürdő intézet, az aránylagos olcsóság, a' helybeli sétahelyek, 's a' regényes vidék méltóképen ajánlhatják.

Másik nevezetes fürdőintézet, 's szinte meleg kénköves forrás van Krapina-Töplíczen, Krapina mezővárosához 1 és fél órai távolságra. A' falunak több birtokosai vannak, kik közt főbbek, gr. Erdődy és gr. Keglevich, de mind ezek, úgy látszik a' fürdő intézetekkel keveset gondolnak. A' víz itt több forrásokban fakad, 's hasznára nézve semmit nem enged a' toplikainak. Macher Stajeroszági orvos vizsgálata után, egy polgári font vízből lassú páralgás által megmaradt fogyték nem nyomott egészen 3 szemert (gran). A' reagen-

tiák benne sok csudasóra mutattak, továbbá kevés szénzavanyos mészre, igen kevés konyhasóra, vasoxydull nyomára, 's felette csekély kénvizanyagszeszre. Legjobb vendégház, 's fürdőintézet van a' falu felső részén. Itt a' fürdőépület tágas, és három osztályra szakíttatik, u. m. közönséges, és úri fürdőre, a' középső osztály csak viztartónak használtatik. Ettől délre, ismét van egy fürdőosztály, de a' mellyben a' víz szerfeletti melegsége miatt kevesen fürödnek. Egyébiránt a' mérséklet mindenik osztályban rendszeren $30 - 35^{\circ}$ Reaum, 's tetszés szerint mérsékeltehetik. A' lakószobákból a' fürdőkhöz fedett uton mehetni, mi egészen másképp van a' helység másik külön fürdőintézetében, mert itt a' fürdőkhöz a' szobákba szabad utczán kell keresztül járni! Mint már mondtuk, a' viznek varázs gyógyító ereje van mind azon bajokban, mellyeket Toplikánál előszámláltunk; de a' vendégek elfogadására, kényelmére, mulattatására kevés gond fordítatik, a' környék is nem olyan bájos, mint Toplikánál. — Van még Krapina környékén egy más melegforrás *Szutinka* nevezetű, egy sziklás 's felül erdőkkel borított hegyláncz tövében, Krapinához 2 óra távolságra. Mind a' két fürdőmeder (nagyobb 's kisebb) sziklába van bevágva. A' víz tiszta; mérséklete a' nagyobb mederben $27\frac{1}{2}^{\circ}$ a' kisebbben 25° Reaum. Mind alkotórésze, mind gyógyítóereje, csaknem mindenben megegyezik, — Meleg források találhatnak még Tergovischénél Krapinához délre 4 órányira, mindjárt a' szép urasági épület szomszédságában *Smerdeche toplicze* (bűdös forrás) nevezet alatt; továbbá Chresnyevicznél. Az elsőről már Kranz emlékezett, 's szerinte alkotórészei: kénszesz, vasas és átszűrő föld, feloldozósó. A' bőrbetegségekben, 's venui nyavalyákban hasznosnak állítatik.

6. §. Termékei.

Tiszta búza kevés termesztetik, ámbár mindenütt jól megteremne; rozsot és kétszerest szinte jóval kevesebbet vetnek, mint kukuriczát, melly itt fő vetemény. A' kölest, pohánkát a' horvátok általjában kedvellik, 's azért itt is dívatban vannak. Zab, árpa kevés van; len és kender csupán házi szükségre; dobányt a' Dráva mellékén bőséggel ültet-

nek. Gyümölcse sok és jó ízű; különösen sok a szilva, cseresznye és őszibarack. Dinnyét Horvátországban szabad föld-
deken nem termesztnek. A szőlőmivelés a gazdaságnak fő
ágát teszi, s az egész megyében el van terjedve. A bor ál-
taljában igen szeszest és kedves ízű, de nem nagyon állan-
dó. Jóságára nézve legjobban dicséretetik a *viniczai* és *toplí-
kai*. Az erdők közel felét foglalják el a haszonvehető földnek,
s többnyire bikkések és tölgyesek lévén, makkot és guba-
csot bőven szolgáltatnak. Nevezetesebb erdők: *Harina-
Zlaka*, *Maczel*, *Oszredek*, *Sikara*, *Tibetina* és *Voj-
szek*. — Közlegelő a megyében úgy szólván semmi sincs,
s e hiányt az erdők pótolják valamennyire. Innen az állat-
tenyésztés nem nagy fontosságú. Az itteni marhás gazdák
csak egy tehenet, lovat, vagy ökröt tartanak, kettőt már
ritkán, 4 marhás gazda pedig valóban a kivételhez tartozik. A
sertéstartás még legtöbb figyelmet érdemel, ámbar azon ser-
téseknek, melyek az itteni makkos erdőkben telettetnek, na-
gyobb része szinte Bosnyák országból hajtatik ide. A ren-
geteg erdőkben őzek, nyulak, rókák, sőt néha vadsertések
is találatnak, így szinte fogoly-császár-húros madarak, a
szalonkáknak többféle nemei, stb.; de vízi madarakból éppen
nincs bőség. Gólyákat még a szomszéd Muraközben bősé-
gel láthatni, de itt nincsenek. Ellenben a méhtenyésztés nem
megvetendő, s a Varasd városiak sok mézet gyűjthetvén ös-
sze, avval meglehetősen kereskedést üznek. Selyembogárte-
nyésztésre nem fordítatik elég figyelem. Az ásványorszá-
ból különösen említésre méltó a gazdag radobojai kénkőbá-
nya, hol tiszta (gediegen) kénkő nagy mennyiségben ásatik.
Márványt törnek a szelezniki hegyen, s Krapinánál. Fazekas
agyag találatik Krapina környékén.

7. §. Lakhelyek. Lakosok.

Népes lakhely van összesen 620. Ezek közül 1 szabad ki-
rályi város, 5 mezőváros, 406 falu, 208 más népes lakhely,
u. m. majorok nemes udvarok, stb.

Népessége 155,696 lélek, s így esik egy □ mfdre 4550
lakos. Miből láthatni, hogy Varasd vármegyének egész Ma-

gyarorszáiban 's hozzá kapcsolt tartományokban legnagyobb belterjedelmű (intensiv) népessége van.

Vallásukra nézve vannak : 155,196 romai katolikusok, 153 nem egyesült óhitűek, 2 evangélikusok, 3 reformatusok, 342 zsidók. Nyelvökre nézve, kevés Varasdon lakó németeket 's zsidókat kivéven, mindnyaján horvátok. — A' chasmai társas káptalan, Varasdon tartja lakását. Romai kath. parochia van 54, mellyek a' zágrábi megyés püspöktől függnek. Szerzetesház van 5. Ugymint sz. László provinciabeli ferencziek laknak: Varasdon és Krapinán; ugyancsak ferencziek (Provinciae S. Crucis Maritimo Croatiae) Klaneczen; kapuczinusok és sz. Orsolya szűzek Varasdon. — A' zsidók Varasdon birnak egy synagógát.

8. §. Szorgalom. Ipar. Kereskedés.

A' mezei jószágok e' megyében, valamint egész Horvátországban nagyon megoszolván: nagyszerű gazdalkodást itt nem láthatunk. De ez a' közjóra nem lenne káros befolyással, ha a' kis birtokosok, 's apró telki jarandóságra szorított jobbágyságok, földjeiket jobban megbecsülvén, kettőztetett szorgalommal mivelnék azokat. De ez nem történik; minek oka részint épen a' birtokok szerfeletti eldarabolásában keresendő, melly a' jószágok gazdasági barmokkal 's épületekkel való aránylagos elrendezését nehezíti; részint pedig a' köznép szerfeletti tunyaságában felalálható. Egyéb-iránt a' szőlőmivelés, 's a' szilva pálinka főzés kedvelt foglalatossága a' népnek, 's azért ezek körül legtöbb szorgalmat vehetünk észre. Mesteremberek vannak ugyan Varasdon, 's a' mezővárosokban, de más művelt vidékhez képest csekély számmal; mert az ide való pár földműves maga csinálja a' bázát, maga faragja gazdasági eszközeit 's szekerét, a' mint a' két nembeli öltözethez megkívántató közönséges vásznat, is posztót és szűrt pedig a' férfinál szorgalmasabb nőnem szokta elkészíteni. A' varasdi dohány és harisnya, 's a' krapinai fejer cserép edény gyároknál több ipar intézetet nem említhetünk. — Kereskedése a' megyének Varasdon központozul, 's valóban ez a' város élénk kereskedést folytat ki-

váltképen borral Stajerország felé, továbbá gabonával, bor-kővel, mézzel, gubacsossal, dohánynyal, aszalt szilvával, szilva pálinkával, 'stb. E' mellett átmeneti (transito) kereskedése szinte figyelemre méltó; mert a' horvátországi, illyriai, stajerországi termékeket nera is említvén, a' Triestből jövő kalmárportékák részint egyenesen, részint Laibachon, Zágrábon keresztül ide hozatnak, 's innen küldetnek tovább vagy Magyarországba, vagy jobbadán Sopronon keresztül Bécsbe. A' varasdi négy országos vásár, mint baromvásár is e' környéken jó hirben áll, különösen szarvasmarhára, sertésre és lóra nézve. — Utjai közül a' Varasdról Zágrábba vivő posta, 's Krapinán keresztül a' Zagorja vidékre menő országutak jó karban tartatnak.

4. §. Oskolák. Királyi hiv'atalok.

Romai kath. nagyobb gymnasium, mellyben a' Sz. László provinciabeli ferencziek tanítanak, találhatik Varasdon. Capitális oskola 3 tanítóval (kik közül egyik rajzot tanít) van Varasdon, és úgycsak illynemű oskola két tanítóval Krapinán. A' zsidók jó nemzeti iskolát tanítanak Varasdon. A' magyarországi 6 fő postahivatalok egyike Varasdon létezik. Ugyan itten van harminczad és sóházi tisztség is. Harminczad hivatalok vannak még: Klaneczen, Krapinán, Bezgán, Czvetlinben, Millyanban. Postahivatal a' zágrábi utban: Oszterczen. Végre a' radobojai kénkőbányánál, van egy k. felügyelő tisztség (praefectura) 's helyettes bánya törvényszek, melly a' 'selmeczi, vagy is alsó magyarországi kerületi főtörvényszéktől függ.

10. §. Jobbágytelkek. Porták.

A' hegyen fekvő helyekben 3 osztályrend lévén, az egész telkes jobbágy bir szántóföldben első osztályban 12, második osztályban 14, harmadik osztályban 16 holdat. Rétekből hol mindég kaszáltatik sarjú 5, hol ritkán 7, hol sohasem 9 embervágót.

A' sikon fekvő helyekben, egész telkes bir első osztályban 14, másodikban 16, harmadikban 18 hold szántóföldet. Rétekből hol mindég kaszáltatik sarjú 6, hol ritkán 8, hol sohasem 10 embervágót.

Mind a' két helyen összesen egészítelkes jobbágy 7363 számláltatik.--Portája magának a' megyének, 's Varasd szabad k. városának nincsen, hanem az egész polgári Horvátország 135°/_s portával segíti, az összes magyarországi hadi adó pénz-tárát.

11. §. Nemesség: Uradalmak.

Az 1785-iki összeszámlálás szerint találtatott e' megyében 611 férfi nemes személy. Főbb uradalmak 's birtokok e' következők: *Klenovnik*, *Trakostyán* (mind a' kettő gr. Draskovich nemzetségé); *Toplika* (a' zágrábi káptalané); *Császárvár*, *Varasd*, (gr. Erdődieké); *Konschina*, *Biskupecz* (zágrábi püspöké); *Komor* (b. Bedekovich nemzetségé); *Lobor* (gr. Kegleviché); *Lepoglava* (chasmai káptalané); *Tábor* (b. Wintershoferé); *Bella* (Pethő örökösöké); *Gottalovecz* (többeké); *Millyan* (b. Rutkay örök.); *Martianecz* (gr. Patachich örök.); *Krisovlyán* (Pászthory nemzetségé). Ezenkívül fő birtokosok: a' kamara, Varasd városa, gr. Sermage, Lukavszky, gr. és nemes Wojkfy, 's a' t.

12. §. Tisztikar.

Az örökös fő ispányi hivatal, a' gróf Erdődy nemzetséget diszesíti. — Van továbbá 2 alispány, 1 fő, 1 aljegyző; 1 fő, 1 al adószedő; 1 kerületi adószedő; 1 fő, 1 al-ügyész; 1 levéltárnok, 1 számvévő, 4 fő, 4 alszolgabíró 8 eskütt. Ide járulnak: 4 irnok, 1 földmérő, 2 fő orvos, 1 lötenyésztésre ügyelő, 1 biztos, 8 seborvos.

Gyűléseit tartja: Varasdon.

13. §. Politikai felosztása.

Eloszlik 1 szabad királyi városra (Varasd), és 4 járásra, mellyek ezek: I. *Alsó-Mezőségi Járás*, a' megyének észak-keleti, II. *Felső-Mezőségi*, a' megyének észak-nyugoti, III. *Alsó-Zagorjai*, a' megyének dél-keleti, IV. *Felső-Zagorjai*, a' megyének dél-nyugoti részén.

Szabad Királyi Város.

Varasd, Varasdinum, Warasdin. Fekszik a' Dráva jobb partja szomszédságában, Bécshez 15, Budához 21 és fertály, Gréczhez 8 és fél posta állásnyira, egy termékeny kies térségen. A' város szép épületeket mutathat, 's elég élénk. Kilenecz szentegyházai közül említést érdemlenek: a' chasmai társas káptalan, (melly itt tartja lakását,) temploma, a' sz. ferencziek, kapuczinusok, sz. Orsolyaszüzek templomai. Van egy synagóga is. Nevezetesebb épületei: a' vármegye és város házai, az említett szerzetesek zárdái, a' régi paulinusok kolostora, a' polgári ispotály épülete, 'stb. A' vármegye itt tartja gyűléseit, itt van egy fő postahivatal, továbbá harminczad és sótisztás, nagyobb kath. gymnasium, mellyben a' sz. László provinciabeli ferencziek tanítanak, capitalis és rajz oskola, fejtér edény, harisnya, dohány gyárok. Népesége 8712 lélek, kik közt 8373 katolikus, 9 nem egyes. óhitű, 330 zsidó. Kereskedése figyelmet érdemel, mert Stájerországba borral, továbbá gabonával, borkörel, dohánynyal, mézzel, gubaecsal, szilva pálinkával, aszalt szilvával nevezetes kereskedést űz. Átmeneti (transito) kereskedése szinte nagy hasznára van, mert a' trieszti portékák itt mennek által részint Magyarországra, részint Sopronon keresztül Bécsbe. Országosvásárt négyet tart. Közműlatóhelyül a' gr. Draskovits és Puszt kereskedő szép kertjei használtatnak. — A' város, melly II. Andrástól kapta szabadságait, hajdan erősítve volt, most csak déli részén van egy várkastély, melly a' mellette lévő külvárossal együtt, a' gr. Erdődy nemzetséget, mint Varasd várának örökös hirtokosát uralja.

Mezővárosok.

Klanecz, mezőváros, a' felső zagorjai járásban, Stájerország szélén: 644 r. kath. lak., sz. Ferencz szerzetesek (Provinciae S. Crucis maritimo-croaticae) kolostorával, harminczadshivattal. Közel a városhoz egy elpusztult hegyi várnak omladékai látszanak. F. U. gr. Erdődy, 's a' császárvári uradalomhoz tartozik.

Krapina, mezőváros, az alsó zagorjai járásban, Varasdhoz 6 és fél mfdnyire: 677 r. kath., 6 zsidó lak., sz. László provinciabeli ferencziek kolostorával, harminczadhivatallal, régi várkastélylyal, fejjércserép edény gyárral. A' híres meleg fürdők 1 és fél órányira fekszenek a' várostól, 's ezekről bővebben szólottunk az 5-ik §-ban. F. U. gr. Keglevich.

Petrianecz, mezőváros, az alsó mezőszégi járásban, Varasdhoz nyugotra egy órányira: 849 kath. lak., paroch. templommal, róna igen termékeny hafárral, jó legelővel, erdővel. F. U. gr. Draskovich.

Toplika, mezőváros, az alsó mezőszégi járásban, Varasdhoz dél-keletre 2 órányira, felemelkedett helyen, regényes tájékon. A' város közepét az uraság pompás várkastélya, 's a' paroch. templom ékesítik. Átellenben vannak az ország-szerte híres fürdők, melyeket az 5-ik §-ban bővebben leirtunk, 's melyek varasdiaknak is neveztetnek. Szőlőhegye igen jó bort terem. F. U. a' zágrábi káptalan. 's feje egy uradalomnak.

Vinicza, mezőváros, a' felső mezőszégi járásban, régi várkastélylyal, paroch. templommal, 642 kath. lakossal, híres bortermesztéssel. F. U. gr. Dreskovich, de vannak benne több nemes udvarok is.

F a l u k.

Rövidítések: R. K. romai kath. parochiát, G. K. görög kath. parochiát, ÓH. nem egyes. óhitű parochiát, jár. járást, ker. kerületet, f. falut, kath. romai katolikust, óh. nem egy. óhitűt, gk. görög katolikust, F. U. földesurat jelent.

Babinecz, f., mezőszégi jár., úri lakkal, 241 kath. lak.

Bánszky-Dwor, régi vár a' f. mezőszégi járásban, 's a' gr. Batthyániaknak innen veszi egyik uradalma nevét.

Battina, al. zagorjai jár., többen birják, 512 kath. lak.
Battina, 169 lak.

Bedekovichina, al. zagorjai jár., 2 várkastélylyal, b. Bedekovich nemzetség birja, 689 kath. lak. *Szent-Barbara*, 183 kath. lak.

- Badenecz*, f. mezősegi jár., 619 kath. lak.
Badnya, f. mezősegi jár., a' klenovniki és trakostyáni urad. tartozik, 629 kath. lak. R. K.
Bednyicza, 152 kath. lak.
Bedovo, al. mezősegi jár., 96 kath. lak.
Bella, al. mezősegi jár., egy várkastélylyal, 162 kath. lak. R. K. A' Pethő örök. birják.
Bellecz, al. zagorjai jár., régi omladozott várral, nemes lakkal, r. kath. parochiával, 172 kath. lak. F. U. a' Naishich örökösök.
Belleczy, f. mezősegi jár., 64 kath. lak.
Belleczy, al. zagorjai jár., 58 kath. lak.
Belletinecz, al. mezősegi jár., *nevi-marofi* urad., 309 kath. lak.
Bellovár, al. zagorjai jár., nemes lakkal, 89 kath. lak.
Benezov-breg, al. zagorjai jár., 150 kath. lak.
Benkovecz, f. mezősegi jár., 222 kath. lak.
Bartholovecz, 109 kath. lak. R. K. Varasd városa birja.
Bartolovschak, 128 kath. lak. *Bolischevecz*, 203 kath. l.
Berlekovo-Szello, al. zagorjai jár., 142 kath. lak.
Besanez, v. *Verbanczi*, fel. zagorjai jár., gr. Kegleviché, 90 kath. lak.
Bexgan, f. zagorjai jár., harminczad hivatal, 217 kath.
Bikovecz, f. mezősegi jár., 173 kath. lak.
Biskupecz, al. mezősegi jár., a' zágrábi püspöké, 279 kath. lak. R. K.
Bobovecz, f. zagorjai jár., 444 kath. lak.
Bobovje, al. zagorjai jár., 473 kath. lak.
Bochaki, al. zagorjai jár., 137 kath. lak.
Bocheder, al. zagorjai jár., 74 kath. lak. *Bojechno*, 164 kath. lak.
Borichevecz, f. zagorjai jár., 676 kath. lak.
Borje, f. mezősegi jár., 119 kath. lak.
Borkovecz, al. zagorjai jár., 676 kath. lak.
Bratikovecz, fel. zagorjai jár., 93 kath. lak.
Bregovich, fel. mezősegi jár., 221 kath. lak.
Brezakoverh, f. zagorjai jár., 278 kath. lak.
Bresztovecz, al. zagorjai jár., 128 kath. lak.

Brezia, fel. mezősegi jár., Dráva vize m., 898 kath. l.

Brezia, fel. mezősegi jár., Bednyei parochiában, 149 kath. lak.

Brezia, fel. mezősegi jár., Marussoveczi paroch., 72 kath. lak.

Brezje, fel. zagorjai jár., Chaszarvari urad., 69 kath. lak.

Brezno, fel. zagorjai jár., K. Thabor urad. bir., 402 kath. lak.

Gora-Brezova, f. mezősegi jár., 324 kath. lak.

Brodarovecz, f. mezősegi jár., 86 kath. lak.

Budiszlavec, 210 kath. lak.

Budin, f. mezősegi jár., 164 kath. lak.

A. és F. Budinschina, al. zagorjai jár., 217 kath. lak.

Bulischinecz, 118 kath. lak.

A. és F. Bukovecz, al. zagorjai jár., 584 kath. lak.

Chalinecz, f. mezősegi jár., nemeslakkal, 126 kath. lak.

Chaszarvar, f. zagorjai jár., egy régi pusztá vár, Brezje helységéhez tartozó, 's gr. Erdődy nemz. birtoka.

Chemevohecz, f. zagorjai jár., 187 kath. lak.

Chernecz, al. mezősegi jár., 162 kath. lak.

Chichkovina, al. mezősegi jár., 194 kath. lak.

Chernil, f. zagorjai jár., 95 kath. lak.

Chresznevecz, f. zagorjai jár., 2 nemeslakkal, 1148 kath. lakossal.

Chresznyevo, al. mezősegi jár., 257 kath. lak.

Chrett, 3 f. zagorjai jár., több nemeslakkal, 974 kath. l.

Cseszticza, f. mezősegi jár., 174 kath. lak.

Czargovecz, al. mezősegi jár., 194 kath. lak.

Czerje, f. mezősegi jár., 268 kath. lak.

Czerje, al. mezősegi jár., kastélylyal, 189 kath. lak.

Czerje Nebojsze, f. mezősegi jár., 168 kath. lak.

Czeszticza, f. mezősegi jár., Radoveczi urad. Lásd Czeszticza.

Czigrovecz, f. zagorjai jár., több birt., 501 kath. lak.

Czvetlin, f. mezősegi jár., 312 kath. lak., paroch. templommal, harminczaddal. F. U. gr. Draskovich.

Dersikovecz, f. zagorjai jár., 2 nemeslakkal, 63 kath. l.

Deszinich, f. zagorjai jár., 164 kath. lakossal. R.K. A' kamarái.

Dinye-Szello, f. zagorjai jár., 203 kath. lak.

Diamecz, f. zagorjai jár., nemeslakkal, 161 kath. lak.

Domitrovecz, al. mezőségi jár., 171 kath. lak. *Dolani*, 98 kath. lak.

Drasse, al. zagorjai jár., 160 kath. lak.

Drusbinecz, al. mezőségi jár., több birt., 238 kath. lak.

Druskovecz, f. mezőségi jár., nemeslakkal, 199 kath. l.

Druskovecz, f. zagorjai jár., 3 nemeslakkal, 251 lakos.

Druskovecz, 239 kath. lak.

Dubrava, f. mezőségi jár., Dráva m., 387 kath. lak.

Dubrava, f. zagorjai jár., 89 kath. lak.

Dubravecz, f. mezőségi jár., 246 kath. lak. *Dubravicza*, 346 kath. lak.

Dubravicza, f. zagorjai jár., 182 kath. lak.

Dubravchan, f. zagorjai jár., 80 kath. lak.

Dobrovchan, zagorjai jár., 219 kath. lak.

Banszki-Dvor. Így neveztetik a' gr. Battyániak egyik uradalma és várkastélya, a' f. mezőségi jár., Varasdhoz 2 ór.

Zelen-Dvor, Viridis Curia, gróf Draskovichnak egy kastélya, al. mezőségi jár.

Novi-Dvori, f. zagorjai jár., gr. Erdődy urad.

Kis-Erpenya, f. zagorjai jár., 324 kath. lak.

Nagy-Erpenya, f. zagorjai jár., egy várkastélylyal, 's több nemeslakkal, 581 kath. lak. paroch. templommal.

Kis-Erpeny, f. zagorjai jár., 244 lak.

Erpenya, f. zagorjai jár., 289 kath. lak.

Ervenik, al. zagorjai jár., 156 kath. lak.

Fallinich, mezőségi jár., 198 kath. lak.

Gacheze, al. zagorjai jár., 206 kath. lak.

Filipich, al. mezőségi jár., 69 kath. lak. *Gajanecz*, 140 kath. lak.

Gora-Berzova, fel. mezőségi jár. 205 kath. lak. *Galovecz*, 96 kath. lak.

Gora-Petrova, al. zagorjai jár. 244 kath. lak. *Gerdicze*, 376 kath. lak.

Gertovecz, zagorjai jár., 211 kath. lak.

Goriakovo, fel. zagorjai jár., 427 kath. lak. *Golubecz*, 55 kath. lak.

Goricza, gr. Keglevich várkastélya, a' f. zagorjai jár., 65 kath. lak.

Goricza-Kamena, al. zagorjai jár., gr. Erdődyé, 649 kath. lak.

Greda, 206 kath. lak. *Granevari*, 170 kath. lak.

Gottalovecz, al. zagorjai jár., kastélylyal, 156 kath. lak. *Grabe*, 206 kath. lak.

Gabassevo, al. zagorjai jár., 528 kath. lak. *A. F. Grabrovecz*, 316 kath. lak.

Gyurmanecz, fel. zagorjai jár., több birt., 345 kath. lak. *Gyurmanecz*, 78 kath. lak.

Gyurmanecz, 94 kath. lak. *Gyurkovecz*, 354 kath. lak. *Greschevina*, 220 kath. lak.

Hlevincza, f. zagorjai jár. 401 kath. lak.

Horvácza, f. zagorjai jár., kastélylyal, 306 kath. lak.

Hrasztovecz, al. mezősegi jár., toplikai urad., 213 kath. lak.

Hrasztovlyán, al. mezősegi jár., 202 kath. lak.

Hrasevecz, al. zagorjai jár., 108 kath. lak.

Huum, f. zagorjai jár., a' sz. katilini 's szellői parochi-áb., 159 kath. lak.

Huum, f. zagorjai jár., kis-tábori paroch., 186 kath. lak.

Jakopovecz, al. mezősegi jár., 279 kath. lak.

Jalesz, 56 kath. lak.

Jakussevecz, al. zagorjai jár., 219 kath. lak.

Jalkovecz, al. mezősegi jár., 278 kath. lak.

Jalsabeth v. Szukodol, al. mezősegi jár., kastélylyal, 501 kath. lak. R. k.

Jalssie, al. zagorjai jár., 152 kath. lak.

Alsó-Jalovecz, fel. zagorjai jár., 228 kath. lak.

Felső-Jalovecz, f. zagorjai jár., 141 kath. lak. *Jazbine*, 74 kath. lak.

Jamne, f. mezősegi jár., 242 kath. lak. *Jazvine*, 243 kath. lak.

Jarek-Chivragov, al. zagorjai jár., 59 kath. lak. *Jarké*, 53 kath. lak.

Jelovecz, 119 kath. lak.

Jellenyák, f. zagorjai jár., 4 nemes lakkal, 242 kath. lak. *Jellenyák*, 39 lak.

Jerovecz, f. mezőségi jár., Klenovnik urad., 709 kath. lakos.

Jesovecz, f. mezőségi jár., 439 kath. lak.

Alsó-Jeszene, f. zagorjai jár., 236 kath. lak.

Felső-Jeszene, f. zagorjai jár., 419 kath. lak. R. K.

Jezero, f. zagorjai jár., 400 kath. lak. R. K. Gr. Erdődy nemzet. birja.

Szveti-Ilia, v. *Obres*, al. mezőségi jár., 249 kath. lak. R. K. Birják: Herkfy örök., gr. Patachich, Kiss, Czindery örök., gr. Erdődy, nemes Wojkfy, 's m.

Imbrikovecz, al. mezőségi jár., 203 kath. lak.

Jurinczi, al. mezőségi jár., 265 kath. lak.

Jurketinecz, al. mezőségi jár., 249 kath. lak.

Ivanich, 442 kath. lak.

Ivanecz, f. mezőségi jár., kastélylyal, 678 kath. l. R. K. A' Pethő örökösök birják.

Kachakovecz, f. zagorjai jár., 226 kath. lak.

Kamenicza, f. mezőségi jár., Klenovnik urad., 267 kath. lak. R. K.

Kamenchak, 126 kath. lak.

Kanisa, f. mezőségi jár., ivaneezi urad., 95 kath. lak.

Kapalczy, f. mezőségi jár., 58 kath. lak.

Kasztellanecz, al. mezőségi jár., 289 kath. lak.

Kebel, al. zagorjai jár., 112 kath. lak.

Sz. Kelemen, al. mezőségi jár., több birt., 605 kath. lak.

Kerkavecz, al. mezőségi jár., 83 kath. lak.

Klenovecz, f. zagorjai jár., 497 kath. lak.

Klenovnich-Vesz, f. mezőségi jár., 256 kath. lak.

Klenovnik, f. zagorjai jár., gr. Draskovich kastélyával, feje egy uradalomnak, 456 kath. lak. paroch templommal.

Klokovecz, f. zagorjai jár., 376 kath. lak.

Kluch, al. mezőségi jár., 548 kath. lak.

Knapich, f. mezőségi jár., 42 kath. lak.

A. és F. Kneginecz, al. mezőségi jár., 560 kath. lak. R. K. Varasd városa birja.

Komor, lásd *Kumor*,

Koretinecz, 122 kath. lak.

Konoba, f. zagorjai jár., 887 kath. l. R. K. gr. Kegleviché.

Konschina, al. zagorjai jár., egy kastélylyal. Feje a' zágrábi püspök egyik uradalmának, 78 kath. lak. R. K.

Konschina, (*Gorn*) al. zagorjai jár., 136 kath. lak.

Korenyak, f. mezősegi jár., 80 kath. lak.

Koskovecz, f. mezősegi jár., 56 kath. lak.

Kosnicza, f. zagorjai jár., 119 kath. lak.

Koszovechko-Szello, al. zagorjai jár., konschinai urad. 105 kath. lak.

Kosztell, f. zagorjai jár., gr. Erdődy kastélyával, 665 kath. lak. R. K.

Kotaricze, al. zagorjai jár., 317 kath. lak., *Kotari*, 108 kath. lak.

KraizkaVesz, fel. zagorjai jár., 267 kath. lak. R. K.

Kralyevecz, f. zagorjai jár., chaszárvári uradalomban, 380 kath. lak. paroch. templommal.

Krapinicza, al. zagorjai jár., gottaloveczi urad., 175 kath. lak.

Krapinszko, al. zagorjai járás, konschinai urad. Lásd *Krapina*.

Krenevech, f. zagorjai jár., 89 kath. lak.

Krapina, hires fürdőhely, meleg ásványos forrásokkal, 633 kath. lak., paroch. templommal. F. U. gr. Erdődy és Keglevich nemzetség.

Krizanecz, f. zagorjai jár., 125 kath. lak.

Krisanczi, al. mezősegi jár. 67 kath. lak.

Krisovlyán, f. mezősegi jár., 238 kath. lak. [R. K. A' Pászthory nemz. birja.

Kris-Szveti, f. zagorjai jár., 181 kath. lak.

Kris-Szveti, al. zagorjai jár., kastélylyal, 676 kath. l. R. K.

Kruslyevecz, al. mezősegi jár., 97 kath. lak.

Kuchan (*A. és F.*), al. mezősegi jár., biskupeczi urad. 535 kath. lak.

Kumor v. Komor, al. zagorjai jár., 873 kath. lak. paroch. templommal. F. U. b. Bedekovich.

A. és F. Ladanye, fels. mezősegi jár., több birt. 1183 kath. lak.

Ladiszlavecz, al zagorjai jár., 166 kath. lak.

Lanczich, f. mezősegi jár., 126 kath. lak.

Lazi, f. zagorjai jár., 103 kath. lak. *Lazi v. Vlaze*, 117 kath. lak.

Ledinecz, al. zagorjai jár., 65 kath. l., *Ledine*, 169 lak.

Lepoglova, fel. mezősegi járásban, egy eltöröltetett hires paulinus zárdával. A' kőrösi egy. óhitű püspök először itten tartotta lakását, 39 kath. lak. R. K. Birja a' chasmai káptalan.

Lobpr, al zagorjai jár., várkastély és uradalom a' gr. Keglevich nemz. birt., 901 kath. lak. R. K.

Lovrechán, f. mezősegi jár., 317 kath. lak.

Lovrechani, al. zagorjai jár., több birt., 197 kath. lak.

Lovrechán, al. zagorjai jár., 249 kath. lak.

Lesztakovecz, 180 kath. lak.

Lipovecz, 224 kath. lak.

Lukasevecz, al. mezősegi jár., 48. kath., 140 óhitű, 9 zsidó lak.

Luka f. zagorjai jár., 129 kath. lak. *Lugh*, 88 kath. l.,

Lukavecz, al. mezősegi jár., 59 kath. lak. *Lukovecz* 63 kath. lak.

Lupinyak, f. zagorjai jár., 103 kath. lak.

Lusan, al. mezősegi jár., 246 kath. lak.

Lusan, al. zagorjai jár., 123 kath. lak.

Mache, al. zagorjai jár., 698 kath. lak. R. K. gr. Ser-mage birja.

Machkovecz, fel. mezősegi jár., 206 kath. lak.

Maczel, al. zagorjai jár., 174 kath. lak.

Madarassovecz, al. mezősegi jár., 90 kath. lak.

Majerie, al. mezősegi jár., 340 kath. lak.

Marchan, f. mezősegi jár., 313 kath. lak.

Martinecz, 251 kath. lak.

Marigutich, al. zagorjai jár., 50 kath. lak.

Martinecz, 436 kath. lak.

Martianecz, al. mezősegi jár., gr. Patachiché, 289 kath. lak. R. K.

Martinchi, al. zagorjai jár., 396 kath. lak.

Martinchina, al. zagorjai jár., 302 kath. lak.

Martinszka-Vesz, f. zagorjai jár., 76 kath. lak.

Marussevecz, f. mezőségi jár., 190 kath. lak. R. K. A' Pászthory nem. birja.

Merszlopolye, f. zagorjai jár., dubrovchányi urad., 216 kath. lak.

Mihavlan, f. zagorjai jár., dubrovchányi urad., 159 kath. lak.

Melovicza, 106 kath. lak. *Melyan*, 259 kath. lak.

Merenye, 192 kath. lak.

Mihovlyan, al. zagorjai jár., gr. Sermage 's több birt., 879 kath. lak. R. K.

Millyan, f. zagorjai jár., b. Rutkay tulajdona, egy kastélylyal, harminczadivatalal, 136 kath. lak.

Mirkovecz, al. zagorjai jár., 604 kath. lak.

Movrace, felső zagorjai jár., kralyeveczi urad., 191 kath. lak.

Nébojsze, 68 kath. lak.

Nedelanecz, 392 kath. lak.

Novakovecz, al. mezőségi jár., martianeczi urad., 272 kath. lakossal.

Novaki, Varasd városának egy része 's a' varasdi várhoz tartozik, 179 kath. lak.

Novavesz, al. mezőségi jár., 531 kath. lak.

Novi-Dvori, f. zagorjai jár., kastélylyal, gr. Erdődyé.

Novoszello, al. mezőségi jár., Varasd város birt., 222 kath. lak.

Obres, lásd *Szt. Illia*.

Ochura, f. mezőségi jár., lepoglavai urad., 206 kath. lak.

Orchovicza, f. zagorjai jár., 180 kath. lak. *Oszterez*, 310 kath. lak.

Orehovecz, al. zagorjai jár., kastélylyal, 247 kath. l. R. K.

Osztriczé, al. mezőségi jár., gr. Erdődyé, 376 kath. lak., postahivatallal.

Oszedika, 184 kath. lak.

Pachetina, al. zagorjai jár., több birt., 872 kath. lak.

Pasnik, fel. mezőségi jár., 206 kath. lak.

Passurovecz, al. zagorjai jár., 74 kath. lak.

Paulovecz, fel. zagorjai jár., 177 kath. lak.

Pecze, al. zagorjai jár., 181 kath. lak. *Pecze*, 65 kath. lak.

Persa-Vesz, al. zagorjai jár., több birt., 684 kath. lak.

Papinecz, 90 kath. lak.

Petkovecz, al. mezősegi jár., 209 kath. lak.

Peszencza, al. mezősegi jár., 142 kath. lak.

Petrova-Gora, al. zagorjai jár., 472 kath. lak.

Petrovszko, al. zagorjai jár., 406 kath. lak.

Petrassevecz, al. zagorjai jár., 160 kath. lak.

Pihovecz, al. mezősegi jár., 48 kath. lak.

Plavec, f. zagorjai jár., 418 kath., lak.

Plemenschina, f. mezősegi jár., 815 kath, lak.

Plemenschina, f. zagorjai jár., több birt. 119 kath. lak.

Pless, f. mezősegi jár., 172 kath. lak.

Plitvicza, f. mezősegi jár., 62 kath. lak.

A. és F. Pluszka, f. zagorjai jár., több birt., 209 kath. l.

Podgorje, f. zagorjai jár., 284 kath. lak.

Podorute, al. zagorjai jár., 82 kath. lak. R. K.

Policze, f. zagorjai jár., 348 kath. lak.

Polyana, al. mezősegi jár., 239 kath. lak.

Polyana, fel. zagorjai jár., 103 kath. lak.

Polyana A. és F. al. mezősegi jár., 428 kath. lak.

Polanczi, 298 kath. lak.

Pomperovecz, al. zagorjai jár., 24 kath. lak.

Prebukovje, 356 kath. lak.

Poznanovecz, al. zagorjai jár., kastélylyal, 482 kath. l.

Pregrada, f. zagorjai jár., 698 kath. lak. R. K. Gróf Kegleviché.

Prekna, al. mezősegi jár., 101 kath. lak.

Prepusztovecz, al. zagorjai jár., 54 kath. lak.

Preszechno, fel. mezősegi jár., 255 kath. lak.

Prigorecz, fel. mezősegi jár., 223 kath. lak.

Priszlín, fel. zagorjai jár., 718 kath. lak. R. K.

Proszinecz, fel. zagorjai jár., császárvári urad., 128 kath. lakossal.

Punique, al. mezősegi jár., 145 kath. lak.

Purga, fel. mezősegi jár., 346 kath. lak.

Purga, fel. mezősegi jár., 240 kath. lak.

- Puscha*, f. zagorjai jár., 156 kath. lak.
Pusztodol, zagorjai jár., 119 kath. lak.
Pusztodol, al. zagorjai jár., 561 kath. lak.
Pulkovecz, fel. zagorjai jár., 372 kath. lak.
Pulkovecz, al. zagorjai jár., 380 kath. lak.
Radakovo, f. zagorjai jár., császárvári urad., 380 kath. l.
Radoboj, al. zagorjai jár., híres kénkő bányákkal, helyettes bányatörvényszékkal, 1169 kath. lak., paroch. templommal. F. U. gr. Sermage.
Radovecz, 182 kath. lak., *Rakovecz*, 181 kath. lak.
Radovan, al. mezőségi jár., 89 kath. lak.
Ravnicze, f. zagorjai jár., 139 kath. lak.
Razvor, f. zagorjai jár., kastélylyal, 869 kath. lak.
Repno, al. zagorjai jár., 106 kath. lak.
Rethovecz, al. mezőségi jár., 126 kath. lak. *Repovecz*, 112 kath. lak.
Rozgo, 121 kath. lak. R. K. gr. Erdődyé.
Rinkovecz, f. mezőségi jár., 289 kath. lak.
Sabnik, al. mezőségi jár., Varasd város bir., 297 kath. l.
Sabnik, f. mezőségi jár., 95 kath. lak.
Sarko, f. mezőségi jár., 82 kath. lak.
Mala-Sarovnicza, f. mezőségi jár.,) 590 kath. l.
Welika-Sarovnicza, f. mezőségi jár.,)
Sassa, f. mezőségi jár., 142 kath. lak.
Dolny-Sbill, f. zagorjai jár.,) 268 kath. l.
Gorny-Sbill, f. zagorjai jár.,)
Seleznicza, f. mezőségi jár., 33 kath. lak.
Semczy, f. zagorjai jár., 152 kath. lak.
Semnicza, al. zagorjai jár., 401 kath. lak. *Semnicza*, 530 kath. lak. *Semnicza*, 196 kath. lak.
A. és F. Scherbinecz, zagorjai jár., 65 kath. lak.
Semovecz, al. mezőségi jár., több birt., 462 kath. lak.
Sianecz, al. mezőségi jár., lásd Dianecz.
Sigrovecz, 78 kath. lak.
Sidovinyuk, al. zagorjai jár., 298 kath. lak.
Suslibreg, 315 kath. lak.
Sidichovo, 240 kath. lak.
Siukovicza (A. és F.), f. mezőségi jár., 216 kath. lak.

Skarichevo, al. zagorjai jár.; 698 kath. lak. *Skalich*, 256 kath. lakossal.

Salinovecz, 156 kath. lak.

Skrilevecz, al. mezőségi jár., 131 kath. lak.

Spichkovina, al. zagorjai jár., 118 kath. lak.

Stefanecz, al. mezőségi jár., 185 kath. lak.

Steketin, al. mezőségi jár., 151 kath. lak.

Szelanecz, al. mezőségi jár., 63 kath. lak.

Szelczy, fel. zagorjai jár., 256 kath. lak.

A. és F. Szella, f. zagorjai jár., 406 kath. lak. R. K.

A' kamararé.

Szelnicza, al. zagorjai jár., 332 kath. lak.

Stelnik, f. mezőségi jár., 185 kath. lak.

Szenlo, f. zagorjai jár., 546 kath. lak.

Szesztranczy, f. mezőségi jár., 436 kath. lak.

Stopot, fel. zagorjai jár., 136 kath. lak. *Szopot*, 148 kath. lakossal.

Szrachinecz, al. mezőségi jár., 368 kath. lak.

Sztara-Vesz, fel. zagorjai jár.

Szlasznyevecz, al. mezőségi jár., 190 kath. lak.

Sztermecz, al. zagorjai jár., több birt., 379 kath. lak.

Sztermecz, al. mezőségi jár., 278 kath. lak.

Sztupinschina, f. zagorjai jár., 133 kath. lak.

Szudovchina, al. mezőségi jár., 122 kath. lak.

Szuhodol, lásd Jalsabeth. *Szvedrussa*, 676 kath. lak.

Szvedrosa, f. zagorjai jár., 269 kath. lak.

Szvibovecz, al. mezőségi jár., 328 kath. lak.

Kis-Ternovecz, al. mezőségi jár., 139 kath. lak.

Nagy-Tergovische, fel. zagorjai jár., 689 kath. lak.

N. Ternovecz, al. mezőségi jár., gr. Erdődyé, 739 kath. l.

Tomassovecz, 78 kath. lak.

Kis-Tábor, fel. zagorjai jár.,) 780 kath. lak.

Nagy-Tábor, f. zagorjai jár., kastélylyal) R. K. Birtokosa b. Wintershoffer.

Thomassovecz, al. mezőségi jár., 379 kath. lak.

Toplichicza, al. zagorjai jár., 154 kath. lak.

Toplicze-Krapinszke, f. zagorjai jár., többek birtoka, meleg gyógyforrásokkal és fürdőkkel. Lásd *Krapina*.

Trakostyán, f. mezősegi jár., gr. Draskovich kastélyjával, 678 kath. lak.

Tuhely, f. zagorjai jár., több birt., 1124 kath. lak. R. K. Birja gr. Erdődy.

Tuhovecz, al. mezősegi jár., 265 kath. lak.

Turnische, 126 kath. lak.

Turnische, al. zagorjai jár., több birt., 193 kath. lak.

Turnovo, fel. zagorjai jár.

Tasna, al. mezősegi jár., 478 kath. lak.

Vadina, 209 kath. lak.

Velika-Vesz, zagorjai jár., 226 kath. lak.

Veleskovecz, al. zagorjai jár., 206 kath. lak.

Velika, al. zagorjai jár., 230 kath. lak.

Velika-Vesz, al. zagorjai jár., 356 kath. lak.

Verbanovecz, al. mezősegi jár., 361 kath. lak.

Verbno, fel. mezősegi jár., 612 kath. lak.

Verbi, fel. zagorjai jár., 89 kath. lak. *Verbanczi*, 871 kath. lakossal.

Verkovezi, fel. mezősegi jár., 87 kath. lak. *Verkovecz*, 85 kath. lakossal.

Verbovecz, fel. zagorjai jár., 116 kath. lak.

Vertianschicze, fel. zagorjai jár. Lásd Kamenchak.

Vertlinovecz, al. mezősegi jár., 198 kath. lak. *Vertnyakovecz*, 426 kath. lak.

Vertnyakovecz, al. zagorjai jár., 359 kath. lak.

Vetternicza, al. zagorjai jár., 981 kath. lak.

Viletinecz, al. zagorjai jár., 148. kath. lak.

Vidovecz, al. mezősegi jár., 162 kath. lak. R. K. Birják: gr. Patachich, Lukavszky, és Dersanich örökösök.

Vesz, 542 kath. lak.

Vina-Gora, fel. zagorjai jár., 195 kath. lak. R. K.

Virje, f. mezősegi jár., 184 kath. lak.

Visanovecz, al. zagorjai jár.; 216 kath. lak.

Dolnya és *Gornya Visnicza*, f. zagorjai jár., gr. Draskovich trakostyáni urad. tartozik, 488 kath. lak. R. K.

Visnyevecz, f. zagorjai jár., 56 kath. lak.

Vitesinecz, al. mezősegi jár., 36 kath. lak.

Dolnya és Gornya Vocha, fel. mezőségi jár., 2231 kath. lak.
R. K. Gróf Draskovich birja.

Vojnovecz, al. zagorjai jár., 308 kath. lak.

Wolfgang (Szent), 235 kath. lak.

Vranojelle, f. mezőségi jár., 501 kath. lak.

Vrassia-Pech, fel. zagorjai jár., 56 kath. lak.

Vratno, fel. mezőségi jár., 348 kath. lak.

Vurachi, f. zagorjai jár., 109 kath. lak.

Vuchilovczi, f. zagorjai jár., 112 kath. lak.

Vuglovecz, f. mezőségi jár., 219 kath. lak.

Vulisincki, f. mezőségi jár., Lásd Balischinecz.

Zabok, al. zagorjai jár., 115 kath. lak. R. K. [Birja a'
gróf és nemes Wojtkfy nemzetség.

Zachrettie, al. zagorjai jár., 144 kath. lak. R. K. Birják
gr. Keglevich és Sermage.

Zajezda, al. zagorjai jár., kastélylyal, 425 kath. lak. R. K.

Zalusie, fel. mezőségi jár., 144 kath. lak.

Zamlache, al. mezőségi jár., 161 kath. lak.

Zamlaka, al. mezőségi jár., 172 kath. lak.

Zaversie, al. zagorjai jár., 465 kath. lak.

Zeelava, al. mezőségi jár., 106 kath. lak.

Zlutar, al. zagorjai jár., 664 kath. lak. R. K. Birja az
Osztercezi vár, 's Borkoveczi curia birtokosa.

Zlogonye, fel. mezőségi jár., 528 kath. lak.

Ztermecz, mezőségi jár., 208 kath. lak.

Ztermecz, al. zagorjai jár., 319 kath. lak.

Ztermecz, lásd Sztermecz.

Más népes Lakhelyek.

Bagaden, 136 kath. lak. *Bahumecz*, 146 kath. lak. *Ban-*
schina, 69 kath. lak. *Barichevecz*, 159 kath. lak. *Battina*,
82 kath. lak. *Bela*, 49 kath. lak. *Belczi*, 64 kath. lak. *Bel-*
lovár, 88 kath. lak. *Berzaichev-Jarek*, 122 kath. lak. *Bisz-*
tricza, 165 kath. lak. *Boszodovecz*, 112 kath. lak. *Breszt-*
vecz, 91 kath. lak. *Bresztovecz*, 86 kath. lak. *Brezicze*, 39
kath. lak. *Brezje*, 72 kath. lak. *Brezki*, 68 kath. lak. *Bre-*
zova, 84 kath. lak. *Brezova-Raven*, 78 kath. lak. *Brezovecz*,
69 kath. lak. *Budeni*, 122 kath. lak. *Chamugi*, 76 kath. lak.

Cherna-Mlaka, 85 kath. lak. *Chivrogov-Jarek*, 92 kath. lak. *Chrepinkovecz*, 121 kath. lak. *Chret*, 48 kath. lak. *Czebovecz*, 96 kath. lak. *Czeline*, 111 kath. lak. *Czerje*, 56 kath. lak. *Czerovecz*, 132 kath. lak. *Cziglenicza*, 84 kath. lak. *Czirkvenamy*, 113 kath. lak. *Delovecz*, 94 kath. lak. *Domahovo*, 85 kath. lak. *Draskovecz*, 84 kath. lak. *Dubrava*, 56 kath. lak. *Dukovecz*, 113 kath. lak. *Erpenya*, 92 kath. lak. *Ferkulyevecz*, 79 kath. lak. *Fotczy*, 64 kath. lak. *Gaber*, 65 kath. lak. *Gachicze*, 121 kath. lak. *Gay*, 14 kath. lak. *Gechkovecz*, 60 kath. lak. *Gerbavecz*, 85 kath. lak. *Gertan-ki*, 96 kath. lak. *Glodavecz*, 106 kath. lak. *Godinich*, 72 kath. lak. *Golubo*, 86 kath. lak. *Golyak*, 112 kath. lak. *Gore*, 129 kath. lak. *Gorenecz*, 105 kath. lak. *Goricza - Bauszka*, 78 kath. lak. *Goricza-Vucha*, 88 kath. lak. *Gorkovecz*, 95 kath. lak. *Gosztinye*, 132 kath. lak. *Graberje*, 72 kath. lak. *Gradische*, 53 kath. lak. *Granicza*, 68 kath. lak. *Grobeth*, 216 kath. lak. *Gyurmanecz*, 78 kath. lak. *Gyurmanecz*, 94 kath. lak. *Habekov-Jarek*, 27 kath. lak. *Harina - Zlaka*, 38 kath. lak. *Hlevnicza*, 132 kath. lak. *Hochura*, 78 kath. lak. *Hoezinkine*, 65 kath. lak. *Jalsie*, 112 kath. lak. *Jarkitissanicha*, 54 kath. lak. *Jazvine*, 49 kath. lak. *Jelenyák*, 39 kath. lak. *Jelenschak*, 120 kath. lak. *Juranecz*, 109 kath. lak. *Jurichevecz*, 68 kath. lak. *Jurjevci*, 74 kath. lak. *Kamenicza-Vesz*, 75 kath. lak. *Kameniczka - Poruba*, 64 kath. lak. *Kapelszki-Verh*, 170 kath. lak. *Kapusztich*, 69 kath. lak. *Kebel*, 82 kath. lak. *Kikova*, 71 kath. lak. *Kladnik*, 54 kath. lak. *Klanechko*, 100 kath. lak. *Klopca*, 69 kath. lak. *Kol-larovecz*, 165 kath. lak. *Komargrad*, 25 kath. lak. *Koprivnicza*, 92 kath. lak. *Koschak*, 68 kath. lak. *Kossenina*, 68 kath. lak. *Kosztel*, 15 kath. lak. *Kottar*, 70 kath. lak. *Kralyevecz*, 51 kath. lak. *Krapina*, 117 kath. lak. *Krapinszko*, 63 kath. lak. *Kressest*, 59 kath. lak. *Krisovlyan*, 346 kath. lak. *Kumrovecz*, 131 kath. lak. *Kurátovecz*, 111 kath. lak. *Kuseni*, 113 kath. lak. *Kuzminecz*, 123 kath. lak. *Lipovnik*, 146 kath. lak. *Lonchari*, 74 kath. lak. *Lovrechan*, 189 kath. lak. *Lovrenik*, 68 kath. lak. *Lugh*, 39 kath. lak. *Lugh*, 3 kath. lak. *Luke*, 88 kath. lak. *Lusan*, 123 kath. lak. *Machkova-Vesz*, 72 kath. lak. *Maczanovecz*, 95 kath. lak. *Ma*

csel, 76 kath. lak. *Margechan*, 79 kath. lak. *Marinecz*, 212
 kath. lak. *Marof*, 79 kath. lak. *Marof-Banszki*, 14 kath.
 lak. *Martinichi*, 43 kath. lak. *Martinezka-Wesz*, 68 kath.
 lak. *Materovecz*, 74 kath. lak. *Mihalyhakov-Jarek*, 69 kath.
 lak. *Milyana*, 51 kath. lak. *Mirkovecz*, 116 kath. lak. *Mo-
 richavecz*, 75 kath. lak. *Novaki*, 100 kath. lak. *Novi-Dvori*,
 132 kath. lak. *Opachnyak*, 22 kath. lak. *Opaszaneh*, 40 kath.
 lak. *Oratje*, 68 kath. lak. *Osvechovo*, 182 kath. lak. *Oszre-
 dek*, 135 kath. lak. *Ovchaki*, 129 kath. lak. *Paulovecz*, 34
 kath. lak. *Paloki*, 79 kath. lak. *Petkov-Verh*, 56 kath. lak.
Petoki, 56 kath. lak. *Plessivicza*, 154 kath. lak. *Podgorje*,
 69 kath. lak. *Polyana*, 129 kath. lak. *Poredje*, 94 kath. lak.
Prasznicza, 176 kath. lak. *Preszeka*, 72 kath. lak. *Pretko-
 vecz*, 131 kath. lak. *Prisztava*, 149 kath. lak. *Priversje*,
 172 kath. lak. *Proszenik*, 170 kath. lak. *Proszenik*, 107 kath.
 lak. *Purga*, 96 kath. lak. *Purga*, 112 kath. lak. *Purgaria*,
 96 kath. lak. *Purgaria*, 84 kath. lak. *Pusztik*, 78 kath. lak.
Putkovecz, 84 kath. lak. *Radakovo*, 178 kath. lak. *Rakito-
 vecz*, 152 kath. lak. *Reginovecz*, 121 kath. lak. *Repno*, 74
 kath. lak. *Resetari*, 117 kath. lak. *Reszine*, 85 kath. lak.
Retkovecz, 201 kath. lak. *Ribe*, 79 kath. lak. *Richtarich*,
 105 kath. lak. *Rudnichko*, 151 kath. lak. *Ruklevina*, 43
 kath. lak. *Rusznice*, 88 kath. lak. *Sabnik*, 95 kath. lak.
Sarko, 82 kath. lak. *Schovarich*, 136 kath. lak. *Selexich*,
 125 kath. lak. *Selimur*, 139 kath. lak. *Sikad*, 122 kath. lak.
Simunczi, 100 kath. lak. *Sipke*, 76 kath. lak. *Siphovecz*,
 204 kath. lak. *Skarichevo*, 174 kath. lak. *Skernik*, 109 kath.
 lak. *Slansich*, 127 kath. lak. *Sztruczlevo*, 85 kath. lak. *Su-
 meczi*, 111 kath. lak. *Szelanecz*, 156 kath. lak. *Szelno*, 199
 kath. lak. *Szemlicza*, 116 kath. lak. *Szolenicza*, 86 kath. lak.
Szoporna, 46 kath. lak. *Szudovecz*, 96 kath. lak. *Szume-
 kantalovo*, 75 kath. lak. *Tranztok*, 30 kath. lak. *Tersztenik*,
 56 kath. lak. *Terszteno*, 94 kath. lak. *Tesaki*, 68 kath. lak.
Tiszanoviczevibregli, 84 kath. lak. *Tretesch*, 141 kath. lak.
Varhanovecz, 151 kath. lak. *Verbina*, 146 kath. lak. *Voche
 Mons*, 87 kath. lak. *Vogancze*, 82 kath. lak. *Vojnich*, 159
 kath. lak. *Vrankovecz*, 91 kath. lak. *Vratno*, 155 kath. lak.
Vucha-Jama, 38 kath. lak. *Vuchilehevo*, 97 kath. lak. *Za-*

dravec, 141 kath. lak. *Zaichev-Jurek*, 72 kath. lak. *Zaversje*, 25 kath. lak. *Zdenchari*, 129 kath. lak. *Zelendvor*, kastély, 48 kath. lak. *Zlech*, 91 kath. lak. *Zlusicze*, 89 kath. lak. *Ztara-Vesz*, 68 kath. lak. *Ztermecz*, 109 kath. lak. *Ztermecz*, 74 kath. lak.

Hegyeken, völgyekben, majorokban széljelszorra laknak 9500-an.

KÖRÖS VÁRMEGYE.

(Comitatus Crisiensis. Kreuzer Gespanschaft.
Krisevechka Varmegya.)

1. §. Határai.

Körös vgye határos északra Zala és Somogy vgyékkel, melyektől a' Dráva választja-el, úgy mindazáltal hogy Legrád Zala megyei város a Dráván innen fekszik; keletre a' varasd-szentgyörgyi és varasd-körösi végezeredekkel; délre Posegának egy kis részével, 's Zágráb megyével; nyugotra Zágráb és Varasd vármegyékkel. Délre egy kis rész a' nagyobb testtől el van szakadva.

2. §. Nagysága.

Földterülete 30¹/₁₄ □ mföldet foglalván-el, e' tekintetben 48-ik a' vármegyék közt.

Hosszasága északról délnek 14. szélessége 1, 2, 3, 4 geographiai mértföld. Használható földjéből mely 226,868 holdat tesz 100,429 hold szántóföld; 22,245 hold szőlő.

3. §. Természeti tulajdonsága.

Csaknem egész megye kies dombokkal, hegyekkel, völgyekkel borított tartomány; rónaságot csak a' Dráva mentében, 's főleg a' Lónya vize környékén láthatni. Termékeny-

sége mind a' három horvát megye közt legnagyobb. Hegyei közül a' *Kálnik* és *Mali-Ghevo*, folyóvizei közül a' hajózható *Dráva*, 's a' Zágráb megye közt határt vonó *Lónya* legnevezetesebbek, más számtalan patakokat nem említvén. Ásványos vizei nincsenek.

4. §. Termékei.

Terem szép tisztabúza és rozs, kukuricza nagy mennyiségben, köles, pohánka, zab, árpa, kender, kevés dohány, kerti veteménye bőségesen. Általában a' föld, mint fentebb említettük, termékeny, de illően nem műveltetik. Gyümölcse, különösen szilvája szerfelett sok, 's a' vgye rendelése szerint minden paraszt tartozik esztendőnként 12 fát oltani. Bor nagy mennyiségben, és igen jó terem, melly ereje, tüze és száma-ja által jelesen megkülönbözteti magát. Szinre nézve többnyire fejr, de vörös is van, 's a' moszlaviczai (Kolon-hegyi, Mons Claudius) vörös bort sokan a' burgundianak eleibe tesszik. Híres borok még: a' kálniki, és nagy-bukoveczi. Itt, valamint egész Horvátországban a szőlőművelés felényire magyar, felényire olasz szokás szerint üzetik. Soros ültetvények nincsenek dívatban, 's a' metszés nagyobb termés eszközlése végett iv formára történik. Fája elég, 's nevezetes erdők e' következők: *Jelenschak*, *Lonszkopolje*, *Verboveczi-Lug*, és *Salkova*. Állattenyésztése nem sok figyelmet érdemel, a' szük legelők és határok miatt, melyek különben juhtenyésztetre nézve felette alkalmasak és egészségesek lennének. Kőszén találtatik a' Raszini hegyen, 's más helyeken.

5. §. Lakosok 's Lakhelyek.

Két szabad királyi városban, 1 mezővárosban, 298 faluban, 's 10 másféle népes helyen 81,461 lélek lakik. Ezek közt romai katolikus van 79,587; görög katolikus 76; nem egyesült óhitű 1703; evang. 4, reformatus 6, zsidó 85. Nyelvökre nézve, az óhitű ráczokat, 's a' zsidókat kivéve, mindnyájan horvátok. Romai kath. parochia számláltatik 33, melyek a' zágrábi megyébe esnek, szerzetesek (franciskanusok a' sz. László provinciabeliek) laknak Kapronczán. Egy görög kath. pa

rochla 's püspökség van Kőrösön; Nem egyesült óhitű plebánia: Kapronczán és Miklonszán.

6. §. Oskolák. Ipar. Kereskedés.

Capitalis oskolák vannak Kapronczán és Kőrösön. A' mi az ipart illeti, ez felette gyenge lábon áll, 's csupán föld és szőlőmivelésre szoríttatik; gyároknak pedig hire sincs, sőt kézművesek is kevesen találtnak, szinte azon okból, mit Varasd egyénél említettünk. Kereskedése nem sokat ér, mert gabonát alig természet annyit, mennyi a' belső szükségre elegendő volna; a' fő terméknek pedig, t. i. a' bornak kevés bevője van. Utjai jók. *Postaállomások*: Kapronczától Varasd felé: *Ludbreggh* 1 és fertály, Varasd 1 és fél; N. Kanisa felé: Zákány 1 és fél, Zágráb felé: *Kőrös*, 2, *Verbovecz* 1 és fél, Dugoszello 1, Zágráb 1 és fél.]

7. §. Jobbágytelkek. Porták.

A' podravai kerületben egész telkes bir első osztályban 12, másodikban 14, harmadikban 16, negyedikben 18 hold szántóföldet; rétekből hol mindég kaszáltatik sarjú 6, hol ritkán 8, hol sohasem 10 embervágót. A' verboveczi kerületben: bir első osztályban 16, másodikban 18, harmadikban 20, negyedikben 22 hold szántóföldet; rétekből hol mindég kaszáltatik sarjú 6, hol ritkán 8, hol sohasem 10 embervágót. Kolonhegyén fekvő helyeken; első osztályban 18, másodikban 20, harmadikban 22, negyedikben 24 hold szántóföldet. Rétekből annyit, mennyit a' podravai kerületben fentebb láttunk.

Portája sem a' megyének, sem a' két királyi városnak nincs, hanem az egész polg. Horvátország 135⁶/₁₈ portát fizet.

8. §. Nemesség. Uradalmak.

Az 1785-ki összeírás szerint találtatott 2576 férjfi nemes személy. Nevezetesebb uradalmak: Prehecz, Gradecz, Dombra, mind a' három a' zágr. püspöké; Negovecz, Novimaroff, Monoszló (Moszlavicza v. Mons Claudius) szinte mind a' három gr. Erdődyeké; Verbovecz és Kálnik, a' kamarái; Ludbreggh, h. Batthyányié; Raszina, Goricza, Inkey nemzetségé; Biszág, Jankovich nemz.; N. Bukovecz, gr. Draskovitché: Kuzmincz,

gr. Erdődy és Inkey nemzetségeké; Tkalecz, kőrösi g. kath. püspöké; Réka, gr. Chamare nemzetségé. Ezenkívül nagyobb birtokosok: a' religyiói kinestár (Potoschecz és Ivanecz falukat egészen birván), chasmai káptalan, zágrábi káptalan, Kőrös és Kaproncza városok, b. Bedekovich, Adamovich, Marich, Markovich, Osegovich, Petrichevich, Tremszky, Jellachich, Orehóczy, Raffay, Zdenchay, 'stb.

9. §. Tisztikar.

Egy fő, 2 alispán; 1 fő, 1 aljegyző; 1 fő, 1 alügyész; 1 fő, 1 aladószedő; 1 levéltárnok, 1 számvevő, 2 fő, 3 alszolgabíró; 6 eskütt. Ezekhez járul 1 felügyelő a' lótenyésztésre, 1 selyemtenyésztésre ügyelő, 2 útibiztos, 1 főorvos, 1 földmérő, 4 írnok, 3 seborvos.

Gyűléseit tartja: Kőrösön.

10. §. Politikai felosztása.

Eloszlik 2 járásra, melyek ezek: I. A' *Podravai*, vagy *Kapronczai*, vagy *Mezőségi*. II. A' *Kőrösi*, vagy *Hegyi*, vagy *Hegyaljai*. Ezen kívül van két szabad királyi város, u. m. Kőrös és Kaproncza. Ezen vármegye Zágráb megyével sokáig össze lévén köttetve, attól csak 1756-ban szakítottatt-el.

Szabad Királyi Városok.

Kőrös, Crisium, Kreuz, Krisevci. Régi szabad királyi város, melyet még Zsigmond király szabadított-fel 1405-ben, Zágrábhoz észak-keletre 8 mfdnyire. Alsó és felső várostra osztatik, melyeknek hajdan külön tanácsuk volt, de Maria Theresia alatt egyesítették. A' vármegye itt tartja gyűléseit, 's székeshelye a' kőrösi görög kath., vagy is egyesült óhitű püspöknek. Van itt továbbá egy r. kath. parochialis, és egy g. kath. székes szentegyház, capitalis iskola, postahivatal. Népe ssége áll 2827 romai, 73 görög kath., 14 n. e. óhitű, 16 zsidó lakosokból. A' tanácsot egy birón, polgármesteren, kapitányon kívül 3 tanácsnok (senator) teszi.

Kaproncza, Kopranicz. Kőfallal kerített, rónaságon fekvő szabad királyi város, Kőröshöz északra 4 mfdnyire: 2491

r. kath., 84 n. e. óhitű, 9 zsidó lakossal, kath. paroch. templommal, franciskanus kolostorral és szentegyházzal, n. e. óhitű templommal, capitalis iskolával, és postahivatallal. Szabadságot nyerte a' bajor Otto alatt, 1306-ban. Tanácsa áll bíróból, polgármesterből, kapitányból és 3 tanácsnokból.

Mezőváros.

Ludbregh, horvát mezőváros, a' varasdi postautban, Kapronczához 2 és fél mfdnyire. Számlál 798 kath., 25 zsidó lakost. Van romai kath. paroch. temploma, kastélya, postahivatala, nagy vendégfogadója, vámhidja a' Bednya vizén. F. U. herczeg Batthyáni, 's a' város feje egy uradalomnak.

Faluk.

Antalovecz, Ludbreghez 1 és fél ór., több birt., 182 kath. lak.

Apatia, v. *Opatyia*, h. Batthyánié, 140 kath. lak.

Kis-Atlak, v. *Otok*, Kanisay örök. birja, 150 kath. lak.

Nagy-Atlak, v. *Otok*, közel a' Drávához több úri lakházakkal, Kanisay 's más örökösök birják, 372 kath. lak.

A. és F. Bagyincez, zágrábi püspöké, 232 kath. lak.

Bánysevecz, verboveczi uradalomban, egy halomra épülve, 122 kath. lak.

Barlbaszevecz, többen bir., 48 kath. lak.

Bekevincz, 89 kath. lak., verboveczi urad.

Belanovszello, Inkey nemz. birja, 's a' Raszényi urad. tart., 56 kath. lak.

Berichevich, verboveczi urad., 196 kath. lak.

Berchkochina, nemes f., 130 kath. lak.

Bettovo, a' Dráva mellett, több hajó malmokkal, közbirtokosoké, 514 kath. lak.

Biszág, a' Lónya vize mellett, úri kastéllyal. Jankovich nemzetség birja, 277 kath. lak., kath. paroch.

Bocskovecz, Kameznicza viz mellett. Birják a' kamara, és nem. Petrichevich, 319 kath. lak.

A. és F. Bogachevo, több birt., 157 kath. lak.

Bojnikovecz; 153 kath. lak.

Botinovecz, chasani képtalan birja.

Kis. és N. Bolfán, 93 kath., 259 n. e. óhitű lak.

Breglu, (Civium) Kaproncza külvárosa, tulajd. templommal, 1419 kath. lak.

Breglu, (Colonorum) a' zágrábi püspök bir., 1678 kath. lakossal.

Bresani, Bajanovich nemz. birtoka, 80 kath. lak.

Illyen nevű puszta van a' Mikoleczi plébániában is, 's ezt a' zágrábi püspök birja, urad. lakkal, melly egy dombon fekszik.

Brezje, a' zágrábi püspök dombrái uradalmában, 143 kath. lak.

Brezje, verboveczi urad., 105 kath. lak.

Dolni-Breavovecz, a' zágr. püspök Gradecz nevű urad. tartozik, 108 kath. lak.

Gornye-Brezovecz, szinté a' gradeczi urad. 163 kath. lak.

Kis-Bukovácz, 659 kath. lak.

Nagy-Bukovácz, gr. Draskovics kastélylyával, par. templommal, vizimalommal, 840 kath. lak.

Chango, több nemes lakkal, 149 kath. lak.

Chayre, egy dombon, szép erdők, szőlők közt, gr. Erdődy nemz. birtoka, 178 kath. lak.

Cheruchevecz, több birt., 139 kath. lak.

Chernoglavec, h. Batthyánié, 165 n. e. óhitű lak.

Chukovecz, h. Batthyánié, 34 kath., 106 n. e. óh. lak.

Churilovecz, v. *Serkovecz*, több birt., 157 kath. lak.

Czeline, verboveczi urad., 151 kath. lak.

Czenkovecz, zágrábi püspöké, 166 kath., 3 zsidó lak.

Czerje, a' verboveczi urad., 92 kath. lak.

Czvetkovecz, goriczai urad., 186 kath. lak.

Dedina, a' kamara kalnikai uradalmában, 117 kath. lak.

Deklessanecz, 94 kath. lak.

Dianes, Jellachich birt., 103 kath. lak.

Diankovecz, 205 kath. lak., az alap. kincstár, 's m. birják.

Dollanecz, a' zágr. püspöké, 107 kath. lak.

Dombra, zágrábi püspöké, egy kastélylyal, 1463 kath., 6 zsidó lak.

Drenovecz, zágr. kápt., toplikai urad., 231 kath. lak.

Drobchevecz, gr. Erdődy nemz. Negroveczi urad., 59 kath. l.

Droblkovecz, több birt., 198 kath. lak.

Dubovecz, kath. parochiával, Raffay nemz. birt., 533 kath., 2 n. e. óhitű lak.

N. és K. Dubóvicza, 2 nemes lakkal, 583 kath. lak.

Duljepszka, verboveczi urad., 129 kath. lak.

Duga-Reka, 182 kath. lak.; h. Batthyánié.

Dvorische, verboveczi urad., 146 kath. lak.

Erdovecz, több birt., 308 kath. lak.

Fajerovecz, több birt., 106 kath. lak.

Feresány, több birt., 126 kath. lak.

Finchevecz, több birt., 78 kath. lak.

Fisztinecz, zágrábi püspöké, különben pusztá, 149 kath. lak.

Dolni-Fodrovecz, 294 kath. lak.

Gornye-Fodrovecz, több birt., 160 kath. lak.

Gay, verboveczi urad., 169 kath. lak.

Gerbaszevecz, gr. Erdődy Kuzmince urad. tartozik a' Gluboky vizén malommal, 75 kath., 1. n. e. óhitű lak.

Globochecz, ludbregghi urad., 92 kath. lak.

Glogovnicza, kath. paroch., körösi püspöké, 413 kath. lakossal.

Gorichko, zágrábi püspöké, 153 kath. lak.

Goricza, Inkey nemz. birt., 205 kath. lak.

Goricza-Banya, a' kamaráé, 54 kath. lak.

Gornyaki, 84 kath. lak.

Gosztovich, verboveczi urad., 80 kath. lak.

Graberczi, zágr. püspöké, 68 kath. lak.

Grabertzko-Szelle, 189 kath. lak.

Graberschak, zágr. püsp., Tkalecz urad., 107 kath. lak.

Grabrovpotok, a' gr. Erdődy monoszlói urad., 109 kath. l.

Grachenicza, a' gr. Erdődy monoszlói urad., 917 kath. l.

Gradecz, kastélylyal. Feje a' zágr. püspök egyik urad. 369 kath. lak.

Grana, nemes lakkal, Leposza nemz. birt. 179 kath. lak.

Greda, zágrábi püspöké, 384 kath. lak.

Gregurovecz, több birt., 198 kath. lak.

Gyelekovecz, r. kath. parochiával több birt., 1468 kath. lakossal.

Tüske's Sz. György, r. kath. paroch., h. Batthyánié, 412 kath. lak.

- Gyován*, több birt., 48 kath. lak.
Gyurinovecz, 125 kath. lak.
Heressin, Czindery nemz. birt., 136 hath. lak.
Hergovecz, nemes helység, 49 kath. lak.
Hersenicza, h. Batthyánié, 669 kath. lak.
Hisanovecz, nemes helység, 148 kath. lak.
Sz. Helena, lásd Sz. Ilona.
Hrasztovkó, h. Batthyánié, 341 kath. lak.
Hruskovecz, a' kamaráié, 62 kath. lak.
Huskovicza, több birt., 72 kath. lak.
Hruskovicza, gr. Erdődyé, 101 kath. lak.
Hudovo, verbovecki urad., 57 kath., 27 n. e. óhitű lak.
Jalesz, zágr. püspöké, 219 kath. lak.
Jalsevecz, Prechecz urad. birt., 369 kath. lak.
Jelsevecz, 60 kath. lak.
Dolna-Jelenszka, gr. Erdődyé, 219 kath. lak.
Gornya-Jelenszka, gr. Erdődyé 967 kath. lak., kath. parochia.
Sz. Ilona, több birt., 374 kath. lak.
Imbrichovecz, r. kath. parochiával, Adamovich 's több birt., 462 kath. lak.
Ivancheez, Raszinyai urad., 78 kath. lak.
Ivanecz, rác z f. h. Batthyánié, 153 kath., 68 n. e. óhitű lak.
Ivanecz, kath. parochiával, zágr. püspöké, 615 kath. 6 zsidó lak.
Ivanecz, alapít. kincstáré, 163 kath. lak.
Kálnik, lásd *Kemlek*.
Kameznicza, kelniki urad., 407 kath. lak.
Kapella, több birt. 443 kath. lak.
Kapella, nagy részt bukoveczi urad 60 kath. lak.
Kajolna, 334 kath. lak.
Karlovecz, h. Batthyánié, 365 kath. lak.
Karana, 69 kath. lak.
Kemlek, a' kamara kastélyjával, 438 kath. lak., kath. parochiával.
Kerchi, gr. Erdődyé, 209 kath. lak.
Kerchachi, verbovecki urad. 93 kath. lak.

- Klada-Mustafina*, monoszlói urad., 147 kath. lak.
Kollarcezi, több birt., 103 kath. lak.
Kolledinecz, több birt. 256 kath. lak.
Komarnicza, h. Batthyánié, 106 kath. lak.
Kompator, gr. Erdődyé, 103 kath. lak.
Kooszy v. Sunczy, több birt.
Korilno, zágr. püspöké, 110 kath. 67 n. e. ó hitű lak.
Kosztany, zágrábi püsp. 134 kath. lak.
Kosztanevecz, rékai urad., 184 kath. lak.
Krachevecz, több birt. 107 kath. lak.
Krajchevecz, 65 kath., 81 n. e. óhitű lak.
Krisovlân, szlanye urad., 212 kath. lak.
Krivay, gr. Erdődy monoszlói urad. 281 kath. lak.
Kuchan, h. Batthyánié, 84 kath. lak.
Kucharg, több birt, 68 kath. lak.
Kuszievecz, több birt., 69 kath. lak.
Kunovecz, zágr. püspöké, 486 kath., 3 zsidó lak.
Kuszanovecz, kamaráé, 49 kath. lak.
Kuttinicza, gr. Erdődy monoszlói urad., 228 kath. lak.
Kutynak, több birt., 517 kath. lak.
Kuzmincz, kastélylyal, 's egy más nemes lakkal, 569
 kath. lak., kath. parochiával. F. U. gr. Erdődy, és Inkey,
Ledina, 406 kath. lak.
Ladina, zágr. püspöké, 82 kath. lak.
Lemes, több birt., 229 kath. lak.
Lepsich, zágr., püspöké, 74 kath. lak.
Leszkovecz, a' zágr. káptal. toplikai urad., 194 kath. l.
Lipnicza, ráczi f. gr. Erdődy negovechi urad., 12 kath.
 132 n. e. óhitű lak.
Lonyicza, kamaráé, 368 kath. lak.
Lovrechina, kath. parochiával, urasági kastélylyal, 136
 kath. lakossal.
Lovrentovecz, 45 kath. lak.
Kis-Ludina, gr. Erdődyé, 178 kath. lak.
 Nagy-Ludina, kath. parochiával, gróf Erdődyé, 342
 kath. lakossal.
Ludinicza, gr. Erdődyé, 117 kath. lak.
Luka, h. Batthyánié, 98 kath. lak.

Luka, 258 kath. lak.

Lukovo, 98 kath. lak.

Lunkovecz, gr. Draskoviché, 169 kath. lak.

Lukachevech, 29 kath. lak.

Lyubeschicha, 849 kath. lak. kath. parochiával.

Lyubena, 78 kath. lak.

Magyerovo, kath. parochiával, gr. Erdődyé, 442 kath. lakossal.

Majarecz, alapít. kincstáré, 's másoké, 109 kath. lak.

Markovecz, zágr. püspöké, 129 kath. lak.

Novi-Maroff, magy. Új Major helység, és uradalom, a' gr. Erdődy nemz. birt. 94 kath. lak.

A. és F. Makoise, 218 kath. lak.

Martinich, 129 kath. lak.

Sz. Márton, v. *Miketinecz*, v. *Scherbakovecz*, több birt., 124 kath. lak.

Meszto-Novo, biszági urad., 385 kath. lak.

Mikolecz, kath. parochiával, zágr. püspöké, 519 kath. lakossal.

Miklonska, horv. rácz, f. n. e. óhitű paroch. templommal, gr. Erdődyé, 589 kath., 319 n. e. óhitű lak.

Mikovecz, több birt. 104 kath. lak.

Mlaka, gr. Erdődyé, 108 kath. lak.

Monoszló, Mons Claudius, Moszlavina, gr. Erdődyek uradalmának nevet ad, 3 várkastélylyal, a' Jelenszka patakján lévő malommal, 99 kath. lak.

Mosgyenecz, gr. Erdődyé, 212 kath. lak.

Mrazovecz, kőrösi jár., több birt., 14 kath. lak.

Musztafina, - *Klada*, gr. Erdődyé, 147 kath. lak.

Negovecz, gr. Erdődyé, 195 kath. lak.

Nemchevecz, több birt., 130 kath. lak.

Novaki, több birt., 89 kath. lak.

Novaki, több birt., 126 kath. lak.

Novoszello, gr. Draskoviché, 285 kath. lak.

Obrankovecz, h. Batthyánié, 67 kath. lak.

Obress, kalniki urad., 261 kath. lak.

Okoly, gr. Erdődyé, 749 kath. lak.

Oppatinecz, zágr. püspöké, 361 kath. lak.

V. Köt. M. O. Földl.

Orchovecz Sz. Péter, kath. parochiával, Tremszky, 's több birt., 163 kath. lak.

Opatovecz, v. Apatovecz, 655 kath. lak.

Oszekovo, kath. parochiával, gr. Erdődyé, 1103 kath., 5 n. e. óhitű, 12 zsidó lak.

Oszlavczy, Raffay nemz. birt., 209 kath. lak.

Ottohecz, v. Kosztani, zágr. püsp., 134 kath. lak.

Otok, lásd *Atak*.

Pakaszin, zágr. püsp., 57 kath. lak.

Parussevecz, zágr. püsp., 206 kath. lak.

Paulovecz, Raffay nemz. birt., 135 kath. lak.

Pavlovecz, zágr. püsp., 512 kath. lak.

Perkosz, több birt., 186 kath. lak., 69 n. e. óhitű lak.

Perssinovecz, v. Zdisztovecz, gr. Chamare, 285 kath. lak.

Peszkovecz, 307 kath. lak.

Sz. Péter, gr. Draskoviché, 692 kath. lak.

Pirakovecz, 139 kath. lak.

Podbergyc, gr. Erdődyé, 58 kath. lak.

Podevchevo, 232 kath. lak.

Podgaiczí, Körös városáé, 244 kath. lak.

Podlussány, zágr. püsp., 96 kath. lak.

Poffuki, több birt., 95 kath. lak.

Poganchez, Petrichovich nemz. birtoka, 162 kath. lak.

Podvinnye, 68 kath. lak.

Pollana, zágr. püsp., 539 kath. lak.

Polyana, 358 kath. lak.

Polyanecz, h. Batthyányé, 329 kath. lak.

Popovacha, gr. Erdődyé, 490 kath., 49 n. e. óhitű lak.

Popovecz, több birt., 48 kath. lak.

Pottoschecz, alapítványi kincst., 218 kath. lak.

Pottoschecz, grabeczí urad., 97 kath. lak.

Pottok, a' monoszlói uradalomban, 993 kath. lak.

Pottok, nemes hely, 223 kath. lak.

Prechecz, kastélylyal. Feje a' zágr. püspök egyik uradalmának, 271 kath. lak.

Presechno, 159 kath. lak.

Preszeka, az alapítv. kincstáré 's több birt., 254 r. kath. lak. A' paroch. templom patrónusa: Abbas S. Pulcheriae de Crisio.

Prikraj, 142 kath. lak.

Prilesz, h. Batthyánié, 170 kath. lak.

Prileszje, 157 kath. lak.

Pusztakovecz, zágr. püsp., 100 kath. lak.

Radessich, több birt., 379 kath. lak.

Radoische, 222 kath., 57 n. e. óhitű lak.

Radulcze, zágr. püspök, 92 kath. lak.

Rakovecz, gr. Erdődyé, 175 kath. lak.

Rakovecz, kath. parochiával, a' kamaráé, 127 kath. lak.

Rastina, kastélylyal. Feje az Inkey nemz. egyik uradalmának, 502 kath., 9 zsidó lak., kath. parochiával.

Mali-Raven,) 470 kath. lak., paroch. templommal. F.

Veliki-Raven,) U. Raffay, Marich, Markovich nemz.

Réka, gr. Chamare faluja, és uradalma, — 249 kath., 1 görög kath. lak., kath. parochiával.

Remetinecz, kath. parochiával, gr. Erdődyé, 418 kath. lakossal.

Repinecz, több birt., 126 kath. lak.

Rethovecz, 30 kath. lak.

Satvári, 127 kath. lak.

Sgalische, zágr. püspöké, 151 kath. lak.

Schnovecz, több birt., 74 kath. lak.

Sopron, 141 kath. lak.

Spiranez, az alap. kincstár, 's több birt., 220 kath. l.

Strigovecz, több birt., 33 kath. lak.

Sunczy, Petrichevich birt., 118 kath. lak.

Sybrinovacz, több birt., 148 kath. lak.

Szalnik, 76 kath. lak.

Szamoborczy, gr. Erdődyé, 136 kath. lak.

Stelische, (katholicus) gr. Erdődy birt., 216 kath. lak.

Oláh-Stelische, gr. Erdődyé, 249 kath. lak.

Stelnicza, több birt., 85 kath. lak.

Stellanecz, 152 kath. lak.

Stegovina, 84 kath. lak.

Szelnicza, több birt., 412 kath. lak.

- Szelnik*, h. Batthyánié, 336 kath. lak.
Szeszvet, h. Batthyánié, 403 kath. lak.
Stigetecz, h. Batthyánié, 169 kath. lak.
Szlanye, kastélylyal, Lendvay nemzetség birtoka, 416 kath. lak.
Szlatina, monoszlói urad., 132 kath. lak.
Szlatina, 180 kath. lak.
Szlokovecz, h. Batthyánié, 152 kath. lak.
Szoboticza, több birt., 431 kath. lak.
Sztromecz, gr. Erdődyé, 148 r. kath., 1 g. kath. lak.
Sztrusecz, monoszlói urad., 958 kath. lak.
Sztruga, h. Batthyánié, 348 kath. lak.
Szudovecz, több birt., 417 kath. lak.
Szvibovecz, kath. parochiával, zágr. kápt., 269 kath. lak.
Szvinyarecz, zágr. püsp., 59 kath. lak.
Thedrovecz, zágr. püsp., 131 kath. lak.
Thomassevecz, biszági urad., 129 kath. lak.
Dolnyi Thalecz, kőrösi püsp. birtoka, 107 kath. lak.
Gornyi-Thalecz, kőrösi püspöké, 302 kath. lak.
Topolje, zágr. püspöké, 182 kath. lak.
Tarno, 117 kath. lak.
Topolovecz, 47 kath. lak.
Dolnyi-Torchecz, gr. Erdődyé, 15 kath.. 107 n. e. óhitű lak.
Gornyi-Torchecz, több birt., 676 kath. lak.
Valetics, 107 kath. lak.
Velika, 224 kath. lak.
Verbovecz, kath. parochiával, urasági kastélylyal, postahivatallal. Feje a' kamara egyik uradalmának, 699 kath. lak.
Verk, verboveczi urad., 87 kath. lak.
Verlanvecz, gr. Erdődyé, 87 kath. lak.
Vinicsno, több birt.
Dolnye Viszoko, kath. parochiával, Jellachich, és Orehoczy örök birják, 355 kath. lak.
Gornye-Viszoko, 43 kath. lak.
Dolnya-Vlahinicska, monoszlói urad., 191 kath. lak.
Gornya-Vlahinicska, monoszlói urad., 208 kath., 6 n. e. hitű lak.

Vojnovecz, több birt., 273 kath. lak.

Vojvodinecz, az Inkey nemz., goriczai urad. tartozik, 51 kath. lak.

Voloder, monoszlói urad., 924 kath., 4 zsidó lak., kath. parochiával. —

Vrehekovecz, több birt.

Vukovecz, több birt., 117 kath. lak.

Vuksinecz, több birt., 36 kath. lak.

Vydernak, monoszlói urad., 317 kath. lak.

Vynarczi, több birt., 186 kath. lak.

Zablatje, több birt., 290 kath. lak.

Zaisztovecz, több birt., 285 kath. lak.

Zaklepicza, zágr. püspöké, 129 kath. lak.

Zamladinecz, több birt., 90 kath. lak.

Zelina, zágr. püsp., 86 kath. lak.

Zetkan, zágr. püspöké, 64 kath. lak.

Más népes lakhelyek.

Chret, 13 kath. lak. *Hrisanichia*, 10 kath. lak. *Hungyevecz*, 22 kath. lak. *Lovrentovecz*, 44 kath. lak. *Megya*, 92 kath. lak. *Mokricza*, 135 kath. lak. *Orechoveck*, 80 kath. lak. *Velika*, 139 kath. lak. *Voljevecz*, 99 kath. lak. *Zagradja*, 65 kath. lak.

FOGLALATJA.

- I. Verőcze, Szerem és Posega vármegyék, vagy is a' régi Drávántúli kerület.**
- II. Közép-Szolnok, Kraszna, Zaránd vármegyék és Kővár vidéke, vagy is az Erdélytől visszakaposolt Részek.**
- III. Jász és Kún kerületek, Hajdu városok, Magyar Tengerpart, vagy is olly szabad kerületek, mellyek Magyarországnak egyik kerületéhez sem tartoznak.**
- IV. Zágráb, Varasd, Kőrös vármegyék, vagy is Polgári Horvátország.**

